EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENȚA SOCIETĂȚILOR FILOZOFICE Sf PETERSBURG* ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII η JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL XXII Editat de L M Lopatin Cartea a III-a ( ) MAI-IUNIE- Tino* MOSCOVA litografia Asociaţiei I H eu Strada Pimenovskaya, sâmbătă, dec Ktsshner(r)v Și K" Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Despre viziunea pesimistă asupra lumii V M Hvostov Despre American Psychological Institutes (Din o călătorie prin America) G I Chelpanova Filosofia lui Bergson B N Babynina Teoria cunoașterii și problema originii cunoașterii N Losekago Artă și joacă V V Fauseka Principiul individualității în psihologie și pedagogie V V Zѣnkovsky Al patrulea Congres Internațional de Filosofie în Bologna A Ruge Critică și bibliografie I Recenzie de cărți Rossolimo, G I Profiluri psihologice Studiul cantitativ al proceselor mentale în stări normale și patologice Moscova, N A Rybnikova II Pliant bibliografic Scrisoare către redactor (răspuns lui G I Chelpanov) G I Rossolimo Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Despre viziunea pesimistă asupra lumii eu Intenționez, într-o serie de articole, să acord o atenție detaliată la întrebarea valorii vieții Nu îmi ascund deloc toată dificultatea și complexitatea acestei întrebări Ideea este nici mai mult nici mai puțin decât să înțelegem fundamentele viziunii morale asupra lumii, să exprimăm anumite judecăți despre problemele ultime ale eticii Această sarcină este extrem de responsabilă, dar în același timp aparține celor de la care este aproape de neconceput să eviți pe oricine se ocupă în mod specific de chestiuni de drept și științe sociale De multă vreme, personal, a trebuit să mă gândesc serios la astfel de probleme și să caut soluția lor fezabilă, care să stea la baza considerațiilor mele asupra unor chestiuni mai specifice ale științelor sociale În urma cercetărilor mele în acest domeniu, au apărut deja o serie de articole despre chestiuni etice, care au constituit apoi două colecții Prima dintre aceste colecții - Studii de etică modernă - a apărut în , a doua - Personalitate morală și societate - a ieșit din tipar în Dar în aceste colecții de articole, problema fundamentală a valorii vieții este atinsă numai în trecand si nu a fost elaborat sistematic Intre timp am reusit sa imi fac o anumita idee despre calea care trebuie urmata in rezolvarea acestei probleme De aceea decid intr-o serie de articole ca Întrebări de filosofie, carte u Biblioteca "Runivers" V m cozi ar trebui să fie în strânsă legătură între ele și ulterior să fie transformate în capitole ale unei cărți separate, să trateze sistematic această problemă etică de bază După cum am stabilit deja într-o prelegere publică intitulată "Ce ne poate oferi cunoștințele științifice?" (inclusă în colecția "Personalitate morală și societate "), întrebarea valorii vieții este una dintre problemele care se află la graniță între Filosofie și religie Nici una această întrebare se rezolvă doar prin cunoaștere, dacă prin cunoaștere înțelegem totalitatea adevărurilor stabilite științific, ci și prin elementul mistic care trăiește în noi, credința interpretarea tradiției religioase și a dogmelor religiilor pozitive Voi rămâne pe baza raționamentului filosofic exclusiv general, deși, bineînțeles, în însăși formularea întrebării mă voi diferenția semnificativ de multe curente de gândire filosofică care sunt la modă în vremea noastră Și anume, sunt ferm convins că filosofia, dacă își apropie sarcina de a fundamenta o viziune morală asupra lumii nu poate fi susținută numai de forțele raționalismului Prin aceasta, desigur, nu vreau să spun că filosoful în investigațiile sale poate urma orice altă cale decât analiza logică și argumentarea logică Gândul meu este că un raționament

strict logic în acest domeniu trebuie să ne conducă inevitabil la recunoașterea anumitor limite ale raționalismului și la convingerea insuficienței datelor empirice și a gândirii logice pentru a rezolva întrebarea ridicată despre valoarea vieții Nu suntem în stare să explicăm în mod satisfăcător lumea din jurul nostru, din care toți suntem membri, prin mijloace pur logice Există prea multe elemente iraționale în lume pentru ca aceasta să se încadreze deplin și adecvat în cadrul îngust al logicii Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII formula chimica Și mai mult, tocmai în domeniul chestiunii binelui și răului și al valorii vieții, aceste aspecte iraționale ale ființei capătă o semnificație decisivă Prin urmare, în acest domeniu sau totul va rămâne pentru totdeauna obscur și de neînțeles pentru noi, sau trebuie să admitem deschis aici competența altor surse de cunoaștere, în afară de cele cunoscute în știință sub denumirea de experiență și gândire logică Punând întrebarea în acest fel, mă aflu, în general, pe același teren pe care stau reprezentanți de seamă ai gândirii filosofice moderne precum Bergson și James, ale căror scrieri au contribuit foarte mult la întărirea opiniilor mele Dar opiniile mele însele au început să se contureze independent de acești gânditori și, prin urmare, concluziile mele nu se învecinează în întregime nici cu una, nici cu alta Apropo, cred că nu sunt mai dependent de ei decât de Kant, în lucrările căruia găsesc un mare sprijin pentru ideile mele despre formularea corectă a problemei etice Apoi găsesc multe rude printre reprezentanții gândirii în special rusești și, în plus, nu numai printre filozofi, precum Vl Solovyov, dar și printre artiști precum nemuritorul nostru Dostoievski Astfel, ideea mea principală este că, în domeniul viziunii morale asupra lumii, o analiză logică a materialului dat de viața însăși ne conduce inevitabil să stabilim granițele naturale ale cunoașterii științifice și ale gândirii raționaliste și ne obligă să recunoaștem legitimitatea altor surse de cunoaștere în acest domeniu, și anume, folosind terminologia lui Kant , rațiunea practică, care în multe feluri și foarte diferă esenţial de raţiunea speculativă sau teoretică Prin intermediul gândirii logice, trebuie să înțelegem nu numai datele experienței externe și ale observației psihologice generale, pe care se construiește știința în sensul ei obișnuit, ci și datele * Biblioteca "Runivers" V m cozi experienţa suprasensibilului, religios, în datele raţiunii practice, în măsura în care se va putea traduce indicaţiile acestor surse în Formule logice În acest caz, multe se vor dovedi a fi inexplicabile din punct de vedere logic, iar gândirea logică va trebui să se încline în fața acestui rezultat Raționalismul va trebui să admită că logica noastră umană este inadecvată lumii, că rațiunea logică este neputincioasă să-și înțeleagă pe deplin secretul și că omenirea trăiește nu numai pe cunoașterea științifică, ci și pe credință Așa a trăit până acum și așa va trăi în viitor O astfel de concluzie rezultă dintr-o analiză imparțială a naturii umane limitate În cuvintele lui Kant, doar o astfel de poziție corespunde poziției generale a omului în univers: omul, până la urmă, nu este aici nici maestru, nici creator, ci doar o creatură "Deși suntem membrii legiuitori ai tărâmului moralității, spune Kant, ceea ce este posibil datorită libertății și comandat de rațiunea practică, dar în același timp suntem supuși, și nu stăpâni ai ei: respingerea acestui nivel inferior al nostru , ca făpturi, și răzvrătire de îngâmfare împotriva măreției legii sfinte, există deja o abatere de la ea în spirit, chiar dacă litera ei a fost împlinită În legătură cu o asemenea extindere a surselor de cunoaștere morală se extinde și conceptul de raționalitate,

cu care va trebui să operăm constant într-o prezentare ulterioară Prin acest cuvânt, în domeniul eticii, va trebui să înțelegem nu numai puterea analizei logice, ci toată acea putere a principiului spiritual, care ridică o persoană deasupra tuturor restului lumii de ființe vii cunoscute nouă și ceea ce face o persoană purtătoarea legii morale în lumea empirică Această idee va fi elucidată mai detaliat în articolele următoare J) Kant, Kritik der prakt Vern (Vorlander), Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII Încep investigațiile cu așa-zisul pesimism Nefiind eu însumi un susținător al acestei viziuni asupra lumii, consider că este necesar să adun fundamentele înțelegerii pesimiste a lumii, cuprinse în lucrările celor mai de seamă reprezentanți ai acestei tendințe a gândirii umane, pentru a-mi face mai ușor să le luați în considerare în articolele ulterioare, unde va trebui să discut, stabiliți-vă propriul punct de vedere Nu vreau să ofer un studiu complet și cuprinzător chiar și asupra celor mai semnificative sisteme pesimiste Fără să urmăresc completitudinea istorică, încerc în eseul următor să prezint într-o formă sistematică acele argumente în favoarea unei viziuni pesimiste asupra lumii care mi se par cele mai semnificative și pe care le voi extrage din diverși reprezentanți ai acestei tendințe Sunt, desigur, foarte conștient că pesimiștii sunt departe de a fi de acord unii cu alții cu privire la anumite întrebări și, uneori, nu sunt de acord asupra unor puncte foarte esențiale Dar există și anumite trăsături comune în învățăturile lor și tocmai aceste trăsături comune încerc, pe cât posibil, să le adun obiectiv într-o schiță suplimentară a unei viziuni pesimiste asupra lumii În primul rând, trebuie să cădem de acord asupra a ceea ce înțelegem prin denumirea de pesimism Cred că cea mai corectă definiție ar fi următoarea O viziune pesimistă este aceea care, într-un sens negativ, rezolvă problema valorii ființei în general sau a valorii vieții în special Această definiție este suficient de largă pentru a acoperi toate tipurile de pesimism În ceea ce privește aceste varietăți, atunci, după părerea mea, ele pot fi reduse la două grupe principale, care diferă unele de altele prin ce criteriu este luat ca bază a valorii însăși a ființei sau a vieții Dacă un gânditor, atunci când rezolvă o problemă, pleacă de la ideea de fericire și privește lumea din punctul de vedere dacă fericirea este posibilă și realizabilă în lume pentru ființele vii, atunci, cu un aspect negativ Biblioteca "Runivers" V m cozi În soluția întrebării, obținem acel tip de pesimism care ar putea fi numit pesimism eudemonist Dacă, totuși, un filozof pune evaluarea morală mai presus de orice și discută despre lume din punctul de vedere dacă bunătatea morală este posibilă și fezabilă în ea, atunci, în cazul unui răspuns negativ, avem de-a face cu pesimismul moral Desigur, aceste două direcții pot fi combinate și, de fapt, sunt adesea combinate, deși își pot găsi reprezentanți individuali Pentru o mai mare claritate a prezentării, vom analiza în cele ce urmează separat principalele argumente în favoarea pesimismului atât al primului cât și al celui de-al doilea tip și vom începe cu pesimismul eudemonist II , Principiul principal al pesimismului eudemonist este afirmația că o persoană se străduiește irezistibil spre fericire, care, totuși, se dovedește a fi complet de neatins pentru el Din aceasta se concluzionează că viața nu are valoare pozitivă și că nu trebuie pusă în valoare În ceea ce privește prima propoziție, de obicei nu este dovedită Se presupune că efortul omului pentru fericire este adevărul, nefiind nevoie de alte argumente Fericirea în sine este de obicei descrisă de reprezentanții unei viziuni pesimiste asupra lumii ca o stare de pace și mulțumire imperturbabilă Schopenhauer, care

propovăduiește scufundarea în nirvana, repetă neobosit nevoia de "quietive" pentru voința suferindă de a trăi și propune o teză complet hotărâtă: "fără pace, nu se poate concepe o bunăstare adevărată " În același mod, Leopardi constant se plânge că o persoană nu-și găsește niciodată pacea pentru sine; citește măcar acele rugăciuni, care într-un binecunoscut dia- !) Schopenhauer, Die Welt ais Wille und Vorstellung, I, Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII Jurnal Islandezul se adresează naturii; între timp, potrivit lui Leopardi, "starea naturală a tuturor animalelor (cu excepția păsărilor), inclusiv a omului, este pacea" ') A doua teză a pesimismului este afirmația că fericirea este de neatins pentru om și că toate speranțele de fericire se dovedesc a fi iluzii înșelătoare În favoarea acestei teze, sunt prezentate o serie dintre cele mai diverse argumente Schopenhauer vine cu binecunoscuta sa propunere că, în general, în viața umană doar suferința este un element pozitiv; în ceea ce privește satisfacția sau fericirea, are doar un sens negativ "Satisfacția sau fericirea nu pot fi nimic mai mare decât eliberarea de suferință, de nevoie: căci categoria nevoii include nu numai orice suferință reală, evidentă, ci și orice dorință, a cărei persistență ne tulbură liniștea și chiar plictiseala ucigașă, care face viața o povară pentru noi" *) "Baza oricărei voințe este nevoia, nevoia, deci, suferința, căreia omul este sacrificat de la bun început și prin însăși natura sa") "Orice dorință ia naștere din nevoie, din nemulțumirea față de poziția cuiva și este, prin urmare, suferință până când este satisfăcută") Satisfacția Schopenhauer o consideră imposibilă !i) "Dorința este, prin natura ei, suferință: realizarea conduce rapid la saturație: scopul era doar imaginar; posesiunea ia tot farmecul; Leopardi, Elogio degli uccelli) Schopenhauer, op cit eu) Schopenhauer, op cit I'J) Schopenhauer, op cit I j) Schobcknhauer, op cit I f Biblioteca "Runivers" c m cozi într-o formă nouă, dorinţa, nevoia apare din nou "*) La Leopardi găsim următoarea caracterizare a fericirii) "Nimeni nu o ştie în practică, ci doar în teorie; căci plăcerea este un concept speculativ, şi nu un real obiect, este o dorință, nu un Fap, un sentiment pe care un om îl creează în gândurile sale, dar nu experimentează, sau mai degrabă, un concept, și nu un sentiment Nu observați asta chiar în momentul în care obțineți plăcerea la care te-ai străduit nemăsurat și pe care ai obținut-o cu eforturi și greutăți de nedescris, tu, nefiind mulțumit de plăcerea oferită de moment, te aștepți constant la o plăcere mai mare și mai adevărată, în care, în cele din urmă, fericirea ar trebui să constea; trăiești, ca și cum recurgând constant la stările viitoare ale aceleiași plăceri se termină aproape în întregime de îndată ce ajungi la satisfacție, nu-ți lasă alt bine decât speranța oarbă de a te bucura mai bine și mai adevărat cu altă ocazie și consolarea de a-ți imagina și de a vorbi despre plăcerea trecută pentru tine și ceilalți oameni nu este din vanitatea goală, ci să te convingi de ceea ce ai vrea să faci pentru tine Prin urmare, oricine acceptă să trăiască, o face în esență fără alt rezultat și fără alt beneficiu decât să se cufunde în vise, adică a crede în posibilitatea fericirii viitoare sau trecute; ambele sunt false și fantastice " Nu toți pesimiștii acceptă această teorie a lui Schopenhauer că doar suferința este un element pozitiv al vieții, iar plăcerea se reduce doar la absența suferinței Deci, Ed von Hartmann s) consideră atât plăcerea, cât și durerea ca fiind date la fel de reale Cert este că nu toată plăcerea constă numai în *) Schopenhauer, op cit I j) Leopardi, Dialogo del Torquato Tasso e del suo genio familiare) Hartmann, Philosopie des Unbewussten (ed a -a), vol II, p , p

Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII reducerea sau eliminarea suferinței; există asemenea plăceri care apar fără suferință anterioară, cum ar fi plăcerile științei, artei etc Dar în concluziile practice, Hartmann este de acord cu Schopenhauer; analiza psihologică îl convinge că puterea, suferința pentru o persoană este mult mai mare decât puterea plăcerii Oboseala sistemului nervos diminuează și distruge orice plăcere și mărește fiecare durere Plăcerea derivată din încetarea suferinței nu poate echilibra niciodată suferința în sine Durerea este direct impusă conștiinței, în timp ce plăcerea trebuie observată de conștiință pentru a-și produce EFECTUL Satisfacția este întotdeauna scurtă, în timp ce suferința este lungă Cantități egale de suferință și plăcere nu sunt compensate, dar există întotdeauna un exces de suferință Aceste concluzii ale lui Hartmann par a fi confirmate în multe privințe de observațiile psihologilor ulterioare Deci, Arnold Kovalevsky într-un studiu special asupra psihologiei pesimismului ') ajunge la următoarele rezultate Experiența arată că la oameni, de obicei, dispozițiile triste prevalează asupra celor vesele și vesele în aproximativ proporție de : Acest lucru este dovedit de materialul jurnalelor, observațiile ritmului de mers și experimentele special concepute Visele au, de asemenea, în cea mai mare parte un caracter neplăcut, iar în acest sens afectează starea de spirit Când există o stare de spirit tristă, totul este perceput în general pe un ton trist Și deoarece oamenii trăiesc în principal după dispoziții, și nu prin analiză conștientă, acest fenomen constituie deja un teren fertil pentru pesimism - Mai mult, experimentele cu privire la gust și miros arată că diferențele în zona senzațiilor plăcute sunt percepute de oameni mai subtil decât diferențele în zona senzațiilor neplăcute - *) A Kowalcii-ssk'i, Studien zur Psychologie des Pessimismus ( ) Biblioteca "Runivers" V m cozi nyh sentimente Sentimentele neplăcute intră în conștiință cu o forță mai mare și este necesar un procent corespunzător mai mare de senzații plăcute pentru compensarea lor În legătură cu acesta este fenomenul că agenții cauzatori ai sentimentelor neplăcute se dovedesc a fi mult mai des întâlniți pentru oameni decât agenții cauzali ai emoțiilor plăcute Oamenii se adună cu ușurință în suferință și suferă din aceleași cauze Dar ele diferă foarte mult în plăceri și, în acest sens, este mai dificil să găsești un excitator potrivit Deci, de exemplu, nu toată muzica, chiar și muzica obiectiv bună, face plăcere unui meloman; iar acest gust discriminator pentru plăcere crește odată cu progresul culturii - Puterea de umplere a timpului a durerii este mai mare decât puterea plăcerii Cu emoțiile neplăcute, pulsul se accelerează și, prin urmare, trecerea timpului cu ele pare să fie încetinită Mai mult, conștiința noastră încearcă să se elibereze de aceste emoții, iar acest lucru sporește și sentimentul subiectiv al trecerii lente a timpului Dimpotrivă, senzația de plăcut se saturează curând și trece într-o stare de indiferență sau chiar într-un sentiment de neplăcut Astfel, se pare că străduința în sine constituie suferință și rău, în timp ce satisfacția este efemeră și iluzorie Dar eliberarea de eforturi este greu accesibilă omului Dacă o persoană nu are dorințe, atunci el devine o victimă a plictiselii, care în sine constituie o mare suferință Schopenhauer și Leopardi nu scutesc culorile pentru a caracteriza sensul negativ al plictiselii în viața umană Plictiseala este departe de a fi un rău fără importanță; ea pune în cele din urmă pe faţă pecetea adevăratei deznădejdi ' "Numai plictiseala, care se naşte mereu din deşertăciunea lucrurilor, nu este ea însăşi deşertăciune sau înşelăciune; nu se bazează niciodată pe minciună Se poate spune că în timp ce totul este Schopenhauer, I

Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII se numeşte zadarnic, se reduce la plictiseală, iar tot ce este esenţial şi real în viaţa oamenilor constă în ea" x) "Activitatea spiritului nostru este plictiseala în mod constant dat deoparte") Există încercări empiric, prin calcul, de a demonstra legitimitatea pesimismului eudemonist Cea mai cunoscută dintre aceste încercări este cea a lui Ed von Hartmann, care în cap XIII Volumul II din "Filosofia inconștientului" se oprește în detaliu asupra acestei chestiuni El caută, în primul rând, să elimine sursele posibilelor erori în această chestiune de obicei întunecă în minte latura neplăcută a trecutului și păstrează plăcerea amintiri ъ grad puternic inerent oamenilor, în special tinerilor, precum și vanitatea inerentă a oamenilor, care îi face să pară mai fericiți decât simt cu adevărat) Toate acestea duc la apariția unei serii întregi de iluzii sub dominația pe care le trăiesc oamenii și creează o evaluare imparțială a vieții în ceea ce privește echilibrul plăcerilor și durerilor promise Concluzia este complet negativă Bunuri precum sănătatea, tinerețea, libertatea, o existență sigură, potrivit lui Hartmann, nu au o valoare pozitivă, ci stau la punctul zero al senzației *) Leopardi, Dialogo di Plotino e Porfirio) Schopenhauer, I) O gândire similară este urmărită de La Rochefoucauld, "filozofia triumfă cu ușurință asupra dezastrelor trecute și viitoare; dar dezastrele momentului prezent triumfă asupra ei" (Maximes XXII) Biblioteca "Runivers" V m cozi cățeluși Foamea și dragostea, principalii Factori ai dezvoltării, conțin mult mai multe elemente de suferință decât de plăcere Același lucru este valabil și pentru compasiune, prietenie, fericirea familiei Într-o măsură și mai mare, acest rezultat se obține din analiza deșertăciunii, a simțului onoarei, a ambiției, a dragostei de glorie, a luptei pentru putere Inutil să spun despre emoții precum invidia, sentimentul de răzbunare, ură, furie, remuşcare etc Sentimentul religios se bazează pe iluzii despre relaţia unei persoane cu Dumnezeu, care sunt distruse de dezvoltarea culturală Imoralitatea bazată pe egoism sporește suferința care există în lume și este departe de a fi echilibrată de efectul pozitiv al virtuții Somnul, deși distruge suferința, dar împreună cu ele ia conștiința, iar visele de obicei nu ne aduc bucurie Activitatea achizitivă a unei persoane îi oferă în cel mai bun caz o stare zero de sentimente, dar nu duce la fericire pozitivă Desfătarea științei și artei are o valoare pozitivă, dar este accesibilă câtorva și nu echilibrează întreaga sumă a durerii umane Singura plăcere reală disponibilă oamenilor este speranța, dar se bazează în întregime pe iluzie și autoînșelare Rezultatul general este că totul în viața unui individ este zadarnic și nesemnificativ Nu strică să remarcăm că la baza întregii axiologie a lui Hartmann conturată se află aceeași viziune asupra esenței fericirii, pe care am remarcat-o deja mai sus cu privire la pesimismul eudemonist în general: după Hartmann, fericirea este o stare de odihnă Fiecare activitate pentru el este în sine o pacoste "Împlinirea obișnuită a vieții", spune el, este munca; nu poate exista nicio îndoială că munca este rea pentru cel care trebuie să muncească, cel puțin în consecințele ei pentru sine, precum și pentru umanitate și pentru progresul în dezvoltarea ei, a fost însoțită de cele mai benefice rezultate; la urma urmei, nici unul Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII cine nu lucrează, cine nu este obligat să facă asta, adică care nu acceptă munca ca fiind cel mai mic dintre cele două rele - fie că cel mai mare rău este nevoia, durerile ambiției sau pur și simplu plictiseala - sau care nu are intenția, acceptând acest rău, să-și cumpere bunuri pozitive mai mari

(de exemplu, satisfacția) cu plăcerile vieții pentru sine și valoarea lor aproape irațională a rezultatelor obținute cu ajutorul muncii) "!) "Mișcarea activă, activitatea, tensiunea și munca sunt incomode, mișcarea pasivă și odihna, dimpotrivă, sunt convenabile "*) Dar, poate, odată cu progresul culturii, suferința oamenilor va scădea? Și la această întrebare pesimiștii dau un răspuns negativ Hartmann subliniază că o cultură pur materială nu va ajuta problema: ea doar creează condiții pentru o mai mare siguranță pentru oamenii care, prin ei înșiși, nu oferă fericire, ci stau la punctul zero al senzației Același lucru este valabil și pentru reformele politice și sociale Suma adevăratelor nenorociri umane nu va scădea Vor fi bătrânețe, boală, sărăcie și dependență Oricât de mult luptă știința împotriva bolilor, ea este neputincioasă în fața iritabilității și nervozității oamenilor, crescând fatal odată cu mișcarea culturii Nevoile cresc odată cu dezvoltarea culturală, iar susceptibilitatea la tot felul de suferințe și deprivații crește Știința și arta vor deveni din ce în ce mai aplicate și utilitare, iar în același timp plăcerile lor vor scădea Progresul cunoașterii va duce la faptul că iluziile oamenilor se vor prăbuși treptat și speranța lor de fericire va dispărea, iar acest lucru va face viața și mai grea Astfel, "dacă chiar și pentru trecut, optimismul eudaemonologic ar avea temei, atunci pentru întreaga lume, pesimismul ar fi ·) Hartmann, Philos, d Unbewusst , П,) Hartmann, ilid , Biblioteca "Runivers" V m cozi adevărul, pentru viitor, pentru care pesimismul va fi mai devreme sau mai târziu justificat, în durată și populație are o importanță mult mai mare decât trecutul În această propoziție se află cea mai mare forță de persuasiune a pesimismului și în ea constă explicația ulterioară a apariției sale relativ târzii în istoria filosofiei Întreaga istorie a omenirii poate fi redusă la trei etape succesive de iluzie, crede Hartmann Prima etapă a constat în faptul că oamenii credeau în posibilitatea fericirii în viața pământească a individului Al doilea s-a rezumat la credința în fericirea după moarte A treia, experimentată acum de omenire, este credința în progres Într-o bună zi, omenirea se va despărți de această ultimă iluzie și atunci lipsa de speranță a stării lumii va deveni clară oamenilor Schopenhauer observă, de asemenea, că cu cât o persoană avansează mai mult în cunoaștere, cu atât chinurile sale cresc *) Acest scriitor nu acordă deloc importanță istoriei, deoarece nu are sens intern și conține doar variații pe aceleași teme, în principal din domeniul vulgarității umane Oamenii, potrivit lui Schopenhauer, "sunt ca niște ceasuri care se rotesc și aleargă fără să știe de ce; si de fiecare data cand se naste si se naste un om, ceasul vietii omenesti se bate din nou, pentru ca acum sa se repete din nou piesa de ghiurba care a fost deja cantata de multe ori, fraza dupa fraza, masura dupa masura, cu minor variaţii ") Iar pentru a judeca despre ideile pe care le are Leopardi despre semnificaţia progresului, este suficient să-i citeşti Istoria rasei umane, care deschide Dialogurile sale Astfel, suferința vine în completarea noastră !) Hartmann, Zur Geschichte und Begründung des Pessimismus, p) Schopenhauer, op cit eu >) Schopenhauer, IJ Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII voință și de multe ori suntem incapabili să le eliminăm În același timp, primirea plăcerii adesea nu depinde de noi, iar în urmărirea lor ne aflăm într-o dependență grea de lumea din jurul nostru, a cărei conștiință singură ne împovărează teribil În fine, trebuie să ținem cont și de faptul că nu suntem capabili să ne satisfacem toate înclinațiile, chiar și în cele mai bune condiții de viață Acest lucru este absolut de neconceput, deoarece satisfacerea unei nevoi de multe ori obligă pe cineva să

refuze să satisfacă oricare alta: fie nevoile înseși se contrazic între ele, fie pur și simplu nu există suficient timp pentru a le satisface pe toate Și aici începe o reflecție grea, ce să sacrifici și ce să salvezi Alegerea nu este atât de ușor de făcut și, atunci când este făcută, rămân îndoieli dacă a fost făcută o greșeală Tocmai aceste îndoieli și ezitare constantă otrăvesc plăcerile primite *) Toate aceste reflecții duc la concluzia finală: o persoană se străduiește irezistibil pentru mulțumire, pace și fericire; între timp, se dovedește că fericirea este de neconceput pentru el; el urmărește umbra, care fuge constant de el Viața se dovedește de fapt a fi plină de suferință Nu degeaba, după cum notează Schopenhauer, Dante a adunat cu ușurință materiale pentru Iadul său în realitatea din jurul lui, dar când a fost vorba de Paradis și chiar de Purgatoriu, nu erau suficiente culori și, în loc să descrie bucuriile Paradisului, poetul a trebuit să se apuce de raţionament şi învăţături*) Oare nu este lăsat în aceste condiții să declarăm împreună cu Leopardi că viața nu este mai bună decât viața), și că "soarta a dat familiei noastre singurul dar: moartea") Adevărul are un cu totul alt sens pentru oameni decât pentru zei, cred) miercuri Schopenhauer, Die Weltais W und V ,], (Reclam)) Schopenhauer, op cit I) dolari **) Leopardi, Dialogo di Malobruno e di Tartarella) LeoparOi, Poezii (traducere de Pomyan), p Biblioteca "Runivers" V m cozi iată-l pe Leopardi "În timp ce ea numește fericirea lor nemuritoare, ea le-a dezvăluit pe deplin oamenilor nenorocirea lor și, în mod constant și de acum înainte, și-a pus-o înaintea ochilor; mai mult, le-ar prezenta oamenilor nenorocirea lor nu doar ca o chestiune de soartă, ci ca ceva cu care nu se pot lupta cu niciun mijloc, pe care nu-l pot evita în niciun caz și pe care nu-l pot întrerupe niciodată, atâta timp cât trăiesc Și întrucât majoritatea nenorocirilor umane sunt de natură că sunt rele în măsura în care sunt considerate ca atare de către oamenii care le experimentează și sunt mai mult sau mai puțin importante, în funcție de evaluarea umană, se poate aprecia ce un rău enorm ar fi pentru oameni prezența acestui geniu (adică adevărul) Atunci nimic nu le va părea mai adevărat decât falsitatea tuturor binecuvântărilor disponibile muritorilor; și nimic nu va părea solid, dacă nu deșertăciunea a tot, în afară de propriile suferințe Și atunci oamenii își vor pierde speranța cu care dorm potir și până acum, mai mult decât cu ajutorul oricărei alte plăceri sau mângâieri, și-au susținut viața "') III Dar poate că eudemoniștii greșesc chiar în formularea întrebării Ei văd valoarea vieții în fericire și o recunosc ca de neatins Din aceasta, însă, este încă imposibil să tragem o concluzie despre absența oricărei valori în viață Este posibil să punem întreaga întrebare într-o formulare diferită Plăcerile sunt extrem de subiective și schimbătoare; lupta pentru ele nu este deloc o trăsătură distinctivă a unei persoane: toate ființele vii vor să se bucure, fiecare în felul său Între timp, întrebarea despre valoarea vieții este o întrebare inaccesibilă animalelor, care sunt mai mici decât ființele umane d) Leopardi, Storia der genere umano Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII prins Prin urmare, ar trebui să căutăm o măsură a valorii vieții nu în acele proprietăți care sunt comune omului cu animalele, ci în acelea care îl ridică deasupra lumii animale, care se dovedesc a fi deosebit de inerente omului și îl fac un " animal filosofic" Valoarea vieții nu constă în fericire, ci în slujirea acelor obiective superioare ale universului, a căror înțelegere este disponibilă de la toate ființele cunoscute empiric doar unei singure persoane Un astfel de serviciu este numit în mod obișnuit virtute, împlinirea unei îndatoriri morale și dă

vieții toată valoarea ei În datoria morală se manifestă cea mai înaltă demnitate a omului ca atare Bunul moral este mai presus de toate aspirațiile noastre tranzitorii și subiective În ea găsim ceva obiectiv, comun tuturor oamenilor ca ființe raționale, ridicându-i deasupra lumii întregi și făcând din existența fiecărei persoane în parte, și a întregii omeniri în general, o valoare necondiționată Cu toate acestea, nici cu o astfel de formulare de întrebări, nu ne eliberăm de îndoieli grave, care, în cele din urmă, sunt sursa unui nou tip de pesimism, acel pesimism care ar putea fi numit denumirea de pesimism moral Acest pesimism constă fie într-o lipsă de încredere în principiul însuși al bunătății morale, fie în neîncrederea în posibilitatea secăturii sale practice în lumea așa cum o cunoaștem În primul rând, se poate spune că însuși conceptul, și în special justificarea datoriei morale, în ciuda tuturor lucrărilor gândirii umane asupra acestor probleme, rămân încă neclare Așa-zisa etică nu a produs astfel de rezultate, care să-i unească nu numai pe toți oamenii în general, ci chiar și pe cei dintre ei care sunt special implicați în dezvoltarea problemelor etice Lista diferitelor școli și tendințe în filosofia etică ar putea fi extrem de lungă și nu ar oferi o imagine completă a acestor diferite-Questions of Philosophy, vol u Biblioteca "Runivers" V m cozi vocile care domină această zonă De aceea, în toate epocile istoriei conștiente a omenirii au existat reprezentanți ai scepticismului etic, acea tendință care, în persoana lui Nietzsche, se numește cu mândrie imoralism și propovăduiește autodepășirea moralei din veridicitate De fapt, chiar și acea minte a lumii, care pare să fi muncit cel mai mult în vremurile moderne la justificarea moralității - Immanuel Kant - a ajuns să proclame datoria morală, imperativul categoric, ca pur și simplu un fapt al rațiunii practice, care nu este supusă în continuare, fundamentare și derivare Dar dacă este așa - și se pare că Faptele vorbesc pentru asta, deoarece nici după Kant nimeni nu a reușit să dovedească datoria morală prin argumente logice destul de evidente și de nerefuzat - atunci nu este permis să se pună întrebarea fatală: nu este acest "Fapt" rațiunea practică, "cea mai pură amăgire a minții umane? Nu este această voce a conștiinței în om, pe care Kant a pus-o atât de sus și în subordinea căreia, în lupta cu toate înclinațiile și înclinațiile naturale, a văzut sarcina cea mai înaltă a omului, o simplă prejudecată, viața din vremuri trecute, de la care omenirea luminată trebuie să renunțe la fel de hotărât cum a renunțat la multe alte superstiții? Dacă imperativul categoric nu poate fi dovedit și justificat prin argumente logice, dacă nu o facem Este, până la urmă, doar un instinct întunecat și vag? Ce ne face atunci să acordăm o importanță atât de mare acestui instinct, care ne determină să ne sacrificăm înclinațiile naturale față de el, să ne lipsim de bunăvoie de posibile plăceri și astfel să ne facem viața, și fără aceea plină de suferință și dezastre, și mai săracă în conținut pozitiv? La urma urmei, toate încercările de a dovedi că lenjerie Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII Lipsa datoriei morale este un instrument valoros în lupta pentru existență, de parcă ar servi cu adevărat în folosul rasei umane, au stârnit constant obiecții împotriva lor înșiși și nu se poate nega că aceste obiecții nu sunt deloc lipsite de temeinicie Vedem constant că oamenii suferă din cauza respectării instrucțiunilor datoriei morale, iar banala zicală că viciul este întotdeauna pedepsit, iar virtutea triumfă, este justificată doar pe scenele cabinelor festive Nici măcar literatura dramatică și epică serioasă nu-l urmărește niciodată "Cei drepți suferă ceea ce ar merita faptele celor răi, dar cu cei răi se întâmplă ceea ce ar merita faptele

celor drepți" (Eclesiastul, S,) Și, în plus, nu ar fi rezonabil să sperăm că într-o zi această situație se va schimba, că filosofia viitorului, destul de convingător prin calcule logice, va dezvălui suficient de detaliat conținutul datoriei morale, ne va arăta originea ei și, cu o evidență deplină , dezvăluie semnificația sa pozitivă pentru rasa umană Într-adevăr, pentru a îndeplini această sarcină, ar fi necesar nu mai puțin decât să se dovedească o propoziție, complet dincolo de puterea minții umane limitate Și anume, ar fi necesar să se demonstreze că universul conține o anumită semnificație pozitivă, are o valoare pozitivă în sine și că omenirea, slujind o datorie morală, își îndeplinește astfel scopul în univers, servește binelui cosmic Fără această condiție, toate ideile despre oameni și datoria morală și bunătate riscă să rămână pe baza unor simple himere create de Fantezia umană Bun, aparent, fie ar trebui să aibă un caracter cosmic general, fie nu există deloc Între timp, se dovedește că știința pozitivă nu ne oferă un răspuns la aceste întrebări despre sensul ultim al lumii și despre scopul omului în ea și, într-adevăr, nu poate Biblioteca "Runivers" V m cozi da acest raspuns Cu caracterul discursiv al cunoașterii noastre, care se desfășoară prin comparații și comparații constante, suntem lipsiți de posibilitatea de a ajunge vreodată la acel fundament al tuturor lucrurilor, la acel scop al tuturor scopurilor, care, fiind verigile finale și ultime ale întregului lanțul pe care îl observăm, ei înșiși se dovedesc a fi nimic incomparabile, au caracterul acelor absolute care sunt inaccesibile cunoașterii științifice deja în virtutea relativității sale inerente *) În ceea ce privește filozofia, ea încearcă constant să depășească știința și să arunce o privire în această zonă a absolutelor, în care este de neconceput să pătrundem, rămânând pe baza experiențelor de date pe care se construiește știința pozitivă Dar și pentru metafizicieni, care, la fel ca oamenii de știință, au la dispoziție doar mijloacele gândirii discursive, aceste încercări de a înțelege adevărurile absolute au fost și vor fi întotdeauna fără succes Mintea noastră discursivă se încurcă în aceste idei transcendente, cade în antinomii fără speranță, creează doar ipoteze care, neavând în spate o bază solidă de experiență empirică, nu ne mulțumesc din punctul de vedere al armoniei logice interne, al coerenței și al completitătii Vom avea ocazia să verificăm acest lucru la sfârșitul acestui articol În cele din urmă, religiile pur și simplu ne invită să credem și să nu ne pese de vreo dovadă logică sau empirică a adevărurilor pe care le proclamă Dar nici măcar o astfel de situație nu poate satisface mintea umană curios El nu vrea să trăiască în credința întunecată a unui miner de cărbune și se străduiește să obțină o perspectivă asupra secretelor lumii pe cont propriu și, nefiind capabil să facă acest lucru, este forțat să se oprească la gândul că există, în esență , nici un secret, că este necesar să luăm lumea așa cum o știm noi, din experiență În același caz ca *) "Cm despre aceasta cartea mea The Moral Personality and Society ( ), pp I și urm Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII putem vorbi despre un sens pozitiv într-o lume atât de plină de răutate fizică și morală precum lumea treburilor umane cunoscută nouă? Oamenii din fire nu sunt deloc buni, ci răi În relațiile lor, nu sensul triumfă constant, ci prostii Pentru a confirma această ultimă propunere, nu este dificil să cităm material abundent Nimeni altul decât Kant însuși, care a ținut o predică atât de hotărâtă asupra imperativului categoric, a fost extrem de sceptic cu privire la starea morală reală a oamenilor Numind imperativul categoric un fapt al rațiunii practice, el își face rezerva că prin aceasta nu vrea deloc să spună că oamenii sunt de fapt

ghidați în acțiunile lor de acest imperativ Kant este doar convins că conștiința datoriei morale este inerentă fiecărei persoane, că nu există persoană care, în adâncul sufletului său, să nu recunoască diferența dintre bine și rău și, fiind el însuși depravat moral în cel mai înalt grad, nu s-ar pleca în interior în fața măreției morale "Nici un om", spune Kant, "nici cel mai disperat răufăcător, dacă este obișnuit deloc cu folosirea rațiunii sale, când i se dau exemple de onestitate în intenții, statornicie în urma maximelor bune, participare și bunăvoință generală" și, în plus, cu sacrificii mari beneficii și facilități), nu poate decât să-și dorească să fie el însuși în aceeași dispoziție Dar el nu este capabil să realizeze acest lucru numai datorită înclinațiilor și motivelor sale; în acelaşi timp însă, el doreşte în acelaşi timp să fie liber de aceste înclinaţii cele mai dureroase pentru el "*) Dar acest lucru nu-l împiedică pe Kant să insiste că, pentru a îndeplini legea morală, toți oamenii sunt forțați Kanl, Grundlegung zur Metaphysik der Sitten (Vorländler), Biblioteca "Runivers" V m cozi să ducă o luptă decisivă împotriva înclinațiilor și înclinațiilor naturale ale cuiva și că nimeni nu este sortit să câștige o victorie completă în această luptă și să atingă un ideal moral Prin natura lor, oamenii sunt păcătoși și au o înclinație "radical rea" "Putem, spune Kant *), să ne eliberăm de dovada formală că o astfel de înclinație vicioasă a prins rădăcini în oameni; Suntem eliberați de o astfel de dovadă prin multitudinea de exemple strălucitoare pe care experiența ni le aduce din tărâmul acțiunilor umane Dacă se dorește să aibă aceste exemple din starea în care unii FILOZOF caută în principal să găsească bunătatea naturală a naturii umane, tocmai din așa-numita stare a naturii, atunci este suficient să comparăm cu această ipoteză manifestările de cruzime frenetică în scenele crimei de pe insula Tofoa, din Noua Zeelandă, de pe insulele Navigatorilor, și aceeași manifestare care nu încetează niciodată în deșerturile îndepărtate din nord-vestul Americii (conduse de căpitanul Nearpe), unde nici măcar un singur om nu profită de asta ; vom obţine atunci viciul cruzimii în cantităţi mult mai mari decât ar fi necesar pentru a abandona această ipoteză Dacă cineva este înclinat să creadă că natura umană este mai bine cunoscută într-o stare culturală (în care înclinațiile sale sunt pe deplin dezvoltate), atunci va trebui să ascultăm o lungă litanie melancolică de plângeri împotriva umanității; va trebui să audă de minciuna ascunsă, chiar și în cea mai intimă prietenie, astfel încât moderația credulității în comunicările reciproce să fie socotită printre maximele universale ale prudenței chiar și în relațiile dintre cei mai buni prieteni; va trebui să auzim despre tendința de a-l urî pe cel căruia îi suntem datori, pentru care binefăcătorul ar trebui să fie mereu gata - Kant, Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunit, KH eu, cap III Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII niya; vom auzi despre dispoziția inimii, care, totuși, admite observația, "că există ceva în nenorocirile celor mai apropiați prieteni care nu ne place deloc"; vom auzi despre multe alte vicii încă ascunse sub masca de virtute, ca să nu mai vorbim de cele care sunt complet nu se ascund, pentru că avem deja reputația de a fi amabili, care se dovedește a fi o persoană rea de tipul obișnuit; un observator în viciile culturii și civilizației (cel mai ofensator dintre toate) va găsi suficient material pentru a-și întoarce rapid privirea de la faptele umane, pentru a evita să se corupeze într-un nou viciu b Și dacă observatorul nu este mulțumit de acest lucru, atunci ar trebui să acorde atenție amestecului uimitor al acestor două tipuri de depravare, și anume, față de relațiile externe ale popoarelor între

ele, întrucât popoarele civilizate se află reciproc într-o poziție de stare naturală brută (o stare de război constant) și bătute ferm în capul lor pentru a nu ieși niciodată din această stare; el va recunoaște atunci principiile celor mai mari societăți, numite state, care sunt direct contrare afirmațiilor deschise și totuși niciodată abandonate; până acum niciun filozof nu a fost în stare să aducă aceste principii în armonie cu morala: dar nimeni nu a putut (ceea ce este foarte trist) să ofere altele mai bune care să poată fi aduse în armonie cu natura umană; iată de ce chiliasmul filozofic, care speră într-o stare de pace veșnică bazată pe unirea popoarelor, ca o republică mondială, la fel ca și chiliasmul teologic, care așteaptă îmbunătățirea morală deplină a întregului neam uman, este supus ridicolului universal, ca un vis fantastic Kant, cu raționamentul său despre păcătoșenia oamenilor, nu stă singur Din cele mai vechi timpuri, fără încetare, astfel de plângeri se aud, mai mult sau mai puțin energic Biblioteca "Runivers" V m cozi exprimată elocvent Biblia începe deja cu o poveste despre căderea în păcat și marele potop care a urmat, trimisă oamenilor ca pedeapsă Și Domnul a văzut că stricăciunea oamenilor pe pământ era mare și că toate gândurile și gândurile inimii lor erau rele tot timpul Și Domnul S-a pocăit că a creat omul pe pământ și S-a întristat în inima Lui Și Domnul a zis: "Voi nimici de pe fața pământului pe oamenii pe care i-am creat, de la oameni până la vite, și voi nimici târâtoarele și păsările cerului; căci m-am pocăit că le-am creat" iar după aceea se duc la morţi" *) Hobbes își construiește întreaga teorie politică pe faptul că omul este, prin fire, un dușman al omului și că starea naturală a oamenilor este războiul tuturor împotriva tuturor Numai autoritatea despotică a puterii absolute poate introduce orice ordine tolerabilă între oameni Puternicul monstru Leviaoan i se cere să îmblânzească pasiunile umane Știința machiavelica a guvernării se bazează pe presupunerea că oamenii sunt răi prin natura lor și fac bine prin constrângere Friedrich al II-lea numește rasa umană o rasă blestemată Potrivit lui Spinoza) "rareori se întâmplă ca oamenii să trăiască după îndrumarea rațiunii, dar în cea mai mare parte se întâmplă să fie invidioși și împovăratori unul pentru celălalt" La Rochefoucauld, în fruntea maximelor și maximelor sale morale) spune zicala: virtutile noastre sunt de cele mai multe ori vicii deghizate Oricât s-ar strădui, spune el, să-și acopere patimile cu o aparență de evlavie și onoare, ele ies de sub aceste copertine) Geneza, , - ") Eclesiastul, ,) Spinoza, Egica, IV, poz XXXV, scolia; cf partea a III-a, conform lod LV, scolia) La Rocbfoucauld, Reflexions, sentences et maximes morales Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII arborele (XII) Oamenii nu ar putea trăi mult în societate dacă nu s-ar păcăli unii pe alții (LXXXVII) Suntem atât de obișnuiți să ne prefacem altora încât ajungem să ne prefacem nouă înșine (CXIX) Adesea facem bine pentru a putea face răul cu impunitate (CXXI) Dacă rezistăm patimilor, este mai mult prin slăbiciunea lor decât prin puterea noastră (CXXII) Viciile fac parte din virtuți, așa cum otrăvurile fac parte din medicamente (CLXXXII) Ne-ar fi rușine adesea de faptele noastre cele mai frumoase, dacă cei din jur ar vedea motivele care le dau naștere (CCCCIX) Toată lumea știe caracterizarea rasei umane a lui Jonathan Swift; caii din imaginea lui se dovedesc a fi mult mai deștepți și mai nobili decât nefericitele curse disprețuitoare a lui Yagu cu două picioare Leopardi declară că "lumea este o alianță de tâlhari împotriva oamenilor buni, de oameni josnici împotriva celor nobili" (Pensieri, I) "Prin fire, continuă același scriitor, animalul urăște propriul soi și, în măsura în care este cerut în interesele

sale, îi jignește Prin urmare, este imposibil să evitați ura și insultele din partea oamenilor" (ibid , XLIX) Schopenhauer numește în mod constant oamenii "produse manufacturate ale naturii" și nu vede rostul în toată istoria omenirii , s-a familiarizat cu operele marilor poeți, desigur, trebuie să recunoască, cu excepția cazului în care o prejudecată de nesters nu i-a afectat capacitatea de a judeca, că lumea noastră de oameni este tărâmul întâmplării și al erorii, care elimină fără milă de ea atât în mare, cât și în mic; alături de prostia și răutatea își ridică flagele cu ei; prin urmare, tot ce este mai bun doar cu greu își face drum, nobili și înțelepți apar foarte rar și găsesc rar influență și atitudine atentă; Biblioteca "Runivers" V m cozi gândirea, plată și lipsită de gust în domeniul artei, rău și insidios în domeniul faptelor, afirmă o stăpânire care este ruptă doar de scurte întreruperi; dimpotrivă, tot ceea ce este restante se dovedește întotdeauna a fi doar o excepție, un caz din milioane; prin urmare, dacă a fost exprimată într-o lucrare de lungă durată, atunci aceasta din urmă, după ce a supraviețuit ostilității contemporanilor săi, stă izolat și se păstrează ca o piatră de meteoriți care a venit dintr-o altă ordine de lucruri decât cea care predomină aici!) Nietzsche îi numește pe cei mai mulți oameni "prea mulți", invită naturile puternice să alerge în singurătate și ne avertizează împotriva fântânilor otrăvite, unde tot felul de turme bea cu noi *) Aceste citate ar putea fi continuate la infinit Dacă toți acești autori sunt de crezut, atunci, fără îndoială, toți oamenii sunt fundamental răi și bunătatea este pentru ei, cel mai probabil, doar un mijloc de a-și acoperi ipocrit viciile Aparent, cercetarea științifică dă și ceva în favoarea unei astfel de evaluări a oamenilor Autorul deja citat mai sus, Arnold Kovalevsky, în "Studien zur Psychologie der Pessimismus" observă că atunci când se evaluează fenomenele morale, există mult mai multe dezacorduri între oameni în calificarea comparativă a virtuților decât a viciilor, decât stocul de cuvinte în limbi pentru exprimarea binelui mai puține mortare decât Astfel, răul pare să fie mai familiar oamenilor decât binele, iar în viața practică se manifestă mai des decât binele Chiar dacă aceste concluzii despre natura umană nu erau în întregime corecte, atunci, continuă pesimiștii, există și alte împrejurări care ne împiedică să credem în puterea binelui Viața umană este, în orice caz, prea scurtă pentru a fi posibil *) Schopenhauer, I) Vezi Studiile mele de etică modernă, jo ff Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII gândește într-o direcție pozitivă Moartea fără sens ne invadează existența în cel mai nemilos mod și devalorizează totul Nu degeaba Cain exclamă de la Byron: Blestemat să fie cel care a creat viața - pentru moarte, Blestemata să fie cenușa, că nu a putut să-și țină viața, și chiar a încălcat Să ia chiar și celor nevinovați Francesco Foscari argumentează exact în același mod în același autor*): Totul este gol în noi și jos Oricine ar fi oamenii, toți sunt același praf Deci urna prințului, Din lut de vârf, Ca vasul olarului, este ca El în toate privințele Gloria umană este pur și simplu o vorbărie în gura oamenilor care sunt asemănători cu noi în toate, iar viața noastră este nesemnificativă decât chiar și această glorie Rezistență Pe baza zilelor numărate de Câțiva ani; întreaga lume Depinde de ceva, care, însă, nu suntem deloc noi În felul acesta, toți oamenii De la cel mai înalt la cel mai jos, nu mai, Ca niște sclavi mizerabili Libertatea noastră este supusă la fel de mult unui pai gol, cât este supusă loviturii unei adevărate furtuni Nesemnificația noastră este cea mai vizibilă tocmai în momentele în care ne imaginăm în noi înșine că guvernăm; în cele din urmă, doar moartea ne așteaptă și încă

nu putem împiedica venirea ei, așa cum nu ne este dat să stabilim momentul nașterii noastre) Byron, Two Foscari, II, i (traducere de Sokolovsky) Biblioteca "Runivers" V m cozi Moartea duce la faptul că existența noastră este prea nesigură și prea scurtă pentru îndeplinirea tuturor angajamentelor noastre bune Uneori moartea pune o limită în activitățile noastre, când, aparent, abia începe să dea roade, când suntem plini de putere și speranță pentru viitor Și, în general, termenul de viață care ni se atribuie este prea insuficient pentru a ne atinge acea perfecțiune morală pe care ne-o cere imperativul categoric Prin urmare, chiar și pentru oamenii care sunt gata să accepte valoarea pozitivă a datoriei morale, se dovedește a fi o himeră impracticabilă Acest lucru a fost recunoscut de apărătorul imperativului categoric, însuși Kant, care, pentru a-și salva ideea, a trebuit, în cele din urmă, să recurgă la ideea nemuririi sufletului Dar la urma urmei, nemurirea sufletului lui Kant este doar un postulat, adică nu atât munca cunoștințelor noastre, cât produsul aspirațiilor și speranțelor noastre Putem fi mulțumiți cu o astfel de cale de ieșire dintr-o dificultate gravă? Pesimiștii nu acceptă această ieșire Schopenhauer recunoaște nemurirea doar cu rezerve foarte mari, care privează credința în ea de semnificație practică; și anume, el respinge ideea nemuririi personale și recunoaște doar existența în afara timpului a unei singure voințe mondiale, în raport cu care sufletele umane individuale se dovedesc a fi doar fenomene temporare "Deși fiecare, ca fenomen, se dovedește a fi trecător, dimpotrivă, ca lucru în sine, în afara timpului, deci, este infinit; dar numai ca fenomen se deosebește de restul lucrurilor lumii, ca lucru în sine el este voința care apare în toate, iar moartea distruge iluzia care separă conștiința lui de conștiința altora; aceasta este continuarea " *) Hartmann, după cum am văzut, admite direct credința în nemurirea uneia dintre iluziile din care *) Schopenhauer, I $ Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII pe care progresul cunoaşterii eliberează omenirea Recent, omul de știință francez Bourdot a fost ocupat să compare argumentele în favoarea nemuririi sufletului *) și a ajuns la o concluzie decisivă împotriva acestei ipoteze El subliniază că spiritul, separat de corp, trebuie să sufere o astfel de metamorfoză, încât în aceste condiții nu se poate vorbi de păstrarea identității personale Mai mult, el atrage atenția asupra faptului că, acceptând nemurirea umană, trebuie să acceptăm nemurirea animalelor și plantelor în toată diversitatea lor El nu vede posibilitatea de a crea vreo reprezentare vizuală și perceptibilă a vieții de apoi, unde nu ar trebui să existe aspirații și suferință; căci viața, prin însuși conceptul ei, este un proces de activitate, iar activitatea este o luptă cu obstacolele, prin urmare, conține inevitabil un element de suferință El nu vede în doctrina nemuririi și orice elemente de mângâiere pentru umanitatea suferindă, pentru că dacă nu există sens în viața oamenilor, atunci nu poate apărea din extinderea ei în infinit În fine, această doctrină nu i se pare admisibilă din punctul de vedere al psihologiei moderne, care a respins ipoteza substanţialităţii şi simplităţii spiritului Fenomene precum scindarea conștiinței arată că în suflet există o mulțime de elemente care sunt unite doar prin activitatea activă a conștiinței și pot fi separate atunci când aceasta este slăbită sau oprită Dar poate concizia vieții individului este suficient de răsplătită de durata rasei umane? Poate că ideea progresului uman ne va scoate din pesimismul moral fără speranță? Cu toate acestea, rezolvarea problemei valorii vieții pe baza credinței în progresul uman universal ridică noi și foarte grave dificultăți În primul rând, într-o astfel de formulare

a întrebării, esența) Burde, Problema morții și diferitele sale soluții (traducere rusă,) Biblioteca "Runivers" în m Fiecare dintre noi își pierde valoarea independentă Sensul pozitiv al vieții constă atunci numai în activitatea întregii omeniri, luată în ansamblu Da, iar această activitate este valoroasă doar în atenția acelor rezultate finale pe care le va obține într-un viitor foarte îndepărtat și mișcarea către care se numește progres Fiecare ființă umană și fiecare generație individuală au valoare doar ca o piatră de temelie către un viitor mai bun Dacă numai progresul uman dă sens și valoare existenței noastre, atunci trebuie să trăim cu toții exclusiv de dragul generațiilor viitoare, trebuie să lucrăm în beneficiul ideilor, a căror implementare nu o vom vedea niciodată În același timp, trebuie să socotim și să acceptăm faptul că, în general, realizarea unor rezultate atât de îndepărtate depinde doar într-o foarte mică măsură de noi Oricât am lucra la el, nimeni nu ne poate garanta că urmașii noștri vor lucra în același spirit ca și noi Dacă apar dezacorduri serioase chiar și în rândul contemporanilor în ceea ce privește opiniile lor asupra sarcinilor de activitate, atunci există mai puține motive să ne așteptăm la un acord cu opiniile noastre din partea generațiilor viitoare, care probabil va reprezenta o cultură care a avansat, sau în orice caz o cultură diferită Ideea este că nici măcar nu putem conta pe faptul că cultura viitorului va fi o dezvoltare directă a culturii prezentului Cine poate garanta că în viața viitoare a omenirii nu vor exista tulburări care să perturbe continuitatea dezvoltării pe care se bazează întreaga idee de progres? Astfel de răsturnări s-au întâmplat deja, ele pot fi repetate cu și mai multă forță în viitor Poate chiar în loc de progres, ne așteaptă stagnarea sau regresul? Toate acestea fac ca ideea de progres să nu fie un instrument suficient de puternic pentru a combate viziunea pesimistă asupra lumii Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII Și care este chiar progresul la care suntem chemați să slujim? Există vreo măsură general acceptată a progresului și este posibil să se dovedească că vreun progres a fost observat până acum în viața omenirii? *) La urma urmei, o valoare general recunoscută ar trebui să servească drept măsură a progresului Ce valoare va fi? Ne întâlnim pe acest subiect cu dezacorduri foarte mari Eudemoniștii cred că numai fericirea poate fi o astfel de măsură și, prin urmare, problema progresului se reduce la întrebarea dacă umanitatea a devenit mai fericită ca urmare a dezvoltării culturale și dacă fericirea poate fi așteptată pentru ea din mișcarea ulterioară a culturii Dimpotrivă, moraliştii cred că esenţa progresului nu constă în fericire, ci în perfecţiunea morală a omenirii; pentru ei, prin urmare, problema este dacă umanitatea a devenit mai morală pe măsură ce cultura avansează și dacă se poate aștepta o creștere suplimentară a conținutului moral al oamenilor din dezvoltarea viitoare În fiecare dintre aceste direcții există alte dezacorduri Eudemoniștii nu pot fi de acord între ei cu privire la întrebarea ce este fericirea în sine, dacă aceasta este o stare de pace și mulțumire sau dacă fericirea ar trebui înțeleasă ca ceva activ și ce anume Moraliștii, așa cum am menționat deja mai sus, nu au ajuns la un acord cu privire la întrebarea ce este datoria morală, care este conținutul ei și care este justificarea ei Nu mai puțină dificultate apare atunci când unul dintre aceste criterii este aplicat la evaluarea Faptelor istorice Este posibil să recunoaștem prezența vreunui progres în istoria trecută a omenirii? A devenit omenirea mai fericită sau mai morală? La aceste întrebări pesimiștii răspund că nici fericirea, nici dezvoltarea morală a omenirii nu sunt garantate în prealabil) miercuri la teoria mea

ulterioară a procesului istoric ( ) J i Biblioteca "Runivers" V m cozi mersul istoriei și, prin urmare, nu ne putem baza pe ele în viitor Cu privire la chestiunea fericirii, așa cum am văzut, se spune chiar că, pe măsură ce cunoașterea progresează, omenirea va deveni din ce în ce mai nefericită, căci cunoașterea va distruge fără milă, una după alta, acele iluzii care au ajutat până acum omenirea să suporte dezastre viaţă (Hartmann) În ceea ce privește moralitatea, cu toată neclaritatea acestui concept, potrivit pesimiștilor, este imposibil să vorbim despre progresul moral al omenirii în vreun sens Tocmai am citit opinia lui Kant, care, deși nu este un pesimist în adevăratul sens al cuvântului, recunoaște în egală măsură omenirea ca imorală atât în starea ei sălbatică, necultă, cât și în stadiul celei mai înalte dezvoltări culturale Kant primește ecou pesimiștii de toate convingerile și direcțiile Ele dovedesc că, deși cultura duce, fără îndoială, la o adâncire a conștiinței noastre morale, deși creează noi virtuți, ea dezvoltă și noi tipuri rafinate de depravare și, în cel mai bun caz, fondul general al principiilor morale în umanitate rămâne neschimbat Progresul este, fără îndoială, conturat doar într-un singur aspect: stocul de cunoștințe despre lume este în creștere, există un progres în cunoștințele științifice Dar care este valoarea cunoștințelor științifice în sine, dacă nu duce nici la o creștere a cantității de fericire disponibilă oamenilor, nici la o creștere a Fondului moral al umanității? Toate aceste considerații pun la îndoială caracterul adecvat al conceptului de progres pentru orice scop Prin urmare, nu este surprinzător dacă însăși ideea de progres nu este în niciun caz împărtășită de toată lumea Începând din antichitate și până în vremea noastră, odată cu această idee, se propun și alte puncte de vedere asupra esenței procesului istoric Unii insistă asupra teoriei circulației eterne; din acest punct de vedere, nu este nimic nou în istorie, ceea ce s-a întâmplat Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII copil doar repetarea în moduri diferite a acelorași motive Nietzsche respinge chiar și gândul la orice variație a acestei repetiții nesfârșite și predică întoarcerea acesteia în fiecare detaliu Alții propovăduiesc doctrina regresului, ei cred că cele mai bune epoci ale omenirii, epoca de aur, epoca inocenței și a fericirii, stau în urmă și că dezvoltarea culturală nu a adus cu ea decât rău pentru omenire Înțelegerea acestor opinii este dincolo de puterea științei moderne, care nu are material suficient pentru a rezolva astfel de întrebări generale și, prin urmare, însăși ideea de progres se dovedește în cele din urmă a fi nedovedită științific și nepotrivită pentru o soluție pozitivă la întrebarea valorii vieții Dar nici asta nu este suficient Să admitem chiar că progresul uman general poate fi dovedit într-un anumit sens și că astfel, aparent, se dă un sens pozitiv existenței omului: fiecare dintre noi trebuie să slujească progresului omenirii Acest lucru, însă, nu ar fi rezolvat problema valorii vieții, ci doar ar fi dat-o deoparte De fapt: la urma urmei, omenirea în sine nu este deloc eternă În comparație cu viața lumii, existența ei pare foarte efemeră Ce semnificație are tot acest progres uman notoriu, dacă toată omenirea, cu toate roadele activității sale, așteaptă până la urmă o moarte fără glorie, dacă locuința omenirii - pământul - s-ar transforma în timp într-un sicriu pustiu și rece , care fără nici un sens se va repezi prin spațiul lumii, până când el însuși, poate, devine victima aceluiași proces care va duce la moartea omenirii? Într-adevăr, într-un asemenea caz, trebuie să recunoaștem că credința în umanitate, în valorile recunoscute de ea și progresul ei nu face decât să întârzie deznodământul absurd, dar nu îl elimină, iar

soluția în sensul pozitiv al întrebarea valorii vieții Întrebări de filosofie, carte io Biblioteca "Runivers" V m cozi vrea să rămână foarte problematic chiar și într-un astfel de cadru Pe astfel de considerente, toate încercările într-un mod pozitiv, numai pe baza datelor sociale, de a fundamenta moralitatea, în maniera binecunoscutelor încercări ale lui Durkheim și Lévy-Bruhl, eșuează Acești autori ne invită să ne sprijinim pe recunoașterea Faptului că fiecare societate, în fiecare moment dat al existenței sale, are la dispoziție un anumit număr de norme de conduită pe care le cere membrilor săi Aceste norme servesc la menținerea bunăstării societății și la schimbarea în funcție de dezvoltarea acesteia Susținătorii moralității pozitive consideră că nu este necesară nicio altă justificare a moralității În opinia lor, societatea este cu mult mai largă decât individul, existența ei este atât de puternică încât nu poate exista nicio îndoială că pentru individ este necesară servirea intereselor sale și contopirea cu viața lui și că, în slujirea intereselor societății, individul dobândește valoare suficientă pentru existenţa lui i Dar necazul este că societatea, în cele din urmă, se dovedește a fi o valoare Efemeră, alături de întreaga umanitate; este la fel de muritor ca indivizii Prin urmare, valoarea existenței și activității societății este la fel de puțin fundamentată de știința pozitivă precum valoarea ființei și activității personale Între timp, este imposibil din punct de vedere psihologic pentru o persoană care gândește să îndeplinească o sarcină care se dovedește a fi nefondată și nejustificată în fața minții sale Pe lângă întrebările de fapt, asupra cărora insistă atât de pozitiviștii, indicând existența reală a societății !) Durkheim, La division du travail social Sa Les regies de la methode sociologioque A sa La détermination du fait moral (Bulletin de la Société française de philosophie,) Levy Bruhl La morale et la science des moeurs (despre această carte, vezi nota mea din Cuvântul științific, ; d) Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII imperative, există întrebări de drept, întrebări despre fundamentarea rațională a acestor imperative Aceste întrebări sunt în esență ignorate de pozitiviști și totuși rezolvarea lor este sarcina principală a eticii*) Încercarea lui Hartmann de a combina într-una și aceeași doctrină o viziune ultra-pesimistă asupra valorii generale a ființei cu o credință în semnificația pozitivă a progresului uman nu ne oferă nicio satisfacție Omenirea, care lucrează nu pentru ordinea mai bună a lumii, ci pentru distrugerea ei, nu este o imagine care să ne inspire și să ne încurajeze Nu vorbesc de contradicția internă pe care o conține această construcție și care s-a remarcat în repetate rânduri *): dacă credem în puterea umanității atât de mult încât să ne putem aștepta de la el distrugerea completă a universului, atunci de ce să putem' Credem în posibilitatea aceleiași umanități de a se angaja în reconstrucția universului într-o direcție pozitivă și de a-i da o astfel de formă încât ar fi posibil să trăim în el cel puțin tolerabil? Acestea sunt considerentele care ii conduc pe multi ganditori la faptul ca nu gasesc cu putinta sa accepte valoarea pozitiva a vietii nici din punctul de vedere al criteriilor morale si sa apere o viziune asupra lumii pesimiste din punct de vedere moral IV Perspectiva pesimistă își găsește încă un sprijin negativ în faptul că toate încercările de a fundamenta interpretarea opusă a lumii și de a dovedi că lumea este bună nu pot rezista serios și *) Vezi, pentru mai multe despre aceasta, Paradi, Le problème morale et la pensée contemporaine ( ), -) Vezi de ex Fouillée, Critica sistemelor morale contemporane, ca \\ Ch V, * Biblioteca "Runivers" V m, coada critică părtinitoare Pentru o

interpretare optimistă a lumii, este necesar într-un fel sau altul să îndepărtezi răul din ea Multe sisteme metafizice au fost construite în această direcție, dar trebuie să recunoaștem că nu și-au atins scopul S-au făcut încercări de a demonstra că răul, atât fizic, cât și moral, nu este o magnitudine reală Nu este nimic pozitiv la el; este o simplă negație Dar nu se poate recunoaște forța persuasivă din spatele argumentelor care au fost avansate în favoarea acestei poziții Chiar și stoicii, insistând asupra armoniei care domnește în lume, au asigurat că ceea ce ni se pare rău, de fapt, are un sens pozitiv, deoarece este o componentă necesară a lumii, este inclus în ansamblul armonic general "O parte nu poate fi nemulțumită de ceea ce se face de dragul întregului", a scris Marcus Aurelius Leibniz a profitat de această idee în teodicea sa, unde susține opinia că am judeca lumea altfel dacă am cunoaște-o în întregime "Sub această guvernare perfectă, spune Leibniz, nici faptele bune nu pot rămâne fără răsplată, nici faptele rele fără pedeapsă și totul trebuie să iasă pentru binele binelui, adică cei care în această mare stare sunt mulțumiți cu toate, care se încred în Providență, împlinindu-și datoria și care îl iubesc și, după cum trebuie, îl imită pe Creatorul oricărui bine, bucurându-se de contemplarea desăvârșirilor sale, după natura lui iubire adevărată pură, în virtutea căreia găsim plăcere în beatitudinea ființei pe care o iubim Și aceasta îi obligă pe oamenii înțelepți și virtuoși să lucreze la tot ceea ce pare să fie de acord cu voința divină, presupusă sau antecedentă, și totuși să se mulțumească cu ceea ce Dumnezeu trimite de fapt prin voința Sa secretă, ulterioară și decisivă, recunoscând că dacă am putea * *) Barth Die Stoa ( ), , Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII să înțelegem suficient ordinea universului, am constata că acesta depășește toate dorințele celor mai înțelepți și că nu poate fi făcut chiar mai bine decât este, nu numai în general și în general, ci și pentru noi înșine în special, dacă numai ne-am atașat de Creator nu numai ca Arhitectul și cauza activă a existenței noastre, ci și ca Domnul nostru, Cauza Ultima, care ar trebui să fie întregul scop al vieții noastre și singur poate alcătui fericirea noastră ") creațiile lui Dumnezeu", continuă același gânditor, "ni se par demne de vină, trebuie să tragem concluzia că nu ne este suficient de cunoscută și că un înțelept care ar înțelege-o ar decide că este imposibil chiar să dorești ceva cel mai bun" *) Un astfel de argument, obiectează pesimiștii, este complet neconvingător Conține petitio principii, întrucât, în esență, ceea ce se presupune a fi dovedit este ceea ce mai trebuie demonstrat Se poate argumenta doar din cunoaștere, dar aici argumentul vine din ignoranță și, prin urmare, nu convinge nimic Următorul argument al optimiștilor, care este dezvoltat și de Leibniz, este o discuție despre așa-numitul răul metafizic, care stă la baza răului fizic și moral, se dovedește în sine a fi un element inevitabil și inevitabil al oricărei creații Această discuție poate fi redusă în câteva cuvinte la următoarele Dumnezeu este legat în activitatea sa de legile imuabile ale logicii și justiției Dumnezeu nu putea să tragă o linie între două puncte care să fie mai scurtă decât o linie dreaptă "Ca urmare a celei mai înalte înțelepciuni și a celei mai mari bunătăți ale sale, el respectă cu toată severitatea legile *) Leibniz, Monadologie, înainte (traducere de V P Preobrazhensky)) Leibniz, Protecția lui Dumnezeu, (trad Preobrazhensky)) Leibniz, Theodicee, II Biblioteca "Runivers" V m cozi dreptate, adevăr şi virtute' *) Între timp, logica nu permite prezența unei creații perfecte lângă un Creator perfect - creația, prin însuși conceptul ei, trebuie să fie finită și limitată Și în limitare stă deja

imperfecțiunea În această imperfecțiune, inerentă creației prin însuși conceptul ei, constă răul metafizic, inevitabil și inamovibil Ceea ce ni se pare rău fizic sau moral este doar o manifestare a răului metafizic De aici rezultă concluzia că imperfecțiunea este inerentă lumii create și nu o împiedică să fie cea mai bună dintre toate lumile posibile "În făpturi și în acțiunile lor, bune sau rele, toată perfecțiunea", spune Leibniz,*) "și realitatea pur pozitivă depind fără greș de Dumnezeu, dar imperfecțiunea lor reală constă în privare și provine din limitările primordiale ale creaturilor; ei au această limitare prin însăși esența lor, chiar și în starea de pură posibilitate, adică, în tărâmul adevărurilor eterne sau în ideile care se prezintă minții Divine; căci ceea ce nu avea limitare nu ar fi o făptură, ci Dumnezeu Creația este numită limitată pentru că există limite ale măreției, puterii, cunoștințelor și tuturor celorlalte perfecțiuni ale sale Astfel, fundamentul răului este necesar, în timp ce originea răului este întâmplătoare, adică este necesar ca răul să fie posibil și este întâmplător ca răul să fie real Dar datorită armoniei lucrurilor, accidentalul trece de la posibilitate la realitate, datorită oportunității sale în cea mai bună ordine, din care face parte Cu toate acestea, aceste considerații ridică noi întrebări, la care, aparent, nu primim răspunsuri Exact, J) Leibniz, Apărarea lui Dumnezeu,) Protecția lui Dumnezeu, Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII chiar dacă se ia punctul de vedere al lui Leibniz și se admite că lumea este un produs al Creatorului, separat de lume, și că creația trebuie să fie neapărat imperfectă, întrucât o singură ființă, Creatorul, poate fi perfectă, atunci următoarele se pune întrebarea: de ce atunci a fost nevoie de vreo creație, deoarece trebuie să fie neapărat imperfectă și impregnată cu elementul necesar de rău și suferință? De obicei ni se spune că a fi este mai bine decât a nu fi Dar la urma urmei, o astfel de propoziție este o simplă afirmație, nedovedită de nimic În cele din urmă, de ce nu era suficientă existența unei ființe perfecte, dar era nevoie și de existența unei creații imperfecte? Aparent, așadar, problema necesității răului nu este rezolvată de raționamentul lui Leibniz, așa cum a fost subliniat Desigur, argumentele optimiștilor nu se opresc aici Astfel, în ceea ce privește răul moral, este foarte frecvent să se susțină că acest gen de rău este prezentat ca un fundal necesar pentru bine, bază fără de care binele nu s-ar putea manifesta și dezvolta Această idee a fost deja exprimată de stoici, conform cărora totul este bine, răul servește scopurilor binelui și este neputincios și, prin urmare, nu este o forță egală cu zeii Dezvoltarea asta idee, Leibniz scrie, printre altele, următoarele: "Deși răul nu poate fi conținutul voinței antecedente a lui Dumnezeu - poate numai în măsura în care această voință tinde să o elimine - totuși, el este uneori indirect obiectul viitoarei Sale voință, pentru că uneori, când răul este eliminat, nu se poate realiza un bine mai mare; în acest caz, o astfel de eliminare nu se realizează și, oprindu-se în limitele voinței anterioare, nu pătrunde în voința ulterioară Prin urmare, Toma d'Aquino urmând lui Augustin cu O Barth, Dia Stoa, Biblioteca "Runivers" V m cozi Spune pe bună dreptate că Dumnezeu îngăduie să se întâmple vreun rău pentru a nu împiedica prea mult bine '' Mefistofele în Faust lui Goethe exprimă exact aceeași judecată despre sine; el spune: Sunt o particulă de forță Dorind răul pentru totdeauna, făcând numai bine Dar chiar și la aceste argumente, din punctul de vedere al pesimiștilor, s-ar putea răspunde cu aceleași întrebări De ce binele lumii are nevoie de un fundal atât de negativ pentru manifestarea sa și nu se dezvăluie

direct în întregime? Dacă ni se spune că oamenii sunt aranjați în așa fel încât să nu poată percepe și înțelege binele altfel decât comparându-l cu antiteza sa necesară din punct de vedere logic - răul - deoarece nu poate exista o altă ordine conform legilor gândirii noastre discursive - atunci, din nou, putem să ne întrebăm de ce a fost nevoie de asemenea ființe imperfecte precum oamenii, care nu pot percepe și cunoaște bunătatea în toată integritatea și frumusețea ei? Apoi, răul de fapt, aparent, nu este deloc doar un fundal pentru bine Are un sens independent și uneori triumfă asupra binelui Fără măcar să ne oprim asupra acestui lucru, trebuie să remarcăm că deseori este necesar să recurgem la rău pentru a proteja binele de rău, deoarece nu este suficientă doar nerezistența la rău Și din moment ce este așa, atunci răul încetează deja să fie doar un fundal pentru bine, ci este din nou folosit ca ceva real, pozitiv Nu este o simplă negare a rolului său în viață În general, trebuie remarcat faptul că toate încercările metafizice de a ne prezenta lumea într-o lumină optimistă, ca ceva în esență bun și frumos, *) Protecția lui Dumnezeu, Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII cinci se prăbușesc pe problema răului, în special a răului moral Dacă lumea este produsul unui principiu unic și, în plus, în esență bun și rațional, așa cum ne învață metafizica monistă, atunci de unde vine răul în ea? Cum este posibil, fără a sacrifica principiul de bază al monismului optimist, să scoți răul din bine, absurd, prostie și vulgaritate, întâlnite în viață într-o cantitate atât de mare, să te prezinți ca un produs al rațiunii universale, perfecte și absolute? Pentru a ieși din această dificultate, adepții monismului filozofic recurg de obicei la acceptarea unui anumit dualism în cel mai absolut principiu mondial "Este dualismul, care, împreună cu dualitatea, recunoaște unitatea", spune Schelling, "și este singurul dualism adevărat "') Astfel, Fichte își forțează eu-ul absolut, printr-un act inconștient, să postuleze H-her În în felul acesta, Eul se limitează și în lupta cu un obstacol care îi apare sub forma lui H, își dezvăluie conținutul Teoretic, îmi propun atunci o limită pentru a o depăși practic În mod similar, Schelling construiește principiu absolut în tratatul său despre esența libertății umane Originea lumii sensibile este explicată aici ca o cădere care este necesară pentru revenirea ulterioară În acest scop, este permis în Dumnezeu însuși ceva care nu este Dumnezeu însuși, care este doar baza fiinţei sale sau a "naturii în Dumnezeu" "Deoarece nu există nimic înaintea lui Dumnezeu sau în afară de Dumnezeu", argumentează filosoful, "el trebuie să aibă în sine baza existenței sale Acest lucru este afirmat de toate filozofiile; dar ei vorbesc despre această bază ca pe un simplu concept, neconsiderând că este ceva real și valabil Baza lui su *) Schelling, Cercetări filozofice asupra esenței libertății umane, ed Jukovski,), p anexa i Biblioteca "Runivers" V m cozi existența nu este Dumnezeu în sens absolut, adică Dumnezeu, pentru că el există; căci nu este decât fundamentul existenţei sale Este natura în Bon, nedespărțită, este adevărat, de el, dar totuși o esență distinctă de el " el Pentru a fi despărțiți de Dumnezeu, ele trebuie să ia naștere dintr-o bază diferită de el Dar întrucât nu poate exista nimic în afara lui Doamne, această contradicție nu poate fi distrusă decât prin faptul că lucrurile își au baza în ceea ce este în Dumnezeu însuși nu este Dumnezeu însuși, adică în ceea ce este baza existenței sale ") "Transformarea voinței de bază, care s-a îndepărtat de iubire, într-o voință aparte aparte, este o condiție necesară pentru ca iubirea, rupând această voință, ca lumina prin întuneric, să apară în toată atotputernicia ei Baza este doar

voința de revelație, dar tocmai pentru ca aceasta din urmă să devină reală, baza trebuie să producă singularitate și opoziție Voința de bază excită voința de sine a creaturii chiar în primul act al creației pentru ca spiritul să se deschidă zgomotul, ca și voința iubirii, a găsit unele contracarări acţionând ca un câmp pentru realizarea lui"*) "Dumnezeu, realizând că voinţa temeiului este voinţa îndreptată către revelaţia sa, şi prin prevederea sa ştiind că pentru existenţa sa existenţa unei baze (spirit) independente este necesar, a permis bazei să acționeze în mod independent sau, altfel spus, și-a determinat voința numai după natura sa, și nu după inima și iubirea sa ") * Cu privire la toate astfel de argumente, trebuie spus însă că ele elimină doar dualismul în aparență, dar de fapt nu îl conțin Schelling, op , cit -) Schelling, op cit) Schelling, op cit - Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII depășirea Rămâne complet neclar de ce începutul absolut al lumii, dacă este în esență bun, are nevoie de o modalitate atât de complexă de a depăși diversele obstacole pentru dezvăluirea sa în toată plinătatea și puritatea sa Și în plus, aceste obstacole sunt de așa natură încât sunt puse de absolutul însuși Întrucât are nevoie de ele prin însăși natura sa, nu există în această împrejurare o admitere ascunsă că absolutul construit de metafizică este de fapt relativ relativ? Așa cum o persoană individuală nu poate ști nimic decât prin comparații, împărțiri și comparații, tot așa absolutul inventat de o persoană, în ciuda numelui său magnific, este forțat să meargă pe aceeași cale pentru a-și dezvălui esența Între timp, metafizica monistă, aparent, tocmai din cadrul îngust al relativității a vrut să ne conducă Schelling își pune astfel de întrebări, dar răspunsurile lui la ele cu greu ne pot satisface "Întrebarea", spune el, "de ce Dumnezeu, după ce a prevăzut în mod necesar că rezultatul auto-revelării - cel puțin un efect secundar - va fi rău, nu a ales să nu se descopere deloc, nu merită cu adevărat un răspuns la toate Căci, cu o justificare egală, s-ar putea dori să nu existe iubire, pentru ca opusul iubirii să nu existe, sau s-ar putea afirma că absolutul pozitiv trebuie sacrificat pentru ceea ce există doar ca opus, eternul pur - temporar Am explicat deja că auto-revelația în Dumnezeu trebuie privită nu ca un arbitrar necondiționat, ci ca un act moral necesar, în care izolarea interioară absolută este depășită de iubire și bunătate Și dacă Dumnezeu nu și-ar fi făcut revelația, răul ar fi biruit asupra bunătății și dragostei" *) Cursivele sunt ale mele) Schelling, op cit , Biblioteca "Runivers" V m cozi Are creația un scop ultim și, dacă da, de ce nu se realizează direct, de ce perfectul nu s-a materializat în realitate chiar de la început? Nu există alt răspuns la aceasta decât acesta: pentru că Dumnezeu nu este numai ființă, ci viață Fiecare viață este condamnată la propria sa soartă specială și este supusă suferinței și devenirii Prin urmare, Dumnezeu s-a supus voluntar devenirii chiar și în momentul în care a separat prima dată lumea luminii și lumea întunericului pentru a deveni personal Fiinţa se percepe pe sine numai în devenire *) Există un singur răspuns la toate acestea Toate aceste raționamente sunt corecte din punct de vedere pur uman, relativ Noi, oamenii, ne putem imagina cu adevărat că suntem doar sub forma devenirii, binele doar ca o antiteză a răului Dar de ce a fost posibilă revelarea absolutului numai în astfel de forme condiționate și relative? De ce a fost necesar pentru apariția oamenilor înșiși cu Formele lor relative de gândire și capacitatea limitată de cunoaștere? Metafizica monistă nu răspunde la toate aceste întrebări și din motive evidente: este de neconceput de către forțele inteligenței relative să rezolve întrebări despre

absolut, natura și actele sale Ca urmare a tuturor astfel de raționamente, întrebările puse nu se mișcă în soluționarea lor, iar răspunsurile date, în esență, implică repetarea într-o Formă mascată a Întrebărilor De aceea, în ciuda tuturor eforturilor optimismului monist, metafizica pesimistă continuă să afirme că lumea nu este produsul unui început absolut bun, ci rezultatul unui act nerezonabil și oarb al voinței lumii și, în legătură cu aceasta , neagă existența lumii orice valoare pozitivă E Cursivele îmi aparțin) Schelling, op , cit Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII Trebuie să admitem că critica pe care James o face conceptului metafizic al absolutului nu este cu totul neîntemeiată Această critică poate fi rezumată în liniile principale din următoarele câteva puncte În primul rând, James subliniază temeinic tocmai acea contradicție internă a conceptului de absolut, care tocmai a fost remarcată și care arată că acest concept nu elimină nicio dificultăți și nu își îndeplinește scopul de ce perfecțiunea absolutului necesită atât de urât specific Forme de viață, care, după concepția umană, întunecă ziua lui Dumnezeu "Perfecțiunea Lui este reprezentată ca sursa tuturor lucrurilor și, totuși, primul efect al acestei perfecțiuni este imperfecțiunea uimitoare a oricărei experiențe finite Nu ar fi lumea mai perfectă dacă spectatori finiți nu ar fi intrat în ea, pentru a adăuga la faptul că a fost perfect, nenumăratele sale vederi imperfecte asupra aceluiași spectacol? "" De ce necesitatea absolută de a ne abate de la perfecțiunea unei alte experiențe întregi și de a fi refractată în toate experiențele noastre finite?" "Deși ipoteza absolut, dându-ne un fel de pace religioasă, îndeplinește o funcție raționalizantă foarte importantă, totuși, din punct de vedere intelectual, rămâne destul de irațional Un întreg ideal perfect este, fără îndoială, un astfel de întreg, ale cărui părți sunt și ele perfecte; dacă putem avea încredere numai în logică în ceva, atunci putem avea încredere în ea în această definiție Absolutul este definit ca un întreg ideal perfect, dar în același timp se presupune că, dacă nu toate, atunci majoritatea părților sale sunt imperfecte În mod evident, conceptul este lipsit de acord intern și, prin urmare, mai degrabă ridică problema decât o rezolvă Ea creează o ghicitoare speculativă Biblioteca "Runivers" V m cozi așa-zisul mister al răului și al erorii, de care metafizica pluralistă este complet liberă" *) Amânând până la articolul următor problema unei viziuni pluraliste asupra lumii, voi atrage atenția și asupra faptului că, în al doilea rând, ideea de absolut, așa cum subliniază în mod corect același James, este, de asemenea, lipsită de valoare în sens etic Absolutul optimiştilor monişti se află prea sus deasupra realităţii empirice, este prea puţin înţeles pentru ca noi să ne servească drept sursă de inspiraţie necesară în comportamentul practic "La urma urmei, ca absolut, sau sub specie aeternitaits sau quatenus infinitus est, lumea nu poate trezi simpatia noastră, deoarece este lipsită de istorie Absolutul, ca atare, nici nu acționează, nici nu suferă, nici nu iubește, nici nu urăște; nevoile, dorințele și aspirațiile, eșecurile și succesele, prietenii și dușmanii, înfrângerile și victoriile îi sunt străine Toate acestea se referă la lume, care este obiectul experienței noastre limitate și a cărei soartă singură este capabilă să ne trezească interesul Deși, așa cum tocmai am văzut, de fapt absolutul conține inevitabil contradicții, căci altfel lumea reală așa cum este nu poate fi dedusă din ea, ci prin însuși conceptul absolutul trebuie să fie liber de contradicții Prin urmare, din moment ce el este cu adevărat un absolut, el nu poate cu adevărat nici să iubească, nici să urască și nu poate rămâne decât într-o stare

de indiferență rece; fără să experimenteze el însuși suferința, el nu poate fi îmbibat cu participarea la suferințele noastre Într-adevăr, numai cu o mare inconsecvență metafizicienii moniști pot atribui în același timp devenirea Absolutului în afara limitelor timpului și spațiului Astfel, fiind realizat strict, conceptul de abso James, The Universe from a Pluralistic Perspective (trad , ed Shpett), $, ,) James, op cit , - Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA PESIMISTĂ A LUMII cruzimea ar trebui să privească lumea de toată istoria și, în același timp, să o lipsească de simpatiile noastre, să ne facă sufletul străin) Dumnezeul creat de o astfel de metafizică nu este Dumnezeul viu al religiilor, ci Dumnezeul nemișcat și înghețat al învățăturii abstracte, acesta nu este Dumnezeul umanității suferinde, veselii și străduitoare, ci Dumnezeul germanului prăfuit - laboratoare de gândire scolastică Nu ne mulțumește, deoarece conținutul său se dovedește nu numai că nu este mai bogat decât al nostru, ci și mai puțin bogat "De fapt", spune James, "ne deosebim de absolut nu numai prin deficiență, ci și prin exces Ignoranța noastră , de exemplu, dă naștere la curiozitate și îndoieli, care nu pot tulbura absolutul, întrucât are din timpuri imemoriale soluția tuturor întrebărilor Slăbiciunea noastră ne condamnă la suferință, imperfecțiunea noastră ne condamnă la păcate, care îi sunt străine din cauza desăvârșirii lui'* *) Într-un cuvânt, absolutul metafizic rece nu ne poate inspira în slujba binelui și ne poate oferi o formulare satisfăcătoare a întrebării răului; între el și noi nu poate exista o legătură practică, morală vie Toate acestea ne obligă să admitem că optimismul monist nu este un adversar suficient de puternic al pesimismului De aici, însă, nu trag încă concluzia că perspectiva pesimistă este invincibilă și conține în sine o concepție corectă despre lume Cred doar că trebuie să luptăm cu o altă armă decât o au moniştii optimişti la dispoziţie Vom trece la o considerație a noilor căi care se deschid în fața noastră în articolul următor V M Hvostov !) James, op cit ,) James, op cit , Biblioteca "Runivers" Despre institutele americane de psihologie (Din o călătorie în America) La începutul lunii martie a anului curent, a trebuit să plec în America pentru a face cunoștință cu organizarea institutelor de psihologie americane, pentru a lua în considerare organizarea acestora la organizarea Institutului de Psihologie de la Universitatea din Moscova cu fonduri donate de S I Shchukin Pentru a justifica necesitatea unei călătorii anume în America, vă voi atrage atenția asupra următoarei circumstanțe Până acum nu există un astfel de Institut Psihologic, care să fie construit special în scopuri psihologice Toate, chiar și cele mai mari institute de psihologie din Europa și America, au crescut din anexarea unor camere separate și de foarte multe ori par să nu își îndeplinească scopul La Moscova, pentru prima dată, este necesar să se construiască conform unui plan special și, deoarece nu există un model pentru un astfel de institut, proiectarea clădirii prezintă mari dificultăți Nu puteam lua la conducere doar institutele germane, pentru că din experiența mea de predare eram convins că în Rusia este necesar să fac o materie academică din psihologia experimentală, !) Raport prezentat la Societatea Psihologică din Moscova la mai · Biblioteca "Runivers" DESPRE INSTITUTE PSIHOLOGICE AMERICANE care, după cum este bine cunoscut celor care au avut ocazia să studieze psihologia experimentală în universitățile germane, nu se află tocmai în Germania Acolo, puțină atenție este acordată acestei părți, parțial din cauza lipsei de fonduri și parțial pentru că nu există o nevoie atât de apăsătoare pentru ea, ca în America și în Rusia Deci, de exemplu, pentru a

participa la munca laboratorului psihologic al lui Wundt, pe lângă cunoașterea științelor naturale și psihologiei, era necesar să asculte așa-numitul Einführungskursus, adică curs introductiv în psihologia experimentală Acest curs a fost citit pe parcursul unui semestru, ore pe săptămână, și a constat în faptul că lectorul a arătat cum au fost efectuate aceste experimente sau altele; în cea mai mare parte, cursul a constat într-o demonstrație de instrumente, uneori au fost efectuate experimente, la care au participat și ascultătorii Pentru a învăța autoobservarea, era încă necesar să participi ca subiect la acele experimente care aveau caracter de cercetare științifică Trebuie să admitem că o astfel de muncă pregătitoare pentru participarea la cercetare independentă este complet insuficientă Practicum-ul, așa cum există în cadrul Facultății de Științe ale Naturii, nu este disponibil în institutele de psihologie germane Nu numai că așa cred eu despre înființarea predării psihologiei în Germania, dar și alții cred așa Iată ce spune Tichener despre asta: "Laboratoarele germane sunt în esență laboratoare de cercetare - studiile practice acolo sunt practic necunoscute "* , predarea psihologiei experimentale este livrată acolo în mod surprinzător) "Laboratoarele germane sunt în esență laboratoare de cercetare; drill-courses sunt practic necunoscute" Mind p) Potrivit lui Tichener, "laboratorul american ar trebui să servească atât scopurilor instruirii, cât și scopurilor cercetării" (ib) Questions of Philosophy, KN; u Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV remarcabil de bine, iar însăși organizarea institutelor este pusă în strânsă legătură cu predarea psihologiei Planul Institutului Psihologic din Moscova, întocmit de mine, a avut în vedere organizarea unor ore practice pe scară largă Și așa, dorind parțial să verific, parțial să corectez, dacă s-a dovedit a fi necesar, parțial să țin cont la echiparea institutului, am decis să plec în America pentru a mă familiariza personal cu structura institutului institute psihologice Am plecat într-un moment în care întreaga societate rusă era ocupată cu problema soartei universităților rusești Au fost exprimate intenții, întâlnind simpatie în societate, de a amenaja institute științifice pe fonduri private, care să poată funcționa independent de universitățile guvernamentale În momentul în care au fost exprimate aceste dorințe, eram în drum spre acea țară în care știința este, în sensul cel mai deplin al cuvântului, o afacere națională, unde toate cele mai importante universități au fost întemeiate din donații private Speranța de a crea instituții care la noi în țară să înlocuiască universitățile mi s-a părut utopică, dar însăși apariția chestiunii inițiativei private în organizarea științei superioare, deși determinată de circumstanțe nefericite, mi s-a părut foarte atractivă Sunt demult convins că în organizarea cercetării științifice, inițiativa privată ar trebui să o preceadă pe cea oficială Le-am scris anterior profesorilor Tichener, Kethel, Münsterberg și Judd despre dorința mea de a vizita universitățile americane De la toți am primit o invitație foarte bună de a veni și chiar instrucțiuni practice cu privire la modalitatea cea mai convenabilă de a face această călătorie Pe drum, la Berlin, am vizitat Münsterberg, care în acel moment preda la Universitatea din Berlin ca Biblioteca "Runivers" DESPRE INSTITUTE PSIHOLOGICE AMERICANE Austauschprofessor *) De la el am aflat ce universități americane aveau institute pedagogice experimentale Cunoașterea acestor instituții a fost de asemenea de interes pentru mine, având în vedere disputele care au avut loc recent în Rusia cu privire la problema aplicării experimentului în practica pedagogică Pe martie am fost la New York În cealaltă zi de la sosirea mea, am vizitat Universitatea Columbia

(Trebuie să știi că în New York există o altă universitate, care se numește New-York University Prima universitate este privată, iar a doua este publică) Dar, pentru a face inteligibilă toată prezentarea mea ulterioară, consider necesar să fac câteva indicații cu privire la structura universităților americane Ce este o universitate americană este foarte greu de înțeles, pentru că nu există o universitate în sensul european al cuvântului în America și, în plus, o universitate americană este adesea complet diferită de alta; dar dacă dau indicații cu privire la școlile prin care trebuie să treacă un american pentru a obține un învățământ superior, atunci structura universității americane va deveni destul de clară Școlile din America reprezintă gradări graduale În primul rând, trebuie să treci printr-o școală primară (Eie-mentary sau Primary School) Cursul de aici durează aproximativ ani La sfârșitul cursului la această școală, un american intră în așa-zisa Liceul, al cărui curs este *) Există o înțelegere între America și Germania, conform căreia în fiecare an unul dintre profesorii germani merge în America să preleze la o universitate americană, iar în locul lui un profesor american predă la o universitate germană În ultimul an universitar prof Münsterberg, care este profesor la Universitatea Harvard, a predat la Universitatea din Berlin un curs de psihologie aplicată (angewandte Psychologie) și, printre altele, în timpul șederii sale la Berlin a organizat "America Institut *" la universitate Scopul Institutului este de a oferi o oportunitate pentru o cunoaștere cuprinzătoare cu America * Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV durează aproximativ ani, iar după care americanul primește o educație corespunzătoare vreo șase clase în gimnaziile noastre După aceasta a intrat în Colegiul, care se numește la fel de des Universitatea, dar pe care îl voi numi întotdeauna Colegiul Acest colegiu conține științele corespunzătoare disciplinelor din ultimele noastre două clase ale gimnaziului, iar apoi doi ani sunt dedicați studiului disciplinelor pur universitare În facultate, care se numește Colegiul de Arte și Științe, se predau discipline corespunzătoare disciplinelor Facultății noastre de Istorie și Filologie și Fizică și Matematică Absolvența facultății este suficientă pentru o profesie De exemplu, un absolvent al Colegiului de Arte și Științe are dreptul să predea la Liceu Pentru alte profesii, de ex un inginer sau un medic, au școli de inginerie sau școli de medicină în universitățile lor, pentru admitere la care se presupune să stea la prima facultate doi sau patru ani *) Dar americanii, convinși că colegiile lor profesionale nu sunt universități, că sunt inferioare din punct de vedere științific față de universitățile europene, au decis să construiască universități în sens european Prima astfel de universitate a fost înființată în la Baltimore sub numele de Universitatea John Hopkin, care și-a stabilit direct și singura sarcină ca dezvoltarea "metodelor de cercetare științifică"* Acest moment a fost un punct de cotitură în dezvoltarea universităților americane Multe colegii (aproximativ) *) Pentru mai multe despre aceasta, vezi Perry Die Americanische Università! Wheder Unterricht und Demokratie in Amerika p etc ; Munspierbert Americanii - vol II; articol Matteivs Organizația universitară la Columbia University Quarterly Vol XIII Dee și o notă interesantă a lui Schurmann, cancelarul Universității Cornell, în Rapoartele anuale ale președintelui și trezorierului -io Biblioteca "Runivers" DESPRE INSTITUTE PSIHOLOGICE AMERICANE au instituit cursuri speciale care servesc la pregătirea tinerilor pentru o diplomă într-o materie sau alta În fiecare universitate, în sensul propriu-zis al cuvântului, există un colegiu și o parte în care se învață pentru obținerea unei diplome academice, și

care se numește Școala Absolventă, i e departament pentru obținerea unei diplome academice Cei care nu au diplomă se numesc Licență, iar cei care au diplomă se numesc absolvenți Această împărțire a universității în colegiu și școală absolventă este adesea foarte clară printre ei; printre altele, acest lucru se exprimă prin faptul că chiar și bursele sunt împărțite între ele în două categorii: burse pentru studenți și burse pentru persoanele care se pregătesc pentru o diplomă (primele se numesc burse, iar a doua se numesc burse) De exemplu, la Universitatea Cornell există aproximativ de burse de grade Bugetul colegiului și bugetul Școlii Absolvente sunt adesea destul de diferite Prin această adăugare, universitățile americane s-au apropiat de universitățile europene Cursul de aici durează aproximativ trei ani, iar studentul, pentru a obține o diplomă, trebuie să depună o lucrare tipărită, pentru care primește gradul de doctor Atragem atenția asupra acestei împrejurări, pentru că în societatea rusă există încă o prejudecată că universitățile americane sunt ceva ca gimnaziile noastre Aceste date, cred, sunt suficiente pentru a înțelege mecanismul universității americane, iar acest lucru este foarte important pentru înțelegerea organizării instituțiilor psihologice Este ușor de observat că în America există o treptate strictă de la cel mai scăzut nivel de educație la cel mai înalt Din această gradualitate în trecerea de la !) La Universitatea din Chicago pentru studenți absolvenți există burse, în valoare de de dolari (aproximativ de ruble) Vezi The University ot Chicago pentru mai multe informații Circulară de informare Școala Licențiată de Arte și Literatură Nr p Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Rezultă de la o școală la alta că nu există nicio diferență în învățarea la diferite etape Predarea atât la liceu, cât și la catedra pentru absolvenți se desfășoară în același mod După cum am spus, am fost primul care a vizitat Universitatea Columbia din New York Pe cât posibil, am încercat să fac cunoștință nu numai cu organizarea instituțiilor psihologice, ci și cu predarea psihologiei Predarea și supravegherea orelor de psihologie experimentală la Universitatea Columbia este condusă de doi profesori: Cattell și Woodworth *) În prima zi am participat la prelegeri și lecții practice de psihologie susținute de profesorul Woodworth Profesorul a intrat în sală, unde erau tineri de la la de ani, cu o revistă în mână A făcut un apel nominal, a notat) Pentru a vă face o idee despre cât de răspândită este predarea psihologiei, uitați-vă la Columbia University Teaching Review, publicată anual sub titlul: Columbia University Bulletin of Information Catalog și anunț general - În psihologie, următorii profesori sunt: (Cattell, Woodworth, Thorndike, Lord, Ruger, Todd, Poffenberger, Hollingsworth, Norsworthy, Wells, Coe) Pentru , au fost anunțate următoarele cursuri de psihologie:) Elemente de psihologie generală Prof Lord) Psihologie experimentală Curs introductiv Prof woodworth) Psihologie experimentală Curs introductiv Dr Hollingsworth și Strong ') Psihologie experimentală (Curs intermediar) Hollingsworth) Aplicarea psihologiei experimentale în educație Dr Bingham) Psihologia copilului Prof Norsworthy) Psihologie experimentală Curs special prof Cattell) Psihologie experimentală Lucrează în laboratorul prof Cattell) Psihologie genetică Prof Thorndike) Psihologia disciplinelor primare Prof Thorndike i) Psihologie fiziologică Prof woodworth) Curs de laborator de psihologie fiziologică Woodworth și Bre-itwieser ·) Psihologie patologică woodworth) Psihologie analitică Puternic) Filosofia spiritului Puternic) Psihologia religiei Soia) Aplicarea metodelor psihologice și statistice Thorndike) Psihologie specială Prof Woodworth) Seminarii de psihologie Cattell Thorndike

Biblioteca Runiverse DESPRE INSTITUTE PSIHOLOGICE AMERICANE absent, după care a început să țină prelegeri despre metodele de studiu a memoriei Din când în când întrerupea prelegerea, chema elevii individuali pe nume de familie și le punea întrebări Dar cei o sută de studenți i-au întrerupt prelegerea și i-au pus întrebări După prelegere, profesorul m-a informat că un student care a lipsit la mai mult de două prelegeri la orice materie trebuie să depună o adeverință de boală, în caz contrar își pierde dreptul de a susține examene la această materie și este obligat să se înscrie din nou la ea După prelegere au avut loc exerciții practice de psihologie Aceste clase au constat în faptul că studenților li se oferă probleme cunoscute dintr-un anumit domeniu Aici, în sală, ei sunt împărțiți în grupuri separate în două, unul fiind subiectul testului, iar celălalt experimentatorul Elevii fac experimente unul pe altul; rezultatele experimentelor se consemnează în protocol și se transferă profesorului Fiecare student al Colegiului este obligat timp de un an să participe la astfel de exerciții practice de trei ori pe săptămână timp de două ore Acestea erau cursuri pentru studenți - pentru studenți A doua zi am fost prezent la orele practice ale ProF Ket-body pentru absolvenți A fost analizat un raport foarte detaliat scris de un ascultător pe tema "Despre oboseala musculară", care a generat comentarii din partea participanților și a profesorului Apoi m-am uitat prin laboratorul de psihologie Laboratorul de psihologie face parte dintr-un departament numit Divizia de Filosofie, Psihologie si Antropologie (Divizia de Filosofie, Psihologie si Antropologie) Ocupa o sala mare, formata din sali un laborator general, o sala pentru seminarii, o sala fotografica , camere pentru studii speciale Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV fiind unul dintre inițiatorii acelei tendințe numite psihologie individuală, atunci instrumentele de laborator constau în principal din cele necesare cercetării psihologice individuale *) Există și o secțiune pentru măsurători antropometrice Laboratorul are propriul mecanic, care poate realiza instrumentele necesare în scopuri de cercetare și predare, și un atelier mecanic bine amenajat Există două feluri de clase în laborator: pentru studenții obișnuiți și pentru cei care se pregătesc pentru o diplomă de doctorat În prezent, laboratorul are o serie de noi teme de cercetare Sub denumirea de Contribuții sunt publicate lucrări ale "Departamentului de Filosofie, Psihologie și Antropologie" Din au fost publicate volume Între ele se află o mulțime de lucrări de psihologie experimentală În plus, conducătorii catedrei publică următoarele reviste: "The Educational Review"; "Revista de filosofie, psihologie și metode științifice"; "Arhivele filosofiei"; "Arhivele psihologiei", "Știința" și altele Aici, în New York, am vizitat Teacher's College Acest colegiu este o combinație a unui institut pedagogic cu un număr de școli profesionale superioare Teacher's College face parte din Universitatea Columbia În multe departamente, studenții săi sunt persoane care sunt în același timp studenți la universitate Colegiul are o școală elementară, care este o școală experimentală pentru studenții și studenții colegiului *) În fruntea acestui lucru h Kettel s-a angajat în ultima vreme într-un studiu interesant, care este în strânsă legătură cu studiile psihologice individuale "A statistica! study of american men of Science" (A statistica! study of american men of Science)) Informații despre Teacher's College pot fi obținute din Buletinul anual de informații al Universității Columbia "Anunțul Colegiului Profesorului" Această publicație oferă informații despre diferitele departamente ale acestei instituții, de exemplu, Departamentul de Economie Internă de la

Școlile de Arte Gospodărești și Industriale, Colegiul Profesorului; Anunț de Învățământ Tehnic; Departamentul de Matematică Toate aceste referințe cărțile sunt trimise gratuit de către secretarul Colegiului Profesorilor Universității Columbia Biblioteca "Runivers" DESPRE INSTITUTE PSIHOLOGICE AMERICANE de colegii costa prof Thorndike, care deține multe studii în psihologia educației După cum am spus mai sus, am vrut să mă cunosc poziţia chestiunii cercetării experimental-pedagogice în America În acest institut se desfășoară și cercetări psihologice experimentale; natura lor poate fi observată din exemplul următor Să presupunem că dorim să determinăm prin ce metodă ar trebui predată matematica elementară și să presupunem că există două metode Conducătorii colegiului introduc predarea într-o clasă după o metodă și într-o clasă paralelă după o altă metodă În acest fel se determină experimental care metodă conduce la cele mai favorabile rezultate și, desigur, rezultatele favorabile au fost măsurate folosind un tip special de teste, adică Abilitatea matematică este determinată înainte de învățarea experiențială și după învățarea experiențială Aceste date sunt baza pentru schimbarea metodelor de predare Liderii colegiului publică o revistă sub titlul: Teacher's College Record Ajournai dedicată problemelor practice ale învățământului elementar și secundar Experimentul pe care tocmai l-am menționat este descris în numărul din martie al acestui reviste pentru anul în curs într-un articol intitulat: "The Teaching of Primary Arithmetic Acest articol îi aparține lui Henry Suzzalo, profesor de Filosofie a Educației Din New York am fost la Ithaca Este un oraș mic de T de locuitori din statul New York Ithaca găzduiește Universitatea Cornell, una dintre cele mai bune universități din America, cu studenți de °°° Universitatea Cornell găzduiește una dintre cele mai mari instituții psihologice din lume Are până la de camere Institutul este condus de cunoscutul psiholog Titchener Psi *) Vezi și The Journal of Educational Psychology Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Institutul de Chologie ocupă două etaje ale unei clădiri care poartă numele donatorului Morill Hall Într-o clădire separată, numită din nou după binefăcătorul Godwin Smith Hall, există un auditoriu mare pentru citirea cursurilor generale de psihologie și, împreună cu acesta, o sală în care sunt păstrate instrumentele necesare predării Din numărul și selecția instrumentelor, se poate observa că lectura cursului general de psihologie este foarte bogat dotată cu demonstrații În laboratorul de psihologie, un etaj este destinat pregătirii practice pentru studenții începători, pentru studenți Auditoriul pentru cursuri și sălile separate sunt adaptate pentru studiul diferitelor departamente de psihologie Etajul al doilea este destinat cercetărilor speciale Există șapte camere, dintre care trei camere întunecate sunt dedicate opticii psihologice, trei acusticii, trei hapticii și kinestezicii, două studiului proceselor afective și înregistrării cronometrice Laboratorul are un atelier mecanic foarte bine dotat Laboratorul are un departament pentru psihologia animalelor Din acest departament de psihologie, americanii au reușit deja să-și facă un subiect de studiu În laboratorul lui Tichener există aparate de studiu și de exerciții practice de psihologie a organismelor microscopice, furnici, cobai, șobolani, albine, pești etc Se ocupă de această secție a prof Bentley Laboratorul de psihologie ar trebui să cuprindă și laboratorul de psihologie pedagogică și individuală, care se ocupă de prof Whipple Predarea psihologiei experimentale este exemplară, în special orele practice pentru studenți Potrivit lui Tichener, fiecare student trebuie să dedice trei ani ascultării cursurilor de psihologie, participării la

cursuri practice etc , și numai după aceea poate începe să facă independent Biblioteca "Runivers" DESPRE INSTITUTE PSIHOLOGICE AMERICANE cercetare Acest gând îl exprimă în următoarea formulă scurtă: "Trei ani pentru învățare (drill), trei ani pentru studiu independent" Planul orelor de psihologie este aproximativ următorul În primul an de facultate, studentul nu este admis deloc la studiile de psihologie În al doilea an, în prima jumătate a anului, ascultă doar prelegeri În a doua jumătate a anului, începe exerciții de psihologie experimentală, care sunt transferate în anul trei În general, exercițiile de psihologie experimentală durează un an - de trei ori pe săptămână, de fiecare dată timp de două ore După aceea, studentul depune o lucrare scrisă pe o anumită temă de psihologie Aceasta completează lucrările pregătitoare Studentul părăsește categoria studenților și începe să se pregătească pentru o diplomă, pentru care trebuie să depună o lucrare tipărită Voi observa în trecere că Universitatea Cornell are șase burse permanente de USD și trei burse de USD pentru cei care se pregătesc pentru o diplomă în psihologie *) Orele practice de psihologie se desfășoară în felul următor Fiecare student în decurs de un an trebuie să rezolve un anumit număr de probleme Care sunt aceste probleme și cum sunt rezolvate, elevul trebuie să studieze în prealabil din manualul lui Tichener *) Elevii care participă la orele practice sunt împărțiți în grupuri de câte două persoane, iar fiecare pereche efectuează experimente în camera corespunzătoare, adică, de exemplu, în optică - în camera optică, în acustică - în camera acustică etc Rezultatele obținute înregistrate și rezumate Cursurile au loc întotdeauna sub supravegherea *) Consultați Registrul Universității Cornell - pentru mai multe despre aceasta) Titcher Psihologie experimentală Un ghid excelent adoptat de multe universități americane Două părți sunt pentru îndrumarea elevilor și două părți pentru îndrumarea profesorilor, sau așa cum sunt numiți "instructori" în America Biblioteca "Runivers" G, CHELPANOV conducând profesorii asistenţilor săi Când o întrebare este completată, protocoalele sunt livrate profesorului, de obicei o dată pe săptămână Lucrarea trebuie repetată dacă problema este înțeleasă greșit, dacă rezultatele se abat prea mult de la cele acceptate Laboratorul ține o evidență strictă a studenților care frecventează aceste ore etc În laboratorul experimental - pedagogic se desfășoară cercetări asupra psihologiei individuale Pentru a ilustra, voi da câteva exemple din cercetări În acest laborator se fac măsurători antropometrice cu ajutorul unui dinamometru, spirometru etc Se măsoară viteza de mișcare, acuitatea vizuală, acuitatea auzului, discriminarea tonului, volumul atenției vizuale, timpul de asociere, se determină tipurile de memorie, se măsoară talentul prin metoda Ebbinghaus, Binet Simon etc , într-un cuvânt, tot ce s-a cunoscut în ultima vreme sub denumirea de "teste" Din lucrările publicate de acest laborator pot indica:) Cercetări privind psihologia enunţurilor *)) Influența exercițiului asupra volumului atenției vizuale și percepției vizuale *)) Dicţionar al unui copil de trei ani')) Timpul de reacție, ca un test al supradotației mentale Pentru mulți psihologi ruși, revizuirea lui Whipple cu privire la aplicarea practică a testelor poate părea interesantă Aceste teste, spune el, au fost numite măsurarea minții; "nu se poate crede, totuși, că se apropie de antropometrie în termeni de acuratețe" Mai întâi trebuie să lucrăm la acest lucru pentru a dezvolta anumite standarde (standardizați testele noastre) înainte de a spera să stabilim componența spirituală a unui copil cu durere Buletinul psihologic mai) Revista de psihologie educațională) Pedagogie! Seminarul martie Biblioteca "Runivers" DESPRE INSTITUTE

PSIHOLOGICE AMERICANE gâturi sau mai puțină precizie Mai mult, experimentatorul complet neexperimentat nu poate spera să aplice aceste teste cu succes Pentru întreținerea laboratorului lui Tichener sunt alocați de dolari, aproximativ de ruble cu banii noștri La institutul de psihologie există următoarea componenţă de cadre didactice: prof Tichener, prof Whipple, Bentley și instructorii Geissler și Foster Din Ithaca am plecat la Chikaya Universitatea din Chicago, cu aproximativ de studenți, a fost fondată în cu fonduri donate de "celebrul bogat american Rockefeller (el a donat de milioane de dolari) Institutul de Psihologie al Universității din Chicago este o instituție foarte mare - are aproximativ de camere în două clădiri O clădire este dedicată psihologiei animalelor Cu psihologii- *) Această recenzie este cuprinsă în manualul său recent publicat de teste mentale și fizice, Acesta este un manual foarte complet de de pagini, care prezintă metodele de aplicare a testelor Îmi voi permite să mai citez un loc, foarte interesant pentru profesorii ruși: "Din nefericire pentru noi", spune el, "în unele cercuri exista o predispoziție de a vorbi în așa fel ca și cum știința testelor mentale ar fi fost deja finalizată , ca și cum, de exemplu, , capacitatea înnăscută a copilului ar putea fi măsurată la fel de ușor ca și înălțimea lui, de parcă i-ar putea fi măsurate sugestibilitatea sau capacitatea de concentrare a atenției, precum și dimensiunea craniului sau volumul respirației sale Afirmațiile de acest fel pot fi fără îndoială înșelătoare, pentru că un studiu al testelor mentale la care se referă această carte va arăta că în prezent nu există aproape un singur test mental care să poată fi aplicat fără echivoc ca un fel de criteriu psihic de măsurare Cert este că nu suntem de acord asupra metodelor de măsurare, de multe ori nu știm deloc ce măsurăm și foarte rar suntem capabili să ne dăm seama de complexitatea, varietatea și subtilitatea uluitoare a formelor naturii noastre psihice "Ceea ce avem nevoie nu sunt teste noi, ci un studiu exhaustiv al unui grup select de teste care a fost deja descris sau propus Această carte prezintă un program de lucru, nu un sistem final de rezultate" (op cit , pp -) Acesta este modul în care Whipple vede semnificația practică a testelor mentale în prezent Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Institutul Chemsky, două săli, o bibliotecă Cursurile se desfășoară atât cu studenți, cât și cu gradate În secțiunea pentru gradate există subiecte pentru studiu special, mai multe subiecte în psihologia individuală, dar o atenție deosebită este acordată psihologiei animalelor Institutul este condus de profesorii Angell și Carr (James Angeli și Harvey Carr) Cursurile practice pentru începători se țin de patru ori pe săptămână timp de două ore Laboratorul are propriul mecanic, care produce el însuși instrumentele necesare cercetării Am avut ocazia să merg la cursuri practice și prelegeri atât pentru începători, cât și pentru avansați, și aici am văzut aplicarea sistemului de interviuri, am văzut că studenții se pregătesc de prelegeri Studiile Institutului de Psihologie sunt publicate în Psychological Review (dar sunt adunate și în volume separate sub titlul Studies of Psychology și au fost deja compilate șase volume mari) și într-o nouă revistă special dedicată psihologiei animalelor, Journal of Comportamentul animalului La Universitatea din Chicago există o așa-numită școală de educație Este ceva ca un institut pedagogic superior Institutul a fost organizat în de celebrul filosof american John Dewey Raportul oficial privind misiunea Institutului precizează următoarele: "În timp ce cursul de studii, predarea și echipamentul sunt organizate astfel încât să ofere fiecărui copil posibilitatea de dezvoltare psihică, socială și fizică, școala este la fel timp un laborator în

care se pot testa teoriile educaţiei profesorii şi studenţii acestui institut * În prezent, Institutul este condus de Prof Judd Are două școli: o școală primară și o școală secundară, care servesc pentru exercițiul elevilor Iată un laborator de cercetări psihologice experimentale asupra copiilor Aceasta este realizată de prof Dearborn Au fost cercetate, printre altele, Biblioteca "Runivers" DESPRE INSTITUTE PSIHOLOGICE AMERICANE viteza de scriere și forța de presiune în procesul scrierii la copiii de diferite vârste; mișcările ochilor în procesul lecturii și procesul de inhibare a reprezentărilor la copii Acest institut publică revista "The" Elementary School Teacher" Au fost deja publicate volume din această publicație, precum și revista "The School Review* Pentru a avea o idee clară despre activitatea științifică a acestui institut, voi enumera cursurile care se predau acolo:) Psihologie pentru educatori (Psihologie Educațională), pentru începători și pregătiți Citiți Dr Freeman și Prof Judd) Psihologia individuală PROF împunge) Psihologie genetică elementară Dr om liber) Studiul copilului Dr om liber) Introducere în educația experimentală Prelegeri și discursuri, ilustrate prin experimente de laborator și școlare, menite să familiarizeze elevul cu metodele experimentale aplicate studiului problemelor școlare, precum și cu rezultatele generale ale ultimelor cercetări Prof Dearborn) Educație experimentală Revizuirea studiilor experimentale și statistice ale problemelor școlare PROF Judd) Psihologia lecturii Prof Dearborn S) Psihologia scrisului Dr om liber g) Teste educaţionale În acest curs sunt demonstrate și discutate (criticate) diverse teste din domeniul senzațiilor și al proceselor mentale și motorii superioare Dr om liber) Psihologie genetică PROF împunge) Probleme experimentale în educație PROF Judd și Dearborn *) " *) Pentru mai multe despre aceasta, a se vedea Circulara Universității din Chicago a Depariments of Philosophy, Psychology and Education În plus, Universitatea din Chicago Buletinul de informare Școala de Educație General Anno une ement O carte specială a fost compilată pentru elevii din școala elementară: Universitatea din Chicago scoala elementara O circulară de informații pentru vizitatori Biblioteca "Runivers" CHELPANOV După Chicago, am vizitat un orășel din statul Michigan, Arin Arbor În acest oraș de de locuitori există o universitate guvernamentală cu de studenți Universitatea poartă numele "Universitatea din Michigan Institutul de Psihologie din acest oraș complet necunoscut s-a dovedit a fi de o dimensiune foarte impresionantă Institutul are camere; două camere întunecate, săli separate pentru aparate de înregistrare, o sală mare pentru citirea unui curs de psihologie cu demonstrații; un număr de săli pentru studii speciale; de altfel, există multe aparate de investigare a exprimării sentimentelor În acest laborator se acordă mult spațiu studiului vieții mentale a animalelor: studiul întrebării despre modul în care animalele își găsesc drumul într-un labirint este pus pe larg Această întrebare este investigată și în alte laboratoare de psihologie Totul indică faptul că în acest laborator sunt angajați în cercetări independente Vechea clădire de lemn a laboratorului, cazarma fostului spital, mi-a făcut cea mai favorabilă impresie *) Laboratorul este condus de profesorul Pillsbury și profesorul Shepard Pillsbury este cunoscut pentru marea sa lucrare asupra atenției (Atenție Londra I) Cercetare prof Shepard: "Modificările organice și sentimentul și The Change of Ideart rated with attention (primul în American Journal of Psychology, , și al doilea în Psychological Review,) arată aplicarea unor metode foarte subtile * *) *) Prof Shepard m-a informat că au primit deja fonduri de de dolari) pentru construirea

unui institut biologic, din care să facă parte un institut de psihologie) Pentru unii cititori poate să nu fie lipsit de interes să știe că limba rusă se predă la universitatea de la Ann Arbor, iar revizuirea predării pe acest subiect spune următoarele: "Datorită importanței tot mai mari a Rusiei în domeniul intelectual, politic și comercial relațiile, cunoașterea practică cu limba rusă devine o necesitate pentru popoarele care vorbesc engleza ' Vezi Buletinul Universității Universitatea din Michigan Departamentul de literatură, Știința și Artele - Biblioteca "Runivers" DESPRE INSTITUTE PSIHOLOGICE AMERICANE După Ennarbor, mi-am petrecut ziua la Cascada Niagara, după care m-am întors la Ithaca pentru a participa la Reuniunea Psihologilor Experimentali Aceste congrese au loc anual Congresul din acest an a fost al optulea la rând Întâlnirea a avut un caracter pregătitor, fiind prezenți doar specialiști și oameni de știință Au fost aproximativ de participanți la această întâlnire^ Au fost discutate atât întrebări pur speciale, cât și întrebări cu caracter general De altfel, s-a discutat problema metodelor psihologiei comparate O altă întrebare care pare a fi foarte discutabilă pentru psihologii americani este problema relației dintre psihologie și filozofie A fost livrat de Prof Warren, care, după propria sa relatare, s-a pronunțat cu ceva timp înainte în favoarea separării psihologiei de filozofie și a încorporării ei în biologie, dar acum a ajuns la concluzia că asocierea cu biologia ar putea fi periculoasă pentru psihologie În discutarea acestei întrebări, s-a dovedit că unii psihologi consideră dependența psihologiei de filozofie doar istorică, alții consideră că pregătirea filosofică este necesară unui psiholog, dar, în general, mi se pare, punctul lor de vedere poate fi formulat în așa fel încât ei cere ca psihologia să fie și independentă de filosofie, precum și de biologie Apoi a avut loc o dezbatere interesantă pe tema problema rolului introspecției; unii au încercat să limiteze introspecția Dar Tichener a fost apărătorul fervent al introspecției în întregime Apoi au fost demonstrate rezultatele unor studii La invitația președintelui, am făcut un scurt raport despre starea psihologiei experimentale în Rusia Congresul mi-a făcut o impresie excelentă Participanții săi sunt experți în acest subiect; erau exclusiv oameni de știință Mi s-a dat o listă de membri ai Asociației Americane de Psihologie (American Psychological Associate-Problems of Philosophy, Vol io Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV tion) până la de persoane; dintre acestea, marea majoritate îmi sunt cunoscute din literatură După convenția de la Ithaca, am vizitat New-Haven, un oraș din statul Connecticut, la două ore de New York Iată Universitatea Yale cu studenți ¿OOO Această universitate are cel mai vechi institut american de psihologie, fondat la sfârșitul anilor de Ladd; apoi se ocupau de Scriptura, dupa el Judd, iar acum Angier Institutul de Psihologie este o clădire separată de aproximativ de camere situată într-o clădire numită Herric Hall Aici există o sală imensă pentru exerciții practice, o colecție foarte extinsă de instrumente pentru predarea psihologiei experimentale pentru începători Orele practice se desfășoară în așa fel încât mai multe grupuri de elevi să rezolve aceeași problemă Acest lucru este posibil numai cu condiția ca un număr mare de aceleași instrumente să fie disponibile, de exemplu, esteziometre, perimetre, etc Atelier mecanic excelent, cu un mecanic foarte priceput El produce instrumente nu doar pentru utilizare în laboratorul ielian, ci fabrică și pentru vânzare în alte laboratoare, veniturile din vânzare fiind în beneficiul laboratorului Foști elevi ai laboratorului Elsk, devenind ei înșiși organizatorii laboratoarelor, sunt foarte dispuși să achiziționeze instrumentele cu

care s-au familiarizat bine pe parcursul cursului Trebuie remarcat faptul că o serie de întrebări noi au fost ridicate în laborator pentru rezolvare Cercetarea laboratorului este publicată în Yale Psychological Studies Numărul lucrărilor poate fi judecat deoarece aceste studii au ieșit până la volume Acum își publică cercetările ca anexă la Psychological Review Въ Vol Eu, nu Eu, întunecat, apropo, de investigațiile interesante ale lui Judd asupra mișcărilor ochiului, Biblioteca "Runivers" DESPRE INSTITUTE PSIHOLOGICE AMERICANE realizate de el cu ajutorul Fotografiilor kinetoscopice și studii privind propulsia cu reacție Psihologia este predată de următorii profesori: prof Angier, Cameron și Dr Îngheţ Am fost prezent la cursurile unui instructor de psihologie pentru începători A fost desemnat să studieze un capitol din psihologia lui James și Angell Verificarea celor studiate s-a desfășurat în așa fel încât tuturor elevilor prezenți li s-a adresat o întrebare, la care trebuiau să dea un răspuns în scris, pentru care li s-au acordat minute Apoi instructorul a început să cheme elevii pe nume de familie și să le pună întrebări *) După New Gaven, am vizitat Universitatea Wesleyan din Manddletown Acesta este un oraș foarte mic, cu locuitori IO OOO Universitatea a fost fondată în - în ea sunt doar de studenți Laboratorul psihologic, care se ocupă de prof Daja (Dodge), ocupă doar trei camere, dar dezvoltă o muncă neobișnuit de intensivă datorită ingeniozității uimitoare a Prof Daja El a proiectat o serie de aparate de înregistrare a mișcării care ar avea importanță nu numai în psihologie, ci și în fiziologie și fizică Mi-a arătat materialul amplu pe care îl adunase, dar nepublicat încă, despre mișcările ochilor Este cunoscut ca autorul unui număr de studii; printre altele, împreună cu Benno Erdmann, a făcut experimente celebre despre lectură (Experimentelle Untersuchungen uber das Lesen) Recent, a făcut un studiu asupra reflexului genunchiului: "O explorare sistematică a unui Kneejerk normal" este inclusă în Zeitschrift für allgemeine Physiologie, XII, În laboratorul său, am văzut un aparat foarte interesant pentru demonstrarea diferitelor experimente în public: x) Informații detaliate despre cursuri, organizarea universității pot fi găsite în următoarele publicații oficiale: i) The Course of Study in Yale College, -) Buletinul Universității Yale-Școala Absolventă - * Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV măsurarea timpului de reacție, experimente colective asupra memoriei etc *)· Următorul institut de psihologie pe care l-am vizitat a fost la Universitatea Clark din Worcester, Massachusetts Această universitate, fondată cu fonduri donate de Clark în și organizată de celebrul psiholog Stanley Hall, trebuia inițial să aibă doar studenți care se pregătesc pentru o diplomă avansată, adică Trebuia să fie fără facultate, dar acest lucru s-a dovedit a fi foarte incomod și acum a fost organizat un colegiu cu el Rectorul universității este Stanley Goll, iar rectorul colegiului este psihologul Sanford, autor al celebrei lucrări de psihologie experimentală "A Course of Experimental Psychology, Institutul de Psihologie este condus de Prof Byrd (Baird) Laboratoarele ocupă de camere în clădirea principală a universității Există un auditoriu, o cameră întunecată, un atelier de mașini foarte bine mobilat și o serie de săli pentru studii speciale Cursul elementar de psihologie experimentală este foarte bogat mobilat Condus de Prof Porter după metoda lui Titchner Există și un departament pentru studiul psihologiei animalelor Un număr de întrebări au fost subliniate în laborator pentru cercetare independentă Apropo, se face un studiu asupra influenței muzicii asupra circulației sângelui; apoi întrebarea pedagogică practică, care formă de litere este cea mai favorabilă

lecturii O nouă metodă de înregistrare a vorbirii este utilizată în legătură cu influența respirației În Worcester am vizitat Sanford și Stanley Gaulle Cu acesta din urmă am vorbit despre subiectul psihologiei aplicate în America Aenya a fost interesată de întrebarea, există psihologi în America care fac diagnostice psihologice cu un scop practic? Mi-a indicat Dr Bloomfield din Boston Am decis să-l cunosc pe acesta din urmă !) Detalii curs The Wesleyan University Bulletin - Biblioteca "Runivers" DESPRE INSTITUTE PSIHOLOGICE AMERICANE Institutul de Psihologie al Universității Harvard (Universitatea Harvard) din Cambridge, lângă Boston, a fost deschis în Din a fost găzduit într-o clădire specială numită Emerson Hall Această clădire a fost construită cu fonduri strânse prin abonamente de la admiratorii filozofului american Emerson Întreaga clădire urmează să servească scopurilor predării și dezvoltării filozofiei la Universitatea Harvard La etajele I și II sunt săli de spectacol, o bibliotecă de filosofie generală și o bibliotecă specială etică, iar întregul etaj al treilea este ocupat de Institutul de Psihologie; este special adaptat pentru studiul și dezvoltarea psihologiei experimentale Institutul are la dispoziție de săli Fiecare cameră este alimentată cu curent electric de înaltă și joasă tensiune Sistemul de fire este aranjat astfel încât fiecare cameră poate primi orice curent - iar o cameră poate fi conectată la oricare alta La laborator există un public restrâns pentru citirea cursului de psihologie experimentală și pentru desfășurarea orelor practice; atelier mecanic, în care propriul mecanic, care primește un salariu de de dolari pe an Cinci camere întunecate, o cameră cu pereți dubli, izolate fonic Șef al institutului prof Münsterberg, iar în lipsa acestuia, prof Hoit și, în plus, Departamentul de Psihologie Animală este condus de Prof Yerkes Acest departament de la Institutul de Psihologie Harvard este deosebit de bine mobilat Aici se fac observatii pe diverse animale; sunt camere pentru maimute, iepuri, pisici, gaini, viermi, furnici etc * Despre amploarea predării psihologiei poate da o idee despre numărul de cursuri de psihologie, care se citește la Universitatea Harvard La IÇIO- , au fost anunțate următoarele cursuri:) Psihologie Prof Hoit) Psihologie avansată Dr Langfeld Biblioteca "Runivers" ^CHELPANOV) Psihologie experimentală Hoit și Langfeld) Istoricul problemelor psihologice Prof Gault) Psihologie pedagogică Prof Yerkes) Psihologie comparată Pro(r) Yerkes) Psihologia animalelor PROF Yerkes *) La Boston am vizitat "Vocation Bureau" al Dr Bloom-field, pe care mi l-a subliniat Stanley Goll, ca o instituție în care se poate vedea aplicarea psihologiei aplicate În America există o ramură specială a pedagogiei - regulile pentru determinarea adecvării pentru una sau alta profesie Aici este Biroul în cauză și urmărește acest scop Dar s-a dovedit că adecvarea pentru o anumită profesie este determinată în primul rând din punctul de vedere al medicilor Șeful acestui birou nu recurge la "teste" pentru a determina caracteristicile psihice, cărora le-a avut o atitudine negativă, dar i-a încredințat problema asistentului său Blumenthal, un om complet incult, care m-a informat că determină caracteristicile mentale pe baza "practicii" și, mai mult, , se ghidează după datele de craniologie, fizionomie etc Era prea departe de ceea ce mă interesa Din Boston am plecat la Washington; după ce am vizitat biblioteca Congresului și muzeele Instituției Smithsonian de acolo, m-am dus la Philadelphia, sediul Universității din Pennsylvania, care are și un amplu laborator psihologic Este primul laborator înființat în America - a fost fondat la noiembrie Din , a devenit un laborator de psihologie aplicată, numit Clinica Psihologică Ea dă ajutor multor copii, în

principal în statul Pennsylvania În , Școala Spitalului a fost înființată împreună cu o clinică psihologică de continuă) Sm Registrul oficial al Universității Harvard Divizia de Filosofie Biblioteca Runiverse DESPRE INSTITUTE PSIHOLOGICE AMERICANE din observația și asistența noastră pentru copiii retardați O revistă specială numită "Clinica Psihologică" (Clinica Psihologică) raportează rezultatele cercetărilor acestui laborator mod în conformitate cu psihologia individuală În acest sens, laboratorul este excelent dotat Cercetarea clinico-psihologică constă în efectuarea diagnosticelor de retardat şi psihic copii defecte În plus, elevii sunt instruiți în utilizarea altor teste în laborator pentru a se familiariza cu utilizarea și sensul instrumentelor de precizie în diagnostice mai fine și mai precise *) Laboratorul dispune de un atelier mecanic foarte bine dotat Șeful institutului este prof Witmer și asistentul său prof Twitmayer claritate, apoi, desigur, a fost important pentru mine să aflu dacă nu au aplicat aceste diagnostice în scopuri practice Ambii profesori, Witmer și Tweetmyer, au răspuns negativ la această întrebare În niciun caz, aceste teste nu trebuie puse în mâinile profesorilor "Testele în sine trebuie supuse unor teste", a spus Witmer Cu aceasta mi-am încheiat inspecția la cele mai bune institute de psihologie americane Mai sunt vreo de institute, dar nu era sarcina mea să inspectez toate institutele Cunoașterea stării psihologiei experimentale din America m-a convins că americanii au făcut progrese enorme, aș spune colosale, în ultimii - de ani Ei emit aproximativ IO pur psi-) Vezi Catalogul Universității din Pennsylvania π Cursuri de psihologie la Școala de vară a Universității din Pennsvlvania Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV jurnalele biologice Iată o listă cu cele mai importante dintre ele) Jurnalul American de Psihologie) Revizuire psihologică) Arhiva Psihologiei) Arhiva de Filosofie, Psihologie și Metode Științifice) Buletinul psihologic o) Revista de psihologie educaţională) Jurnalul comportamentului animal) Clinica Psihologică) Revista de psihologie a religiilor De menționat că unele institute de psihologie își publică "lucrările" în numere separate În plus, publică aproximativ reviste de filosofie, care conțin și articole de psihologie Au un contingent imens de psihologi Până la de membri ai asociației psihologice, care se adună anual la congrese Au până la de laboratoare bine echipate În cele din urmă - acesta, după părerea mea, este și un indicator al nivelului înalt de dezvoltare al psihologiei - există multe manuale excelente despre diferite ramuri ale psihologiei Dacă în urmă cu douăzeci de ani fiecare american care dorea să lucreze științific în domeniul psihologiei trebuia să meargă în Germania, atunci starea actuală a propriilor instituții psihologice este de așa natură încât nu este nevoie urgentă de acest lucru Am întâlnit o serie de tineri psihologi care au scris deja studii independente fără să fi fost în Germania Sunt, bineînțeles, departe de gândul de a afirma că psihologia americană a atins deja aceeași înălțime cu cea germană, dar motivele pentru aceasta sunt ușor de înțeles dacă luăm în considerare că generația anterioară a cheltuit eforturi pe munca organizațională, iar generația actuală nu a reușit încă prin specializare să creeze un foarte semnificativ Biblioteca "Runivers" DESPRE INSTITUTE PSIHOLOGICE AMERICANE lucrări solide Dar se poate argumenta că psihologia americană este foarte aproape de a egala psihologia germană Printre deficiențele psihologiei americane se numără predominanța considerabilă a cercetării fiziologice și a problemelor practice Consider periculoasă și încercarea lor de a pune psihologia în afara Filosofiei Dar ei au deja o stăpânire atât de perfectă a metodelor psihologice, sunt pe un teren

atât de ferm, iar predarea filozofiei este atât de bună cu ei, încât eliminarea acestor neajunsuri este doar o chestiune de scurtă vreme Până la urmă, americanii au o psihologie științifică și nu cred că remarca foarte restrânsă a lui Stern despre natura științifică a muncii laboratoarelor americane de psihologie nu este chiar într-o oarecare măsură corectă G Chelpanov) W Stern Der Betrieb der reinen und angewandten Psihologia în America Zeitschrift fur angewandte Psihologie , p - Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Filosofia lui Bergson - Le temps est-il de l'espace? Bergson La începutul acestui an, Russkaya Mysl a publicat o traducere a primei părți a trilogiei filozofice a lui Bergson: Essai sur les données immédiates de la conscience, Matière et mémoire, L'évolution créatrice Cu mult mai devreme, a fost publicată o traducere a ultimei lucrări a gânditorului francez: "Evoluția creativă", iar lansarea în limba rusă a celei de-a doua părți a trilogiei a fost promisă de mult de o editură din Sankt Petersburg și, trebuie să sperăm, nu va întârzia să apară Evident, acele valuri de popularitate excepțională au pătruns și în Rusia, care de câțiva ani vacilează în jurul numelui de Bergson din Franța și se răspândesc treptat în alte țări din Europa de Vest și din Lumea Nouă Printre recenziile critice ale operei lui Bergson, în general - extrem de măgulitoare, deși nu întotdeauna simpatice, există, și nu numai în Franța, recenzii care îl pun pe acest filosof la egalitate cu cei mai mari gânditori ai tuturor timpurilor - Platon, Descartes și Kant Aproape în unanimitate, criticii notează în lucrări Filosof francez erudiție extinsă, originalitate, profunzime și rafinament al gândirii critice, integritatea sintetică a construcțiilor pozitive, înaltă artă de prezentare Dacă toate aceste calități nu ar fi exprimate atât de clar în opera autorului nostru, așa cum cred unii, totalitatea lor ar fi, în orice caz, suficientă pentru a atrage atenția tuturor celor interesați de tendințele moderne ale filosofiei asupra ideilor acestui gânditor Dar dacă Bergson Întrebări de filosofie, carte u Biblioteca "Runivers" BORIS BABYNIN chiar deschide noi drumuri, dacă la orizontul nostru zorii unei viziuni asupra lumii care nu s-a aprins încă? În acest eseu, dorim să facem doar o introducere în studiul lui Bergson, evidențiind principalele trăsături ale operei sale și plasându-le într-o legătură istorică comună cu evoluția filozofică și științifică Această ultimă sarcină ne este mai ușoară de către autorul însuși, întrucât el întinde pe ici pe colo firele care leagă părerile sale cu teoriile predecesorilor săi filozofici și sondează neobosit prezentul și trecutul științei, verificându-i critic concluziile și, împreună , trăgând din ea toate avioanele noi și noi dătătoare de viață - Bergson nu dezmembră în exterior nici domenii separate de cunoaștere, nici probleme separate în cadrul aceleiași zone; el ne oferă o încurcătură complexă de idei împletite și conectate, dar noi, în interesul clarității discursive a expunerii, va trebui să le sistematizăm oarecum Dintre cele trei probleme filozofice principale - epistemologice, ontologice și etice - Bergson le-a supus doar pe primele două unei investigații speciale; Domeniul filosofiei practice a fost până acum greu atins de geniul său Urmând ordinea logică a succesiunii problemelor, ne vom concentra mai întâi atenția asupra epistemologiei lui Bergson, apoi ne vom întoarce către ontologia sa; dar pe fondul studiului problemei principale a teoriei cunoașterii - problema realității - va ieși în mod firesc doctrina gânditorului francez despre materie și spirit, care va servi ca o legătură intermediară între principalele etape ale noastre eseu Critica capacității de a cunoaște O caracterizare generală a punctului de vedere al lui Bergson și a

metodei sale este sarcina noastră imediată Care este cel mai bun mod de a o face? Gândim, clarificând relația gânditorului francez cu întemeietorul filozofiei critice Într-adevăr, odată cu predominanța teoriei transcendentale a cunoașterii, fiecare nouă tendință filosofică care se pretinde a fi originală trebuie inevitabil luată în considerare Filosoful perioadei postkantiene nu mai poate intra pe calea metafizicii cu ușurința cu care au făcut-o dogmatiștii;   el găsește accesul pe această potecă, dacă nu complet închis, atunci, în orice caz, considerabil aglomerat; el trebuie să depăşească pozitivismul critic al lui Kant În plus, fiecare nouă direcție, refractată prin prisma principiilor de bază ale criticii, se dovedește în mod firesc a fi mai bine înțeleasă, datorită prevalenței largi a acesteia din urmă După aceasta, ar trebui să fim surprinși că Bergson însuși compară adesea poziția sa filozofică cu punctul de vedere al lui Kant? Urmându-i instrucțiunile și ne propunem să-l plasăm în perspectiva criticii Marele strămoș al filosofiei critice a avut fără îndoială dreptate într-un singur lucru: pentru prima dată a ridicat clar problema necesității de a ne investiga capacitatea cognitivă Că el însuși a dat o soluție incompletă, unilaterală, chiar eronată noii probleme, nu ne putem îndoi acum Atmosfera spirituală în care s-a maturizat geniul său critic nu a fost suficient de favorabilă Succesele metodei mecaniciste în știința naturii au impresionat atât de mult mintea, care până de curând a adormit în lanțurile scolasticii, încât a cedat involuntar unei iluzii deosebite a unei perspective științifice: înaintea aparentei lor imensități, adevărata nemărginire a obiectului cunoștințele au fost ascunse Pe de altă parte, acea zonă, care, se pare, ar putea fi asigurată, prin însăși esența sa, de invazia matematicii - zona fenomenelor mentale a rămas nedezvoltată; era dominată de aceeași metodă mecanicistă, turnată aici sub forma asociației În cele din urmă, descompunerea metafizicii raționaliste și empiriste în scepticismul lui Hume l-a condus aparent pe filosof la ideea că singura cunoaștere de încredere ar putea fi doar cunoașterea naturii matematicii Pe scurt, Kant s-a dovedit a fi natural închis în sfera intelectismului, dacă prin acesta din urmă înțelegem direcția epistemologică, plecând de la legile matematicii și logicii, ca ultime norme ale capacității noastre cognitive, "limita, nu poți paseaz-o" *) Trăim într-o atmosferă diferită *) Trebuie să explicăm de ce folosim aici termenul de intelectualism într-un sens oarecum neobișnuit, punându-l în contrast nu cu eolutarismul, ci, după cum vom vedea într-un moment, "uwiwi/shapvzlig/" Credem că *   Acum Evoluția biologiei, apariția psihologiei aperceptive și funcționale, dezvoltarea sociologiei, pe de o parte, și implementarea fructuoasă a metodei dinamice a infinitezimale în domeniul fizicii și astronomiei, predominanța energiei asupra atomismului, pe de o parte altele: acestea sunt principalele momente științifice care pregătesc în mod firesc noua metodă epistemologică astfel b la fel ca noua sinteză filozofică Vorbind în general, gravităm spre intuiționismul epistemologic, ca direcție care pleacă de la dat imediat și străduindu-se să înțelegem geneza matematicii și logicii, ca forme derivate ale procesului cognitiv Bergson este vestitorul și cel mai izbitor exponent al intuiționismului Kant pornește în epistemologia sa de la cunoașterea științifică ideală completă, statică Bergson pleacă de la cunoaștere ca proces, o ființă dinamică Diferența este fundamentală, deoarece Bergson nu se întreabă doar cum apar cunoștințele științifice din punct de vedere psihologic - Kant, ca epistemolog, nu era deloc interesat de

această întrebare - el pune sub semnul întrebării premisa ascunsă care stă la baza principiilor idealiste ale criticii, credința în descompunerea fără o urmă a tuturor legăturilor experimentale reale și a relației cu logica Cu alte cuvinte, Bergson pune la îndoială corectitudinea intelectualismului Kant credea în unitatea experienței, experiența științelor matematice ale naturii, Bergson, pe baza datelor din ultima biologie și psihologie, stabilește două direcții diferite ale experienței: "materie" și "memorie", fizică și mentală sau, mai larg, fenomene de viață Unitatea experienței pentru Kant corespunde unității intuiției: el a recunoscut în om numai intuiția senzuală, pe care autorul nostru o aduce împreună cu intelectul Bergson împinge intu considerente pur filologice vorbesc în favoarea noastră: dar, de altfel, observăm că nu am putut găsi un termen mai convenabil Nu am vrut să recurgem la cuvântul raționalism având în vedere tradițiile istorice și filozofice asociate acestuia, care îi opun empirismului și criticii, în timp ce toate aceste direcții, întrucât au devenit proprietatea istoriei, ar trebui unite în opoziția lor la intuiţionism ca direcţie, evaluându-l într-un mod complet diferit natura capacitatea noastră cognitivă Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON identitate supraintelectuală, văzând în ea cheia cunoaşterii pure a materiei şi, mai ales, a vieţii Apelul la datele conștiinței directe, la intuiție, este, în esență, alfa și omega metodei filozofice a lui Bergson Ce metodă ar trebui preferată? Intelectual sau intuitiv? A da un răspuns pozitiv la această întrebare înseamnă a indica baza reală atât a teoriei cunoașterii, cât și a procesului cognitiv în sine Dar poate fi dat doar pe baza unei descrieri atente a facultății noastre cognitive Să încercăm mai întâi să evidențiem trăsăturile caracteristice ale cunoașterii intelectuale și să vedem dacă nu va exista vreo rămășiță de realitate care să nu se încadreze în normele logicii și matematicii și, totuși, să fie înțeleasă de noi? Afirmația unui astfel de rest va avea o importanță decisivă pentru noi : echivalează cu o respingere a intelectualismului universal; în orice caz, trebuie să propună o metodă diferită de cunoaștere; ne va obliga în mod firesc să ne concentrăm asupra acestei noi metode și, poate, să implice recunoașterea priorității sale decisive - Dacă ați studiat Bergson, veți discerne cu ușurință în schema de investigație pe care am conturat liniile principale ale epistemologiei sale Să oferim acum teoriei sale o dezvoltare mai deplină Care este caracteristica cunoașterii intelectuale? Postulatul de bază al logicii, exprimat în legile ei, este obiectul imaginabil ca atare "A" cred că trebuie să rămână constant tot timpul în timp ce îl discut *, îl compar cu "B", îl analizez Mai concret, lucrurile pe care le gândim, proprietățile, stările, în măsura în care sunt interpretate logic, înțelese de noi, sunt ceva static Aparent, matematica aplicată este o excepție de la această lege generală a gândirii logice: la urma urmei, formulele mecanicii și astronomiei includ timpul însuși, ca variabilă independentă, ele determină natura mișcării corpurilor, iau în considerare viteze, accelerații Dar aceasta este doar aparent: T, care este inclus în formulele matematice, este în general o mărime căreia îi putem da valori arbitrare; nimic din formule nu se va schimba dacă prin T înțelegem, de exemplu, a patra dimensiune a spațiului Acel timp este ca durata și, prin urmare, schimbarea este ca un proces, Biblioteca "Runivers" BORIS BABYNIN nu sunt luate în considerare de matematică, este evidentă și din următorul fapt: indiferent de modul în care vitezele reale de mișcare se schimbă, matematica nu va ști nimic despre asta, dacă doar relațiile dintre ele rămân aceleași Dar nu numai

timpul, extinderea reală, în virtutea unui motiv asemănător, nici nu poate fi luată în considerare de matematică: până la urmă, pentru ea, lungimea este doar ceva relativ Cunoștințele matematice în general sunt pur formale, deoarece caracterizează doar relațiile între termeni și nu este posibil să-și exprime natura interioară în stare Dar nu toate cunoștințele logice diferă prin același caracter formal? Într-adevăr, operează cu concepte generale, iar trăsătura distinctivă a acestora din urmă este tocmai formalitatea, adică, lipsa de conexiune cu conținutul specific, ceea ce le face la fel de aplicabile întregului set de idei individuale Care este, mai departe, procesul de analiză caracteristic cunoaşterii intelectuale? Din această totalitate, un anumit obiect este izolat, capătă colorarea generală a conceptului, este împărțit în părți componente și este interpretat ca suma lor Astfel, împărțirea unui întreg în elemente izolate reciproc este o altă trăsătură esențială a metodei logico-matematice (Vv) *) Cunoașterea intelectuală, așadar, ar putea pretinde semnificație universală numai dacă ar exista doar obiecte imuabile, disjunse (în sensul cel mai larg al cuvântului) și dacă, în plus, aceste obiecte posedau doar proprietăți formale Dar nu este clar că realitatea nu este satisfăcătoare? *) Pentru a clarifica gândirea lui Bergson, adăugăm că cea mai evidentă dovadă a ultimei propoziții este imposibilitatea, din punct de vedere al matematicii, a problemei asemănării cifrelor De fapt, să presupunem, dând condițiilor acestei probleme o aromă mai reală, că toate corpurile lumii și distanțele lor reciproce au scăzut sau crescut de același număr de ori: un matematician nu va observa nicio schimbare, deoarece toate relațiile spațiale au rămas aceeași) Vv \u d "Introducere în metafizică", - Să explicăm aici alte abrevieri pe care le-am adoptat cu referințe suplimentare: E = "Essai sur les données immédiates de la conscience", M = "Matière et mémoire," Ev ="L'évolution créatrice", Intr ="L'introduction à la métaphysique", (Revue de met et de mor) Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON a spune, în plus, nu poate satisface toate aceste cerințe! Schimbabilitatea, coerența lucrurilor, este un fapt fără îndoială; "forma" este separată de "materie" doar în abstractizare Ce fel de "materie" este aceasta care eluda cunoașterea intelectuală, formală în esență? Această întrebare apare în mod inevitabil la citirea Criticii Rațiunii Pure și cere insistent rezoluție Trăgând o linie ascuțită între materie și forma cunoașterii și concentrându-și atenția asupra studiului acesteia din urmă, fondatorul criticii, în esență, a întors-o pe prima într-un fel de fantomă evazivă "Cu toate acestea, materia nu este deloc așa: împreună cu forma inerentă eri, ne confruntă cu adevărat în contemplație Kant, însă, considera momentul contemplativ ca o condiție necesară pentru cunoașterea științifică; La baza științei matematice a naturii - acest ideal al științelor - se află, în cuvintele sale, "intuițiile pure" ale spațiului și timpului Dar despre ce fel de contemplare vorbim? Spațiul și timpul, așa cum apar în epistemologia lui Kant, nu sunt reprezentări reale; ei, în sensul lor, se apropie de categorii De fapt, un mediu omogen, indiferent față de conținutul său, infinit divizibil este doar ceva imaginabil, este doar o schemă a înțelegerii noastre și nu un indiciu real al sensibilității noastre Iar spațiul și timpul în estetica transcendentală sunt doar un astfel de mediu Cu alte cuvinte, Kant vorbește despre intuiție, dar se gândește la altceva Intuiția senzuală a lui Kant este complet saturată de rațiune și nu a recunoscut alta Dar să ne întoarcem la datele directe ale experienței exterioare și vom vedea că în ele materia calitativ eterogenă se contopește indisolubil cu forma, că în afara noastră, într-o măsură concretă, nu

există elemente complet separate, că totul este plin de schimbări Acestea sunt indicațiile intuiției senzoriale, dacă prin aceasta înțelegem capacitatea noastră de a percepe procesele, *) Să observăm, la rândul nostru, că Kant însuși a lăsat, în esență, această întrebare în umbră În cuvintele sale, "diversitatea senzuală" apare a posteriori; este trezit în noi de acţiunea "lucrurilor în sine"; este subiectivă, deoarece este un fel de reacție a sentimentelor noastre la iritația externă Aici Kant rămâne încă un dogmatist: în doctrina subiectivității calităților senzoriale, pur și simplu se alătură predecesorilor săi Biblioteca "Runivers" BORIS BABYNIN ieșire într-o anumită măsură Să ne întrebăm acum, de unde știm despre ființa noastră, experiențele noastre și ce știm despre ea? Potrivit lui Kant, aceeași formă de timp apare în experiența internă ca și în experiența externă Dar nu suntem conștienți de unitatea dinamică indivizibilă a sufletului nostru, momentele succesive ale timpului pe care le trăim s-au contopit într-un tot inseparabil, a ne supune analizei nu înseamnă a denatura imediat adevărata noastră esență? Rațiunea nu ne dă cheia experienței interioare, ci altceva Intuiția senzuală în sensul lui Kant? Evident că nu, pentru că schema timpului, care nici măcar nu îmbrățișează procesele realității exterioare, este și mai puțin capabilă să ne conducă în adâncurile devenirii interne Dar dacă auto-percepția este un fapt incontestabil, atunci nu mai puțin neîndoielnică este prezența unui instrument de cunoaștere corespunzător: ne cunoaștem pe noi înșine cu ajutorul intuiției, care ar putea fi numită Hemje-esențială, ținând cont de faptul că obiectul său este în general procese spirituale, străine acelei extensii, cu care sunt asociate procesele fizice Așa că, alături de intelect, devin în fața noastră două abilități intuitive, introducându-ne, respectiv, în limitele lumii fizice și mentale Dar nu se poate opri la un astfel de rezultat; este necesar să ne adâncim mai îndeaproape în natura tipurilor de intuiții pe care le-am indicat, pentru a vedea dacă au o rădăcină comună În primul rând, se pune întrebarea cât de radical corespunde diferența pe care am stabilit-o între aceste intuiții cu diferența dintre obiectele lor Revenind la tărâmul spiritului, trebuie să afirmăm că există, este adevărat, procese străine oricărei extensii, dar alături de ele există procese care, într-o oarecare măsură, sunt inerente extensiei, de exemplu, imagini de amintiri, senzații afective localizate la infinit Să pătrundem și mai adânc în sfera psihică și vom fi martori ai evoluției dinamice care are loc acolo, vom surprinde acele schimbări succesive care de exemplu, ei suferă imagini ale amintirilor, fie apărând în toată bogăția contururilor apropiate de imaginile percepției, fie pierzându-și treptat culorile și, împreună, lungimea lor și dispărând în zona inconștientului (M ?) Deci, strict vorbind, urmează Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON a distinge gradații de extensie psihică și, în consecință, nu abilități speciale, desigur, ci funcții speciale ale intuiției interioare, care acum pare să nu mai fie atât de clar delimitată de natura obiectului său de exterior În mod clar, există un motiv pentru a interpreta ambele tipuri de intuiție doar ca direcții diferite ale uneia și aceleiași facultăți intuitive inerente spiritului nostru Această abilitate, care poate fi numită pe bună dreptate supra-intelectuală (Eν jSp), ne oferă doar ocazia de a cunoaște materie" - fie că va fi conținutul calitativ al realității fizice, fie conținutul ființei subiective și al fenomenelor de viață în general Datorită acesteia, înțelegem procesul devenirii externe și interne, înțelegem durata, pătrundem în cele din urmă în secretele creativității și libertății Acesta din urmă este deosebit de important

Există ceva mai drag nouă decât libertatea și creativitatea? Și între timp, trebuie doar să ne predăm puterii intelectului - și vom cădea imediat în lanțurile necesității, într-o sferă închisă la tot ce este nou Contrar experienței noastre directe a libertății, intelectul ne va arăta că totul este absolut predeterminat, că aceleași cauze produc întotdeauna același efect, că orice act decurge în mod necesar din anumite motive, că, cunoscând dinainte toate condițiile unui act viitor , l-am putea prezice cu fiabilitate deplină Și pe toate aceste argumente, aparent irezistibile, stă același sigiliu, caracteristic gândirii logice, a desconsiderării deplină a timpului real: la urma urmei, altfel ar fi imposibil să vorbim despre posibilitatea de a distinge "cauze" de "acțiuni", să scoaterea în evidență a celor izolate dintr-un tot interior coerent motive", să-și asume o posibilă cunoaștere a "toate condițiile" unui act care nu a fost încă desăvârșit Nu este oare clar că argumentul deterministilor se învârte în cercul vicios inevitabil pentru intelectualism: dovedind imposibilitatea libertății, deja se presupune ca aceasta să fie exclusă! Într-adevăr, libertatea nu poate fi decât semnul unui act în curs, doar al timpului prezent, curgător; un act deja răsturnat, sau presupus a fi așa, este o moștenire inalterabilă a trecutului, deja lipsită de suflul libertății!) Problema Vom trata problema libertății mai detaliat mai târziu Biblioteca "Runivers" BORIS BABYNIN creativitatea este la fel de insolubilă din punct de vedere pur intelectual ca şi problema libertăţii La urma urmei, a crea înseamnă a crea ceva complet nou; la urma urmei, creativitatea este un proces care decurge în timp, asociat organic cu o anumită durată Nu am denatura creațiile artistului dacă am reduce chiar și puțin procesul de maturizare internă a ideii sale? (Ev) Dar cum poate intelectul legat de imobil să înțeleagă procesul creativ? Pentru el, a permite apariția a ceva complet nou înseamnă pur și simplu a introduce în concluzie ceea ce nu era conținut în premise Și, în același timp, creativitatea este un fapt; numai datorită lui știința, filosofia, arta avansează; numai prin el viața capătă noi forme Și fiecare dintre noi, schimbându-și caracterul, într-un anumit sens este creatorul lui însuși A sosit momentul să ne punem întrebarea: există într-adevăr două moduri de cunoaștere reală și nu una - intuitivă? Și această întrebare se ridică cu o siguranță mai mare că, în cursul cercetărilor noastre, intelectul și-a pierdut treptat valoarea epistemologică De fapt, am descoperit mai întâi că, contrar pretențiilor intelectualismului, nu totul din experiență este accesibil gândirii discursive Apoi s-a dovedit că, în mare parte, ne era inaccesibil ceea ce este cel mai valoros pentru noi - realitatea noastră interioară Mai mult, s-a dovedit că încercările intelectului de a interveni în studiul profunzimii dezvoltării noastre spirituale presupun conflictul său cu datele imediate ale conștiinței, iar acest conflict nu se rezolvă în favoarea sa, deoarece își găsește deplina explicație în unilateralitatea constitutivă a acestei metode de cunoaștere Dacă am putea arăta acum că domeniul accesibil intelectului nu aparține sferei realității absolute, am fi siliți să admitem că singurul mijloc de cunoaștere reală de care dispunem este intuiția - Plăcerea intelectului, spuneam noi , este totul formal, imobil, imuabil, izolat Dar toate acestea există cu adevărat? A răspunde la această întrebare înseamnă a lua o anumită poziție în raport cu problema substanțialității, în cadrul ei tradițional Deci, există, cu unul? Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON pe de altă parte, un substrat neschimbător care stă la baza fenomenelor externe, pe de altă parte, un purtător permanent al experiențelor interioare? Să considerăm

mai întâi conceptul de atom ca subiect al mișcării, ca ultimul element al lumii fizice Din punctul de vedere al filozofiei fizicii, atomul fie dispare în centrul matematic de forțe (Faraday), fie se dizolvă într-o mișcare vortex (Thomson), dar, în orice caz, își pierde imuabilitatea materială Studiul genezei acestui concept arată că el întruchipează și întărește tendința noastră de a face tăieturi în realitatea din jurul nostru, de a o rupe în elemente Cu toate acestea, o izolare ascuțită a "lucrurilor" unele de altele, așa cum arată atât observația externă aprofundată, cât și concluziile fizicii moderne, este imposibilă: lumea este plină de conexiuni dinamice; merită subliniat măcar legea gravitaţiei Atomismul se retrage pas cu pas înainte ca energia; și totuși există o îndoială persistentă cu privire la posibilitatea eliminării complete a substanței fizice Cum, într-adevăr, poate fi concepută mișcarea fără ceea ce mișcă? Aceste concepte sunt în mod evident corelative; iar dacă mișcarea pare a fi dată fără îndoială, cum poate fi negat substratul ei? Dar este ușor să te convingi că mișcarea, despre care se discută aici, nu este un proces real, ci o construcție schematică corespunzătoare atomului și asemănătoare acestuia Desigur, o astfel de mișcare este de neconceput fără atom; dar nu asta avem în vedere când vorbim de schimbarea, mobilitatea ființelor Ni se oferă un proces de schimbare calitativă universală și îl împărțim în mod arbitrar în două elemente - substanțele neschimbate și mișcările lor omogene - și ne așteptăm să derivăm din aceste elemente necalitative toată varietatea conținutului calitativ dat în experiență Întreprinderea este evident impracticabilă, dacă nu se recurge la conștiință și îi atribuie capacitatea de a genera aceste calități, capacitate pe care nu o recunoaște deloc în sine Mișcarea omogenă este o ficțiune a mecanicii abstracte, dar nici această ficțiune nu poate fi stăpânită de ea: mișcarea, ca proces, este indivizibilă; numai un lucru static poate fi împărțit Între timp, mecanica descompune mișcarea în părți și astfel o examinează din unghiul de vedere al posibilelor întreruperi; cu alte cuvinte, Biblioteca "Runiverse" BORIS BABYNIN în loc de timp, ia în considerare doar simultan Deci, materia nu este o colecție de atomi în mișcare: este un proces calitativ în care doar intelectul nostru fixează corpuri, proprietăți, stări, adăugându-le un mediu fictiv încă omogen, numit timp mecanic (Ev) Formele pe care intelectul se ocupă să le studieze nu sunt așadar ceva real, cel puțin, din moment ce vorbim de realitate exterioară: ele sunt doar proiecții diferite ale unui proces material calitativ prin prisma spațiului "De fapt, corpul își schimbă forma în fiecare moment Sau, mai degrabă, forma nu există, deoarece forma este ceva imobil, iar realitatea este mișcare (Ev) Nu vom trage aceeași concluzie despre substanța spirituală? Si fortiori Dacă tăieturile făcute de intelect în realitatea materială sunt deja condiționate, atunci ce se poate spune despre tăierea în părți ale acelei "unități multiple" interioare care reprezintă conștiința noastră De aceea, în formularea însăşi a problemei psihologice de bază, la soluţia căreia lucrează empiriştii şi raţionaliştii, există o eroare fundamentală A te întreba dacă există un suflet substanțial, purtător de stări mentale, legând elementele individuale ale vieții spirituale într-o unitate, înseamnă, cu orice răspuns pozitiv, a te condamna în prealabil eșecului Să spunem, împreună cu adepții empirismului, că sufletul, ca substanță specială, nu există, că în realitatea spirituală pe care o trăim nu există altceva decât o colecție de idei, sentimente, impulsuri volitionale - și ființa noastră spirituală, conștient de sine ca ceva, se va ridica împotriva acestei afirmații, incomparabil de mare a acestui agregat

Dimpotrivă, recunoaștem, împreună cu susținătorii raționalismului, că un "eu" neschimbător rezidă în noi, eludând influența timpului, ca bază constantă pentru experiențele individuale, iar vocea interioară va fi auzită și va se ridică împotriva adevăratului nostru, presupusul imuabil, și va respinge posibilitatea de a explica natura noastră spirituală fluidă adăugând stărilor închise în sine un purtător încă static, deși etern Nu poate exista decât un singur răspuns la o astfel de întrebare - cel care îl respinge Nu Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON nu există elemente separate și purtătorul acestora; ambele sunt doar produse ale intelectului nostru, ale căror categorii nu îmbrățișează esența noastră (Vv) Este la fel de imposibil să ne construim viața spirituală din "stări" separate, precum este să restabilim procesul de mișcare din opririle de moment produse de mecanică Cu toate acestea, știind ce este mișcarea, putem înțelege cu ușurință starea de odihnă, tocmai ca o întrerupere a mișcării, în același mod, cuprinzând esența noastră mentală din interior - acest proces inexprimabil de creștere continuă, creativitate, libertate, vom înțelege cum , privit din exterior, poate apărea un conglomerat de experiențe independente, o colecție de "perle" legate sau nelegate într-un "colier" - ad libitum (Eν > Vv) Am ajuns aproape de rezolvarea finală a întrebării esenței facultății noastre cognitive Intelectul, caracterizat anterior de noi ca instrument unilateral de cunoaștere, sa declarat acum, în general, incapabil de a pătrunde în realitate În consecință, el și-a pierdut dreptul de a pretinde o semnificație cognitivă absolută; a păstrat încă o importanță relativă? Vom încerca în curând să aflăm acest lucru, dar acum observăm că scăderea valorii absolute a inteligenței s-a produs în detrimentul creșterii valorii intuiției Numai prin pătrunderea intuitivă în adâncurile experienței interioare și exterioare am reușit să dezvăluim iluziile intelectualismului Numai intuiția este instrumentul cunoașterii absolute: iată, în esență, concluzia la care am ajuns (Vv) Care este relația intelectului cu acesta? Am văzut că intuiția are direcții diferite, în funcție de faptul că se referă la experiența externă sau internă și după ce niveluri de experiență internă dezvăluie Cert este că intelectul este mai aproape de direcția senzuală a facultății noastre intuitive decât de cea insensibilă Schimbând treptat direcția intuiției, trecând de la neextins la extins, nu vom ajunge la o limită pur ideală, adevărată, la care, în loc de extindere concretă, vom vedea spațiu omogen (intuiția pură a lui Kant), în loc de eterogen concret timp, timp mecanic omogen? Tocmai această intuiție, așa cum a arătat Kant și Biblioteca "Runiverse" BORIS BABYNIN stabileşte cunoaşterea intelectuală perfectă Deci, intelectul este extrem de apropiat de intuiția idealizată, idealizată în sensul eliberării lui de legătura sa inseparabilă cu un anumit conținut material, intuiția, dacă s-ar putea spune, formalizat Dacă așa trebuie să fie înțeleasă legătura dintre intelect și intuiție, atunci se pune întrebarea, mulțumită pentru ce a apărut această idealizare a intuiției senzuale, care a stat la baza cunoașterii intelectuale? Răspunsul trebuie căutat în sfera practică, în exigențele făcute de viață Teoria cunoașterii, în general, trebuie să fie în interacțiune intensă cu teoria vieții Acesta din urmă, fiind izolat, se dovedește nevoit să se bazeze pe formele gândirii discursive, ca pe ceva absolut; dar primul, dacă studiază alcătuirea cunoștințelor în afara procesului evolutiv general, va fi neputincios să înțeleagă modul în care s-au dezvoltat categoriile de gândire, neputincios să indice cum ar putea fi "extinse sau depășite" (Eν VI) *) -Trebuie să acționăm, iar acțiunea necesită puncte de aplicare Nu am

putea folosi cu succes materia în scopurile noastre dacă am percepe-o ca pe o "continuitate în mișcare", dacă am găsi întotdeauna în ea un proces continuu și complet schimbător, prin care ea apare cunoașterii intuitive pure Interesele noastre vitale ne determină să scoatem din bogăția nedefinită a lumii ceea ce ne privește cel mai îndeaproape, până la care se extinde gradul de libertate inerent nouă În acest fel, apare percepția noastră separată, se dezvoltă scheme de spațiu și timp, se formează categorii de rațiune Și, în mod ideal, oprim procesul mondial, scoatem din el ceea ce avem nevoie - distingem între lucruri, proprietăți, stări și folosim pe scară largă această analiză în scopuri practice Astfel interpretată, cunoașterea intelectuală, în întregime, are o semnificație mare, dar relativă: ne orientează în viața practică Privit dintr-un punct de vedere pur teoretic,) Metoda de construire a unei teorii a cunoașterii indicată aici de Bergson este aplicată de el însuși în L'évolution créatrice Răspundeți la întrebarea: este posibil și cum să depășiți cunoștințele intelectuale? constituie sarcina epistemologică principală a ultimei lucrări a gânditorului francez Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON această cunoaştere diferă doar prin caracterul ei simbolic (BB)!) · Atât semnificația practică, cât și teoretică a intelectului vor deveni și mai clare dacă această funcție a conștiinței este comparată cu instinctul, așa cum se manifestă în lumea animală Manifestările uimitoare ale instinctului observate la insecte nu pot fi reduse nici la o combinație mecanică de mișcări, nici la procese de natură intelectuală Cea mai recentă biologie arată că instinctul și intelectul nu pot fi văzute ca etape succesive ale aceluiași proces evolutiv Evoluția vieții nu a mers într-o singură direcție: "artropodele" și "vertebratele" sunt cele două ramuri principale, divergente ale sale; în primul dintre ele se dezvoltă instinctul, în cel de-al doilea, intelectul: amândoi sunt urmași ai aceleiași conștiințe, care stă la baza vieții (Ev , , °) Prin urmare, instinctul pur, intelectul pur nu realizează cu adevărat exista Datorită acestui fapt, o persoană, în care intelectul a atins stadiul cel mai înalt al dezvoltării sale, nu a pierdut legătura cu viața înconjurătoare, este conectată cu aceasta prin legăturile "simpatiei" Din punct de vedere practic, intelectul și instinctul par a fi două soluții diferite la sarcina cu care se confrunta conștiința - să acționeze cu succes asupra materiei Instrumentele organizate au acest avantaj față de cele neorganizate, că utilizarea lor nu prezintă nicio dificultate și realizează imediat munca pentru care sunt adaptate Dar anorganic *) Relația dintre intelect și intuiție, așa cum o înțelege Bergson, este ca relația dintre un cuvânt și conceptul corespunzător Cuvântul, ca imagine vizuală sau sonoră, va rămâne fără sens pentru noi dacă nu reușim să trecem de la el la sensul său abstract; la fel, conceptul corespunzător cuvântului va căpăta o semnificație reală pentru noi doar dacă, folosindu-l ca semn convențional, surprindem realitatea simbolizată intuitiv de el) Litere cursive ale autorului Biblioteca "Runiverse" BORIS BABYNIN instrumentele coborâte sunt capabile să îmbrace orice formă și pot, prin urmare, satisfacând diverse nevoi, extinde fără limită puterea celui care le posedă, deschizând calea activității sale La începutul evoluției, beneficiile practice ale acelor și altor instrumente au fost echilibrate; dar odată cu trecerea timpului, intelectul a câștigat o victorie decisivă asupra instinctului Din punct de vedere teoretic, "intelectul, în ceea ce are înnăscut, este cunoașterea formei, instinctul include cunoașterea materiei" (Ev ibi)) Aceste două definiții ale inteligenței și instinctului - practică și teoretică - sunt în esență aceleași

Instinctul trebuie să fie capacitatea de a cunoaște "lucrurile", trebuie să combine în sine cunoștințele ascunse ale instrumentului adaptat unui anumit obiect, și obiectul în sine, altfel nu își va îndeplini sarcina practică Intelectul, la rândul său, trebuie să fie caracterizat de "dorința de a stabili relații", întrucât sarcina lui este de a crea unelte artificiale, adaptându-le la diverse obiecte și de a le folosi, în funcție de circumstanțe (Ev) Formalitatea cunoașterii intelectuale îi oferă posibilitatea de a renunța la scopul practic și acesta este avantajul ei neîndoielnic față de cunoașterea instinctivă; de aceea numai aceasta din urmă se referă la lucrurile De aici rezultă o concluzie importantă pentru teoria cunoaşterii: "Sunt lucruri pe care numai intelectul este capabil să le caute, dar pe care nu le va găsi niciodată de la sine; numai instinctul a putut găsi aceste lucruri, dar nu le va căuta niciodată" (Ev) *) Această concluzie este deosebit de importantă deoarece definește intelectul și instinctul ca modalități de cunoaștere complementare reciproc Intelectul, îndreptat în mod natural către materie neorganizată și, în principal, către corpuri solide, este caracteristic ca abilitatea de a descompune în mod arbitrar ceea ce este dat și de a combina în orice fel părțile rezultate; el gândește limpede doar pe cei nemișcați; el este incapabil să înțeleagă continuitatea Prin urmare, în fața manifestărilor vieții, gândirea discursivă este complet incapabilă să le înțeleagă: până la urmă, ele se caracterizează tocmai prin pătrunderea reciprocă a părților, devenirea continuă, Cursivele autorului Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON evoluție creativă Instinctul, dimpotrivă, / "ar putea să ne dezvăluie cele mai intime secrete ale vieții": până la urmă își desăvârșește munca organizatorică și nici măcar nu se poate determina exact "unde se termină organizarea și unde începe instinctul" x) Cu toate acestea, cunoștințele instinctive sunt limitate; cu ajutorul ei, o ființă vie știe despre ceilalți doar ceea ce privește în mod direct nevoile sale practice; în toate celelalte privinţe, viaţa din jur rămâne închisă instinctului Fiind, parcă, o viziune asupra obiectelor selectate de neînțeles intelectului "născut orb", această cunoaștere se dovedește a fi un mijloc necesar, dar insuficient de pătrundere în totalitatea proceselor mentale sau, în general, a vieții Instinctul trebuie combinat cu intelectul pentru ca orizonturile lui să se extindă și să devină un instrument nu numai pentru cunoașterea practică, ci și pentru cunoașterea teoretică; trebuie să devină "dezinteresat", să renunțe la serviciul unui scop practic imediat, să-și extindă limitele activității, să dobândească conștiința de sine Adevărat, atunci va înceta deja să mai fie un "instinct" și se va transforma într-o supra-inteligență și intuiție - un adevărat instrument al cunoașterii pure Folosind această intuiție, artistul pătrunde, parcă, în viața din jurul său și o îmbrățișează evaziv cu ajutorul percepției exterioare a mișcării (Ev) Dar facultatea estetică ne dezvăluie doar individul Cum poate fi realizată în întregime această sinteză superioară a intelectului și instinctului? Cum să ridici intuiția la valoarea unui organ al cunoașterii metafizice universale? Trebuie, în primul rând, să renunțăm la efortul intelectual de a reprezenta totul static, să ne concentrăm pe acel "nor nedefinit" care înconjoară gândirea noastră logică și, printr-un efort de voință, să înțelegem însuși procesul de a deveni: "abilitatea noastră de a vedea" " trebuie să se îmbine cu "actul de voință" (Ev) În acest fel vom atinge autopercepția, autocunoașterea Pătruns, mai departe, de legătura naturală simpatică care reunește individul) "Când un pui își rupe coaja cu o lovitură a

ciocului, acționează instinctiv și, totuși, urmărește doar mișcarea care l-a atras prin viața embrionară" (Ev o) Întrebări de filosofie, carte u Biblioteca "Runivers" BORIS BABYNIN indivizi, spiritul nostru devine capabil să capteze acel impuls holistic al vieții, care face din totalitatea ființelor vii, așa cum ar fi, "un singur val uriaș care curge prin materie" Rațiunea izolează indivizii unii de alții și vede în fiecare dintre ei doar "un agregat de molecule și un agregat de fapte" (Ev) Pentru intuiția supraintelectuală nu mai există tăieturi statice în spațiu și timp; ne arată că "niciuna dintre categoriile gândirii noastre - unitate, pluralitate, cauzalitate mecanică, oportunitate intelectuală etc - nu poate fi aplicată exact fenomenelor vieții: cine poate spune unde începe și unde se termină individualitatea, dacă reprezintă un viu fiind unitate, sau constând din mai multe, celulele se asociază într-un organism sau un organism se disociază în celule? (Eν II) Adevărat, intuiția de care dispune conștiința umană se dovedește a fi trecătoare și incompletă: "este o lampă aproape stinsă care se aprinde doar din când în când, abia pentru câteva clipe" (Ev) Dar cu lumina ei șovăitoare, ea luminează totuși "personalitatea noastră, libertatea noastră, locul pe care îl ocupăm în totalitatea naturii, originea noastră și, poate, și destinul nostru" (Ev) Deci, descifrarea simbolurilor logicii și matematicii este posibilă numai cu ajutorul intuiției Dar acest lucru nu îi privează de rolul lor onorabil în evoluția cunoștințelor reale Aceste simboluri sunt necesare ca puncte de sprijin, ca puncte de oprire, în cele din urmă, ca repere ale intuiției Fără ele, schimbul de intuiții, comunicarea teoretică a oamenilor, dezvoltarea largă a cunoștințelor, aplicarea lor practică ar fi imposibilă Fără ei, nu ar exista limbaj, legăturile sociale ar fi distruse, viața s-ar estompa Mai mult decât atât: după cum tocmai am văzut, dacă nu ar exista intelect, din intuiție ar rămâne doar instinctul! Intuiția supraintelectuală, în continuă schimbare de direcție, fluentă, schimbătoare și fluidă, ca și conștiința însăși, plonjând în adâncurile realității, scoate de acolo simboluri-atribute solidificatoare Strălucirile de intuiție, potrivit lui Bergson, constituie elementul cel mai valoros din sistemele filozofice; dialectica adună doar rezultate obţinute intuitiv Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON intelect Dar aceste simboluri îi dau din nou ocazia, și cu atât mai profund, să pătrundă în izvoarele vii ale realității, pentru a scoate din nou la suprafață urme care s-au răcit, e adevărat, dar totuși urme ale unui impuls inspirat, datorită care secretele fiinţei devin din ce în ce mai accesibile eforturilor colective ulterioare ale omenirii Nu este procesul de cunoaștere exact același cu procesul de creație artistică? Nu constă întotdeauna în eforturi repetate ale facultății intuitive, eforturi fixate în simboluri exterioare? În acest rol auxiliar constă marea semnificație epistemologică a intelectului Dar și mai periculos este intelectualismul, ca teorie a cunoașterii care pleacă de la logică în loc să-și clarifice originea De fapt, respingând timpul, intelectualismul ajunge în mod firesc la antinomii insolubile (produsele sale!) și duce, prin critică, la negarea cunoașterii absolute, metafizice, a realității Kant nu a văzut cale de mijloc între absența timpului și "timpul împrăștiat în momente separate" (Ev) Prin urmare, nu putea recunoaște nicio altă intuiție decât cea infraintelectuală De aceea, critica sa la adresa metafizicii este unilaterală: dă o lovitură decisivă doar construcțiilor analoge în "simplitatea lor arhitecturală" platonismului, construcții care dau un singur și complet sistem de lucruri, aruncând orice experiență posibilă

în "pre- formele existente" Dar intuiția supraintelectuală, contrar lui Kant, există; cu ajutorul ei ne cunoaștem pe noi înșine și viața nu deloc ca "înfățișare", ci ca "lucru în sine" (E , Ev) Dacă da, sfera realității absolute nu ne este deloc închisă, iar argumentele lui Kant împotriva metafizicii în general - ca cunoaștere care nu are o bază intuitivă sub ea - cad de la sine Nu numai atât: intuiția supraintelectuală ne oferă o cale de ieșire din cercul intelectualist în care a căzut Kant Dezvăluind relativitatea cunoașterii discursive, ea dezvăluie însăși geneza matematicii și a logicii Arată că "conceptele noastre s-au format după imaginea corpurilor solide, că logica noastră este în primul rând logica corpurilor solide, că, tocmai din acest motiv, mintea noastră triumfă în geometrie, unde afinitatea logicii * Biblioteca "Runiverse" BORIS BABYNIN gânduri cu materie inertă" (Eν I-II) Mintea, ocupată cu cântărirea facultăților, cu siguranță nu le va putea depăși: căci, în virtutea punctului ei de vedere static, ea se îndepărtează întotdeauna de la dat Rațiunea va reacționa negativ la orice încercare de a-și stabili geneza, văzând în ea un cerc logic Așadar, până să vedem un înotător, considerăm, poate, imposibilitatea de a înota dovedită, dacă cineva remarcă: "pentru a învăța să înoți, ar trebui să începem prin a rămâne pe apă și, prin urmare, să fii deja capabil să înoate" "Dar acțiunea rupe cercul" (Ev io) Intuiția este cea care ne conduce în adâncurile acțiunii creative; este capabil să dezvăluie originea minții și a materiei dintr-un principiu mai larg și mai înalt În ea, în această intuiție temporală, ar trebui să vedem adevărata armă împotriva relativismului kantian, și nu în intuiția "atemporală", la care au recurs reprezentanții idealismului constructiv, succesorii lui Kant (Ev) Acești gânditori, de fapt, nu sunt atât de departe de perspectiva mecanicistă pe cât cred ei Ele sunt aduse mai aproape de el prin credința în unitatea științei și prin negarea rolului efectiv al timpului Adevărat, spre deosebire de mecanism, ele vorbesc despre "grade de realizare a Ideei" sau "grade de obiectivare a Voinței", dar dacă vorbim de "grade", natura în evoluția ei este recunoscută ca străină de tot ceea ce este cu adevărat nou, creativ, considerat mecanic - prin spațiu Deci, metoda constructivă, care a redus mintea la "chintesența" ei, comprimând-o într-un anumit centru, aproape fără conținut în generalitatea sa, și extragând-o în final, în toată plinătatea concretă, din acest centru, trebuie să cedeze loc empiricului , coborând la detaliile realităţii şi singurul capabil să explice geneza intelectului (Ev ,) Este necesar să ne întoarcem spre experiență, dar să trăim curățat de acele straturi utilitare pe care le aduce cu ea mecanismul "cinematic" al minții noastre Aceasta este o diferență fundamentală între noul empirism intuitiv și empirismul dogmatic O altă diferență a noii metode, însă, strâns legată de prima, este că ține cont de rolul creator al unei anumite durate, însumând astfel dezvoltarea Biblioteca "Runivers" * FILOZOFIA LUI BERGSON biologie și psihologie, caracteristice secolului al XIX-lea Spre deosebire de Kant, porțile viitorului sunt larg deschise înaintea noii metafizici intuitive Ca un matematician, care determină o funcție prin diferența ei, un filosof metafizic, cu ajutorul unor elemente infinit de mici ale realității, prin "integrare calitativă", este chemat să surprindă "forma" ascunsă a realității absolute Critica experienței externe "П y a o realitate exterioară și totuși dată imediat minții noastre Bunul simț are dreptate în acest punct împotriva idealismului și realismului filozofilor ("Introducere în metafizică") "Acțiunea nu se poate mișca în ireal" ("Evoluția creativă") Metoda intuitivă folosită de Bergson duce în mod natural la

eliberarea experienței din cadrul utilitar al intelectului În același timp, pe de o parte, se dezvăluie, așa cum am observat deja parțial, că "formele pure" ale sensibilității sunt legate de categoriile rațiunii Pe de altă parte, distincția ascuțită dintre materie și forma cunoașterii, adoptată de Kant, este eliminată prin stabilirea realității independente a primei, dotarea acesteia cu proprietățile de durată și extindere și recunoașterea interacțiunii dinamice dintre conștiință și materie , în urma cărora au apărut: raționalitatea și corporalitatea Aceasta este schema de purificare a experienței exterioare întreprinsă de Bergson În acest capitol al lucrării noastre ne vom ocupa de dezvăluirea acesteia, încercând să conturăm poziția particulară a realismului epistemologic, care este caracteristică gânditorului francez și este determinată în principalele sale trăsături de teoria percepției construită de el în "Matière et memorie" Aceasta din urmă ne aduce în chiar centrul problemei epistemologice a realității, elucidând conceptul de materie al autorului nostru și degajând calea pentru stabilirea acelei interacțiuni între materie și conștiință, care ar trebui să servească drept explicație pentru succesul cunoașterii științifice Ne întoarcem acum la prezentarea teoriei "percepției pure" Biblioteca "Runiverse" BORIS BABYNIN Doctrina percepției a lui Bergson este foarte complexă Se abate brusc de teoriile convenționale și, cu un caracter epistemologic clar exprimat, se dovedește a fi în construcția sa legată organic și inițial de diferențe alte domenii de cunoaștere: fizică, fiziologie, biologie, psihologie În natura sarcinii noastre, suntem lipsiți de posibilitatea de a urmări această teorie remarcabilă în toate ramificațiile ei rafinate: aceasta ar necesita un eseu separat Va trebui să ne limităm la o expunere concisă și deci oarecum dogmatică a acesteia Vom reproduce mai întâi partea pozitivă a acestei teorii, apoi partea ei critică Primul oferă o interpretare a datelor experienței directe; al doilea ia în considerare posibilele obiecții și analizează teoria obișnuită a percepției Astfel, ambele părți se completează reciproc Să subliniem punctul de plecare al teoriei luate în considerare Bergson se îndepărtează de realitatea pe care o percepem, desemnând-o ca o colecție de "imagini, în sensul cel mai nedefinit al cuvântului" În aceste "imagini", în opinia sa, înțelegem simultan "starea conștiinței noastre și o realitate independentă de noi" (M) Un asemenea caracter mixt al experienței directe ne oferă motive pentru a recunoaște o "lume exterioară", dar o examinare mai atentă arată că această lume, în orice caz, nu coincide în totalitate cu conținutul percepției noastre De fapt, totalitatea tuturor imaginilor în general la care ne putem gândi depășește nemăsurat tot ceea ce intră în sfera percepției ființelor vii Filosoful francez numește această totalitate imaginabilă de imagini (nedefinite încă mai îndeaproape) "materie" În opinia sa, recunoașterea explicită sau secretă a materiei de acest fel nu poate fi evitată Să presupunem, de exemplu, că materia este o colecție de atomi, iar aceștia din urmă vor fi determinati, totuși, doar în raport cu posibila viziune, atingere Chiar și cu cea mai rafinată înțelegere a atomului ca "centru de forțe", acesta păstrează încă caracterul unei imagini, deoarece este definit, deși negativ, în raport cu sentimentele (M) Să comparăm acum datele imediate ale percepției cu faptul previziunii științifice și se pune întrebarea în fața noastră: cum este posibil ca aceleași imagini să intre simultan Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON aparțin ele la două sisteme - științe și idei individuale, iar în primul se dovedesc a fi egale în drepturi și acționând în mod legal unul asupra celuilalt, iar în al doilea - supuse schimbărilor într-o

"imagine privilegiată" - corpul perceperea individului? Până la urmă, nu trebuie decât să tăiați cu un bisturiu toți nervii "sensibili" ai corpului meu - și un sistem de imagini, numit de obicei lumea materială, va suferi doar o schimbare nesemnificativă, în timp ce celălalt, percepția mea, va dispărea Cu alte cuvinte, este necesar să explicăm cum este posibilă trecerea de la materie la percepția conștientă Să presupunem, așa cum se face de obicei, că percepția conține ceva mai mare decât materia și această tranziție va fi "învăluită într-un mister de nepătruns" Altfel ar fi dacă percepția s-ar obține din materie, un set de imagini, prin limitarea ei: atunci nu ar fi greu de înțeles legătura dintre aceste sisteme și de a interpreta dependența imaginilor de percepție de o "imagine privilegiată" Dar așa este cu adevărat Odată ce scăpăm de prejudecata comună că percepția noastră conștientă este "cunoaștere pură", realizăm că este un simbol al unei posibile acțiuni, iar această problemă va fi complet rezolvată Să luăm un punct de vedere evolutiv, să privim o serie de ființe vii consecvente în ceea ce privește gradul de perfecțiune al organizării și vom vedea că cursul paralel de dezvoltare a sistemului nervos și capacitatea de percepere este strâns legat de complicația și extinderea posibilelor reacții ale organismelor la iritațiile externe Sistemul nervos este, parcă, o "rețea telefonică", iar creierul este un "birou central de telefonie"; iar dacă evoluţia sistemului nervos este îndreptată spre acţiune din ce în ce mai largă, atunci complicaţia paralelă a percepţiei poate fi înţeleasă corect ca o funcţie a extinderii libertăţii Reprezentând împreună "centre de acțiune" și "centre ale nedeterminatului", ființele vii sunt în mod natural ca niște ecrane care transmit unele raze, reflectând altele Și anume, acele influențe ale mediului, care nu pot face obiectul activității lor electorale, vor fi "dorit" de aceștia, altele, la care li se oferă posibilitatea de a alege, vor fi "reflectate" și vor forma sfera percepției conștiente Biblioteca "Runiverse" BORIS BABYNIN Deci, percepția materiei poate fi definită mai îndeaproape ca o colecție de imagini legate de acțiunea posibilă a unei anumite imagini (corp) Datorită acestei dependențe, doar unele imagini intră în compoziția percepției, în plus, în așa fel încât multe dintre laturile lor se dovedesc a fi ascunse, apare doar învelișul lor "exterior", "lucrurile" se transformă în "imagini" (M) Evaluarea scopului practic al percepției ne oferă, de asemenea, cheia înțelegerii faptului variabilității sale extreme: starea internă a corpului nostru și poziția sa externă determină în diferite moduri dependența noastră de lucruri și lucruri - față de noi Putem spune: "percepția dispune de spațiu în aceeași măsură în care acțiunea dispune de timp" Până acum, vorbind despre originea percepției, semnificația și relația ei cu materia, Bergson a simplificat în mod artificial problema, în scopuri metodologice El consideră acum că este necesar să se facă unele corecții la conturul teoriei percepției pe care am conturat-o, prin intermediul unei analize duble a percepției concrete: eliminarea din ea a tot ceea ce este adus de memorie și eliberarea acesteia din afecțiuni (afecțiuni) - senzații care caracterizează schimbările corporale Astfel el ajunge la conceptul de percepție pură Participarea memoriei la percepția concretă, potrivit lui Bergson, se manifestă în două moduri Pe de o parte, amintirile sunt suprapuse fiecărei noi percepții, formând o legătură inseparabilă cu aceasta; totodată, cel mai adesea percepţia propriu-zisă se retrage în plan secund, reţinându-şi doar unele trăsături, care capătă caracter de "semne" pentru grupul corespunzător de amintiri, care au o valoare practică predominantă (M)

Cu toate acestea, cu toată saturația percepției concrete cu elemente ale experienței individuale, conține întotdeauna acea "percepție impersonală" care stă la baza cunoașterii noastre despre realitate Pe de altă parte - și în această indicație este trăsătura cea mai originală a teoriei lui Bergson - orice percepție concretă este o sinteză prin memorie a unei pluralități de momente obiective De fapt, potrivit Expertului, cel mai mic interval de timp "gol" disponibil percepției noastre este egal cu , sec Dar se știe din fizică că în această perioadă de timp au loc un număr mare de procese elementare obiective, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON întrucât, de exemplu, "culoarea roșie face de trilioane de vibrații succesive într-o secundă" (M) Dacă, spune Bergson, procesele obiective despre care știința tratează ar fi ceva exterior în raport cu conținutul senzațiilor, regularitatea lor stabilită nu ar explica legătura dintre acest conținut Atunci ar trebui doar să afirmăm paralelismul de neînțeles al acestor două momente Este necesar să admitem că mișcări calitative obiective apar în însuși conținutul senzațiilor noastre: atunci acest paralelism va înceta să pară un miracol Trebuie să admitem că calitățile senzoriale nu sunt atât de eterogene pe cât par, că în interior (în cadrul "crisalidei" lor) sunt compuse din vibrații elementare, despre care vorbește știința, dar acestea din urmă sunt lipsite de omogenitatea pe care le-o prescrie mecanica abstractă , posedă definiții calitative Trebuie să concluzionăm că memoria noastră produce un tip special de "compresie" a momentelor obiective Participarea duală a memoriei este "contribuția principală a conștiinței individuale la percepție", "latura subiectivă a cunoașterii noastre despre lucruri" (M) Percepția, curățată de adaosurile memoriei, ar fi soarta unei ființe în toate privințele ca un om, dar absorbită de prezent; o astfel de ființă ar avea acces la "viziunea instantanee" a materiei (M) - Dar o percepție complet "pură" trebuie să fie și ea lipsită de afecțiuni - senzații pe care le localizăm nu în exterior, ci în interiorul corpului Am văzut că percepția este măsura posibilei acțiuni a corpului nostru asupra lucrurilor și a lucrurilor asupra corpului nostru Dar acțiunea posibilă tinde să treacă și să treacă în real: corpul nostru suferă - favorabile sau nefavorabile - modificări; un indicator al acestor schimbări este un fel de percepție internă, afecțiune (M) Pentru a reda imaginile percepției în toată puritatea lor, este necesar să se separe de ele și aceste senzații afective, alăturându-le constant, care, spre deosebire de ele, dispar odată cu distrugerea corpului Astfel, teoria lui Bergson își găsește completarea finală în conceptul de "percepție pură" - acea limită în care "percepția coincide cu obiectul perceput" (M o) Conceptul de percepție pură, apariția, Biblioteca Runiverse BORIS BABYNIN Bergson, un fragment de materie, așa cum există independent de organizarea subiectului cunoaștere, caracterizează acel concept specific de realitate obiectivă pe care autorul l-a dezvoltat ca urmare a teoriei pe care a construit-o Acesta din urmă, fiind naiv-realist în afirmația sa de bază că în actul percepției subiectul înțeleg direct realitatea independent de el, în dezvoltarea sa ulterioară se sustrage viziunii asupra lumii a practicii, străduindu-se să o unească într-o sinteză superioară cu concluziile științei fizice Potrivit lui Bergson, "a percepe înseamnă, în esență, a condensa perioade vaste de existență infinit dizolvată în câteva momente mai diferențiate ale unei vieți mai intense, a rezuma în acest fel o lungă istorie" (M) Prin urmare, dacă ritmul existenței noastre ar deveni din ce în ce mai lent, dacă, de exemplu, într-o clipă a percepției noastre asupra culorilor, se

încadrează fluctuații din ce în ce mai puțin obiective, despre care fizica vorbește, am fi martori ai modului în care culorile se estompează , trecând treptat în "după impresii declarative, încă colorează fără îndoială, dar deja străduindu-se să fuzioneze cu vibrațiile pure Așadar, conform totalității datelor științei și experienței generale, materia "în sine" se descompune în nenumărate vibrații, toate legate în continuitate, toate solidare între ele, care se răspândesc în toate direcțiile, ca atâtea înfiorări"(M) Am prezentat o schiță a părții pozitive a teoriei percepției lui Bergson; Să ne oprim pe scurt asupra caracterizării sale critice a teoriei obișnuite Schema soluției populare a problemei percepției este trasată pitoresc de următoarele linii din "Matière et mémoire": corp Dar această primă poziție nu poate fi menținută: corpul său nu are și nu poate avea nici mai multă sau mai puțină realitate decât toate celelalte corpuri Este necesar, așadar, să mergem mai departe, să ducem principiul până la capăt și, după ce am redus universul la suprafața unui corp viu, să comprimăm chiar acest corp într-un anumit centru, care în cele din urmă trebuie să fie Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON ¿i să trăiesc neprelungit Apoi, din acest centru, vor fi dirijate senzații neextinse, care, ca să spunem așa, se vor umfla, se vor mări și vor ajunge să dea extindere mai întâi corpului nostru, iar apoi altor obiecte materiale)) (M) Bergson se opune hotărât afirmării subiectivității și inextensibilitatii tuturor senzațiilor în general, care stă la baza teoriei adversarilor săi Respingând dovezile intuiției externe și negând caracterul obiectiv imediat al conținutului senzorial, această teorie trebuie să dea socoteală despre apariția calităților senzoriale; dar este incapabil să facă acest lucru fără un apel la miracolul creativității subiective Să presupunem, totuși, că calitățile senzuale au apărut cumva în subiect: problema este încă departe de a fi rezolvată La urma urmei, aceste calități sunt recunoscute ca neextinse; dar dacă da, cum vor dobândi extinderea? Cum să explicăm mai departe localizarea lor? Cum să înțelegem, în sfârșit, de ce diverse calități sunt coordonate și formează un obiect stabil al experienței comune, supus legilor naturii? Pentru a explica ordinea spațială și temporală a senzațiilor, va trebui să ne referim la o ermonie prestabilită; dar, la urma urmei, acesta este "hypothèse paresseu se " - Unde vede Bergson, de fapt, principala decalaj în cursul raționamentului oponenților săi? "Ne-ați arătat", le spune el, "imagini exterioare - cum ajung ele la organele de simț, schimbă nervii, își răspândesc influența în creier Du-te până la capăt", fără a recurge la valul "baghetei magice" (M) Atunci "mecanismul percepției" va fi perfect clar: excitația va persista în creier pentru o perioadă de timp și, în cele din urmă, va trece în acțiune volitivă Asta e tot În ceea ce privește percepția în sine, ca "imagine", nu este nevoie să-i căutăm geneza: chiar la începutul discuției, era deja acceptată ca dată și era imposibil să se facă altfel Într-adevăr, luând ca punct de plecare "doar" corpul, "doar" creierul, astfel, în esență, pleci de la totalitatea imaginilor: universale legătura şi interacţiunea elementelor materiale este un fapt incontestabil, mărturisit de ştiinţă (M) Mai mult decât atât, corpul este doar una dintre imagini, dispărut de mic în comparație cu totalitatea tuturor celorlalte imagini; cum ar putea să apară, fiind o parte Biblioteca "Runivers" BORIS BA DE NIN o condiție pentru apariția întregului? Dar nu trebuie să explicăm cum apare imaginea percepției Întreaga întrebare este cum se evidențiază din totalitatea nelimitată a imaginilor și în ce relație se află cu procesele creierului Am dat deja această explicație, luând punctul de

vedere al "acțiunii" (M) Starea creierului nu este deloc "nici cauza, nici efectul, nici, în vreun sens, un duplicat" a percepției: "pur și simplu o continuă, deoarece percepția este acțiunea noastră posibilă, iar starea creierului este acțiunea noastră de început" (M) Ambii acești termeni sunt de acord exact unul cu celălalt, iar acest lucru este de înțeles, deoarece ambii sunt o funcție a celei de-a treia, nedeterminată, a voinței noastre (M) Dar susținătorii teoriei criticate de Bergson se referă la date experimentale, care, în opinia lor, exclud posibilitatea unei soluții diferite la problema percepției În centrul argumentului lor se află așa-numita lege a "energiei specifice a organelor de simț" Potrivit acestei legi, "cauze diferite, acționând asupra aceluiași nerv, provoacă aceeași senzație" și "aceeași cauză, acționând asupra unor nervi diferiți, provoacă senzații diferite" (M) Din această lege se trage concluzia că "senzațiile noastre sunt simple semne și că rolul fiecărui simț este de a traduce în limbajul propriu mișcările omogene și mecanice care se produc în spațiu" (M) Și de aici nu este departe de ideea de a opune "mișcări omogene în spațiu" - "senzații neextinse în conștiință" Dar, potrivit lui Bergson, însăși legea energiei specifice pare a fi complet nefondată În primul rând, formularea legii este prea generală, întrucât, rămânând la punctul de date experimentale, sub "diverse cauze" trebuie să se înțeleagă doar curentul electric și stimulii mecanici Dar acest lucru nu este suficient: datele experimentale stabilite nu dau dreptul de a vorbi despre inadecvarea iritației Într-adevăr, stimularea mecanică poate deranja echilibrul electric în organul corespunzător, iar excitația electrică poate consta din diverse componente Dar dacă sentimentele percep termeni adecvați, legea energiei specifice Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON pierde orice sens Prin urmare, Lotze a avut dreptate când a așteptat, pentru a recunoaște fiabilitatea acestei legi, dovezi că undele sonore produc o impresie luminoasă asupra ochiului, iar vibrațiile luminoase produc o impresie sonoră asupra urechii (M) "Este greu de admis, de exemplu, că electrificarea limbii nu provoacă modificări chimice"; dar o anumită reacție chimică este ceea ce numim gust Pe de altă parte, conform teoriei electromagnetice a luminii, lumina este o perturbare electromagnetică; dar, făcând concluzia inversă, se poate susține că încălcarea echilibrului electric al organului vederii are un caracter ușor, motiv pentru care percepem efecte de lumină sub acțiunea unui curent galvanic Este remarcabil că în zona organului auzului, pentru care s-a instituit legea energiei specifice, s-a părut, cu cea mai mare convingere, studiile ulterioare fac ca existența obiectivă a calității percepute să fie cea mai probabilă a legii luate în considerare, Bergson constată că această lege ъ operează, în esență, nu cu imagini exterioare, ci cu stări afective interne - indicatori ai acțiunii reale a elementelor corpului nostru Dar acţiunea reală a acestui element "sensibil" în mod natural "ar trebui să fie de acelaşi fel cu acţiunea sa posibilă asupra obiectelor exterioare, pe care le percepe de obicei" (M) *) De aceea "fiecare dintre nervii senzoriali pare să vibreze după un anumit tip de senzație " Astfel, datele experimentale pe baza cărora a luat naștere teoria "energiilor specifice", sunt în cele din urmă aduse de autorul nostru sub principiul general a teoriei sale a percepţiei Cercetând compoziția experienței exterioare, Bergson intră în mod firesc în contact cu problema originii și semnificației reale a "formelor de sensibilitate" și a categoriilor) Pe baza intuiției și x) Bergson oferă doar o analiză schematică a legii energiei specifice, făcând referire la monografia lui Schwarz: "Das Wahrnehmungsproblem ")

Expresia nerv "percepe" Bergson o folosește, desigur, numai condiționat (M)) Din punctul de vedere al lui Bergson, această problemă a fost deja parțial atinsă de noi în capitolul I, întrucât părea necesară pentru o caracterizare generală a poziției sale epistemologice Acum ne străduim să prezentăm soluția sa, propusă de gânditorul francez, într-o formă mai concretă Biblioteca "Runivers" BORIS BABYNIN Orientându-se în teoria vieții, filozoful procedează la rezolvarea acestei probleme Conștiința imediată, spune el, ne arată că toate senzațiile, într-o măsură mai mare sau mai mică, participă la extensie Această extensie concretă, dată într-o varietate de calități senzoriale, se caracterizează prin inseparabilitatea sa Interesele acțiunii ne determină să acordăm o importanță deosebită extinderii senzațiilor vizuale și tactile, ca cele mai intens exprimate, iar înainte de utilitatea practică a acestor vederi și atingeri, indicațiile altor simțuri se retrag în plan secund În evoluția ulterioară, se dezvoltă ideea unui "spațiu omogen", ca schemă de divizibilitate arbitrară și nedefinită, ca mediu străin oricăror conexiuni dinamice, iar sub "continuitatea calităților senzuale - o extensie concretă" am răspândit , așa cum ar fi, "o rețea cu bucle care se schimbă în mod arbitrar și descresc la nesfârșit" (M) Dar în realitate există doar ceva între spațial și neextins - ceva extins, care este un semn al tuturor senzațiilor în general - Înapoi în Essai , unde Bergson, în evaluarea intuiției spațiale, se considera apropiat de Kant, el, explicându-și înțelegerea spațiului ca "formă a sensibilității", subliniază că datorită acestei intuiții a unui mediu omogen , mintea umană este mai capabilă să stabilească obiectivitatea lucrurilor și diferențierea obiectelor decât mintea * a animalelor Acest avantaj al organizării omului are sensul că "anunță și pregătește viața socială" (E) În "Matière et mémoire" tendința pentru o interpretare practică a intuiției spațiului a fost deja exprimată cu deplină certitudine Contrar dogmatismului și criticii, Bergson subliniază aici că spațiul geometric și timpul mecanic nu sunt "nici proprietățile lucrurilor, nici condițiile esențiale ale capacității noastre de a le cunoaște": "ele sunt esența schemei acțiunii noastre asupra materiei" (M) Potrivit filosofului, este necesar să recunoaștem "durata" și "prelungirea" în lucruri, dar aceste definiții sunt fundamental diferite de ficțiunile de spațiu și timp omogen pe care le aplicăm realității, "pentru a diviza continuul, fixam devenind și aprovizionează activitatea noastră cu puncte de aplicare" (M) Într-o evaluare eronată a acestor creaţii ale noastre Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON "Impulsul de viață" Bergson vede rădăcina tuturor dificultăților epistemologice - Teoria timpului, așa cum am văzut mai înainte, este extrem de importantă pentru înțelegerea spiritului filozofiei lui Bergson Are un caracter psihologic clar exprimat și, prin urmare, vom reveni asupra lui în următorul capitol al eseului nostru Acum să ne oprim doar asupra caracterizării timpului obiectiv În Essai Bergson a negat durata inerentă lucrurilor; credea, este adevărat, că lucrurile se schimbă, dar în același timp credea că momentele lor se succed numai pentru conștiința perceptoare (E) În "Matière et mémoire" el vede baza ordinii de schimbare a fenomenelor tocmai în durata obiectivă Mișcarea abstractă studiată de mecanică capătă aici caracterul de simbol al mișcărilor reale Acestea din urmă sunt "indivizibile care ocupă o anumită durată, presupun un "înainte" și "după", și leagă momente succesive de timp cu un fir de calitate variabilă, care nu este străin de vreo analogie cu continuitatea propriei noastre conștiințe" (M) Durata lucrurilor nu are nicio

legătură cu timpul omogen, indiferent de ceea ce poate deveni conținutul său, cu această "a patra dimensiune a spațiului" (E) În timp ce spațiul tridimensional ne permite să tăiem un flux continuu de materie de-a lungul "lățimii", de data aceasta ne permite să facem tăieturi similare în el de-a lungul "lungimii" Dar tocmai pentru că acest timp ideal este omogen și divizibil, este străin de durata reală a lucrurilor Timpul real, durata reală nu se pretează contabilității matematice: "lumea în care operează matematicianul este o lume care moare și renaște în fiecare clipă - exact cea la care se gândea Descartes când vorbea de creație continuă" (Ev))) Mai mult, trebuie remarcat că împărțirea materiei în corpuri izolate este doar o consecință a nevoilor noastre practice, care, precum "razele de lumină", sunt direcționate în continuu care ne înconjoară i) Vitezele, accelerațiile, care intră în ecuațiile diferențiale ale mecanicii și astronomiei, sunt derivatele întâi și a doua ale spațiului față de timp: expresia lor matematică rămâne aceeași, indiferent de durata absolută înțelegem prin T Biblioteca "Runivers" BORIS BABYNIN calități senzuale Prin urmare, este imposibil să considerăm mișcarea doar ca o mișcare a elementelor statice - corpuri sau atomi Iar în știința naturii este din ce în ce mai ferm stabilită ideea că punctul material, ca subiect al mișcării, are doar semnificație metodologică; mișcarea reală se dovedește a nu fi deplasarea unui "lucru" în spațiu, ci o schimbare energetică care are loc într-un anumit spațiu Dar într-un astfel de caz, trecerea de la varietatea colorată a proceselor percepției noastre la fluctuațiile elementare constatate de știință devine complet firească: ambele sunt pe termen lung și calitative Iar imposibilitatea aparentă de a deriva unul de la altul imagini consistente ale lumii exterioare, cu diversitatea lor aparentă, depinde doar de faptul că constrângem de memorie perioade uriașe de fluctuații reale "Formele rațiunii", ca și "formele sensibilității", după Bergson, se dovedesc a fi rezultatul funcției practice a conștiinței noastre; ele sunt, în esență, aceleași scheme ale acțiunii noastre asupra realității exterioare, ca și "intuițiile pure" - spațiu și timp Dacă da, atunci este de la sine înțeles că realitatea independentă de noi, pe care o întâlnim în pură percepție, nu poate fi supusă în întregime definițiilor categoriale, ci, în același timp, trebuie să conțină baza formării lor și posibilitatea aplicării lor Împreună cu Kant, Bergson consideră că sarcina principală a teoriei cunoașterii este soluția întrebării "cum este posibilă știința", care dezvăluie ordinea în lucruri (Ev) Dar el crede că succesul științei ar fi de neînțeles, atât în ipoteza că materia este reglementată de legi matematice strict definite, cât și în ipoteza că este în sine străină de formele în care este gândită În primul caz, este greu de admis că o persoană ar fi capabilă să găsească un "eșantion de natură", să prindă "variabilele" pe care le folosește, să afle toate relațiile lor; în al doilea, cunoașterea ar fi evident complet inexplicabilă Un singur lucru rămâne - să vedem esența procesului material în înclinația naturală către forma matematică (Ev) Atunci va fi clar cum știința, în ciuda alegerii arbitrare a variabilelor, în ciuda ordinii aleatorii Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON problemele pe care le dezvoltă își ating scopul Kant a văzut doar trei alternative prin care putea fi clarificat faptul cunoașterii științifice: "Fie conștiința este determinată de lucruri, fie lucrurile sunt determinate de conștiință, fie este necesar să admitem o coerență misterioasă între lucruri și duh" (Ev) Dar există o a patra alternativă, care dă singura soluție corectă problemei: în procesul evoluției, "mintea și materia s-au

adaptat una la alta și s-au așezat în cele din urmă pe o formă comună" (Ev) Bergson subliniază în special această concluzie în ultima sa lucrare, dar o idee similară, deși cu o nuanță ușor diferită, o întâlnim în lucrarea sa anterioară "Se poate argumenta", spune el aici, că formele aplicabile lucrurilor nu ar putea fi în întregime treaba noastră, că ele trebuie să provină dintr-un compromis între materie și spirit; că dacă dăm mult acestei chestiuni, cu siguranță primim ceva din ea" (E) Potrivit autorului nostru, Kant nu a luat în considerare această alternativă pentru că a considerat intelectul echivalent cu conștiința și a apreciat greșit natura timpului Datorită faptului că a considerat timpul (precum și spațiul) un mediu omogen, indiferent față de conținutul care îl umple, s-a stabilit o linie ascuțită între materia cunoașterii și forma ei În același timp, Kant nu credea că materia "extra-intelectuală" a cunoașterii ar putea fi mai largă decât forma ei; pentru el există o singură experienţă, iar intelectul îi acoperă întreaga întindere; el nu a pus sub semnul întrebării legitimitatea pretenţiilor ştiinţei moderne Dar cunoaşterea intelectuală a proceselor vieţii are, evident, doar un caracter simbolic; la urma urmei, principala lor caracteristică este rolul efectiv al timpului, iar timpul eluda chiar și cea mai perfectă formă a acestui tip de cunoaștere - matematică Este necesar să recunoaștem două direcții în experiență, fiecare dintre acestea fiind accesibilă numai tipului adecvat de intuiție (Ev) Iar în intelectul, legat în mod natural de intuiția senzuală, transformat în materie inertă, va trebui să vedem doar o funcție specială a spiritului nostru Atunci abisul săpat de Kant între materia cunoaşterii şi forma ei va dispărea, iar convergenţa lor, la rândul ei, ne va da ocazia să înţelegem cum Întrebări de filosofie, carte u Biblioteca "Runivers" BORIS BABYNIN în același timp, ar putea avea loc o adaptare reciprocă a "minții" și "corporalității" După ce a luat formele rațiunii pentru ceva dat de la început, Kant nu a mai putut indica geneza lor și, prin urmare, experiența clară din "cadru pe care mintea noastră l-a format pe măsură ce progresăm în acțiunea noastră asupra lucrurilor" (Ev) Această sarcină a fost preluată de Bergson În lumea din jurul nostru distingem lucruri separate, distingem proprietăți și stări separate; dar nu se bazează această distincție mai degrabă pe cerințele vieții practice decât pe cunoașterea pură? Bergson, după cum știm deja, răspunde afirmativ la această întrebare Multiplicitatea separată, unitatea pură, poate fi găsită, spune el, doar în spațiu - această schemă de divizibilitate: numai punctele matematice abstracte sunt complet izolate (Ev) Însăși ideea de număr ca "sinteză a unuia și a multora" include reprezentarea unui mediu omogen în care părțile sintetizate sunt prezente simultan, reprezentarea spațiului (E) Ne este convenabil, de altfel, este necesar, pentru o acțiune de succes asupra lucrurilor, să nu fim atenți la legătura lor universală și la continuitatea schimbărilor lor Prin urmare, identificăm materia cu spațiul geometric și o împărțim artificial în corpuri separate Prin urmare, intelectul nostru captează doar imobilul și în evoluția universului material surprinde doar schimbarea proprietăților și stărilor statice Și, în general, cu cât conștiința devine mai rațională în procesul de adaptare la viață, cu atât materia se apropie mai mult de spațiu (Ev) Asimilând imboldul spațiului dat de procesul material, spiritul nostru își dezvoltă funcția intelectuală, iar aceasta din urmă, la rândul ei, se imprimă materiei, adaptând-o la nevoile noastre practice, formând din ea materialul percepției noastre Astfel, nici categoria unității, nici categoria pluralității, în sensul strict al

cuvântului, nu sunt aplicabile realității exterioare Acesta din urmă este, este adevărat, un proces care gravitează spre spațiu; dar, cu toate acestea, conține o varietate combinată de părți care nu au ajuns la o izolare completă Doar "intuiția pură", caracteristică experienței noastre umane, atunci când trecerea de la direct Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON util, ne poate conduce în adâncurile realității independente de noi Putem realiza această intuiție doar printr-o renunțare dureroasă la obiceiurile utilitare ale gândirii; dar răsplata noastră va fi o cunoaştere pură a materiei (M) Să ne întoarcem acum la categoriile de substanță și cauzalitate Știm că Bergson nu recunoaște substanța materială Permanența "substanței", din punctul său de vedere, este exclusă Dar admite el ceva în realitatea fizică care se distinge prin constanță, deși doar cantitativ? Am văzut că filozoful nostru a luat partea energetică Se pune întrebarea: cum se raportează el la legea conservării energiei, acest principiu de bază al științei naturii *)? - Potrivit lui Bergson, această lege afirmă "că într-un sistem presupus a fi închis, energia totală rămâne constantă, i e suma energiilor cinetice și potențiale* (Ev) Având în vedere această definiție, autorul nostru notează că legea conservării energiei nu poate fi aplicată universului, întrucât universul nu este un sistem conservator; nu este ceva finalizat deloc, ci se dezvoltă continuu prin formarea de "noi lumi" Nu se poate vorbi de aplicarea acestui principiu decât la astfel de sisteme relativ închise precum sistemul nostru solar și altele asemenea Bergson analizează apoi însuși conținutul legii Principiul conservării energiei exprimă o anumită dependență cantitativă și, prin urmare, se bazează pe metodele noastre de măsurare Dar aceste metode sunt artificiale; folosim unități de măsură arbitrare De exemplu, judecăm procesele termice după un semn complet extern, cum ar fi o modificare a volumului unei anumite mase de mercur Numai această considerație limitează semnificația principiului luat în considerare Dar sunt și altele De fapt, există tipuri calitativ diferite de energie, iar măsurile lor sunt alese arbitrar, de altfel, în așa fel încât să confirme valabilitatea principiului însuși (Ev) Prin urmare, deși este posibil, este adevărat, Răspunsul la această întrebare va arunca o nouă rază de lumină asupra poziției sale anti-intelectualiste * Biblioteca "Runivers" BORIS BABYNIN pentru a constata o anumită solidaritate între schimbările diferitelor energii, dar nu se poate afirma deloc că ceva se păstrează în cantitate constantă Legea conservării energiei, în esență, arată doar că orice schimbare într-o parte a unui sistem închis dat trebuie să corespundă unei anumite schimbări în alta (Ev) Cu o astfel de evaluare a principiului luat în considerare, Bergson trebuie să respingă în mod evident orice idee despre o constanță absolută care stă la baza fenomenelor fizice În intuiția directă, notează el, "ni se dă o continuitate mișcătoare, unde totul se schimbă și, împreună, rămâne" (M) Dar scoatem în ea corpuri constante în mod condiționat, înzestrându-le cu mișcare exterioară Și apoi ajungem la ideea unui substrat necondiționat constant al fenomenelor, un gând care nu îndeplinește cerințele cunoașterii pure Dar dacă realitatea externă este pătrunsă în întregime de variabilitate, întrebarea este dacă schimbările ei apar cu necesitate sau nu? Această realitate poate fi definită prin categoria cauzalității? Înainte de a da un răspuns, să vedem cum înțelege Bergson legea cauzalității, ce fel de necesitate pune în conceptul de cauzalitate - Conform legii cauzalității, "fiecare fenomen este determinat de condițiile sale sau, cu alte cuvinte, de aceleași cauze produc aceleași acțiuni" (E) Deci, principiul cauzalității presupune

că, în realitate, este posibil să se evidențieze sisteme separate, în care, la rândul lor, este posibil să se distingă, pe de o parte, cauze și, pe de altă parte, acțiuni El, în continuare, își exprimă încrederea că odată cu apariția anumitor elemente care alcătuiesc acest sistem, acest sistem va face !) Este interesant de observat că în "Essai " Bergson, criticând legea conservării energiei, deși limitează aplicabilitatea acesteia la limitele fenomenelor fizice și chimice, o interpretează în sensul că "ceva rămâne constant " Schimbarea în viziunea lui Bergson este determinată de , în opinia noastră, în primul rând, pentru că el a renunțat la fosta înțelegere mecanicistă a acestei legi și, în al doilea rând, pentru că numai în "L'évolution, créatrice" viziunea sa asupra procesului material ca decurge din spiritul , este o viziune pe care o vom analiza mai atent în capitolul special dedicat ontologiei gânditorului francez Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON devine în întregime (Ev) x) Pe ce se bazează această certitudine? Rețineți că în fiecare caz individual este mai mult sau mai puțin solid și devine absolut numai atunci când în sistem sunt incluse doar cantități (când, de exemplu, se caută diferența a două numere sau, având în vedere două laturi ale unui triunghi și unghiul dintre ele , este necesar să se determine a treia latură) Și dacă da, nu suntem îndreptățiți să tragem concluzia că necesitatea pe care o atribuim conexiunii cauzale a fenomenelor externe depinde de faptul că reducem latura calitativă a realității la latura cantitativă și negăm rolul efectiv al timpului în lumea exterioară? *) Ne putem referi și la dezvoltarea științelor naturale matematice Întrucât diferențele calitative ale realității concrete erau recunoscute ca fiind doar subiective, singura definiție a materiei s-a dovedit a fi spațiul abstract (Descartes), procesele lumii au fost exprimate în ecuații matematice, iar timpul real a fost exclus din lumea obiectivă Astfel, diversitatea concretă a realității se evaporă în "fum algebric", iar dependența cauzală pusă în natură capătă caracter de necesitate imuabilă, abordând relația de identitate, "ca o curbă la asimptota ei", (E) Tocmai această înțelegere a cauzalității o găsim, de exemplu, în sistemul metafizic al lui Spinoza, pentru care durata nedefinită a lucrurilor se reduce la un moment absolut - eternitatea Deci, după Bergson, legea cauzalității, în sensul ei obișnuit, presupune transformarea acțiunii în cauză și tinde să coincidă cu legea identității; aceasta explică necesitatea sa logică inerentă Dar este posibil să fim de acord cu premisele care stau la baza J) Pentru a clarifica acest gând, Bergson dă următorul exemplu Să luăm un grup: un arzător aprins, apă într-o cratiță, o anumită perioadă de timp, fierbere Dacă primele trei elemente sunt date, suntem siguri că li se va adăuga și al patrulea) Revenind la exemplul nostru, putem spune că încrederea noastră că, în anumite condiții, va avea loc fierbere, rezultă din faptul că "impunem" mental (ca și în geometrie) părțile constitutive ale sistemului actual pe partea corespunzătoare a trecutul, postulând invarianța părților și caracterul obiectiv cantitativ al calităților Biblioteca "Runivers" BORIS BABYNIN convergența acestor principii? Din punctul de vedere al lui Bergson, desigur că nu Într-adevăr, pe de o parte, el respinge coincidența materiei cu spațiul, pe de altă parte, el atribuie lucrurilor o durată reală (Ev) Prin urmare, el nu consideră posibil să reducă fizica la matematică "Cu toate acestea", spune filosoful nostru, "există o ordine aproximativ matematică imanentă materiei, o ordine obiectivă la care știința noastră se apropie proporțional cu progresul ei" (Ev) Prin urmare, în practică, putem considera realitatea externă ca tărâmul

necesității Dar teoretic este imposibil să recunoaștem echivalența absolută a momentelor succesive ale existenței materiei și, prin urmare, ele nu pot fi supuse deducției matematice complete (M ; Ev) J) Având în vedere punctul de vedere al lui Bergson cu privire la relația cu realitatea obiectivă a categoriilor de unitate, multiplicitate, cauzalitate, substanțialitate, suntem convinși că el neagă în general semnificația reală absolută a formelor rațiunii, dar în același timp vede în lumea exterioară un temei comun pentru aplicarea lor Astfel, explicația faptului științei, pe care o regăsim la gânditorul francez, constă în două momente: asumarea unei materii imanente de ordine și recunoașterea interacțiunii dintre materie și spiritul cunoaștere, o interacțiune, ca rezultat dintre care între ei se instituie un modus vivendi cu totul solidar Bergson admite o anumită ordine imanentă în lucruri și, prin urmare, pentru el nu se pune problema, la soluția căreia a lucrat Kant: cum este ordonată "diversitatea sensibilă" - această materie fără formă? Mai mult: filozofia noastră *) Pentru a clarifica modul în care Bergson înțelege "relația cauzală în stare pură", manifestată în integritatea ontologică a lumii fizice și spirituale, vom cita din articolul său "L'effort intellectuel" (Revue ph il , janvier) ,): există "o formă de activitate din care filosofii, prin disociere și trecere la două limite opuse și extreme, au extras ideea unei cauze eficiente, pe de o parte, și a unei cauze finale, pe de altă parte Această activitate, care este cauzalitatea reală, constă într-o trecere treptată de la mai puțin realizat la cel mai realizat, de la intensiv la extensiv, de la starea de pătrundere reciprocă a părților la starea de exterioritate a acestora și, în final, de la schemă la imagine Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LUI BERGSON Soph constată că însăși formularea unei astfel de întrebări conține pernio principii, întrucât conceptul de "dezordine" - absența oricărei ordini - este un concept fără conținut (Ev) Adevărat, ordinea ni se pare întotdeauna ceva întâmplător; dar in legatura cu ce? * La prima vedere, se pare că în raport cu dezordinea, ca și absența oricărui fel de ordine Dar, analizând conceptul de dezordine așa cum este folosit în viața practică, constatăm că exprimă doar negația unei ordini în favoarea alteia De exemplu, când spunem că o cameră este "dezordonată", aceasta nu înseamnă că nu există absolut nicio ordine în ea, ci doar că nu există nicio ordine a obiectelor care să fie practic valoroasă pentru noi Și în realitatea lumii există două ordine - material și vital; ele corespund a două sfere de experienţă Primul se apropie de determinism, al doilea se caracterizează printr-o descoperire mai mult sau mai puțin amplă a libertății: nu se limitează la conceptul de oportunitate, întrucât este uneori mai perfect decât acesta din urmă (momente de creativitate), alteori mai puțin (funcții elementare) a vieții) (Ev) Negația primului ordin este afirmarea celui de-al doilea și invers Dar, în practică, amestecăm adesea aceste două ordine, încercând să obținem generalizări utile pentru o mai mare productivitate a noastră Iar ceea ce este creator în evoluția vieții ne scapă, sacrificăm ordinea vieții celor fără viață și vorbim despre o singură ordine generală a naturii (Ev) O trăsătură caracteristică a științei noului timp este tocmai această credință în unitatea ordinii mondiale și dorința exclusivă de a stabili legile fenomenului după tipul dat de Kepler și Galileo; în același timp, conținutul termenilor legați se retrage complet în fundal Dar fiecare lege presupune o corelare de termeni, i e trece prin prisma inteligenţei Și, prin urmare, se poate spune că ideea relativității perfecte a cunoștințelor și experienței științifice, exprimată cel mai viu în filosofia critică

a lui Kant, este implicită în însăși "conceptul unei singure științe holistice" constând din legi (Ev) Dar cu o critică mai profundă a experienței și a facultății noastre cognitive, acest relativism își pierde orice sens Și vme- Biblioteca "Runiverse" BORIS BABYNIN În primul rând, devine destul de clar că conceptul de "diversitate dezordonată", care a apărut ca urmare a recunoașterii aleatoriei absolute a ordinii presupus unificate enunțată de știință, este o ficțiune care generează o pseudo-problemă epistemologică Ordinea naturii materiale, este adevărat, este întâmplătoare, dar numai în raport cu opusul - ordinea vieții, "cum poezia este întâmplătoare în raport cu proza și proza cu poezia" (Ev) Dar în sine, ambele ordine în corelarea lor nu sunt întâmplătoare: epuizează căile de a fi (Ev) Revizuirea critică a experienței externe poate fi considerată finalizată Cu toate acestea, are nevoie de un adaos semnificativ, pe care îl vom extrage din cercetările psihologice ale filosofului nostru Să reamintim că în centrul teoriei percepției lui Bergson, precum și la baza distincției dintre două direcții în experiență, importantă în rezultatele epistemologice, se află ideea călăuzitoare că voința noastră este liberă, că principala trăsătură a trăirii ființe în general este capacitatea lor de autodeterminare Dar această idee din prezentarea noastră nu a primit încă o explicație suficientă: trebuie să o prezentăm acum Pe de altă parte, Bergson în concluziile sale epistemologice este deosebit de original datorită faptului că evaluează natura timpului într-un mod complet diferit de Kant De asemenea, este urgent necesar să pătrundem mai îndeaproape în interpretarea psihologică a timpului, care oferă cheia înțelegerii rolului ideii de timp în sistemul filozofic care ne interesează Însă ambele probleme - timpul și libertatea - în spiritul metodei intuitive a gânditorului francez, ne întorc înapoi la "datele imediate ale conștiinței", acum la indicațiile experienței interne nu exterioare, ci purificate Boris Babynin (Va urma) Biblioteca "Runivers" Teoria cunoașterii și problema originii cunoașterii Mulți epistemologi susțin că soluția problemelor epistemologice nu este deloc legată de problema originii cunoașterii; mai mult, unii dintre ei chiar cred că orice încercare de a construi o teorie genetică a cunoașterii conține o contradicție internă și, prin urmare, este inevitabil sortită eșecului Pentru o persoană care nu este familiarizată cu epistemologia, această afirmație pare ciudată La prima vedere, pare fără îndoială că, pentru a rezolva problema ce este adevărul, ce judecăți au o valoare obiectivă etc , este necesar să se investigheze originea cunoașterii, de exemplu, să se urmărească cu ajutorul psihologiei modul în care se formează ideile, conceptele etc , în plus, se pare că este necesar să pătrundem și mai adânc în problema originii cunoașterii și să investighem cu ajutorul anatomiei și fiziologiei condițiile apariției senzațiilor, a percepției spațiu etc Atitudinea negativă a multor epistemologi față de astfel de teorii psihologice și psihofiziologice ale cunoașterii la început b uimește pe neprofesionist, - într-o asemenea măsură pare neîntemeiată Pe de altă parte, epistemologii, care au ajuns la concluzia că teoria genetică a cunoașterii este o contradictio in adjecto, consideră această idee ca fiind de la sine înțeleasă și, prin urmare, în loc de o fundamentare detaliată a acesteia, se mărginesc să se refere la definirea conceptului de teorie a cunoașterii sau, și mai rău, la referirea la două sau trei exemple de p soluții nereușite la probleme epistemologice cu ajutorul teoriilor genezei cunoașterii Între timp, această dovadă de sine nu există deloc Acest lucru este evident din faptul că chiar și în timpul nostru există reprezentanți de seamă ai filosofiei care încearcă

să rezolve problemele Biblioteca "Runivers" n l o s s to ï i Probleme ale teoriei cunoașterii cu ajutorul studiului genezei cunoașterii Este suficient să menționăm numele unor astfel de filozofi precum Avenarius (este adevărat, adică doar Critica experienței pure, dar nu Conceptul uman al lumii) sau Cornelius, pentru a admite că problema nu poate fi considerată rezolvată definitiv și, prin urmare, justifica aspectul articolelor reale Punctul de plecare pentru rezolvarea problemei relației dintre problema originii cunoașterii și problemele teoriei cunoașterii, desigur, ar trebui să fie definirea sarcinilor teoriei cunoașterii și diferențele dintre această știință și psihologia cunoașterii Teoria cunoașterii este teoria adevărului Sensul obiectiv al cunoașterii, relația cunoașterii cu subiectul și cu ființa, precum și proprietățile adevărului precum relativitatea sau absolutitatea acestuia, valabilitatea universală etc - acestea sunt problemele care intră în cercul teoriei cunoașterii Studiul lor este studiul laturii obiective, logice, a cunoașterii Partea opusă a cunoașterii este studiată de psihologia cunoașterii Adevărul este cunoscut prin participarea la activitățile mentale ale individului care cunoaște Această latură individual-psihică *) a cunoașterii, precum și legătura dintre aceasta și alte stări individual-psihice (pasiuni, sentimente etc) ale subiectului cunoaștere, este subiectul cercetării în psihologia cunoașterii Cu alte cuvinte, psihologia cunoașterii explorează nu latura logică, nu obiectivă, ci latura subiectivă a cunoașterii Fără îndoială, teoria cunoașterii, i e o teorie a adevărului nu poate fi construită dintr-o dată Necesită muncă pregătitoare, constând în studiul compoziției cunoștințelor prin analiza cunoștințelor *) Necesitatea unui astfel de studiu este destul de de înțeles, deoarece proprietățile adevărului depind de compoziția sa Dar în acest caz, vor spune mulți, este cu atât mai evident că printre studiile necesare teoriei cunoașterii se numără și cercetarea Prin termenul "individual-psihic" desemnăm aici toate stările mentale ale individului care cunoaște) Se poate nega necesitatea unei analize preliminare a compoziției cunoașterii și se poate argumenta că teoria adevărului ar trebui construită într-un mod pur uzios/ishglayay, pornind de la conceptul de adevăr Fără îndoială însă, o asemenea teorie a cunoașterii, după ce a stabilit sintetic, speculativ, ce compoziție a cunoașterii este necesară pentru obținerea adevărului, trebuie atunci să arate, prin analiza cunoașterii actuale, prezența acestei compoziții în ea Prin urmare, includem în domeniul oricărei teorii a cunoașterii nu numai teoria adevărului, ci și analiza compoziției cunoașterii Biblioteca "Runivers" TEORIA CUNOAȘTERII ȘI PROBLEMA ORIGINEI CUNOAȘTERII asumarea originii cunoașterii, întrucât proprietățile adevărului, fără îndoială, depind nu numai de compoziția sa, ci și de originea lui La această considerație trebuie să se răspundă cu un "nu!" răsunător Dar, desigur, pentru a justifica acest "nu" este necesar mai întâi să se stabilească exact ce trebuie înțeles aici prin termenul "origine" A investiga originea oricărui obiect înseamnă a găsi cauzele apariției acestuia În prezent, se obișnuiește să se înțeleagă cauza ca totalitatea condițiilor, a căror prezență este necesară pentru apariția unui obiect În acest sens, motivul apariției oricărei clădiri constă în prezența cărămizilor, varului, șinelor de oțel etc , precum și în activitatea musculară a muncitorilor, munca unui arhitect, munca mașinilor de ridicat etc Dintre aceste condiții, una (cărămizi, var, etc) fac parte din clădire și o determină, ca material din care este construită, iar altele (activitățile muncitorilor, arhitecților etc) fac parte din compoziție a cladirii si determina-l numai prin procesul

real de producere) Întrucât studiul compoziției cunoașterii este deja, în sensul cel mai larg al cuvântului, un indiciu al originii cunoașterii, epistemologia nu refuză să studieze originea cunoașterii Se luptă numai împotriva teoriilor, adevărurilor construite pe studiul originii în sensul restrâns și precis al cuvântului, adică pe studiul dependenței cunoștințelor de factori care se află în afara compoziției sale și o determină prin procesul real de a provoca Ca răspuns la aceasta, se va spune că cunoștințele (ca o casă) sunt, fără îndoială, determinate nu numai de compoziția sa, ci și de factori care sunt în afara compoziției sale și îi provoacă, de exemplu, condiții anatomice și fiziologice Nu se poate nu fi de acord cu această remarcă: este absolut adevărat că există o cauză reală pentru apariția cunoașterii și că trebuie studiată originea cunoașterii în sensul restrâns al cuvântului, dar totuși soluția *) Prin termenul "cauză reală" înțelegem relația de dependență dintre evenimente, i e între procesele care au loc în timp; Pentru a evita disputele, acordăm acestui termen un sens atât de abstract încât, de exemplu, conceptul de "relație funcțională fizică" pe care Avenariu îl înțelege în eseul său Der menschliche Weltbegriff, ed a II-a § , p i urm Biblioteca "Runivers" n l o s s k y această problemă nu are nimic de-a face cu teoria adevărului Și acest lucru nu este surprinzător Cunoașterea este un fenomen complex, alcătuirea ei include: i) adevăr, iar în plus) procese necesare realizării adevărului, dar nu formându-l, ci doar însoțindu-l și precedându-l (de exemplu, atenția unui subiect cunoscător) Nu este greu de imaginat că studiul originii cunoașterii are valoare doar pentru studiul acestor circumstanțe concomitente și antecedente, și nu pentru elucidarea proprietăților adevărului O serie de exemple vor arăta cum este posibil acest lucru În fiecare act de cunoaștere există o activitate de atenție Atenția este trezită la activitate de nevoi, la stadiile inferioare de dezvoltare de dorința de autoconservare Prin urmare, o persoană nu cunoaște toate obiectele, ci mai ales pe cele ale căror cunoștințe îi satisfac nevoile Examinând această întrebare se pot face observații extrem de interesante asupra istoriei dezvoltării cunoașterii Dar, fără îndoială, aceste observații nu au nicio semnificație pentru teoria cunoașterii Dependenţa cunoaşterii de nevoi se exprimă doar în faptul că dintre obiectele ABCDEF aleg pentru cunoștințe, de exemplu, doar B și E, iar restul le ignor; ci structura propriilor mele judecăți despre acea parte a lumii pe care am ales-o pentru cunoaștere și, în consecință, demnitatea cunoașterii mele, adică natura adevărului său nu depinde deloc de acest proces de alegere Un alt exemplu deosebit de izbitor al posibilei independențe a adevărului cunoașterii față de originea sa poate fi împrumutat din cartea lui James "The Varieties of Religious Experience", unde James atrage atenția asupra faptului că intuițiile și experiențele religioase în general, indicând extinderea experienței religioase experiența, apar adesea în momentul stării patologice a vieții trupești și sufletești și arată că această origine în sine nu vorbește încă nici pentru, nici împotriva adevărului unor astfel de intuiții În sfârşit, pot servi drept al treilea exemplu condiţiile anatomice şi fiziologice ale cunoaşterii în general, structura organelor de simţ, procesele fiziologice din sistemul nervos etc Fără îndoială, acest factor de cunoaştere există; semnificația sa pentru cunoaștere este enormă; este suficient să menţionăm măcar că schimbările cunoscute Biblioteca "Runivers" TEORIA CUNOAȘTERII ȘI PROBLEMA ORIGINEI CUNOAȘTERII în sistemul nervos al subiectului cunoaștere sunt însoțite pentru acesta de pierderea anumitor grupuri de cunoștințe sau chiar de încetarea

completă a activității cognitive De aici rezultă totuși că condițiile anatomo-fiziologice sunt cauza acelei laturi a cunoașterii pe care o numim adevărul cunoașterii? - În niciun caz - Este foarte posibil ca condițiile anatomo-fiziologice să fie cauza latura individual-psihică a cunoașterii, latura subiectivă, nu obiectivă, nu logică În acest caz, studiul condițiilor anatomice și fiziologice ale cunoașterii în același mod nu contează pentru teoria adevărului (pentru teoria cunoașterii), în care pentru studiul impresiei estetice produse de proporțiile monumentului , este indiferent, cu ajutorul cărui sistem de blocuri, statuia a fost ridicată pe un piedestal Ne va obiecta că exemplele de mai sus nu sunt convingătoare, în primul rând, pentru că două sau trei exemple ale independenței adevărului cunoașterii față de originea sa nu rezolvă problema în mod general și, în al doilea rând, pentru că nici în exemple dat, mai ales în a doua și a treia, este indicată doar această independență, dar prezența a merita Aceste observații sunt destul de corecte Exemplele de mai sus nu conțin nicio dovadă, au fost necesare doar pentru a arăta cum se poate imagina absența unei legături între adevărul cunoașterii și originea ei Acum, după o astfel de introducere, putem trece la demonstrarea tezei în termeni generali, și anume, să stabilim că orice încercare de a construi o teorie genetică a cunoașterii, i e a construi o teorie a adevărului bazată pe originea cunoaşterii în sensul restrâns al cuvântului duce la contradicţii Într-adevăr, teoria genetică a cunoașterii explică proprietățile adevărului printr-un proces real de cauzalitate În consecință, ea privește adevărul (adică latura obiectivă a cunoașterii) ca pe un eveniment care are loc în timp Să definim acum mai precis unde anume caută epistemologia genetică cauzele laturii obiective a cunoașterii Se poate presupune că procesul real de a provoca, care determină latura obiectivă a cunoașterii, constă în întregime din factori care se află în afara individului cunoaștetor, ca întreg psiho-fizic, astfel încât un transsubiectiv A servește drept cauză Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th apariția lui B transsubiectiv sau subiectiv, iar acest B devine latura obiectivă a cunoașterii pentru individul G, care intră în B într-o relație non-cauzală, de exemplu, prin contemplare intelectuală (intuiție) Într-un astfel de caz, obiectul cunoașterii este B, nu A și, deși A a fost cauza reală a evenimentului B, întrebarea adevărului cunoașterii despre B ca B nu necesită o investigare a dependenței lui B de A , adică nu necesită testare genetică De aici rezultă că cercetarea genetică devine necesară numai dacă presupunem că cauza laturii obiective a cunoașterii, cel puțin parțial, se află în individul cunoscător însuși, ca întreg mental sau chiar psihofizic, astfel încât adevărul este un eveniment care joacă afară în individul cunoscător (O astfel de doctrină este inevitabilă, de exemplu, pentru toate teoriile cunoașterii care afirmă că obiectul cunoașterii și cunoașterea sunt legate între ele ca cauză și efect) O astfel de doctrină a adevărului poate fi numită naturalism, dacă suntem de acord să înțelegem acest termen ca o direcție în știință care consideră toate obiectele cercetării sale exclusiv ca un ansamblu de evenimente care au loc în timp și se determină cauzal unul pe altul în timp, adică, găsește în ele doar aceleași relații și factori reali care se înțeleg prin fizică, fiziologie sau, de exemplu, psihologia vieții emoționale În teoria cunoașterii, după cum se poate observa din cele de mai sus, geneticismul este, alături de acesta, naturalism, psihologic sau psihofiziologic, biologic în general Dar oricare ar fi acest naturalism, el, ca și naturalismul, este incapabil să explice anumite proprietăți evidente ale adevărului, a căror negare este imposibilă

pentru că însăși negarea lor implicită conține recunoașterea lor În primul rând, aparține numărului de astfel de proprietăți universalitatea adevărului A recunoaște adevărul ca fiind universal obligatoriu înseamnă a afirma că adevărul este independent de individul care cunoaște, astfel încât conținutul unei judecăți cu adevărat adevărate pentru orice individ este adevărul În acest sens, se poate vorbi de absolutitatea adevărului pentru individul care cunoaște Teoria genetică a cunoașterii, fiind întotdeauna naturalistă, consideră proprietățile adevărului ca depind de proprietățile individului care cunoaște Biblioteca "Runivers" TEORIA CUNOAȘTERII ȘI PROBLEMA ORIGINEI CUNOAȘTERII * Prin urmare, ea este forțată să afirme că, în funcție de organizarea diferiților indivizi, același conținut al unei judecăți poate fi recunoscut de un individ ca adevărat, iar de altul ca fals Cu alte cuvinte, teoria genetică duce la relativism Mulți vor spune: "Așa este într-adevăr: "rosu cireș" pentru ochiul normal și "galben" pentru ochiul daltonist Prin urmare, adevărul este relativ și dacă teoria genetică a cunoașterii duce la relativism, atunci aceasta vorbește doar în favoarea sa În ceea ce privește astfel de argumente, care sunt atât de des auzite în apărarea relativismului, trebuie menționat că ele se bazează i) pe luarea în considerare a judecăților false și) pe o confuzie de concepte Să luăm o propoziție adevărată: "aceasta cireșă este galbenă pentru ochiul lui NN" și atunci va fi necesar să admitem că este adevărată, atât pentru NN, cât și pentru vecinul său (pentru ochiul căruia cireșul este "roșu") Cei care cred că astfel de exemple vorbesc în favoarea relativismului confundă două concepte profund diferite: ei iau relativitatea ființei (unele dintre aspectele sale) drept relativitatea adevărului: cireșul există pentru mine ca roșu, pentru NN ca galben, dar judecata: "cireșul pentru ochiul lui NN este galben" este adevărul pe care atât NN cât și eu îl afirmăm despre el Cel mai rău dintre toate, desigur, este că teoria relativismului în sine, deși își exprimă propoziția de bază "orice adevăr este relativ", ca adevăr, fie trebuie să-l recunoască ca obligatoriu universal pentru toate ființele gânditoare, fie trebuie să renunțe la natura sa obligatorie universală, adică, renunța la însăși ideea că "tot adevărul este relativ" Din aceasta rezultă clar că conceptul de adevăr este indisolubil legat de conceptul de validitate universală și, prin urmare, relativismul este contradictoriu în interior Nu este nevoie să ne oprim asupra acestui argument împotriva relativismului, întrucât este dezvoltat în detaliu și cu o claritate exhaustivă în literatura epistemologică, de exemplu, în Investigațiile logice ale lui Husserl în legătură cu problema psihologismului în logică și teoria cunoașterii *) *) În general, în acest articol, în multe privințe, este folosită critica psihologismului făcută de profesorul Husserl Dar, în primul rând, nu psihologismul este investigat aici, ci geneticismul Biblioteca "Runivers" n l o s s to ï i O altă proprietate a adevărului, inexplicabilă de către teoriile naturaliste și, în consecință, genetice ale cunoașterii, este identitatea acestuia, care se păstrează în ciuda multiplicității actelor de rostire de către diferiți indivizi, i e în ciuda multiplicității evenimentelor individuale - mentale de atenție, comparație și cunoaștere în general O teorie a cunoașterii care a explicat în mod satisfăcător validitatea generală a adevărului, adică independența sa față de individul care cunoaște va face față cu ușurință problemei identității adevărului, va arăta exact cum este posibil ca mulți indivizi diferiți numeric să gândească numeric același adevăr independent de ei În același timp, ei explică cu ușurință a treia proprietate particulară a adevărului - eternitatea, adică

caracterul ei atemporal Pe de altă parte, teoriile genetice, în măsura în care sunt obligate de caracterul lor naturalist să conceapă adevărul ca un eveniment care se desfășoară în individ, se opresc neputincioase în fața conceptului de identitate și eternitate și încearcă să le elimine complet din teoria cunoaștere, ceea ce este imposibil Proprietățile misterioase ale adevărului, independența conținutului său față de individul care cunoaște, identitatea și eternitatea lui indică faptul că atunci când construim o teorie a cunoașterii, nu se poate baza doar pe acei factori și relații, care sunt înțeleși prin fizică, fiziologie sau, de exemplu, psihologia vieții emoționale Atunci când investigăm un astfel de obiect ca adevăr, care este profund diferit de obiectele științei naturii, trebuie a priori să ne așteptăm că va fi necesar să admitem existența unor factori și relații care nu se găsesc în știința naturii și, prin urmare, pot fi numite ideali În literatura epistemologică modernă există multe teorii care construiesc doctrina adevărului făcând referire la factori ideali și, în acest sens, sunt puternic diferite de în teoria cunoașterii și, în al doilea rând, dezastrele care apar în teoria cunoașterii în legătură cu geneticismul, atribuim naturalismului și credem că și unele dintre neajunsurile psihologismului, remarcate de prof Husserl, sunt condiționate nu de psihologism în sine, ci de naturalismul asociat acestuia în majoritatea cazurilor Ni se pare că dacă această distincție ar fi fost făcută de Prof Husserl, apoi critica sa asupra psihologismului, izbitoare în general prin forța și claritatea sa, ar deveni în unele puncte mai precisă și, prin urmare, chiar mai irezistibilă Biblioteca "Runivers TEORIA CUNOAȘTERII ȘI PROBLEMA ORIGINEI CUNOAȘTERII iar în general teoriile naturaliste ale cunoaşterii Dacă comparăm teorii ale cunoașterii precum teoriile lui Schuppe, Rickert, Husserl, Cohen x) sau teoria intuiționismului *), atunci trebuie să admitem că epistemologii moderni au găsit chiar prea multe moduri diferite, inconsistente între ele pentru a reduce proprietăţile adevărului la factori ideali Dar este remarcabil că, în ciuda varietății de puncte de plecare și a conținutului învățăturilor lor, toate aceste epistemologii nu se numără în mod egal printre teoriile genetice, iar acest fapt poate servi, deși slab, ca argument în favoarea propoziției conform căreia: proprietăţile adevărului sunt într-adevăr inexplicabile prin cunoaşterea genezei N Lossky) În "Logica cunoașterii pure" a lui Cohen problema "generației" este în prim-plan, dar generația despre care vorbește nu are nimic de-a face cu geneticismul biologic) N Lossky, "Justificarea intuiționismului", ed a II-a S -Po Întrebări de filosofie, carte u Biblioteca "Runivers" Artă și joacă) I Enunțarea întrebării Spectatorul din teatru, contemplând acțiunea care se desfășoară în fața lui pe scenă, trăiește emoții intense de plăcere; în acelaşi fel cititorul se bucură de ficţiunea romanului Sentimentele trăite de privitor, cititor sau ascultător sunt alcătuite din două elemente: în primul rând, el trăiește senzațiile autorului unei opere de artă în muzică, poezie lirică, sau senzațiile personajelor, eroilor - în dramă, roman, parțial în pictură și sculptură, iar aceste senzații pot fi vesele sau grele; în al doilea rând, el trăiește un sentiment deosebit de tensionat de plăcere planând deasupra tuturor acestor senzații, destul de specifice, marcând și unind toate tipurile diferite de bucurie a artei cu originalitatea ei și dându-le denumirea comună de experiențe estetice Acest sentiment de plăcere este o trăsătură comună a tuturor tipurilor de experiențe estetice Dar conceptul de artă și estetică îmbrățișează un număr atât de mare de fenomene adesea foarte eterogene încât, în afară de acest sentiment de plăcere, pot avea

foarte puține trăsături comune Prin urmare, în discutarea problemelor de estetică, o anumită clasificare este utilă Fără a pretinde că este complet sau chiar) Notă editorială Redactorii, fără nicio modificare (în opinia editorilor ar fi de dorit unele abrevieri) plasează opera unui tânăr care a promis multe, care a murit atât de neașteptat în ianuarie anul trecut, cu câteva luni înainte de moartea la fel de prematură al tatălui său, prof V A Fauseka Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ corectitudinea formal-logică a împărțirii noastre, noi, pe baza cerințelor scopului special pe care ni l-am stabilit, oferim următoarea clasificare: vom clasifica tot ceea ce se caracterizează prin atributul de frumos senzual într-o singură clasă de obiecte și fenomene estetice; în cealaltă, toate acele fenomene care, indiferent de frumusețea sau urâțenia lor, trezesc în noi sentimente estetice doar în virtutea faptului că înfățișează viața spirituală a unei persoane Această împărțire este, desigur, brută și foarte relativă Linia care separă un grup de altul nu este clară, iar de multe ori obiectele de artă pot aparține simultan ambelor clase: contemplarea, de exemplu, a celebrelor mișcări ale unui actor evocă, în virtutea frumuseții lor plastice, experiențe estetice ale primului clasă, iar apoi În același timp, aceste mișcări, înfățișând experiențele emoționale binecunoscute ale actorului, ca atare, evocă emoții estetice ale clasei a doua Dar, în orice caz, fiecare fenomen numit estetic are fie unul, fie altul, dacă nu ambele; trebuie fie să fie frumos, fie să înfățișeze viața spirituală a unei persoane - nu cunoaștem nicio altă artă, nici alte fenomene estetice Tocmai această împărțire ne obligă să acceptăm, așa cum am spus, cerințele scopului pe care ni l-am propus, și anume: studiul condițiilor și scopurilor experiențelor estetice La urma urmei, în orice caz, este evident pentru noi că motivul pentru care ne bucurăm de ceva senzual de frumos, cum ar fi, de exemplu, binecunoscutele figuri geometrice și proporțiile, liniile corpului uman, armonia culorilor peisajului , ar trebui să aibă foarte puține în comun cu motivul plăcerii, o piesă muzicală care ne entuziasmează, o piesă de teatru, cuvintele unui actor, interpretarea lui Hamlet, citirea "Faust" etc În timp ce explicăm fenomenele estetice ale clasei întâi , principiul economiei percepției ocupă primul loc (frumos este ceea ce este armonios și perceput cu o minimă cheltuială de energie mentală, urâtă este că percepția, de exemplu, a unei linii întrerupte sau a sunetelor nearmonice, necesită mai mult stres, mai multe cheltuieli), acest principiu este complet inaplicabil fenomenelor din a doua grupă Acest lucru necesită luarea în considerare a unei naturi complet diferite și, după cum ni se pare, mai biologice și sociologice Oricum ar fi, finalul * Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK diviziunea noastră nu poate fi justificată decât prin rezultatele investigației în sine ' Vom lăsa complet deoparte fenomenele estetice ale primului grup și vom fi de acord că prin denumirea de experiențe estetice vom înțelege doar emoțiile din clasa a doua, adică acele emoții estetice pe care le trăim atunci când contemplăm imagini din viața spirituală a unei persoane Trăsătura caracteristică și, în același timp, misterioasă a experiențelor estetice din această clasă este aceea că experimentăm plăcere în ele chiar și atunci când contemplăm astfel de fenomene, un astfel de fel de experiențe spirituale ale altor oameni, a căror contemplare în viața reală nu poate decât să provoace suferinţă O plăcere rară poate fi comparată cu plăcerea experimentată citind Crimă și pedeapsă, chiar și acele scene în care Raskolnikov îl ucide pe bătrânul cămătar, unde acesta, chinuit de remuşcări, se trădează A fi prezent la locul unei crime adevărate va provoca doar chin În același

mod, când contemplați ultima scenă a primei părți a lui Faust, se pare că împreună cu Faust experimentați în lăngst entwohnter Schauer, der Menscbeit ganzer Jammer, și totuși îi datorăm această scenă lui Goethe una dintre cele mai puternice plăceri din viaţă Conform celebrei definiții a lui Aristotel, tragedia ar trebui să evoce groază și compasiune, dar în viața reală, oroarea și compasiunea sunt din nou mai dureroase decât vesele Și, în sfârșit, chiar și râsul și veselia pot fi evocate prin reprezentarea unor astfel de fenomene, care sunt, de fapt, foarte triste "Chirurgia" lui Cehov provoacă râs universal, dar cui s-ar gândi să meargă la cabinetul stomatologului să râdă, chiar dacă este un medic atât de dubios precum paramedicul Kuryatin? Astfel, dintre acele două elemente care alcătuiesc o experiență estetică - din sentimentul inspirat de autor și sentimentul de plăcere, unul poate fi și trist și vesel, greu și vesel, în timp ce al doilea rămâne mereu acelaşi - pe; dulceaţă Mai corect ar fi să descriem aceste experiențe în felul următor: spectatorul, cititorul sau ascultătorul trăiește toate emoțiile pe care i le inspiră actorii, o carte etc - bucurie, durere, frică, furie și toate acestea, parcă împotriva primul fundal, toate aceste sentimente atrag atenția, dar în același timp Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ În același timp, el trăiește inseparabil, deși uneori indistinct, vag, cea mai puternică plăcere, care acoperă orice altceva și de dragul căreia, în cele din urmă, se predă contemplației estetice x) Avem, așadar, în fața noastră un fenomen foarte ciudat Cum să explic? Dar, în primul rând, ce înseamnă a explica? Având în vedere structura unui organ binecunoscut, căutăm: în primul rând, acele condiții fizico-chimice, conform cărora s-a dezvoltat în acest fel, și nu altfel, și în al doilea rând, șase valori, cărora le servește organul, încercăm să-i înțelegem funcția în raport cu întregul corp O asemenea considerație cauzal-teleologică este caracteristică înțelegerii moderne a esenței vieții organice) Considerând toate fenomenele vieții organice în general ca rezultat al adaptării unui organism la mediul său în procesul de luptă pentru existență, vedem o ghicitoare în acele organe a căror semnificație pentru organism ni se pare neclară Fenomenele vieții mentale sunt aceleași produse ale adaptării și, prin urmare, aceleași cerințe se aplică lor Procesele mentale care sunt inutile sau dăunătoare organismului sunt la fel de neînțelese și misterioase pentru noi ca și organele inutile sau dăunătoare Ca lege generală, s-a stabilit că orice activitate a organismului, resimțită de acesta ca fiind plăcută, adică colorat cu un sentiment de plăcere, util pentru un individ sau o specie, orice sentiment de suferință, neplăcere indică prezența pericolului sau a momentelor dăunătoare care amenință integritatea și vitalitatea organismului În marea majoritate a cazurilor această lege este fără îndoială adevărată Într-adevăr, toate procesele care sunt utile unui individ sunt nutriția, *) Mier K Groos Introducere în estetică, p) Faptul că fiziologia, folosind expresia "funcție", "muncă", "semnificație fiziologică", eo ipso vorbește despre scopul organului, a fost suficient lămurit de Wolff în articolul "Mecanism și vitalism", p ff și (Brockhaus-Efron Library of Self-Education, colecția "The Essence of Life", editată de prof V Fausek,) În același timp, Wolf dovedește în mod convingător? că consideraţia teleologică nu contrazice cauzalului, ci acoperite de IM (p și urm) Biblioteca "Runivers" VSEVELOD FAUSEK somnul, satisfacerea tuturor nevoilor fizice în general, sau pentru specie - viața sexuală a individului și îngrijirea urmașilor - toate aceste procese sunt colorate într-un ton senzual de plăcere Dimpotrivă, toate procesele care sunt dăunătoare individului și

speciei - orice distrugere a organismului, oboseală excesivă etc - sunt dureroase, au chef de suferință Și așa cum nu ne putem imagina un organism ale cărui organe ar fi aranjate complet necorespunzător, tot așa nu ne putem imagina un organism care s-ar bucura exclusiv de procese care îi sunt dăunătoare și ar suferi de pe urma unora benefice Din acest motiv, în limbajul avocaților, avem prezumția că noi, având în fața noastră o activitate care dă plăcere, suntem înclinați să o considerăm utilă individului sau speciei Emoțiile estetice, trezite în noi chiar și de contemplarea unor astfel de fenomene, care în viața reală nu pot provoca decât suferință, ne oferă cea mai mare plăcere Și, în același timp, răspândirea artei este enormă, acoperă aproape toate epocile și popoarele, iar acum se cheltuiesc bani uriași pentru ea, absoarbe cheltuieli uriașe de muncă, energie fizică și psihică Într-un cuvânt, arta și, în consecință, emoțiile estetice, sunt fenomene de o importanță departe de a fi secundară în viața socială Și dacă aceste experiențe estetice sunt plăcute, atunci ele trebuie să fie utile și pentru individ sau specie, sau - deoarece avem de-a face cu o adaptare care a apărut în mod specific în societatea umană - pentru grupuri mai convenabile: clasă, rasă, naționalitate, familie etc Care este acest beneficiu? Deci, sarcina noastră este să explicăm esența experiențelor estetice A explica înseamnă: a găsi termenii experiențelor estetice și scopul lor În sfera fenomenelor mentale, a găsi condiții înseamnă: a determina starea de conștiință care precede sau însoțește întotdeauna un fenomen dat (explicat), cu nevoia de a-l provoca (dacă, desigur, lăsăm deoparte problema mai generală a fenomene fiziologice, ca o cauză sau ca o latură paralelă a fenomenelor mentale) ih) A găsi un scop înseamnă a sublinia utilitatea acestor fenomene pentru un individ sau Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ specii - în biologie, în sociologie - și pentru o clasă, moșie și așa mai departe În cele din urmă, sarcina noastră se rezumă la următoarele:) trebuie să definim acele stări de conștiință care preced sau însoțesc experiențele estetice și) trebuie să găsim scopul artei, i e utilitatea experiențelor estetice pentru individ, specie, clasă etc , sau, dacă pot spune așa, găsiți funcția experiențelor estetice Cu o astfel de formulare fundamentală a întrebării, trebuie să ne limităm imediat de la un cunoscut grup de esteticieni care consideră arta din acel punct de vedere diametral opus, conform căruia arta este un scop în sine, iar dacă reprezintă vreun beneficiu, orice slujire a individului, atunci doar ca mijloc de pătrundere în esența lucrurilor, închinare frumuseții, înălțare a sufletului etc Pentru noi, utilitatea este înțeleasă doar ca o creștere a vitalității, dar nu putem numi astfel de rezultate ale artei utile Numai ceea ce este benefic individului sau speciei în procesul de adaptare este util Și prin urmare, dacă ne permitem să numim punctul nostru de vedere pozitiv, atunci vom fi forțați să desemnăm punctul de vedere opus drept metafizic Pentru a-l caracteriza, ne amintim opiniile lui Schopenhauer, care în mod deosebit ascuțit și clar a evidențiat estetica ca un tip special de cunoaștere intuitivă a ideilor pure, din propria sa, în general, foarte apropiată de conceptele științifice naturale moderne, viziunea semnificației procesele mentale pentru organism La urma urmei, Schopenhauer a învățat că cunoașterea este doar un slujitor al voinței și apare doar pentru a satisface nevoile voinței într-un anumit stadiu al obiectivării ei: "Toate nivelurile ascendente ale obiectivității voinței conduc în cele din urmă la un astfel de punct în care individul care reprezintă ideea nu mai poate obține hrana necesară asimilării prin simple mișcări de-a lungul stimulilor, căci un astfel de stimul ar trebui așteptat și hrana, intre timp, este definita

aici in mod special, iar odata cu varietatea tot mai mare a fenomenelor, tulburarea si confuzia au devenit atat de mari, incat manifestarile vointei se interfereaza unele cu altele, si intamplarea, din care Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK ar trebui să aștepte hrana individului, condus de simple iritații, aici ar fi prea defavorabil Prin urmare, hrana trebuie căutată, trebuie aleasă din momentul în care animalul părăsește coaja oului sau pântecele mamei, în care a vegetat inconștient Prin urmare, aici devin necesare mișcări pe motive și, de dragul ei, cunoașterea, care apare în această etapă de obiectivare a voinței ca mijloc auxiliar, μηχανη, pentru menținerea individului și procreare "Toată cunoașterea în general, atât rațională, cât și pur vizuală, decurge inițial din voința însăși, se referă la esența celor mai înalte niveluri ale obiectivizării sale, ca un simplu "μηχανη", un mijloc de menținere a individului și a speciei , ca orice organ al corpului)" Aici trebuie doar să înlocuim termenii lui Schopenhauer "etape ale obiectivității" și "voință" cu cuvintele stadiu de evoluție și indivizi pentru a elimina orice diferență între înțelegerea modernă și opiniile lui Schopenhauer asupra esenței proceselor mentale Dar Schopenhauer evidențiază un tip de procese mentale în întregime din subordonarea recunoscută sau generală a cunoașterii față de voință Acolo unde o persoană, neagitată de niciun impuls al voinței, se predă unei contemplări pure și fără voință a unui obiect, acolo nu mai apare ca individ, ci ca subiect pur și fără voință al cunoașterii, acolo cunoașterea sa nu mai servește voinţa şi nu mai este lumea trecătorului care îi este cunoscută lucrurile, ci ideile pure, ca singurul lucru, adecvate obiectivităţii voinţei "Dar ce fel de cunoaștere consideră ceea ce există în afara și independent de toate relațiile, singura esență reală a lumii, adevăratul conținut al fenomenelor sale, nesupus nici unei schimbări și, prin urmare, întotdeauna cunoscut cu același adevăr - cuvântul a ideii, care este obiectivitatea imediată și adecvată a lucrului-în-sine, voința? Aceasta este arta, creația unui geniu Ea reproduce ideile eterne surprinse de contemplarea pura, esentiale si constante in toate fenomenele lumii, si in functie de materialul in care) Lumea ca voință și reprezentare, vol I, pp - , Lerev Y Aikhenvald, Moscova, Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ de unde le reproduce, este artă plastică, poezie sau muzică Singura sa sursă este cunoaşterea ideilor; singurul său scop este de a transmite aceste cunoștințe Deci, experiențele estetice se caracterizează printr-un semn de lipsă de voință, o victorie a cunoașterii asupra voinței, o victorie a unui subiect liber, luminos de cunoaștere pură asupra unui impuls nestăpânit și orb al dorinței și, prin urmare, în artă ne ridicăm mai presus de cunoașterea obișnuită, slujind voinței, și contemplăm lucrurile în noi înșine - idei - obiectivitatea voinței Dar gândirea modernă nu se poate împăca cu aceasta Oricât de fascinantă și maiestuoasă este această metafizică, nu o putem accepta fără a părăsi complet terenul real al științei pozitive Rămânând pe ea, trebuie să considerăm și estetica doar ca un mijloc, "μηχανη", ca cunoaștere care servește voinței, sau, ca să spunem într-un limbaj mai modern, ca o adaptare mentală utilă unui individ sau speciei Vom încerca să determinăm care este utilitatea biologică sau sociologică a experiențelor estetice II Psihologia experiențelor estetice Psihologia modernă a clarificat suficient că fiecare dintre percepțiile noastre asupra obiectelor realității înconjurătoare nu este un act simplu, unificat și necompunebil, ci este alcătuită din două elemente diferite Percepția noastră, de exemplu, despre un copac, despre o persoană, nu este o copie exactă, în sensul că până și

Democrit (εϊίωλον) a înțeles-o, dar prin originea sa este un produs complex al doi factori: elemente externe, i e senzații strict corespunzătoare iritației și elemente ale "masei aperceptive" introduse de conștiința perceptivă Senzație pură, adică - strict adecvată stimulării fizice exterioare - luminoasă, sonoră, mecanică - un act psihic, este în esență o abstracție, de fapt, imaginabilă doar în primele zile de viață ale unui copil Fiecare proces nervos și fiecare act mental care îi corespunde, lăsând "urme" în substanța nervoasă și în conștiință, are un impact asupra *) Ibid , p Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK suflarea percepțiilor Din punct de vedere fiziologic: odată ce excitația care a depășit rezistența receptorilor și a ajuns la centrii nervoși nu trece fără urmă, ci creează o anumită predispoziție la repetarea unei excitații similare, adică următoarea excitație nu trebuie să învingă aceeași rezistență și, prin urmare, se desfășoară cu o mai mare libertate și, ca să spunem așa, cu o mai mare precizie Diverse stimulări, de ex lumina în retina ochiului și inervația nervilor care inervează mușchii oculari, cu percepții spațiale, care se influențează reciproc, creează astfel de moduri și forme obișnuite de reacții, ale căror legi vor intra cu siguranță toate iritațiile similare ulterioare - în aceasta De exemplu, toate excitațiile de lumină și inervație Din punct de vedere psihic, fiecare senzație și apoi fiecare percepție, de asemenea, nu trece fără urmă, dar, lăsând "imaginea" a ceea ce este perceput, afectează astfel fiecare percepție similară ulterioară Imaginile obiectelor, odată percepute, participă la fiecare percepție ulterioară, amintirile vechi determină vizualizarea prezentă Iar atunci când percepe un obiect al unei conștiințe complet noi, acesta introduce deja multe dintre elementele sale, în primul rând, desigur, spațiale, temporale și alte forme permanente de percepție, apoi, prin similitudine, reprezentări asociate unor obiecte deja familiare și, în sfârșit, , odată cu dezvoltarea vorbirii, și denumiri care trimit noul fenomen la obiectele de clasă deja cunoscute "masei aperceptive" Evident, din acest punct de vedere, este imposibil să trasăm o linie ascuțită între percepția care este obiectiv adevărată și percepția care este iluzorie La urma urmei, ce este o iluzie? Dacă, în percepția oricărui obiect, elemente de origine externă, i e obiectiv adevărate, sunt atât de puternice încât în general domină și provoacă exact adăugarea corespunzătoare din elementele masei aperceptive, atunci avem o percepție corectă obiectiv, adică corespunzatoare realitatii Dacă, pe de altă parte, elemente ale masei aperceptive care nu le corespund în realitate se adaugă elementelor exterioare, atunci avem o iluzie, adică percepţie care nu corespunde realităţii Deci, de exemplu, dacă o persoană care merge pe o pajiște într-o zi senină și însorită și se află într-o dispoziție complet normală, Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ un copac atrage privirea, iar elementele exterioare ale percepției evocă imediat în el elementele complementare corespunzătoare, adică Dacă cel care merge este imediat conștient că vede un copac în fața lui și, poate, chiar își dă seama care este - un stejar, un mesteacăn, un pin - vom spune că a efectuat un act de adevărată percepție normală Dar să ne imaginăm aceeași persoană care a ieșit în amurg, când o lumină gri indistinctă îmbină toate obiectele într-o masă greu de distins și speriată de poveștile despre condamnații fugari care se ascund în această zonă Acum, la vederea acelorași tufișuri pe care le privea atât de calm în timpul zilei, brusc începe să i se pară că în fața lui sunt niște figuri, probabil oameni și poate că tocmai cei care este el frică de condamnați fugiți Elementele exterioare sunt slabe, iar ideile tâlharilor care nu le corespund sunt

foarte puternice - și acum, la vederea acelorași copaci și tufișuri, se ivește imediat imaginea tâlharilor, deja bine așezați în minte și primește claritatea percepției vizuale Plimbătorul vede acum tâlhari în fața lui, dar percepția lui este iluzorie Deci depinde de relația reciprocă a elementelor, externe și interne, dacă vom avea o percepție corectă sau o iluzie Ca regulă generală, acest raport, i e dominația elementelor adevărate sau iluzorii depinde atât de puterea și claritatea impresiei - în lumină puternică, de exemplu, iluziile sunt mai greu de apărut decât în întuneric sau cu lumina egală a lunii care ascunde toate nuanțele de lumina lunii - și de starea generală Eu sunt conștiința care percepe Dacă anumite idei sunt ferm înrădăcinate în mintea unui subiect care este entuziasmat sau speriat de ceva - ca imaginea tâlharilor din exemplul nostru - atunci aceste idei pot asimila cu ușurință orice impresii exterioare și mai ales ușor, desigur, impresii similare cu aceasta imagine ; atunci apare o iluzie Există chiar și cazuri când mulți oameni, entuziasmați de același incident, și-au făcut imediat aceleași iluzii Așa că Carpenter citează și cazul echipajului vasului cu abur, care a confundat un ciot de copac din valuri cu un bucătar recent înecat Câteva exemple interesante sunt adunate de la Bekhterev în articolul său "Rolul sugestiei în viața publică", pp - Biblioteca "Runivers" Vsevolod fausek Dar există o stare intermediară deosebită, care este de mare importanță tocmai pentru psihologia experiențelor estetice Imaginați-vă același subiect deja familiar nouă, ieșind din nou la o plimbare pe pajiște Imaginați-vă de asemenea că în ajun a fost convins de netemeinicia temerilor sale; a văzut că în fața lui nu erau tâlhari, ci pur și simplu un tufiș de alun Condamnații fugari, de care se temea atât de mult, s-au dovedit a fi prinși ieri, așa că acum nu mai e nimic de speriat Căruciorul nostru este vesel, râde de el însuși și merge în locul în care i-a fost atât de speriat cu o zi înainte Și deodată din nou, fie pentru că se mai gândește la acești condamnați, fie pentru că iluzia de ieri a fost foarte puternică și a lăsat urme de durată, fie din orice alte motive, dar numai la prima vedere asupra tufișului de alun, o ia din nou drept o figură umană Își amintește imediat de greșeala de ieri, se uită mai îndeaproape și iluzia dispare Dar acum a vrut să experimenteze din nou senzațiile de ieri, să evoce o iluzie și încearcă să redea imaginea unui om în locul unui tufiș Reușește și vede din nou figura umană Dar, în același timp, nu mai crede nici măcar o secundă că acesta este cu adevărat un bărbat - probabil că știe că în fața lui este doar un tufiș de alun Îi vede imediat, parcă, pe amândoi : atât bărbatul, cât și tufișul, își amintește cu plăcere de senzațiile de ieri, parcă se joacă cu ele Îți amintești că l-ai atârnat aici ieri, dar nu vrei să distrugi iluzia amuzantă și să o completezi mental Și din nou - vezi un bărbat și, în același timp, știi că acesta nu este un bărbat, ci o rochie - Privind norii colorați de razele soarelui care apune seara, putem vedea adesea în mod arbitrar imagini ale castele, oameni, animale Aceeași iluzie poate fi evocată cu ușurință uitându-se la cărbunii care mocnesc în șemineu, la umbrele din foc, la trabucuri care fumează etc Această stare de iluzie arbitrară capătă uneori o formă deosebit de interesantă și, ca să spunem așa, intensă Dorind să ne evocăm în memorie evenimentele și imaginile anilor trecuti, profităm deseori de situația care ne înconjura la acea vreme Privind la oameni, la locuri, la Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ îmbrăcămintea, tot ceea ce are legătură cu amintirile noastre, putem completa cu ușurință toate acestea cu imagini vechi, putem fi transportați în trecut, evocăm, parcă, o iluzie, ne îmbrăcăm fantezia în carne și oase Și după ce am

cunoscut, după o lungă despărțire, persoana pe care am cunoscut-o și am iubit-o înainte, cu cât de lacom și de intens încercăm să ne redăm chipul familiar prin trăsăturile lui schimbate, să-l revedem pe același vechi prieten Folosind elemente de asemănare, ne grăbim să le completăm cu amintiri și am căutat să revedem ceea ce nu se mai vede în realitate, ceea ce nu poate fi decât o iluzie Această dorință tensionată și incitantă de a evoca o iluzie este excelent transmisă în versurile lui Lermontov: Când, uneori, te privesc, Privind în ochii tăi cu o privire lungă, sunt angajat într-o conversație misterioasă, Dar nu cu tine vorbesc cu inima Vorbesc cu un prieten din tinerețea mea, În trăsăturile tale Caut alte trăsături, În buzele celor vii - guri de mult mut, În ochii tăi - focul ochilor stinși - Această iluzie arbitrară ("illusion volontaire" a francezilor și "bewusste Selbsttãuschung" a psihologilor germani) este starea constantă a conștiinței noastre în toate experiențele estetice Care sunt percepțiile spectatorului prezent la spectacolul de teatru? Stând deja într-un fotoliu, știe dinainte că tot ce se întâmplă pe scenă este doar un joc, și nu viața reală, o percepție corectă obiectiv îi stă ferm în minte Actorul iese; începe spectacolul Emoția pasiunilor umane captează privitorul din ce în ce mai puternic, actoria este excelentă și îl face să uite că este în teatru, că tot ce se întâmplă în fața lui se întâmplă doar pe scenă, că, poate, "Mefistofele, la sfârșitul spectacolului, îl va duce pe Faust să bea o sticlă împreună " șampanie, iar Gretchen, se poate, a încetat de mult să mai aibă motive să vadă tragedie în dragoste," *) - și percepția corectă obiectiv se retrage odată cu *) Groos, Introducere în estetică, p iiS Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK al doilea plan, privitorul ia deja totul în serios, crede în ceea ce se întâmplă în fața lui, este în puterea iluziei Dar în minutul următor percepția corectă reapare la suprafață, iar iluzia face loc conștiinței realității Această fluctuație constantă a apercepției obiectiv adevărate și iluzorii caracterizează fiecare experiență estetică Ar fi și mai corect să spunem că experiențele estetice sunt însoțite de un caracter atât de dublu, de o prezență atât de constantă a iluzorii și a apercepțiilor adevărate Într-adevăr, de fapt, în toate cazurile normale, nicio apercepție nu dispare complet din câmpul conștiinței, dar ambele sunt prezente simultan în el și atunci una sau alta apare mai clar Corelația lor reciprocă constă de obicei în faptul că - conform caracteristicii deja prezentate mai sus - apercepția iluzorie și toate experiențele care o însoțesc (pe care le vom discuta mai jos) ocupă, parcă, primul plan al conștiinței, ele domină și atrag atenția asupra înșiși; apercepția adevărată, de asemenea, fără a părăsi complet conștiința, este doar, parcă, în fundal, în umbră și iese în față doar în anumite momente necesare Că spectatorul din teatru este în strânsoarea unei iluzii atât de arbitrare, aproape nimeni nu va argumenta serios acest lucru i) Din câte știu, primul a subliniat un asemenea rol al iluziei arbitrare în estetica lui Hippolyte Taine "Să ne imaginăm", spune el, o actriță excelentă care transmite foarte bine durerea; în prezența ei aproape cădem într-o iluzie; Novice sau spectator pasionat cade cu totul în ea; dovadă în acest sens este un soldat al Gărzilor, care, într-un teatru american, când se petrecea drama lui Othello, a exclamat brusc: "Să nu spună că în fața ochilor mei un negru rău a ucis o femeie albă", a țintit la actorul și i-a zdrobit mâna cu un împușcătură de la o armă mergem atât de departe, dar, potrivit lui Taine, cedăm și iluziei "Am fost triști sau bucuroși; suntem gata să ne ridicăm de pe scaune; dar deodată, la vederea unei rampe, a unor fețe în frunte sau în orice altă

împrejurare, ne oprim și rămânem acolo unde suntem Așa este iluzia teatrală, care slăbește și renaște constant; în ea se află toată plăcerea privitorului (Despre minte și cunoaștere, tradus sub redacția lui Strakhov, , pp ,) - Atunci mulți autori menționează iluziile arbitrare - Suriot, Ribot, Groos - Konrad Lange îi acordă o importanță deosebită, vezi Die bewusste Selbsttauschung* ais Kern des künstlerischen Genusses, Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ Dar cu toate celelalte experiențe estetice se poate observa același lucru Cu o atitudine mai atentă, prezența ambelor momente, ambele apercepții, se regăsește în mintea unei persoane care se bucură de pictură, sculptură, literatură și muzică Pentru ca o carte sau o imagine să ne facă plăcere, trebuie, cel puțin într-o măsură minimă, să credem în realitatea a ceea ce este descris sau desenat - o apercepție iluzorie trebuie să fie prezentă în conștiința noastră Cel care, ca unul dintre eroii lui Ostrovsky, "citește și nu crede, citește și nu crede", cu greu se află în experiențele sale estetice mai sus decât Petrușka, care se bucură de felul în care iese din literele cuvântului Trebuie să crezi și să iubești ceea ce îți place; altfel nicio plăcere estetică nu este posibilă Cine îl iubește și îl cunoaște măcar, de exemplu, pe Tolstoi, pentru asta personajele sale au realitate aproape deplină Iluzia de aici este atât de puternică, te obișnuiești cu imaginile tale preferate în așa măsură încât este adesea extrem de dificil să-ți imaginezi clar că Prințul Andrei, Pierre Bezukhy, Anna Karenina, Stiva, nu au trăit niciodată cu adevărat și au ieșit cu toate culorile lor de viața direct din capul lui Tolstoi, ca Atena complet înarmată din capul lui Zeus Următoarele ne convin în special de necesitatea de a avea ambele apercepții în experiențele estetice Încercați să aruncați unul dintre ele - ce se întâmplă atunci? Încearcă să vii la teatru și să te forțezi, ca eroul lui Ostrovsky, să privești - și să nu crezi nimic, să nu uiți nicio clipă că tot ce se întâmplă este doar o idee, că nobilul Hamlet este cu adevărat un libertin și un bețiv , iar nevinovata Ophelia este o fecioară cu un comportament foarte dubios, că niciunul dintre actori nu a învățat rolul și conținutul piesei este cunoscut, poate, doar de sufletor - într-un cuvânt, încearcă să distrugi orice iluzie În jumătate de oră te vei plictisi insuportabil și vei pleca Și toți oamenii care sunt complet incapabili de a fi infectați de viața altcuiva și au chiar puțină încredere în ceea ce se întâmplă pe scenă, scris într-o carte, reprezentat într-o imagine - toți astfel de oameni nu știu ce sunt experiențele estetice Dar fă un alt experiment: adu-l pe rusticus în teatru, nu-i explica nimic și Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK stai pe un scaun El, ca și Don Quijote, se va arunca cu sabia în păpuși sau, ca un soldat în exemplul lui Taine, va trage în Othello și nu va permite "un neg rău să omoare o femeie albă sub ochii lui" El este complet în puterea iluziei, crede necondiționat în tot ceea ce se întâmplă și acționează în consecință Dar nici în experiențele sale nu există o umbră de emoții estetice, iar el, ca și scepticul nostru imaginar, nu știe ce este plăcerea estetică Prin urmare, pentru experiența estetică, prezența unei singure apercepții adevărate sau iluzorii nu este suficientă - prezența ambelor este necesară Doar atunci când privitorul, cititorul, ascultătorul crede și nu crede deodată tot ceea ce este descris, prezentat sau cântat, abia atunci se bucură estetic Iluzia arbitrară este cea mai importantă condiție pentru posibilitatea unor experiențe estetice, dar nu singura Printre altele, unul a atras în special atenția multor esteticieni și filosofi și, prin urmare, are multe nume Să o desemnăm ca apatie, lipsă de voință, o stare pură a sufletului, neascunsă de impulsuri sensibile

și, în cele din urmă, se rezumă la cerința ca conștiința subiectului care experimentează emoții estetice să fie liberă de alte, practice, ca estetice le place să se exprime, motivele și experiențele Evident, într-o anumită formă, această cerință este absolut necesară Este de neconceput să te bucuri de muzică, lectură, spectacol, dacă capul este ocupat în acest moment cu calculul profiturilor sau dacă sufletul este complet absorbit de un fel de durere sau bucurie Dar, după cum ni se pare, s-a acordat prea multă importanță acestei stări și, uneori, i s-a dat o formă în care cu greu corespunde în esență realității Și atunci suntem înclinați să credem că ea însăși depinde într-o anumită măsură de prima noastră condiție, iluzia arbitrară Cu toate acestea, va trebui să vorbim mai jos despre această stare moale Psihologia creativității artistice, desigur, diferă semnificativ de psihologia plăcerii estetice Dar și pentru el rămâne obligatorie cerința existenței unei iluzii arbitrare Se poate presupune că una dintre condițiile pentru sinceritatea și arta unei opere este Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ capacitatea autorului de a crede în realitatea a ceea ce este descris Pentru ca autorul să fie sincer, este necesar ca el însuși să creadă în produsul fanteziei sale Autorul este sincer doar atunci când el însuși, cel puțin într-o măsură minimă, este în strânsoarea iluziei, când el însuși crede în realitatea suferinței și bucuriei eroilor săi El trebuie să creadă și să audă ceea ce descrie, și nu numai atunci lucrarea el artistic, abia atunci este "prin puterea sincerității sale)) capabil să capteze cititorul, capabil să-i inspire o iluzie și să-l facă să creadă în povestea lui Dacă autorul însuși nu are această iluzie, dacă în procesul creativității nu este capabil să uite realitatea înconjurătoare, dacă știe în fiecare minut că ficțiunea lui este doar ficțiune, atunci este "nesincer", iar un cititor sensibil va vezi imediat o urmă de ficțiune și intenționalitate , vezi în spatele operei în sine figura unui autor pretențios și aruncă cu indignare cartea, părăsește concertul, teatrul Man merkt die Absicht und man wird verstimmt Că majoritatea autorilor talentați posedă această capacitate de a crede în realitatea produselor imaginației lor, știm cu certitudine din propriile lor mărturisiri Flaubert spune că atunci când a descris otrăvirea Emmei Bovary, "avea un gust atât de clar de arsenic în gură, era atât de otrăvit el însuși încât a suportat două indigestii una după alta, indigestii foarte reale, pentru că după cină a vărsat" ; dacă nu mă înșel, Goncharov se plânge și de halucinații; Kleist a plâns după moartea lui Pentisilene; Pușkin mărturisește că o iubește pe draga lui Tatyana; Weber, când scria Freishütz, l-a văzut pe diavolul în fața lui etc Deosebit de valoroasă este recunoașterea lui Dickens despre David Copperfield că "niciunul dintre cititori nu poate să creadă povestea lui atât de mult pe cât a crezut el însuși când a scris" Deci, o iluzie arbitrară este o condiție necesară pentru plăcerea estetică și creativitatea artistică Dar doar o condiție și nimic mai mult Este necesar pentru posibilitatea experiențelor estetice, dar miezul acesteia din urmă nu stă în el Putem dezvălui acest nucleu doar când luăm în considerare care este esența principală a artei, care este scopul acesteia Dar sarcina noastră de a găsi scopul artei ar fi foarte mult despre - Questions of Philosophy, Vol u Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK ar fi mai ușor dacă am putea găsi un alt tip de activitate mentală, asemănătoare în anumite privințe cu experiențele estetice și al cărei scop, adică, semnificația sa pentru organism în procesul de adaptare ne-ar fi deja cunoscută Apoi, comparând puncte similare, prin analogie, poate, am înțelege mai ușor la ce servește arta Acest tip de activitate ne este cunoscut Este un joc Trecem acum

la considerarea ei, în speranța că această digresiune ne va fi de folos mai târziu III Psihologie și teoria jocurilor În acest capitol vom încerca, în primul rând, să demonstrăm asemănarea anumitor momente psihologice în joc și în estetică și, în al doilea rând, să expunem teoria profesorului de filozofie Giessen Karl Groos cu privire la semnificația biologică a jocului Mai sus, luând în considerare condițiile experiențelor estetice, am constatat că caracteristica lor constantă este fluctuația apercepției obiectiv adevărate și iluzorii Aceeași ezitare caracterizează, în majoritatea cazurilor, starea de conștiință a copilului care se joacă Nu este greu să fii convins că, asemenea unui spectator într-un teatru, un copil crede și nu crede în roadele propriei imaginații Înfășurând un cățel sau un pisoi într-o cârpă, fata îl alăptează ca pe copilul ei; ea îl leagăn, îi cântă cântece, îl înfășează și, în general, cu tandrețea ei, îi poate provoca nu puține necazuri În acest moment, imaginea bebelușului real (adică, elementele masei sale aperceptive, adăugate elementelor externe) stă în mod clar în mintea ei - există, prin urmare, o apercepție iluzorie Dacă este necesar, un cățel poate fi înlocuit cu o păpușă, o pernă, chiar și doar o bucată de lemn - capacitatea de a cădea într-o iluzie la copii este foarte puternică Pentru unii copii, cu o fantezie exorbitant dezvoltată, nu au întotdeauna nevoie nici măcar de un obiect exterior: imaginile fanteziei captează atât de mult mintea încât copilul pare să halucineze și să se joace fără jucării Pentru copiii normali un astfel de obiect este de obicei necesar; el este timp extern Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ un stimul care evocă deja asocierea elementelor iluzorii Dar pe lângă iluzia din conștiință, există și o percepție corectă Cățelul nu încetează să fie pentru fata care joacă doar un cățel - cu el și acționează în consecință Când jocul se termină, este dezbracat și dus la canisa mamei sau hrănit cu lapte dintr-o farfurie - în orice caz, nu este tratat la fel ca, de exemplu, un frățior adevărat dat în grija unui sora ar fi tratată Și păpușa se pune la loc, și perna; un ciot de copac, care până acum a fost alăptat atât de ușor, dintr-o dată, adesea fără un motiv aparent, este aruncat afară Jucându-se, copilul crede că păpușa este vie - o mângâie, îi este frică să o piardă, îi vorbește - și în același timp știe că nu este în viață, chiar știe, poate, de unde și cine i-a cumpărat-o ca un cadou, din ce este făcut etc Prezența ambelor apercepții este deosebit de clară în acele jocuri în care mai mulți copii se joacă împreună Amintiți-vă, de exemplu, de jocul cailor Un băiat "hamuri", adică dă în mâinile altuia sau îl leagă cu "frâiele" cu șoarecii; primul înfățișează un cocher, al doilea un cal Fiți de acord că există foarte puține elemente capabile să evoce memoria cailor înhămați într-o trăsură și priviți entuziasmul cu care se joacă Băiatul din față, reprezentând un cal, nu aleargă așa cum o face de obicei, ci încearcă să imite un cal În acest moment, imaginea unui cal domină în mintea lui, el își amintește cum ea aleargă, cum ia mușchiul cu dinții, își ciulează urechile, strâmbă, pufnește, el încearcă să imite mișcările ei elegante ale picioarelor și ale spatelui Dar acum calul s-a încăpăţânat, marchează timpul, nechează şi bat cu piciorul Acum întreaga figură a băiatului înfățișează nu acea expresie încăpățânată care îi este caracteristică lui însuși, băiatul, când nu vrea, de exemplu, să îndeplinească vreo comandă, ci acea încăpățânare deosebită, care este vie în amintirile lui despre caii încăpățânați pe care i-a văzut Este dificil să descrii toate aceste mișcări ale unui copil la joacă, dar oricine își amintește încă jocurile din copilărie va fi de acord că ele sunt foarte ciudate și pot fi explicate doar prin

prezența, sau chiar prin dominație, în conștiința imaginii unui cal, adică iluzoriu * Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK apercepții - Toate în puterea iluziei și a "cochererului" Încearcă celebru să stăpânească, imită expresia feței sale, intonațiile vocii sale, îndemnul unui cal, fluierând unui cunoscut Ivan sau Kuzma, chiar înjură ca un coșor Și dacă copiii care se joacă au crescut în oraș, dar au fost vreodată la țară, atunci la vremea aceea sunt cu totul cuprinsi de plăcerea amintirilor de pe câmp, a trăsurii sau a căruței, a minunatului amestec de mirosuri ale unui cal , grăsime de roți, piele, șuga de coșor, o adiere proaspătă, ciocârle, distanța nemărginită de stepă etc , etc Apercepția iluzorie tinde să ocupe întregul câmp al conștiinței și să introducă în el toate reprezentările asociate acesteia Dar la fel cum un spectator într-un teatru, absorbit de ceea ce se întâmplă pe scenă, mai are undeva o conștiință profundă că în fața lui sunt doar actori, așa că actorii nu lasă o percepție corectă obiectiv - știu că sunt copii , și nu un cal și un cocher "Cocherul" bate din bici, strigă, înjură, dar nu-și lovește "calul" cu biciul așa cum ar lovi pe unul adevărat; el "își amintește" că în fața lui nu este un cal, ci fratele sau tovarășul său La fel, "calul" nu-l lovește pe cocher cu "copita" astfel încât să-l rănească Iar toată intensitatea iluziei și a amintirilor satelor nu îi va împiedica să se înțeleagă între ei nu pe îndemnurile coșurilor, nu pe bici și frâi, ci pe cuvintele: "Hai să mergem acolo" sau "Așa și așa" Dar, pe de altă parte, nici aceste cuvinte nu interferează cu iluziile și amintirile satelor Nu mai puțin caracteristice sunt acele jocuri în care copiii se luptă - "Cazaci și tâlhari", "Indieni și fețe palide", etc toate acestea indică cu siguranță dominația apercepției iluzorii Dar prezența unei percepții corecte este și ea neîndoielnică: cu toată pasiunea jocului, copiii nu-și provoacă vânătăi grave unul altuia, nu caută să "scaleze" inamicul de fapt; ei "își amintesc" din nou că totul este doar un joc; dacă unul dintre ei se lasă dus și uită atât de mult încât începe să lupte serios, atunci i se spune imediat că acest lucru nu se poate, că acesta nu mai este un joc Uneori, însă, apercepția iluzorie este atât de puternică Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ că îi este greu unui copil să se elibereze de ea Când se joacă, de exemplu, cu unul dintre bătrâni, reprezentând un urs, copiii pot deveni în cele din urmă atât de speriați încât încep să-i ceară "ursului" să nu mai fie el, să-și scoată haina de blană întoarsă pe dos și să spună că este nu mai suporta Din punct de vedere psihologic, această dualitate a conștiinței este foarte curioasă: deși copiii știu perfect că înaintea lor nu este un urs adevărat, iluzia este încă atât de puternică încât le umple inimile de frică și se grăbesc să se elibereze de aceasta Astfel, în joc observăm de obicei prezența ambelor apercepții, iar ambele sunt necesare: jocul este posibil doar atunci când ambele apercepții sunt prezente și, ca și în experiențele estetice, prezența doar a uneia dintre ele nu este suficientă Copilul trebuie să creadă și să nu creadă că tovarășii săi sunt cazaci sau tâlhari, sau că soldații săi sunt adevărați soldați, așa cum un spectator într-un teatru trebuie să creadă și să nu creadă că un actor este un astfel de Othello sau Hamlet Un copil este incapabil să se joace în condițiile în care nu poate ceda în fața unei iluzii, la fel cum bietul Ping nu s-ar putea "juca" în prezența bătrânei Lady Gavisham, care dorea să vadă un copil jucându-se ("Brilliant Future" de Dickens) Dar, la fel, jocul nu mai este un joc, când percepția iluzorie a împins adevăratul în fundal atât de mult încât copilul uită tot ce îl înconjoară și își tratează dușmanii imaginari ca și cum ar fi reali Este necesară prezența ambelor

percepții, un echilibru mai mult sau mai puțin stabil al acestora Tolstoi în copilărie are o descriere excelentă a modului în care prezența printre jucători a unui participant care nu dorește absolut să fie infectat cu o iluzie strică jocul pentru toți ceilalți "Condescendența lui Volodya ne-a făcut foarte puțină plăcere; dimpotrivă, aerul lui leneș și plictisit a distrus tot farmecul jocului Când ne-am așezat la pământ și, imaginându-ne că mergem la pescuit, am început să vâslim cu toată puterea, Volodia stătea cu brațele încrucișate și într-o poziție care nu avea nimic asemănător cu cea a unui pescar I-am observat asta; dar el a răspuns că din faptul că ne vom agita mai mult sau mai puțin cu brațele, noi !) Compară: K Groos, Die Spiele der Menschen, Jena, , SS , ih , , - Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK nu vom câștiga sau pierde, și totuși nu vom ajunge departe Involuntar am fost de acord cu el Când, închipuindu-mă că merg la vânătoare cu un băț pe umăr, am intrat în pădure, Volodia s-a întins pe spate, aruncându-și mâinile sub cap și mi-a spus că parcă ar fi plecat și el Asemenea acțiuni și cuvinte, care ne răcoreau la joc, erau extrem de neplăcute, cu atât mai mult încât nu se putea decât să fie de acord în suflet că Volodia acționa prudent Eu însumi știu că nu se poate doar să omori o pasăre cu un băț, dar este și imposibil să o împuști: este un joc Dacă vorbești așa, atunci nici pe stupi nu poți călăre; și Volodia, cred, însuși își amintește cum în serile lungi de iarnă acoperim scaunul cu eșarfe, făceam o trăsură din el, unul stătea coșor, celălalt ca un lacheu, fete la mijloc, trei scaune, era o troică și am pornit la drum Și ce aventuri diferite s-au întâmplat pe acest drum Și cât de veselă și de repede a trecut seara de iarnă! Dar nu va fi niciun joc, ce rămâne atunci?)) " Iar secretul capacității de a inspira încredere copiilor constă, probabil, tocmai în capacitatea de a fi infectat de o iluzie Cine mai poate, scufundandu-se pe covor langa copii, cel putin intr-o masura minima, sa se predea activitatii fanteziei lor, sa creada, macar putin, ca aceasta papusa este un tâlhar, iar aceasta este un scurt -erou văzător și, inspirat de această temă, își desenează mental caracterul pentru ei înșiși, acțiunile, situația acțiunii - oricine are suficientă "prospețime a fanteziei și sentimentelor" pentru aceasta va capta atenția copiilor și va deveni liderul lor jocuri Oricine, în timp ce se joacă, nu uită nici măcar o clipă că joacă doar pentru a distra copiii și încearcă să coboare la nivelul lor de dezvoltare, va stârni în ei aceeași respingere, neîncredere și plictiseală ca un autor nesincer, tendențios în cititor Este foarte probabil ca același lucru să se întâmple în jocurile animalelor superioare Uită-te la cățeii care se joacă Aleargă ca nebunii, unul după altul, se apucă cu dinții oriunde, îi aruncă pe pământ, îi apasă la pământ cu labele, mârâie, latră și, în același timp, la fel ca copiii care se joacă, nu fac răni unul pe altul Este evident că percepția corectă, conștiința realității, nu este Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ le permite să-și iasă dinții peste o anumită limită Când vezi un câine care apucă un băț și alergă la stăpân cu el, parcă l-ar invita să înceapă jocul, este greu să scapi de impresia că un animal inteligent înțelege perfect ce este un joc și crede că proprietarul, din acest punct de vedere, este același cu părerile ei - și nu este un antropomorfism grosolan să presupunem că acesta este cazul în realitate Îmi asum libertatea de a cita, pentru a confirma validitatea acestui punct de vedere, cuvintele lui Darwin: "Cățeii și pisoii par să aibă un fel de conștiință instinctivă", spune el, "că nu ar trebui să-și folosească dinții și ghearele tineri ascuțiți prea liber (deși acest lucru se întâmplă uneori din cauza accidentelor și

rezultatul este un scârțâit), altfel s-ar scoate adesea ochii unul altuia Când prindetorul meu de șobolani mă mușcă de mână în glumă, mormăind adesea în același timp, și dacă mușcă dureros și îi remarc: shi-she, chi-she, el continuă să muște, dar îmi răspunde dând din coadă , parcă vrând să spună: nimic, sunt eu doar în glumă") Această ipoteză este considerată foarte probabilă atât de Groos, cât și de Konrad Lange **) Desigur, nu se poate crede că apercepțiile la animale sunt la fel de clare și bogate ca la copiii care se joacă, de exemplu, ca în exemplul nostru, cu caii, sau chiar mai mult, ca în bucurându-se estetic de spectator în teatru Într-adevăr, pentru aceasta, pe lângă un intelect foarte dezvoltat, este nevoie și de o experiență mentală bogată, dar majoritatea animalelor încep să se joace de la o vârstă atât de fragedă, când nu se poate vorbi de vreo experiență Dar este remarcabil că chiar și în comportament dintre cei mai mici pisoi și căței se poate observa diferența în funcție de faptul că, pe de o parte, au o aventură între ei, sau, de exemplu, cu coada mamei lor, sau, pe de altă parte, cu adevărat pradă În primul caz, nici dinții, nici ghearele, așa cum subliniază pe bună dreptate Darwin, nu au libertate deplină Si daca b Despre exprimarea senzațiilor la om și animale Pe ed A O Kovalevsky, ed Popova, S -Po Pg treizeci) K Groos, Die Spiele der Tiere, Jena, , s și urm , , Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK aici, desigur, nu ne putem asuma percepții clare: "dușmanul" este o iluzie, "coada mamei" este adevărul, cu toate acestea, mi se pare, s-ar putea crede că în conștiința unui pisoi care se joacă domnește o oarecare eficiență: pe de o parte, percepția cozii în mișcare a mamei este un stimul pentru reacția înnăscută de a juca cu ea - și aceasta corespunde percepției noastre iluzorii; pe de altă parte, aceeași percepție a cozii trezește la fel de mult instinctul înnăscut de iubire față de mamă și este un stimul descurajant pentru prima reacție - și aceasta corespunde apercepției noastre corecte în mod obiectiv Putem observa o serie de puncte similare în joc și în estetică În primul rând, nu strica să menționăm acel sentiment de libertate, care caracterizează atât emoțiile estetice, cât și emoțiile jocului Copilul care se joacă și spectatorul se simt ca smulși din legile de fier ale realității și creează viața după propria voință În aceasta, potrivit lui Groos (Die Spiele der Menschen, S), constă o parte semnificativă a forței atractive și a jocului și a artei Întrucât această condiție a esteticii-metafizicii era asociată de obicei cu contemplarea ideilor și, în general, cu nucleul însuși al experiențelor estetice, ei i-au acordat, în opinia noastră, o importanță prea mare Dar, cu anumite rezerve, îi putem recunoaște necesitatea Și în aceleași limite, cu aceleași rezerve, această condiție este aplicabilă și psihologiei jocului În primul rând, pentru ca jocul să fie posibil, este nevoie de un anumit calm, parcă, la figurat vorbind, o stare de spirit goală, neumbrită de mâhnire sau griji și nu copleșită de bucurie puternică Și de aceea, bietul Ping, deja menționat, nu putea să joace în fața lui Lady Gavisham: "Joacă, joacă, joacă", i-a ordonat ea, dar cum putea să se joace când tot sufletul lui era plin de frică și de jenă? Totul în împrejurimile lui era "atât de nou, atât de ciudat, atât de frumos și atât de trist " Un copil flămând, obosit sau bolnav este puțin probabil să se joace; sufletul lui este ocupat cu ceilalți și nu este loc în el pentru jocul iluziilor Dar totuși această condiție, așa cum am spus, nu este necondiționată Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ necesar Uneori, dorința de a se juca depășește starea de spirit "practică" a spiritului său și, după cum se știe, nu există o modalitate mai bună de a calma un copil care plânge de o vânătaie, cum

să-i distragă atenția cu o jucărie În al doilea rând, jocul, ca și estetica, nu trebuie asociat cu niciun scop imediat, real, practic, care este deja clar pentru mintea copilului însuși Considerate din punct de vedere subiectiv, arta și jocul sunt asemănătoare tocmai prin aceea că în ambele activități activitatea se desfășoară de dragul activității în sine, întrucât un astfel de copil se joacă pentru a se juca, spectatorul din teatru privește pentru a privi Orice calcul pentru orice consecințe practice reale exclude atât posibilitatea jocului, cât și a esteticii Asemenea jocului, arta este un scop în sine * Groos consideră ultimul semn drept criteriul psihologic al jocului, refuzând să-l recunoască ca atare în dualitatea apercepțiilor din timpul jocului: "Wo eine ThatigKeit rein um der Lust an der Tbatigkeit selbst zuillen stattfindet, da ist ein Spici vor-handen Dagegen ist das Bewusstsein, eine blosse Scbeintbatigkeit zu entfalten, kein algemeines Kriterium des Spieles " (Die Spiele der Menschen, S , cursivele lui Groos) "Man spielt" um zu spielen", nicht um irgend etwas ausserhalb der Spielsphare zu erreichen; eine Thàtigkeit hat vom psychologischen Gesichtspunkt aus insoweit Spielcharakter dur die alse si in ihr selbst liegende Befriedigung angeregt wird" (Die Spiele der Tiere, S) Cu lărgimea de înțelegere a jocului, conform căreia Groos se referă la el primele mișcări instinctive ale copilului, primele încercări de apucare, încercările sale de vorbire, Lallmonologul său și, pe de altă parte, mângâierile reciproce ale iubiților sau lăcomia unui magazin alimentar, bineînțeles, nu se poate pune în discuție dualitatea apercepției, despre "activitatea imaginară" (Scheinthãtigkeit), ca criteriu psihologic al jocului Dar ni se pare că așa ceva nu poate fi văzut ca un semn al caracterului final în sine al jocului La urma urmei, ce înseamnă expresia - activitatea este efectuată de dragul activității în sine, ca atare? Doar că subiectul, atunci când desfășoară acest gen de activitate, se bucură de el ca atare, fără să se gândească la ce scop duce Groos însuși este mai departe decât oricine altcineva de a înlocui punctul de vedere subiectiv cu cel obiectiv: vorbește tot timpul despre bărbat Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK caracterul stâng al jocului numai în capul individului, și nu despre scop în sensul obiectiv al cuvântului, spre care este înclinată estetica metafizică Din punct de vedere obiectiv, tocmai conform teoriei lui Groos, jocul servește scopului menținerii individului și a speciei la fel de mult ca orice alt tip de activitate, iar atunci când pune întrebarea, el spune cu siguranță că, din moment ce experiența a ne-a învățat deja de mii de ori, "dass in der organischen Natur weitaus die meisten Erscheinungen unter dem Gesichtspunkt der Zwechwãssigkeit oder Angepasstheif betrachtet werden kõnnen, in dem sie die Erhaltung des Individuums oder d der Art , Sp S), apoi din același punct de vedere urmează să încercăm să privim și să joci Și dacă da, dacă vorbim despre finalul în sine al jocului doar din punct de vedere subiectiv, atunci ni se pare că în această trăsătură nu se poate vedea în niciun fel criteriul psihologic al jocului Într-adevăr, marea majoritate a proceselor organice naturale, din latura obiectivă necondiționat utile unui individ sau specie, din partea subiectivă, sunt realizate de dragul acestui scop, despre care subiectul poate să nu aibă nici măcar o asemenea idee, ci exclusiv de dragul activității ca atare Aceasta este o lege biologică și psihologică generală, a cărei oportunitate profundă este evidentă Când mâncăm, atunci doar în cazuri patologice ne gândim la menținerea corpului, dar în condiții normale mâncăm de dragul hranei - mâncăm pentru că "este vesel, ușor, plăcut", așa cum spune Pozdnyshev în

Tolstoi (în "Sonata Kreutzer "); este extrem de greu de trasat o linie între un lacom care "se joacă" cu senzațiile gustative și o persoană care se bucură de satisfacția normală a "foamei-apetit" Nu degeaba Gogolul bolnav nu visa la gustul delicat al unui magazin alimentar, "un domn de mână mare, care locuiește în St niște cârnați copți cu ceapă", etc ("Suflete moarte") Dar acest lucru poate fi încă contestat - deși în opinia noastră neîntemeiat - indicând faptul că rezultatul real al alimentației, sațierea, este apropiat de procesul în sine și că tocmai asta înseamnă persoana satulă Apoi vom indica un alt exemplu, sfera relațiilor sexuale Nu doar simple mângâieri Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ îndrăgostiții sunt făcuți de dragul mângâierilor înșiși și sunt, după criteriul lui Groos, natura jocului, dar toată dragostea, ca atare, în mintea îndrăgostiților este un scop în sine și se bucură de dragul ei Mulți văd chiar drama profundă metafizică a sexului în faptul că subiectiv este un scop în sine, în mod obiectiv iubirea este doar un mijloc și că fiecare nouă pereche de iubiți este supusă unei colosale înșelăciuni a geniului familiei "Nu există nimic mai înșelător decât voluptatea", repetă Schopenhauer cuvintele lui Platon În cele din urmă - iartă-ne grosolănia exemplului! - chiar și procese precum eliminarea deșeurilor din organism pot aduce plăcere în sine Într-una dintre scrisorile sale, Garshin îi împarte pe toți oamenii în suferință și bucurie și spune că există astfel de subiecți care "îndeplinesc chiar și cele mai joase funcții fiziologice cu plăcere vizibilă" Aceasta este o remarcă profund adevărată, confirmând încă o dată că în condiții normale, toate procesele care sunt benefice în mod obiectiv pentru specii și indivizi sunt abundente influenţează plăcerea şi sunt considerate de subiect ca un scop în sine Diferența se remarcă doar în cantitatea, în gradul de plăcere, primit de individ din diverse activități utile Și aici putem fi de acord cu Groos că în joc această lege a coincidenței "satisfacerii personale" ("satisfacția individuală") cu "supraviețuirea speciei" ("supraviețuirea rasială") își găsește o confirmare deosebit de strălucitoare Dar este imposibil să vezi într-un semn atât de pur cantitativ criteriul psihologic al jocului În același timp, deși negăm criteriul Groos, nu putem în mod absolut să indicăm un alt criteriu psihologic absolut al jocului, iar acest lucru ne duce la gândul că unul cu greu poate fi găsit deloc Groos însuși, aparent, este de acord cu opinia lui Baldwin, pe care o citează, conform căreia ar trebui să se distingă două tipuri de joc: unul, "nepsihologic la alb, caracterizat doar printr-un criteriu biologic general, iar celălalt, având, împreună cu ea, un criteriu psihologic, care, după Baldwin, constă în prezența unei iluzii arbitrare Groos remarcă că această împărțire este în general corectă, dar ce fel de criteriu psihologic ar trebui recunoscut ca prezență a plăcerii furnizate de activitatea în sine, ca atare și că, în consecință, se poate vorbi de un criteriu psihologic chiar și acolo unde nu poate fi Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK vorbim despre iluzie arbitrară) Din această controversă, în orice caz, rezultă un lucru, și anume că nici Groos, nici Baldwin nu au un criteriu psihologic absolut de joc și nu sunt nevoiți să recunoască un joc care nu este caracterizat de niciun moment psihologic Care este acest criteriu biologic al jocului? Ne apropiem, așadar, de problema semnificației biologice a jocului, a cărei soluție este cu atât mai importantă pentru noi, pentru că numai după ce o găsim, vom putea pune o altă întrebare, extrem de importantă pentru scopul nostru, despre cum mult momentele psihologice ale jocului corespund semnificației sale biologice Soluţia cea mai satisfăcătoare a problemei, ni se pare, este

oferită de teoria lui Groos, expusă în lucrările sale, pe care am citat-o deja de mai multe ori ( ) Vom încerca să o transmitem cât mai scurt și cât mai exact posibil Groos începe cu o critică a teoriei "excesului de forțe", foarte comună Această teorie, conturată deja în linii esențiale de Schiller și dezvoltată mai detaliat de Spencer, se rezumă în general la următoarele Animalele superioare, datorita avantajelor lor in lupta pentru existenta, obtin mai usor hrana si de aceea nu isi cheltuiesc toata energia doar pentru intretinerea si conservarea organismului; din această cauză, acumulează un exces de energie, care este facilitat și mai mult de faptul că, cu o diferențiere mai mare a activităților lor, în timp ce un organ și abilitățile sunt la lucru, alții se odihnesc și acumulează energie Energia acumulată în acest fel caută o cale de ieșire, organismul se străduiește să o cheltuiască și, întrucât acesta nu pare a fi un scop practic serios care necesită o anumită activitate, atunci organismul afectează energia pentru o simplă imitație a unei astfel de activități , pentru un joc,- Fără a nega anumite merite acestei teorii, Groos subliniază totuși atât dubiul ei dintr-un punct de vedere a priori, teoretic, cât și) K Groos, Dìe Spiele der Menschen, S) Anume* Die Spiele der Tiere, Jena, ; Die Spiele der Menschen, Jena, ; un rezumat al teoriei sale poate fi găsit în tradus în rusă, ed prof Cartea lui Nechaev "Viața spirituală a copiilor", S -Pb , pp - Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ răspunsul ei la fapte Este greu de admis că o activitate la fel de răspândită precum jocul, care umple tot timpul copilăriei și tinereții unui individ, ar fi complet inutilă pentru conservarea individului sau a speciei În consecință, deja a priori există unele îndoieli cu privire la validitatea teoriei "excesului de forță Dar această îndoială crește, de vreme ce atunci ne convingem că faptele vorbesc și împotriva ei În primul rând, nu este adevărat că minorul împrumută conținutul jocurilor sale din imitarea activităților adulților, așa cum credea Spencer Această afirmație este aplicabilă, este adevărat, la multe jocuri, dar în niciun caz la toate Jocurile apar adesea la o vârstă atât de fragedă, când nu poate fi vorba de vreo imitație În ele noi, în cuvintele lui Groos, nu vedem "Nachahmung", nu imitație, ci "Vorahming", o anticipare a activității serioase viitoare Dar cel mai important, dacă acumularea de energie, excesul ei, poate servi ca un anumit moment predispozant, atunci doar într-o măsură foarte limitată, în orice caz nu ca o conditio sine qua non a jocului De fapt, jocul nu necesită întotdeauna un exces de energie Pentru ca un pisoi să înceapă să se joace cu o minge aruncată către el, nu ar trebui să formeze deloc o "supraacumulare de energie" În acțiunea sa vedem același caracter reflex-instinctiv ca și în urmărirea prăzii reale de către o pisică adultă Este greu să vorbim despre un exces de energie în avans în raport cu câinii de joacă, care se joaca între ei până la epuizare completă Se opresc o clipă să tragă aer și să câștige, în fraza lui Groos, măcar puțină forță, și deloc în așteptarea acumulării de exces de energie, căutând o ieșire În general, teoria forțelor excedentare a trecut cu vederea caracterul instinctiv al jocului, faptul că jocul poate fi cauzat de influențe externe precum și de activitate serioasă Astfel, teoria forțelor în exces contrazice faptele, nu corespunde înțelegerii noastre generale a oportunității adaptărilor în lumea organică și, prin urmare, cu siguranță nu poate fi acceptată ca o problemă exhaustivă a jocului Groos își construiește "teoria exercițiului" pe baza unei cantități uriașe de material factual Punctul de vedere de plecare exprimat Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK soția este deja în cuvintele pe care le-am citat mai sus despre

necesitate - și să considere jocul ca pe o adaptare oportună Marea majoritate a animalelor superioare, inclusiv omul, vin pe lume cu instincte, reflexe și îndemnuri deja stabilite prin moștenire; dar toate aceste dispoziții înnăscute nu sunt suficient de dezvoltate și gata, nu constituie un mecanism gata făcut Un astfel de mecanism, cu complicația extremă a relației dintre organism și mediu, ar fi, poate, chiar dăunător Pare mai avantajos să se dezvolte, prin exercițiu și experiență personală, un aparat de reacții, deși bazat pe dispoziții moștenite, dar nu strict definite și mai flexibile Acest lucru se realizează jucând în perioada tinereții În timp ce se joacă, un animal tânăr își dezvoltă abilitățile mentale și fizice, își dezvoltă aspirații și instincte înnăscute, dobândește noi abilități și obiceiuri Această activitate este atât de esențială pentru întreținerea și dezvoltarea organismului încât Groos decide să afirme că tocmai pentru această activitate există perioada tinereții: animalele nu se joacă pentru că sunt tinere, ci tinerețea există pentru a se putea juca Numai prin dezvoltarea și întărirea abilităților sale în joc, animalul dobândește putere completă asupra organelor sale, învață să le controleze, să-și adapteze acțiunile la condițiile înconjurătoare, să se ascundă de inamici, să urmărească prada Toate formele de joc sunt "o anticipare a activității viitoare și, în consecință, o pregătire pentru aceasta, o pregătire pentru o luptă serioasă pentru existență Fără joacă, animalul ar fi la fel de neputincios în viață ca și în primele zile de viață Numai dezvoltând abilitățile moștenite, ea le stăpânește cu adevărat: "Was du ererbt von deinen Vätern hast, ergigg es, um es zu besitzen", citează Gross cuvintele lui Goethe Deci, jocul este exercițiu "Acolo unde individul în curs de dezvoltare în forma indicată, din propriul impuls interior și fără vreun scop exterior, își manifestă, își întărește și își dezvoltă înclinațiile, avem de-a face cu manifestările inițiale ale jocului" (Viața mentală a copiilor, p) Acum putem pune întrebarea: în ce măsură condițiile psihologice ale jocului corespund scopului său biologic? Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ Și în special, este semnul iluziei arbitrare întâmplător sau putem găsi în el elemente de strictă necesitate? În ceea ce privește condiția considerată de Groos a fi un criteriu psihologic, nu există nicio îndoială că, din punct de vedere al scopului jocului, este absolut obligatorie Am spus deja că aceasta este legea generală: activitatea utilă a organismului este plăcută în sine Jocul nu poate decât să fie un meme de plăcere în sine - altfel animalul, care nu are idee despre teoria utilității jocului a profesorului Karl Groos, pur și simplu nu s-ar juca niciodată Această condiție este cea mai elementară și de puțin interes pentru noi Mult mai interesantă este întrebarea dacă este necesară și o iluzie arbitrară Trebuie să răspundem: iar acest semn, o iluzie arbitrară, ca toate celelalte, este determinat fără îndoială de scopul jocului Sarcina este aceasta: este necesar ca tânărul animal sau copilul să dezvolte o reacție în sine pentru viitoarea luptă pentru existență A pune imediat un astfel de animal în condițiile obișnuite ale vieții normale a unui adult înseamnă să-l distrugi Este necesar să-i creăm o lume care să-l protejeze și, în același timp, să-i ofere condiții pentru dezvoltarea și exercitarea abilităților sale fizice și mentale Vedem pretutindeni că organismele care vin pe lume cu un aparat de reflexe și instincte pe deplin pregătit, strict adaptate la condițiile viitoare ale vieții unui individ, cad imediat în condițiile normale de viață ale luptei pentru existență Organismele care nu sunt născut gata de luptă atinge această pregătire la un anumit moment în circumstanțe speciale, favorabile

create de natură Sarcina este rezolvată de natură în acest fel: tânărul este hrănit și protejat de părinți, iar pentru dezvoltarea și exercitarea abilităților ei se joacă În marea majoritate a cazurilor este imposibil să te joci cu obiectele viitoarei lupte; un asemenea joc ar echivala, evident, cu moartea Prin urmare, tânărul animal se joacă cu o lume aparentă imaginară (Scheinwelt), se ocupă de scopuri imaginare (Scheinzwecke) Obiectele acestei lumi imaginare trezesc # în mintea jucatorului reprezentări individuale care provoacă reacții utile în viitor - zbor, urmărire etc ; aceste reprezentări pot fi o iluzie arbitrară clar conștientă, ca în exemplul nostru jocul de cai pentru copii, dar Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK pot fi la fel de bine un impuls slab conștient, ca în exemplul pisicuțelor care se joacă cu coada mamei lor În orice caz, pe de o parte, se creează o percepție iluzorie, în virtutea căreia individul începe să acționeze, adică arată acele reacții care ar trebui dezvoltate în joc Pisicuta, jucandu-se cu coada mamei, isi exerseaza perceptiile vizuale si tactile, muschii, atentia etc ; de asemenea, cățeii care se mușcă între ei, iar copiii care joacă cai sau tâlhari, își exercită atât abilitățile fizice - dexteritate, forță, rezistență, cât și mintale - atenție, capacitatea de a acționa împreună, de a se supune și de a ordona etc Apercepția iluzorie necesară pentru ca o reacție să apară ; fără ea reacția ar fi de neconceput și jocul nu ar fi putut fi Dar, alături de apercepția iluzorie din mintea jucătorului, există și o apercepție obiectiv adevărată Poate fi din nou atât o idee clară a realității, de exemplu, la copiii care se joacă cu cai, cât și un impuls slab conștient care limitează reacția cauzată de prima percepție, de exemplu, la pisoi și căței din exemplul nostru În orice caz, repetăm, se creează o adevărată apercepție, care este un centru de reținere în raport cu prima apercepție iluzorie Fără el, reacțiile ar lua o formă periculoasă pentru jucătorii înșiși; cățeii își mușcau gâtul unul altuia, copiii se băteau cu bice și "copite" sau chiar "scalpeau" "fețele palide" și împușcau "piei roșii" Două aperceptii sunt necesare jocului: una este iluzorie, provocând o reacție exercitată, cealaltă, adevărată obiectiv, reținând-o, reacția, în limitele utile individului În conștiința jucătorului se formează două centre, două sfere de idei: un centru, care grupează în jurul său toate elementele iluzorii, cum ar fi, de exemplu, amintirile satelor din exemplul nostru de a juca caii, ocupând, parcă, fața fundalul conștiinței și comportamentul cauzator, acțiunile jucătorului; un alt centru, grupând în jurul său elementele percepțiilor corecte obiectiv, aflându-se, parcă, în fundalul conștiinței și acționând de acolo doar la momentul potrivit pentru a reține reacțiile care au mers prea departe Fox Terrier, jucându-se cu Darwin, aleargă, mârâie, apucă Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOAC" cu dinții mâinii - toate aceste acțiuni sunt determinate de un impuls iluzoriu; dar acum, în căldura jocului, și-a strâns mai tare fălcile și dinții i s-au înfipt în mâna stăpânului - chiar în acel moment impulsul apercepției corecte în mod obiectiv își revendică drepturile, câinele își înfrânează pasiunile și se grăbește clătinând coada lui pentru a-i arăta proprietarului că nu a uitat regulile jocului și că doar așa este, în glumă Scopul jocului determină psihologia acestuia Acele momente psihologice pe care le-am găsit în joc în timpul analizei se dovedesc a fi strict adaptate unui scop specific - scopului dezvoltării și exersării abilităților fizice și mentale ale organismului C IV Esența artei Experiențele estetice ne oferă plăcere și de aceea, conform legii generale a "utilității plăcutului", ele sunt probabil utile Sarcina noastră este să le găsim utilitatea, adică în găsirea

scopului experienţelor estetice În capitolele precedente am ajuns la următoarele concluzii: am constatat, pe de o parte, că principala trăsătură psihologică, conditio sine qua non a experiențelor estetice, este iluzia sau dualitatea arbitrară a apercepției; Considerăm că este de datoria noastră să observăm că în Groos nu am găsit indicii ale unei corespondențe stricte între psihologie și joc cu scopul său și, prin urmare, responsabilitatea pentru afirmația: scopul kettlebell-ului determină psihologia sa, ar trebui să fie în întregime atribuită S U A Desigur, o astfel de afirmație sună oarecum metafizic, dar credem că, dacă este permis să se indice corespondența strictă a structurii, de exemplu, a ochiului cu funcția sa, sau separarea salivei și ventriculului gosokului cu natura a substanțelor alimentare care intră, atunci aceeași indicație ar trebui permisă pentru psihologie, odată ce analiza faptelor o impune "Dezvoltarea vieții mentale este un fenomen în primul rând de natură teleologică", spune James (Psihologie, tradus de Lapshina, St Petersburg, , p), iar Wolf, deja menționat mai sus, definește considerația telologică în acest fel: "Evaluați orice dispozitiv din punct de vedere teologic", spune el - înseamnă doar, conform definiției oarecum modificate a lui Kant, a-i pune existența în dependență cauzală de efectul său (rezultatul pe care îl dă) (Mecanism and Vitalism, p) , precum exercițiile și dezvoltarea abilităților organismului, nu facem o greșeală deosebit de mare Întrebări de filosofie, carte u θ Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK pe de altă parte, am văzut că experiențele estetice sunt în multe privințe similare cu jocul și că, în special, formele superioare de joc sunt caracterizate exact în același mod de iluzie arbitrară sau dualitate a apercepției Am expus apoi teoria lui Groos, conform căreia jocul este extrem de util din punct de vedere biologic ca mijloc de dezvoltare și exercitare a facultăților fizice și mentale ale individului, necesare pentru lupta acestuia din urmă pentru existență Și, în sfârșit, am constatat că un astfel de scop biologic al jocului este în întregime în concordanță cu caracteristicile sale mentale și, în special, cu iluzia sau dualitatea arbitrară a apercepției - sau, cu alte cuvinte, am constatat că psihologia jocului este determinată de scopul său Pe baza tuturor acestor lucruri, este firesc să ne punem întrebarea: psihologia experiențelor estetice nu este precis determinată de scopul lor? Și mai departe: deoarece vedem că o iluzie arbitrară în joc se dovedește a fi strict necesară pentru scopul jocului - exercițiu, atunci pe baza unei astfel de adaptări speciale, nu este posibil să presupunem că în artă o iluzie arbitrară servește același scop - exercițiu? Și atunci apare ultima întrebare: exercițiu de ce? Răspunsul la toate aceste întrebări pe care ni le vom propune este, în esență, departe de a fi nou Dar ni se pare că, în cea mai mare parte, estetica nu l-a subliniat suficient și de obicei acorda prea multă importanță momentului intelectual din artă, ocolind în tăcere baza și esența principală a artei Și anume: Esența și scopul principal al experiențelor estetice este dezvoltarea și exercitarea înclinațiilor emoționale ale unei persoane Sau, cu alte cuvinte, scopul artei este de a educa caracterul emoțional al unei persoane Pentru a clarifica această poziție, trebuie reținut următoarele Ființele slab organizate răspund la influențele mediului cu reacții simple și constante Organismele mai dezvoltate, cu complicarea relației lor cu mediul înconjurător, au aparate de reflexe și instincte mai perfecte și mai complexe Cu cât structura sistemului nervos este mai mare și cu cât efectele mediului asupra organismului sunt mai complexe și mai diverse, cu atât factorii determinanți ai comportamentului sunt transferați din Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI

JOACĂ condiții date de influență a mediului în predispozițiile interne ale sistemului nervos, create de experiența personală și moștenită La o broasca lipsita de cap, este posibil in voie, prin aplicarea anumitor iritatii in anumite puncte ale sistemului nervos, sa provoace reflexe, zboruri, cronaie, excitare sexuala (desigur, in perioada corespunzatoare) etc O broasca care nu este lipsit de un creier nu poate fi forțat după bunul plac, croncăni, fugi etc Comportamentul ei este acum determinat nu atât de simpli stimuli care evocă reflexe strict definite, cât de efecte complexe ale unui creier bogat în experiență, rezultatul final despre care cercetătorul nu este întotdeauna capabil să le prezică La o anumită etapă de dezvoltare, odată cu complicarea extremă a relației dintre organism și mediu, este mai oportun să nu se furnizeze organismului un aparat complet de instincte gata făcute și neschimbate, ci să-i dea un aspect mai plastic și mai mult mijloace de reacție ușor adaptabile, dar dobândite de acesta în mare măsură prin experiența personală Acesta din urmă se realizează cu ajutorul etapei pregătitoare a tinereții individului, timp în care, cu ajutorul unor dispozitive speciale și între ele - jocuri - își dezvoltă, îmbunătățește și, poate, chiar își schimbă dispozițiile instinctive moștenite; se creează un aparat mai plastic, mai adaptabil și, în același timp, mai dependent de relația internă a impulsurilor decât de un stimul dat direct O ilustrație, binecunoscută și ilustrativă, va fi suficientă: un pește se repezi la un vierme care înoată și îl înghite; în o mie de cazuri acest reflex este oportun, dar într-o mie sau unul poate fi fatal - iar peștele cade după momeală; dacă acest obiectiv obișnuit al reflexelor este rupt, ca în cunoscutul experiment al lui Möbius cu o știucă într-un acvariu despărțit de o placă de sticlă, în spatele căreia înotau peștii mici, atunci nici în condiții schimbate nu va fi restaurat - știuca , înțărcată de lovituri pe scândură, nu s-a repezit la acești pești și după ce scândura a fost scoasă Animalele mai inteligente sunt deja capabile să facă distincția între prada reală și momeală și să își coordoneze acțiunile cu aceasta Dar pentru un astfel de acord, capacitatea de a-și aminti lecțiile învățate și de a-și motiva acțiunile nu numai cu influențele disponibile, ci Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK și experimente anterioare), este nevoie de o anumită inteligență - , spunea deja Arkus-siy - Aici un simplu reflex este reţinut de un alt impuls, iar un astfel de comportament este, desigur, mai oportun şi mai benefic în lupta pentru existenţă Omul se află chiar în vârful scării zoologice, iar comportamentul său, mai mult decât oricine altcineva, este determinat de impulsuri și predispoziții interne Totalitatea predispozițiilor cunoscute are o influență deosebit de puternică asupra comportamentului social al unei persoane, adică asupra relației sale cu alte persoane Poziția unei persoane între alte persoane este determinată de capacitatea sa de a răspunde într-un fel sau altul la comportamentul lor Principala, principala motivație a acestor sau a altor reacții sunt experiențele emoționale ale unei persoane Atitudinea lui odioasă sau caritativă față de alți oameni depinde de capacitatea sa de a experimenta emoțiile de furie sau compasiune Comportamentul unei persoane, în general, depinde în mare măsură de emoțiile sale Dacă totalitatea celor mai obișnuite emoții ale unui individ dat se numește caracterul său emoțional, atunci putem spune că comportamentul unei persoane depinde în principal de caracterul ei emoțional Din aceasta rezultă clar cât de importantă este educarea caracterului emoțional al unei persoane, iar arta joacă, de asemenea, un rol foarte important în această educație Având în vedere mai presus de psihologia experiențelor

estetice, în mod deliberat nu am atins această latură a problemei Am vorbit atunci doar despre condițiile contemplației estetice, și nu despre esența ei Fenomenul principal al esteticii și în același timp principalul) " diferența principală dintre animalul normal și cel fără creier este că acesta din urmă este influențat doar de obiectele percepute direct; primul reacționează și la obiectele experimentelor anterioare James, Psihologie, p o mier aceste cuvinte cu cuvintele de mai sus ale lui Schopenhauer despre capacitatea animalelor de a fi ghidate în acțiunile lor de motive, și în continuare cf cuvintele sale despre rolul creierului mare -World as Will and Representation, vol I, p) Citat după Flurence, Despre instinctul și mintea animalelor, trad Fedorova" , p Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ problema sa este empatia emoțională a sentimentelor contemplate într-un obiect considerat estetic Nu doar contemplăm, ci experimentăm cu adevărat suferința, lupta și bucuria eroilor înfățișați de artist; ne este cu adevărat frică, iubim, ne indignăm, comit crime și suntem chinuiți de remuşcări când citim un roman care descrie dragostea, ura, frica de erou etc Această empatie interioară este elementul principal, nucleul esteticii , dar împreună cu asta și principala ei problemă , așa cum am spus: până la urmă, această empatie trebuie în orice caz explicată Aici, în esență, ajungem la problema înțelegerii reciproce a oamenilor; experiența estetică se caracterizează și prin acel semn specific prin care în timpul ei privitorul însuși se obișnuiește cu obiectul contemplat, se identifică cu acesta "Eul" privitorului se contopește cu obiectul, iar în această imersiune a "Eului" într-un obiect contemplat estetic stă posibilitatea înțelegerii estetice și a empatiei cu acțiunile și emoțiile altor oameni Pare imposibil să ieși din această problemă fără a recunoaște unele dispoziții înnăscute Cel puțin Lipps le folosește de două ori în analiza sa asupra "sentimentului" (Einfühlung) al spectatorului în obiectul contemplat Dar pentru noi acest lucru nu pare important: însuși faptul empatiei estetice a emoțiilor este indubitabil și care este natura sa psihologică, acest lucru a fost suficient clarificat de Lipps (Etnfühlung), Groos (innere Nachah-niung) etc) Dar acolo unde pentru ei se rezolvă problema, pentru noi doar ea apare La urma urmei, căutăm scopul experiențelor estetice Că nucleul esteticii nu constă în simpla contemplare, ci în excitarea emoțională, nu este greu de convins, atât prin observarea atentă de sine, cât și prin utilizarea mărturiei unei mase uriașe de oameni Doar datorită acestei imense răspândiri a artei și a influenței ei profunde asupra sufletului uman este posibilă, deoarece are impact direct asupra experiențelor emoționale ale maselor> cauze în sufletul a mii de oameni, la voința artistului) Vezi TheodofXipps, Acstbetib, Psychologie des Schonen und der Kunst, erster Teil* Grundlegung der Aestbetik, Hamburg, i ° > $$ Io -I I ff-Karl Groos, BeceÒHic in Aesthetics, pp in, si urm Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK emoții Singura artă serioasă - arta oamenilor, și nu arta cercului, "estetică" rafinată și specialiști - este întotdeauna emoționantă Între timp, chiar și estetica psihologică modernă nu este încă complet eliberată de vechea concepție a artei și a frumosului ca tip special de cunoaștere, pătrundere în esența lucrurilor etc Termenul de "contemplare" ocupă încă locul principal în estetică "Centrul de greutate al artei se află în contemplare, o impresie artistică nu ar trebui să depășească limitele contemplației, contemplația este alfa și omega artei și esteticii", spune, de exemplu, Volkelt *) Cu o astfel de înțelegere a artei se leagă, în principal, doctrina lipsei de voință, dezinteresul conștiinței față de experiențele estetice Pentru ca bucuria de artă să

fie posibilă, trebuie să fim eliberați de dorințe, de "impulsul orb irezistibil al dorinței" Vezi Contemporary Issues in Aesthetics, trad Struna, , pp o, precum și i, etc Volkelt este unul dintre reprezentanții de seamă ai esteticii psihologice germane moderne și, prin urmare, astfel de afirmații din gura lui sunt deosebit de interesante Aici, fără îndoială, se simte, fără îndoială, influența esteticii metafizice anterioare, cu învățătura ei despre libertate, lipsă de voință, dezinteresul conștiinței, "profunzimea profundă" etc (Volkelt se referă adesea direct la Kant, Schiller, Schopenhauer etc) , vezi, de exemplu, p) Dar pe lângă o astfel de înțelegere metafizică a esteticii ca o cunoaștere specială clară, dezinteresată din punct de vedere material a ceea ce este inaccesibil cunoașterii obișnuite, există o tendință constantă de a da artei un sens cognitiv neobișnuit pentru ea (Ash) că nici măcar toate elementele și contemplarea în sine nu sunt luate în considerare Astfel, de exemplu, prof Ovsyaniko-Kulikovsky vorbește despre "traducerea" în pictură și sculptură a operelor de artă și a cuvintelor în limbajul culorilor și forme: pictura și sculptura sunt doar traduceri ale activității artistice mentale-verbale interioare într-un alt limbaj - culori, forme, linii " (Limbă și artă, Sankt Petersburg, , p) Este puțin probabil ca cel puțin un artist să fie de acord cu acest lucru În orice caz, nu există niciun cuvânt despre o astfel de "traducere" în cea mai bună reprezentare artistică a creativității - în "Anna Karenina" a lui Tolstoi (artista Mihailov) În ceea ce privește muzică, versuri și arhitectură, Ovsyaniko-Kulikovski crede că, deși evocă direct emoții, principalul lucru în ele este ideea În ele, schema experiențelor estetice, în opinia sa, este următoarea: "de la emoția produsă de forma exterioară la o altă eluție, agravată, care se aprinde datorită faptului că forma exterioară a devenit pentru subiect un simbol al ideea" (p) Acest lucru sună foarte schopenhauerian, dar nu este adevărat Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ niya"; în terminologia lui Schopenhauer, acest lucru este într-adevăr adevărat în sensul că orice entuziasm "practic" dăunează experiențelor estetice; o persoană complet absorbită de un fel de grijă sau durere este surdă la suferința reală a vecinilor săi și, cu atât mai mult, este incapabilă de empatie estetică pentru sentimentele imaginare descrise Deși aceasta este departe de a fi o cerință necondiționată: la fel cum un copil este distras de la o vânătaie jucându-se, la fel o persoană, chiar înainte de moarte, se poate renunța experiențe estetice Pechorin, în ajunul duelului cu Grushnitsky, noaptea, a dezvăluit romanul lui Walter-Scott și "uitat, purtat de ficțiunea magică" ("Prițesa Maria") André Génier îl citează pe Racine înaintea schelei Nu contemplația, nici interesul intelectual, ci o emoție a alungat-o pe alta aici Dar această cerere de lipsă de voință, dezinteres, ia încă o formă: contemplația estetică este posibilă numai acolo unde obiectul ei însuși nu evocă dorința reală, pasiunile reale "Avantajul deosebit al contemplației artistice", spune același Volkelt, "constă în libertatea de realitate, în detașarea completă de aceasta Nu suntem interesați din punct de vedere material de oameni sau obiecte reprezentate în opere de artă și nu avem legătură cu existența lor reală Aceste obiecte nu produc asupra noastră un efect aspru, corporal și nu ne atrag în lumea lor îngustă și grea a necesității reale; le examinăm și ne bucurăm de ele ca pe niște imagini și fantome care și-au pierdut pentru noi toată materialitatea, greutatea, realitatea Conform acestui punct de vedere larg răspândit - aș spune chiar și punctul de vedere general acceptat (cu excepția lui Tolstoi) - atunci când ne bucurăm de artă, experimentăm nu sentimentele

reale descrise de ea, ci doar sentimente iluzorii de un tip foarte special, care seamănă puțin cu cele reale cele Contemplăm viața altcuiva, iar această contemplare ne umple de plăceri estetice deosebite, dar nu trăim cu adevărat această viață străină nouă Mi se pare de-a dreptul remarcabil în ce măsură realitatea este uitată în această construcție Probleme contemporane în estetică, p Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK La urma urmei, nu toată lumea se poate ridica la o asemenea atitudine contemplativă Acest lucru necesită nu numai o "stare moale" a spiritului, ci o binecunoscută educație filozofică și estetică specială, care să ofere unei persoane posibilitatea de a vedea ceea ce alții nu văd dar, poate, adesea îl privează de posibilitatea de a vezi si simti ceea ce simt altii O masă uriașă de oameni nu "contemplă idei în artă, ci caută entuziasm real în ea, experimentează întreaga gamă de sentimente disponibile unei persoane Iar arta este puternică prin această emoție reală, și nu prin plăcerea intelectuală a specialiștilor și a criticilor Adevărata artă este posibilă numai cu o atitudine naivă față de ea, iar o atitudine naivă evocă întotdeauna sentimente autentice, autentice în privitor În cântecele populare, poveștile și epopeele în general, cruzimea extraordinară cu care este pedepsit viciul este adesea izbitoare, iar virtutea triumfătoare, în opinia noastră, este adesea respingătoare cu lipsa de inimă Această cruzime se explică prin faptul că în ea își caută o ieșire sentimentul de indignare, protest, furie și răzbunare, ridicat în sufletul ascultătorului prin descrierea crimelor răufăcătorului Nu este deloc un simț abstract al dreptății care este satisfăcut de moartea unui răufăcător - nu poate duce niciodată la acele cruzimi, care sunt cântate în "Epopeele noastre", de exemplu, - ci un real, deloc iluzoriu și strălucitor și adesea chiar un puternic sentiment de răutate Iar acest sentiment de suferință și furie nu acoperă omul modern cu celebra conversație a lui Ivan Karamazov cu Alioșa (despre părinții care chinuiau copilul, despre lansarea copilului, care fuseseră câinii copilului în fața lui) mama) și ea nu repetă după-amiaza: "a tăia " ? Până la urmă, nu noțiunea de justiție este cea care provoacă acest verdict! Din cuvintele ulterioare ale lui Ivan Karamazov, este clar că o astfel de dreptate nu poate ispăși "lacrimile unui copil nevinovat" - nu, ideea aici nu este dreptatea, ci un sentiment insuportabil de suferință și furie Excitația empatiei emoționale este alfa și omega artei Majoritatea oamenilor obișnuiți, medii, au capacitatea de a se elibera pentru o vreme de grijile cotidiene pământești și de a se scufunda în empatia estetică a sentimentelor și gândurilor altora Și în aceasta se află Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ secretul teatrului cu enorma sa putere de atractie Într-o sală mare luminată, printre o mie de oameni, este mai ușor decât în mijlocul împrejurimilor cotidiene să uiți de toate necazurile vieții și timp de câteva ore, împreună cu actorii și toți ceilalți spectatori, să experimentezi îndoielile lui Hamlet, dragostea lui Romeo, dorul celor Trei Surori și al unchiului Vanya Dar, în același timp, este și curios și următoarele Dacă luăm punctul de vedere al teoriei "contemplării fără voință", atunci, aparent, pentru contemplator ar trebui să fie indiferent ce anume este contemplat Mintea, eliberată de slujirea voinței, fără să clipească, ca un vultur în soare, privește în adâncul lucrurilor și contemplă cu calm bucuria, suferința oamenilor etc Între timp, în realitate, se întâmplă cu totul altceva De fapt, o persoană este departe de a fi întotdeauna capabilă de aceeași empatie estetică Pot fi stabilite trei tipuri de cazuri: i) un subiect care nu își experimentează în prezent propriile emoții reale

este capabil de tot felul de experiențe estetice; el poate empatiza estetic atât cu emoții vesele, cât și cu cele triste, toate acestea vor fi colorate în el de un senzație de plăcere; aceasta este poziţia normală din care am pornit în formularea întrebării;) subiectul din viața reală experimentează senzații vesele - de exemplu, este îndrăgostit; atunci este capabil, în principal, de empatie estetică veselă - de versuri de dragoste, muzică etc ; sentimentul real se contopește cu esteticul și unul îl completează pe celălalt;) subiectul experimentează un sentiment trist; aici este posibil ca acest sentiment dureros să nu fie prea puternic, iar atunci el "se joacă" de bunăvoie cu el, empatizează estetic cu senzații asemănătoare: nefericitul iubit se predă muzicii sau poeziei, căutând în ele uitarea; dar dacă durerea este gravă, dacă arde sufletul unei persoane ca otrava, atunci empatia estetică pentru astfel de sentimente este imposibilă O mamă care a pierdut recent un copil nu va putea viziona o dramă în care un copil moare; ucigașul, regele Hamlet, nu a putut vedea locul crimei - iar nepotul său, Hamlet, prințul Danemarcei, a contat pe aceasta; pentru un bărbat care a fost trădat de o femeie iubită, chiar și un astfel de lucru inocent precum "Răzbunătorul" lui Cehov nu va provoca decât suferințe inutile Sunt mulți oameni care nu pot citi sigur Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK romane, asculta niste opere muzicale, urmareste drame celebre - si tocmai pentru ca sentimentele pe care le trezesc sunt prea apropiate de suferinta lor reala Toate acestea ne vor deveni de înțeles doar dacă recunoaștem că arta excită în noi sentimente nu vizibile, iluzorii, ci reale, cauzate doar de o apercepție iluzorie și slăbite de prezența unei apercepții care este obiectiv adevărată Dar mai multe despre asta mai jos În joc, animalul și copilul își exercită abilitățile mentale și fizice Când se joacă, nu au de-a face cu acea lume reală în care vor trebui să trăiască și să lupte în viitor; sunt acum înconjurați de o lume de dușmani și prieteni imaginari, obiectul experimentelor lor nu este originalul, ci o copie a viitoarei lumi reale Crescut la exercițiul cu copii, animalul își aplică apoi abilitățile și abilitățile dobândite în acest fel în lumea reală În artă, o parte a abilităților mentale ale unei persoane este în mod special adusă în discuție - caracterul său emoțional (și, în acest sens, arta, dacă doriți, poate fi numită unul dintre tipurile de joc) Și aici, pentru a excita emoția, nu este un fenomen real la care individul ar trebui să reacționeze, ci o copie a unor astfel de fenomene Prin urmare, reacția la perceperea unei astfel de copii nu depășește excitarea emoțională și nu se transformă într-un act volitiv care ar fi lipsit de sens în raport cu un obiect imaginar (cum este lipsit de sens actul lui Don Quijote în teatrul de păpuși) Dar odată ce o emoție trezită de o copie este deja trezită mai ușor de original - și apoi trece în acțiune*) În aceasta și Dacă am înțeles corect, atunci Hartmann își imaginează problema aproximativ în același mod; despre sentimentul estetic, el spune: "dacă apariția acestui sentiment a fost un act de reflecție și reflecție, atunci s-ar putea spune că este o anticipare condiționată a unui sentiment real în cazul în care s-ar întâlni realitatea corespunzătoare" Dar, împreună cu aceasta, Hartmann neagă în spatele lui sensul motivațional: "știm despre sentimentele ideale iluzorii că ele sunt foarte schimbătoare, dispar ușor și fără urmă și au nicio forță motrice sau cel puțin foarte nesemnificativă" (citat de Groos, Introduction to Aesthetics, pp și)) Insistam asupra faptului ca empatia estetica are o mare forta motivationala, legata doar de viitor · Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ este marea valoare educativă a artei Câteva exemple vor fi suficiente - Copiii sunt adesea

fără milă cu animalele; aceasta manifestă de obicei nu cruzimea lor, ci, în primul rând, curiozitatea sau, mai degrabă, dorința de a experimenta și studia lumea exterioară, adesea în legătură cu înclinații distructive și, în al doilea rând, pur și simplu o lipsă de înțelegere a faptului că până și animalul "doare", lipsa de emoție de milă și compasiune Trezită cu ușurință citind "Mumul, această emoție apare atunci la vederea chinului unui cățeluș sau pisoi adevărat, viu Dar, în același mod, înclinațiile militante distructive, trezite chiar de Emar sau Cooper, amestecate cu jocurile copiilor, afectează mai târziu , în viața reală Nu există nicio îndoială că mii de personaje au fost crescute de narațiunea epică a isprăvilor militare ale lui Ahile, Ilya Muromets, Siegfried și alții - Chiar și emoția sexuală poate educa arta - Arda inimii ne chinuie devreme - Înșelăciune fermecătoare - Nu natura ne învață dragostea, Ci Steel sau Chateaubriand ("Eugene Onigin") În cele din urmă, uimitoarea putere de impresie pe care o deține Evanghelia se bazează tocmai pe poezia ei: Evanghelia nu este un set de decrete morale, ci o poveste despre viața și suferințele lui Hristos Cel ce ascultă sau citește Evanghelia estetic simpatizează cu bucuria lui Hristos și a ucenicilor Săi, cu desfătarea minunii și a revelației, și milă de toți cei care suferă, și pocăința vameșului și deznădejdea celui denunțat Petru, și suferința lui Hristos, moartea Lui și minunea învierii Studentul, întorcându-se de la mașina de seară, s-a dus să se încălzească lângă foc și i-a spus văduvei Vasilisa că și atunci, acum două mii de ani, În mod similar, Guyot, fiind de acord că "dacă Napoleon duce voințele, atunci Corneille și Victor Hugo le duc nu mai puțin, dar într-un mod diferit", consideră în același timp, "este posibil ca exercitarea facultăților de puritate imaginația va slăbi exercițiul abilităților active "(Arta din punct de vedere sociologic, tier D A M , S -Pb , p) Credem că arta nu slăbește, ci întărește abilitățile active Ambii Această neînțelegere va fi discutată mai jos Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK în urmă, era o noapte rece, iar Peter se încălzea lângă foc El a povestit despre cum Iuda L-a trădat pe Hristos, cum L-au luat și l-au bătut pe Hristos de la marele preot, cum Petru l-a negat de trei ori și "a ieșit, plângând amar", iar Vasilisa, ascultând pe student, a plâns El a înțeles că "dacă ea plângea, atunci tot ce s-a întâmplat în acel moment groaznic cu Petru a avut ceva de-a face cu ea " Peter este aproape de ea și pentru că este interesată cu toată ființa ei de ceea ce se întâmpla în sufletul lui Petru "(Povestea lui Cehov "Student") - Și toate aceste emoții, trezite de contemplarea evenimentelor anilor trecuți, se ridică din nou la vederea celor săraci, înfometați și însetați, la vederea răului domnind în lume, la un moment de primejdie de suferință pentru credință Sentimentele trezite de Evanghelie motivează acțiunile oamenilor în relația lor nu cu Hristos și ucenicii Săi, ci cu oamenii din jurul lor, cu vameșul și păcătosul, cu cei bogați și cu cei din jur sărac *) - În virtutea faptului însuși că emoțiile estetice sunt trezite nu de original, ci de o copie, ele nu se termină, ultima verigă a reflexului este acțiunea, după percepție, ia naștere o emoție care motivează un anumit act, dar actul în sine nu urmează Potrivit condițiilor de apariție a emoției, un act nu ar putea urma, deoarece agentul cauzal al emoției este un obiect imaginar, iar impactul asupra acestuia este de neconceput Dar ca orice alt arc de reflex, lipsit de o verigă finală, acest ultim act nu este complet absent, ci este doar retrogradat într-un timp viitor, mai mult sau mai puțin îndepărtat Atunci când, ulterior, la punerea în scenă a originalului, un fenomen real, o persoană reacționează într-un anumit fel, atunci motivația care determină această reacție nu este doar un

sentiment, acum o excitare *) În frumoasa legendă a lui Iulian cel Milostiv are loc o dublă transformare interesantă Sfântul Iulian, inspirat din imaginea lui Hristos (o copie, după terminologia noastră), salvează, hrănește, încălzește cu trupul său un lepros (adică originalul - iată, așadar, emoția provocată de empatia estetică motivează actul) în raport cu fenomenul real - leprosul), și atunci leprosul se dovedește a fi însuși Hristos (și, în consecință, pentru conștiința religioasă, o realitate este înlocuită cu alta, mai înaltă) Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ născut, dar și un sentiment asemănător, trăit anterior din punct de vedere estetic la înființarea unei copii Figurat vorbind, este ca și cum adaosul de forțe emoționale are loc Dar experiența estetică în sine este pasivă - aceasta este trăsătura ei distinctivă Acolo unde o operă de artă evocă nu numai emoții, ci și acțiuni îndreptate către aceste lucrări, nu poate fi vorba de experiențe estetice Potrivit ideii noastre, utilitatea artei constă tocmai în faptul că oferă motivație pentru acțiunile viitoare Putem, așadar, să acceptăm definiția lui Tolstoi a artei doar adăugându-i semnul semnificației motivaționale a sentimentelor estetice Tolstoi definește arta astfel: "Arta este o activitate umană, constând în faptul că o persoană în mod conștient, prin semne exterioare cunoscute, transmite altora sentimentele pe care le trăiește, iar alte persoane sunt infectate de aceste sentimente și le experimentează"*) , mai mult, adăugăm, aceste sentimente, după însăși condițiile apariției lor, nu conduc la acțiuni imediate, ci motivează acțiuni viitoare *) Arta este un mijloc, prin comunicarea unei anumite emoții unei persoane, creând în ea o predispoziție de a experimenta această emoție în viitor sau, așa cum am definit deja mai sus, arta este un mijloc de educare a caracterului emoțional al unei persoane) Astfel, pasivitatea experiențelor estetice se explică prin însăși esența lor Prin urmare, pare o neînțelegere completă atunci când opinia despre pericolele art Ce este arta/) Prin introducerea acestei trăsături, evităm reproșul inexactității definiției făcute de domnul Walter Tolstoi (În apărarea artelor, Sankt Petersburg, , p) despre exemplul său cu un băiat care își transmite frica de un lup pentru ceilalți oameni) Semnificația principală a emoțiilor în artă a fost subliniată și de Fulier și Guyot: " arta este un instrument al unității și armoniei sociale și, poate, un instrument mai temeinic decât toate celelalte Fără îndoială, a fi la fel de măgulitor înseamnă deja mult, dar acest lucru încă nu este suficient pentru a face pe cineva să dorească în mod egal; marele secret este să ne facă "să simțim la fel, iar acest miracol este săvârșit de artă", spune Foulier (în introducerea la Arta lui Guyot din punct de vedere sociologic, p) Dar și aici semnul comunicării motivației pentru acțiunile viitoare este trecut cu vederea Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK motivat de pasivitate Între timp, această opinie a fost exprimată destul de des din cele mai diverse părți Dar argumentele cu care o apără diverși autori sunt întotdeauna de acord atât de izbitor încât îmi voi permite să citez câteva exemple deosebit de interesante și cunoscute James scrie: " Vizitele necontrolate la teatre și lectura de romane pot crea adevărați ciudați Amanta rusă, care varsă lacrimi la vederea unei drame sfâșietoare în teatru, în timp ce coșerul ei moare înghețat în frig, este un exemplu viu al unui fenomen care poate fi observat peste tot Chiar și o pasiune excesivă pentru muzică la acele persoane care nu sunt ele însele muziciene și nu atât de muzicale încât să se bucure de ea într-un mod pur intelectual, după toate probabilitățile, are un efect relaxant asupra personajului Ascultând muzică, cineva este plin de emoții care nu găsesc un rezultat

real și astfel starea senzorială a activității moare în inactivitate Acest lucru ar putea fi ajutat dacă am manifesta invariabil, de fiecare dată, după o emoție trăită într-un concert, într-o formă tangibilă Să fie manifestarea ei cea mai neînsemnată, să fie exprimată într-un cuvânt amabil, afectuos, adresat bătrânei bunici, sau făcând loc unui prieten în trăsură, dacă nu există ocazia de a face oamenilor un serviciu mai eroic, ci în în orice caz, lasă această emoție să se găsească sau o altă "manifestare" Pozdnyshev în "Sonata Kreitzer" a lui Tolstoi spune același lucru: "Ea, muzică, mă transferă direct în starea de spirit în care se afla cel care a scris muzica Mă contopesc cu el în suflet și împreună cu el sunt transferat dintr-o stare în alta; dar de ce o fac, nu știu Până la urmă, cel care a scris - cel puțin Sonata Kreutzer a lui Beethoven - știa de ce se afla într-o asemenea stare; această stare l-a condus la anumite acțiuni și, prin urmare, această stare avea sens pentru el, dar niciuna pentru mine Și de aceea muzica doar irită, nu se termină Ei bine, vor juca un marș războinic, soldații vor trece pe sub marș și muzica a ajuns; a jucat pe plajă Psihologie, p I i Biblioteca Runiverse ARTĂ ȘI JOACĂ bufniță, am dansat și muzica a ajuns; bine, au cântat o liturghie, m-am împărtășit, a ajuns și muzica; dar asta este doar iritare și nu este nimic de făcut în această iritare Și de aceea muzica se comportă atât de îngrozitor, uneori atât de îngrozitor În China, muzica este o chestiune de stat Și așa ar trebui să fie " " Aceste lucruri pot fi redate doar în anumite circumstanțe importante, semnificative și atunci când sunt necesare acțiuni absolut cunoscute corespunzătoare acestei muzici Redați și faceți ceea ce v-a pregătit această muzică Și că, nepotrivit fie locului, fie timpului, evocarea energiei, un sentiment care nu se manifestă în nimic, nu poate decât să acționeze distructiv " Tolstoi și James înțeleg în egală măsură pericolele artei *) și chiar oferă aceleași paliative Dar aceste paliative merg mai departe de atât: distrug complet arta O artă care presupune doar conversații afectuoase cu o bunica sau renunțarea la locul într-o trăsură la o cunoștință nu mai este artă Personaje fără voință, slabe, oameni din clasa privilegiată - notă: în ambele exemple aceiași oameni: Iacov are o doamnă rusă, Tolstoi are un domn rus cu o voință atrofiată sau esteții degenerați, desigur, nu sunt capabili de manifestări puternice de voi; dar ce legătură are arta cu ea? Nu numai pentru ei există și nu trebuie să fie luate în considerare atunci când se ia în considerare scopul normal al artei într-o societate normală Spunând că emoțiile estetice afectează comportamentul uman în viitor, noi, desigur, nu ne angajăm să stabilim perioada de timp necesară pentru aceasta Nu este neobișnuit ca o emoție trezită din punct de vedere estetic să se transforme aproape imediat în acțiune Revoluția belgiană din a început cu opera {Mut din Portich) "Cabana unchiului Tom" și "Notele vânătorului" sunt considerate cărți care au influențat direct reformele sociale majore Dar în marea majoritate a cazurilor, "viitorul" trebuie înțeles în sensul literal al cuvântului, ca un viitor nedefinit, dar destul de îndepărtat Cum educă jocurile capacitatea copilului de a aplica care i) Cf de asemenea cuvintele deja citate ale lui Guyot: "este posibil ca exercitarea facultăţilor de imaginaţie pură să slăbească exercitarea facultăţilor active" etc Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK deși va fi adesea la vârsta adultă, la fel și arta, exercitând cea mai puternică influență asupra unei persoane în tinerețe, îi educă caracterul emoțional, rezultatele acestei educații se simt mai târziu, când omul trebuie să se confrunte cu viața însăși, cu o serioasă problemă lupta lupta pentru existenta si pentru pozitia lor sociala Nu există nicio îndoială că arta în general

ne influențează cel mai puternic în timpul tinereții noastre Perioada jocurilor este înlocuită cu perioada artei și câte emoții diferite va experimenta o persoană înainte de a veni momentul să arate cu adevărat de ce este capabil! În anii tineri, personajul nu este încă pe deplin definit, materialul este încă plastic, este mai ușor să-l influențezi: ein Werdender wird immer dankbar sein La vârsta adultă, o persoană, dacă nu devine specialist într-un domeniu al artei sau nu își pierde complet capacitatea de a înțelege arta (Darwin, de exemplu, în tinerețe iubea muzica și poezia, mai târziu a recunoscut că "până și Shakespeare este plictisitor lui până la greață"), iubește și apreciază, în principal, lucrările timpului tinereții sale Personajul său a prins deja contur și îi este mai ușor să retrăiască vechile senzații estetice din tinerețe decât să înțeleagă și să se obișnuiască cu noi imagini, să empatizeze cu noi emoții Fiecare roman vechi, fiecare cântec vechi, oricât de slab și naiv, este deja ferm asociat cu anumite emoții și este întotdeauna plăcut să retrăiești aceste senzații, cât de plăcut este să-ți amintești jocurile copilăriei tale x) Între timp, o nouă lucrare mai are nevoie să depășească o rezistență semnificativă, este încă necesar să se formeze o legătură între ea și experiențele privitorului sau cititorului, este necesar să-l inspire cu emoțiile sale Și este mai ușor să faci asta cu un copil, un tânăr, decât cu un adult, deja format și complet Dacă arta este legată de contemplarea involuntară, de cunoașterea ideilor sau de orice fel de cunoaștere, atunci cum poate fi explicat acest fenomen binecunoscut? Devine perfect de înțeles dacă acceptăm asta Într-o piesă a lui De Amicis (L'adio d'Elvira), o bătrână, pentru a-și retrăi tinerețea, citește romane vechi și, în locuri deosebit de patetice, cere să cânte romane sentimentale la pian Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ contemplația, iar emoția emoțională este alfa și omega artei Contemplarea experiențelor emoționale ale altor persoane infectează privitorul; aici contemplarea este doar un pas preliminar, o introducere în templul artei Problema acestei infecții este una dintre principalele probleme de estetică; dar, mizând pe rezolvarea acestei probleme, mergem mai departe Am menționat deja mai sus că acolo unde această problemă se termină, apare una nouă pentru noi Vedem în procesul "sentimentului" estetic (Lipps) o adaptare psihologică foarte complexă Ce folos pentru individ sau specie a acestei adaptări a experiențelor estetice? În acest capitol am încercat să răspundem la această întrebare Dacă, în general, înțelegerea reciprocă a animalelor și a oamenilor este utilă ca mijloc de conformare a comportamentului cuiva cu acțiunile altor indivizi, ceea ce este deosebit de important pentru animalele de turmă, atunci înțelegerea estetică, empatia estetică servește scopului educației caracterului emoțional al o persoană, un mijloc de dezvoltare, exercitare și acumulare de experiențe emoționale, - un mijloc de formare a înclinațiilor, predispozițiilor și obiceiurilor emoționale cunoscute În această creație a caracterului emoțional al omului se află funcția sociologică a artei Utilitatea unei astfel de educații este evidentă Putem pune acum aceeași întrebare ca și în ceea ce privește jocul În ce măsură condițiile psihologice ale experiențelor estetice corespund scopului lor? Și întrucât, dintre aceste condiții, iluzia arbitrară ni se pare cea mai interesantă (și, în același timp, tocmai aceasta ne permite să facem o paralelă între joc și artă), ne vom limita să luăm în considerare cum anume iluzia arbitrară depinde de scopul art Mai mult, restul condițiilor sunt atât de elementare încât necesitatea px este evidentă în sine Același raționament se aplică aici ca și în ceea ce privește jocul Sarcina este aceasta: de a da

individului, în conformitate cu mediul social care îl înconjoară, caracterul emoțional predominant Ar fi prea periculos să-l aducem în contact direct cu acel mediu în care mai târziu va trebui să trăiască și să lupte Dacă trezirea anumitor emoții a apărut întotdeauna numai în Nor-Questions of Philosophy, voi io Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK În condiții blânde, în care emoția este stimulul pentru o reacție imediată, fiecare excitație ar fi urmată de o descărcare, poate periculoasă și nerezonabilă în condițiile date A educa emoțiile în viața reală este la fel de periculos ca și a antrena soldați pe câmpul de luptă - poate că o catastrofă ireparabilă urmează fiecare ratare Și dacă ultima școală finală a caracterului este activitatea practică însăși, lupta vieții însăși, la fel cum ultima școală a unui soldat este totodată o luptă, atunci ici și colo sunt necesare școli preliminare: un soldat trebuie să fie capabil să tragă chiar înainte de luptă, fiecare om și înainte de a intra în viața reală trebuie să posede nu numai o anumită putere fizică, sănătate, cunoștințe și eficiență, ci și un anumit stoc de dispoziții emoționale Și aici problema se rezolvă în același mod ca și în raport cu jocul: o persoană, până la dezvoltarea deplină a abilităților sale fizice și psihice, este plasată într-un mediu social "aproximativ ideal" - într-o familie; familia îl hrănește, îl păstrează și îl protejează și, în același timp, se pregătește pentru viața viitoare, exersându-și abilitățile fizice și psihice prin joc, asimilând tradițiile culturale prin imitație, dobândind cunoștințe științifice și practice, anumite aptitudini pentru munca cunoscută prin antrenament și antrenament sistematic și prin angajarea în artă, cultivarea caracterului emoțional "În acest scop, se creează o lume imaginară, o lume a copiilor, care amintește de lumea reală, dar absolut sigură Activitatea artei constă în crearea unor astfel de copii pe care este crescut un personaj emoțional - în crearea unui fel de jucării "Provocând percepții iluzorii, această lume evocă și emoții corespunzătoare; dar, în timp ce evocă în același timp apercepții care sunt obiectiv adevărate, el nu permite emoțiilor să se transforme în acțiuni În absența iluziei, emoția nu ar fi apărut Cel care "citește și nu crede" cu greu este deosebit de îngrijorat de soarta eroilor; aceasta este o persoană "uscată", capabilă doar de emoțiile transmise de viața reală, lumea bogată a sentimentelor estetice îi este inaccesibilă Dar, pe de altă parte, în viața reală, el nu va înțelege prea multe lucruri de înțeles pentru alți oameni și nu se va putea adapta la Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ fenomene de înțeles pentru el Acesta este Berg în Război și Pace, care în zilele dezastrului național nu putea fi pătruns cu un sentiment general și s-a grăbit să cumpere chiffoniere vândute ieftin; este polițistul Javert din "Les Misérables" al lui Hugo, care nu putea înțelege spiritul revoluționar al mulțimii și sentimentul iertării creștine și care "a ieșit pe șine" când Jean-Valtin, dușmanul său jurat, în loc să-l împuște, l-a eliberat și l-a salvat; acesta este profesorul din "Timpurile grele" a lui Dickens, care a alungat orice fantezie și orice sentiment din școală și a cerut doar "fapte, fapte și fapte"; acesta este Brandul lui Ibsen, incapabil să înțeleagă cele mai obișnuite slăbiciuni umane; acesta este Pilat, care și-a spălat mâinile, căruia atât mânia iudeilor, cât și liniștea lui Hristos erau în egală măsură străine și de neînțeles În general, aceasta este o persoană care nu depășește cercul ideilor și experiențelor obișnuite, care nu a empatizat niciodată estetic cu emoțiile altor oameni și, prin urmare, nu le înțelege și în realitate; scos de vreo catastrofă din cercul obișnuit al relațiilor, el se pierde și piere, pentru că nu

poate înțelege ce se întâmplă, într-un cuvânt, acesta este "un om într-un caz " Dar este necesară și o percepție corectă obiectiv pentru plăcerea estetică Cel care va lua iluzia drept realitate și o va trata ca pe o realitate; emoția evocată de iluzie va intra imediat în acțiune în el Rusticas din teatru va lua tot ceea ce se întâmplă pentru realitate și va începe să reacționeze la ea: un soldat, în exemplul lui Taine, rănește un actor - Othello, Don Quijote cu o sabie se repezi la păpuși Le lipsește o percepție corectă, nici nu trăiesc emoții estetice În scopul artei - pentru formarea unui caracter emoțional - este necesară prezența ambelor percepții, atât iluzorii, cât și adevărate, căci numai cu ele este posibilă experiența estetică Este necesar să trezești emoția, dar să nu o lași să intre în acțiune Primul se face printr-o iluzie, al doilea printr-o percepție obiectiv falsă Făcând o copie, emoția este evocată, dar o apercepție adevărată îi înfrânează manifestarea în anumite limite Experiențele estetice sunt pasive - aceasta este trăsătura lor distinctivă Dar emoția care apare cândva când o copie este pusă în scenă, apare și mai ușor când originalul este montat Îndoiți așa * Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK prin anumite obiceiuri emoționale, emoțiile, adesea trăite estetic, devin deja o stare de spirit permanentă a unei persoane și astfel se formează un caracter emoțional Aceasta este funcția utilă a art La fel ca în joc, așa și aici, condițiile psihologice ale experiențelor estetice corespund strict scopului lor Psihologia experiențelor estetice este determinată de scopul lor V Câteva ilustraţii A lua în considerare tot felul de emoții cu care empatizăm din punct de vedere estetic în operele de artă este o sarcină la fel de imposibil ca să descriem toate formele de joc Însă considerăm cu atât mai necesar să ne ilustrăm gândirea cu câteva exemple, pentru că doar în acest fel pot fi eliminate anumite neînțelegeri despre utilitatea educării anumitor emoții Dintre emoțiile reproduse de artă, multe sunt comune tuturor oamenilor; astfel sunt emoțiile dragostei, luptei, fricii de moarte etc Arta care descrie aceste emoții într-o formă general accesibilă și clară va fi arta oamenilor în sensul cel mai larg al cuvântului Dar pe măsură ce umanitatea se stratifică și se diferențiază, apar noi experiențe emoționale care sunt unice pentru o anumită rasă, națiune, clasă sau stare Arta dedicată acestor experiențe emoționale va fi artă națională, de clasă, de grup O astfel de artă de grup poate, desigur, să treacă în evidență emoții care sunt dăunătoare din punct de vedere social: emoții de mândrie de clasă, îngâmfare națională, izolare de clasă Dar unele dintre emoțiile elaborate de arta unui grup pot fi utile altora, chiar și pentru toată lumea: emoțiile, de exemplu, bucuriile muncii intelectuale care au apărut în rândul oamenilor care au timp liber și posibilitatea de a-și dedica puterea acestuia , poate apoi, odată cu creșterea educației și a bogăției, să fie transferat altor clase ale societății În anumite grupuri ale societății, apar noi variații ale experiențelor emoționale, atât dăunătoare din punct de vedere social, cât și utile din punct de vedere social; şi întrucât omenirea nu este o masă omogenă, ci anumite rase şi clase în diverse Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ timpul ocupă în el o poziţie de conducere, purtând în sine cei mai mari germeni de progres, atunci arta unor astfel de grupuri şi clase iese în prim-plan Odată cu schimbarea claselor, această artă de clasă poate pieri; dar poate fi transmisă și noilor generații, poate satisface și noi cerințe, poate chiar să-și întoarcă armele împotriva foștilor stăpâni Marsilieza a trecut de la burghezie la proletariat: "arma cu care burghezia a învins feudalismul este întors împotriva lui însuși;) *) - Într-o trecere în revistă

ulterioară, nu vom adera la grupuri special definite; dar, desigur, vom împrumuta cel mai mare număr de exemple din arta burgheză europeană modernă, ca mai dezvoltată și mai cunoscută Arta tuturor epocilor și tuturor popoarelor a fost întotdeauna dedicată emoțiilor asociate luptei Cel mai mare număr de povești epice, cântece, lucrări muzicale, spectacole dramatice, picturi și statui sunt dedicate acestui complot Multe dansuri ale popoarelor sălbatice sunt reprezentări ale bătăliilor; poate chiar şi în dansurile moderne se pot găsi rudimentele unor astfel de reprezentări Poveștile epice descriu lupta aproape în întregime, chiar și elementul dragostei este capturat de ea - o femeie este dobândită doar în lupta cu ceilalți sau cu ea însăși Tragedia, atât clasică, cât și modernă, este în întregime dedicată luptei - împotriva sorții, împotriva dușmanilor, împotriva mulțimii, împotriva propriilor pasiuni etc Toate formele de luptă au fost cântate și descrise de nenumărate ori Și acest lucru este complet de înțeles Instinctul de a lupta este prea adânc înrădăcinat în natura umană și este încă prea necesar pentru om Trăind împreună cu Ulise, Siegfried, Ilya Muromets, mii de nenorociri și înfrângeri, împreună cu Prometeu trăind statornicie într-o suferință fără speranță, împreună cu Oedip - supunerea blândă a sorții, cu Karl Mo-or - lupta cu sistemul de conducere ъ, cu Hamlet -) Dar vorbind despre arta de clasă, avem în vedere conținutul material al unei astfel de arte, adică acele echmodii care sunt aduse direct de artă, și nu un semn formal al unui stil binecunoscut, așa cum face domnul Lunacharsky în Fundamentals of Positive Aesthetics, pp - (în colecția Essays on a Realistic World Outlook, ed Dorovatov-skago și Charushnikova , Sankt Petersburg,) Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK lupta cu îndoielile etc etc , o persoană, chiar înainte de o adevărată luptă reală, experimentează deja de mii de ori disperarea, bucuria, poezia captivantă a luptei, învață calmul, statornicia, stăpânirea de sine și fermitatea Fiecare religie militantă, fiecare partid politic, fiecare lider militar important preia acum această armă puternică: pe lângă predicare, pe lângă propagandă, se formează imediat povești și cântece poetice în care este descrisă lupta martirilor pentru credință sau libertate - iar această empatie cu lupta și suferința este o forță, fără îndoială, mai puternică decât cea mai înflăcărată predică, decât cel mai persuasiv discurs Emoțiile sexuale ocupă nu mai puțin loc în artă Iubirea sub toate formele, de la senzualul crud, chiar pervertit, până la căutarea rafinată romantic a două suflete, este o temă constantă în operele de artă Aici pot apărea cu ușurință neînțelegeri La ce folosește trezirea sentimentului sexual? Este mai degrabă dăunătoare decât utilă dezvoltarea acesteia; Lăsând deoparte chiar și punctul de vedere strict moralist, se poate încă îndoi că această artă erotică este necesară pentru iubire și scopul ei, prelungirea rasei Și, în orice caz, este oarecum ciudat să vorbim despre exercitarea emoțiilor sexuale Această neînțelegere, destul de de înțeles, este eliminată, în opinia noastră, prin două considerente În primul rând, poate fi mai mult sau mai puțin probabil să se accepte că arta erotică este strâns legată de jocurile amoroase, acestea din urmă fiind un fenomen general în lumea animală În ceea ce privește semnificația lor biologică, s-au făcut diverse presupuneri; Să ne amintim mai întâi de toate teoria lui Darwin a selecției sexuale; vederile lui Groos sunt de asemenea foarte interesante Jocurile de dragoste, în opinia sa, sunt un mijloc de depășire a instinctului de rezistență (Sprodigkeit) înnăscut la femeie și, în același timp, suficientă excitare a bărbatului însuși Pentru a păstra specia, este important ca un act atât de important ca

fertilizarea să fie dificil, posibil numai în anumite circumstanțe favorabile, și ca descărcarea dorinței corespunzătoare să aibă loc numai după o anumită perioadă de excitare preliminară Primul scop este servit de instinctul de rezistență înnăscut la femeie; preliminar Excitația care învinge această rezistență și pregătește masculul sunt jocurile de dragoste x) Primele rudimente ale artei erotice - cântece, dansuri, podoabe - sunt, fără îndoială, aproape de jocurile amoroase; și că arta modernă poate servi și ca mijloc de depășire a rezistenței, acest lucru nu poate fi pus la îndoială când se citește chiar și Sonata Kreutzer II, așadar, prima explicație că o mare parte a artei noastre este erotică poate fi văzută în legătură cu jocurile amoroase Dar nu există nicio îndoială că atunci arta, după ce și-a creat propriile condiții și legi speciale, în acest domeniu și-a pierdut semnificativ utilitatea adaptării sale originale - jocuri de dragoste *) Aici ajungem la o a doua considerație, de natură mai generală La urma urmei, arta eçTb este un dispozitiv foarte complex și derivat; este posibil doar pe baza unui număr mare de alte adaptări, mai puțin complexe și mai puțin derivate Prin urmare, fiind un dispozitiv util în general, poate urmări parțial, totuși, dizarmonia în natura umană Între timp, sfera relațiilor sexuale este una dintre cele mai dizarmonice Simplul fapt că dorința sexuală se trezește de obicei mult mai devreme decât pubertatea este sursa multor anomalii și suferințe) Apoi și nepotrivire *) Vezi K Groos, Die Spiele der Tiere, S ; Die Spiele der Menschen, S Groos îl citează pe Guyau potrivit că modestia este necesară pentru o femeie "pour arriver, sans se donner, jusqu'au complet développement de son organisme " - Bazat pe consideraţii pur psihologice despre natura emoţiilor (o "metoda de tachinare" a emoțiilor etc), la o înțelegere foarte apropiată a esenței jocurilor de dragoste - "flirtul" - vine prof Petrazhip-kiy (vezi "Introducere în studiul dreptului și moralității")) Cu toate acestea, în legătură cu jocurile de dragoste și copiii, Groos notează următoarele: "Die Liebesspiele des Kindes betrachte ich als einen, (bildlich ausgedrückt) "unbeabsichtigten" Nebenerfolg der Einrichtung einer Jugendperiode Sie haben keine wesentliche biologische Bedeutung und treten in auch hinten der 'Jugendübung anderer Instinkte weit zurück ' Die Spiele der Menschen, nota, la p Se poate vorbi de același "rezultat neintenționat" în raport cu arta erotică) În general, oamenii vorbesc adesea despre dezvoltarea excesivă a instinctului sexual la om, nejustificată de nevoile de conservare a rasei Pentru dizarmonie în sfera sexuală, vezi Mechnikova, Etudes on the Nature of Man, , capitolul V, pp - - Ca exemple de dragoste timpurie, ei citează de obicei povestea primei iubiri a lui Dante, Canova și Byron ; Dar condițiile instinctului cu condițiile vieții culturale, când căsătoria, pe lângă semnificația ei biologică, capătă și un caracter economic și de aceea totul este împins înapoi la o vârstă mai târzie, întărește și mai mult această dizarmonie În sfârșit, inconsecvența aspirațiilor sexuale asociate cu condițiile fiziologice ale reproducerii, cu idealul monogamiei și al iubirii reciproce dezvoltate din nou de viața culturală (miptiae sunt conjunctio maris et feminae et consortium omnis vitae, divini et humani juris communicutio, prin definiție Tu ești) un avocat roman Modestin), dă naştere la multe drame şi suferinţe) Dar dacă, în ciuda tuturor acestor dizarmonii parțiale, în general, fiziologic și psihologic, viața sexuală este organizată oportun și este o adaptare fără îndoială utilă pentru conservarea speciei, atunci chiar și o inconsecvență parțială, dizarmonia artei erotice, nu împiedică arta în general de a

fi o adaptare profund utilă În cele din urmă, la urma urmei, emoțiile erotice sunt strâns legate de unele altele, a căror educație este utilă necondiționat Una dintre cele mai frecvente intrigi de cântece și poezii cu conținut amoros este lauda fidelității și constanței În "Clopotul" de Schiller, strofa de dragoste este strâns împletită cu elogiul ideal al fericirii burgheze - "und drinnen waltet die tüchtige Hausfrau", etc Scenele fermecător de erotice din prima parte a lui "Faust" sunt acoperite cu scene de tragedie înspăimântătoare Iar Tolstoi nu degeaba a subliniat evoluția normală a poveștilor lui Maupassant (Voia să laude iubirea, dar cu cât învăța mai mult, cu atât o înjură mai mult) În general, viața sexuală este atât de strâns împletită cu toate celelalte sfere ale vieții umane, taie ca o pană în toate relațiile umane, încât dizarmonia eroticului una dintre cele mai poetice descrieri ale primei sale iubiri îi aparține lui Lermontov: "Cine mă va crede", spune el, "că știam deja dragostea, având vârsta mea" etc - Maria Bashkirtseva era și ea îndrăgostită la sau ani vechi Despre aceasta, vezi remarcile foarte interesante ale lui Schopenhauer (în capitolul "Metafizica iubirii sexuale", în vol "Lumea ca voință și reprezentare", p) O descriere artistică excelentă a acestei drame găsim, printre altele, în romanul lui Sienkiewicz "Familia Polanetsky" Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ arta nu este o dizarmonie atât de mare Și, în orice caz, o anumită parte a beneficiului constă într-o cunoaștere preliminară a tuturor bucuriilor, durerilor, primejdiilor și suferințelor iubirii: Onegin a experimentat-o, Dar cum a recunoscut femeile! Foarte interesantă este reproducerea în artă și emoțiile muncii Chiar și cea mai veche artă se ocupă de ele Deci, de exemplu, dansurile multor popoare primitive sunt adesea o imagine a unor lucrări); apoi, în poveștile și miturile epice, se cântă adesea munca, de obicei un fel de muncă deosebit de gigantică sau utilă social - curățarea grajdurilor Augean, dezrădăcinarea pădurii (Ilya Muromets), etc Aici, munca, ca orice altceva, este simbolizată ca vreo ispravă sau imagine (Mikula Selyaninovici) Diferențierea omenirii afectează și aici Dar, în general, avem o colecție destul de completă de reprezentări estetice ale diferitelor tipuri de muncă Aproape pe primul loc aici este necesar să se pună muncă mentală Și este clar că odată cu dezvoltarea științei și a cunoașterii, poezia creativității intelectuale a atras atât de des atenția artiștilor Puterea unui spirit liber, fericirea infinită și puterea cunoașterii sunt cele mai înalte și mai nobile trăsături ale umanității: în cunoaștere este cea mai înaltă fericire - felix qui pornit rerum cognoscere causas (Virgil) și cea mai înaltă virtute: "nous n'avous" de mérite que par notre soif du Vrai "(Flaubert) Numai cunoașterea face din om acea trestie a lui Pascal, care este mai presus de toată natura, căci chiar și atunci când natura îl distruge, el o știe, dar natura acționează orbește Iar această măreție, această libertate, este dată omului numai prin cunoaștere, numai prin străduința nemărginită pentru adevăr, numai prin știința în care Flaubert pune aceste cuvinte minunate: "Mon royame est de la dimension de P univers; et mon desir n'a pas de bornes Je vais toujours, affranchissant l'esprit et pesant les mondes, sans haine, sans peur, sans pitié, sans amour et *) " trebuie avut în vedere că multe dansuri ale popoarelor primitive nu sunt altceva decât imitații conștiente ale unor procese de lucru cunoscute (construcția bărcilor, vânătoarea, războiul, seceritul) " Bucher, Muncă și ritm, p Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK San Dieu Pe m'appelle la Science" (La tentation de Saint-Antoine) Așa este știința Puterea sa este nemărginită, iar empatia estetică a emoțiilor încântării cunoașterii

este una dintre cele mai puternice plăceri estetice disponibile omului (Vezi, de exemplu, conversațiile lui Faust cu Wagner, figura bătrânului profesor din Povestea plictisitoare a lui Cehov și a filozofului Kovrin în Călugărul negru al lui Cehov, doctorul Pascal în Zola, tânărul doctor din povestea lui Korolenka Noapte etc) Apoi, nu mai puțin interesantă este reprezentarea muncii mentale nu în sfera cunoașterii abstracte, ci în rolul de organizare a muncii sociale Emoția de a se bucura de activitățile unui fermier este, fără îndoială, cel mai bine și cel mai viu transmisă de Tolstoi, în special în Anna Karenina Cedeți involuntar în fața farmecului acestei lucrări în natură, împreună cu Levin vă bucurați că Pava a fătat, sunteți supărat de eșecurile cu mașini noi și culturi de trifoi, întâmpinați începutul primăverii și vă porunci să-ți înșeu calul " ei bine, cel puțin Kolpik" Este curios în ce măsură atenția cititorului poate fi atrasă de o descriere talentată și fascinantă chiar și a unei activități atât de speciale și puțin poetice precum speculația bursieră ("Banii" Zola) - Poezia muncii în general și în special conducerea acestei lucrări este deosebit de puternică la mulți scriitori englezi, de exemplu, în Kipling ("Brave Navigators", "Bridge Builders") - În sfârșit, celebra scenă din Faust, unde decrepitul, bătrânul și orbul Faust ascultă zgomotul lopeților, ar trebui inclus și aici Relația diferită a omului cu natura a făcut, de asemenea, subiectul multor povești, cântece și poezii Și aici diferențierea omenirii este clar evidentă și odată cu ea diferențierea artei Deja o simplă diferență geografică face ca unele dintre emoțiile unor popoare să fie puțin înțelese pentru alții Marea, influențând întregul caracter al oamenilor care trăiesc de-a lungul coastei sale, își creează propria poezie, propriul cult, care sunt străine oamenilor din părțile centrale ale continentului Dacă judecătorul oricărei arte este acel țăran bun, religios, pe care Tolstoi ar dori să-l aducă în acest scop la opera Wagner din Moscova, iar criteriul "înțelegerii" artei este înțelegerea acesteia de către același cunoscător, atunci, desigur, toată poezia mării ar trebui să fie exclusă din artă La urma urmelor Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ În țările îndepărtate, infernale, există, băieți, un ocean; Numai necredincioșii călătoresc peste oceanul acela, Din pământul ortodox Nici nobilii, nici laicii nu au fost vreodată Pe oceanul murdar (Konek-Gorbunok) Nu au fost, nu au lucrat, nu știu și nu au nevoie să știe și, prin urmare, desigur, exclamația lui Heine și a zece mii de greci - Talatta, Talatta, da ewiges Meer! - este neînțeles și străin atât de nobili, cât și de laici, și de alți creștini ortodocși Precum marea, la fel și stepa nemărginită, munții, singurătatea aspră a pădurii - toate acestea afectează gândurile, obiceiurile și dispozițiile locuitorilor săi, sunt cântate în cântecele și legendele lor Unele condiții de viață și de muncă la munte, altele în stepă, încă altele pe mare, iar arta fiecărui popor educă în ea tocmai acele emoții, acel stoc de obiceiuri emoționale care îi vor fi de folos în viața viitoare și activitate A educa tocmai această relație cu natura - dragostea pentru una, frica de cealaltă - are scopul unei astfel de arte "geografice" Și nu sunt urmele lui vizibile în arta europeană contemporană? Nu există urme ale mării, ale poeziei sale și ale lucrării ei în literatura engleză, cu căpitanii ei constante, căpitanii, o cantitate uriașă de băuturi alcoolice în diverse taverne, sub forma "Trei prieteni veseli" ("Our Mutual Friend" de Dickens), epave și moarte în mare? Sau urme ale dunelor din Marea Nordului și Mării Baltice nu se simt în poezia lui Andersen, Heine, Spielhagen și Seidel? Sau urme de natură rusă: Câmpurile ei sunt liniște rece, pădurile ei puternice se leagănă,

râurile ei se revarsă ca mările, în arta noastră rusă? Lupta cu natura, victoria omului, puterea lui și cucerirea universului sunt în mod constant descrise în arte O temă constantă a multor cântece și povești este pasiunea pentru călătorii, "vânătoarea pentru schimbarea locului", dorința de a vedea noi țări și oameni noi, de a depăși obstacolele, de a înota peste mările și de a traversa munții Inainte de Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK cât de puternică este încă în noi această pasiune, se poate convinge citind ultimele pagini ale Călătoriei lui Darwin în jurul lumii în Beagle în localităţi cu atâta încântare pe care nici un spectacol al lumii civilizate nu mi-a stârnit în mine Nu există nicio îndoială că fiecare călător va păstra pentru totdeauna amintirea sentimentului de cea mai profundă admirație trăită de el în acel moment în care a respirat pentru prima dată aerul unei țări străine, care nu a fost încă vizitată sau rar vizitată de o persoană civilizată poezia singurătăţii, acest farmec al naturii virgine Și cât de fascinante sună cuvintele lui Koren, care l-a chemat pe diacon să călătorească cu el, în "Duelul" lui Cehov: "Voi merge de-a lungul coastei de la Vladivostok până la strâmtoarea Bering și apoi de la strâmtoare până la gura Yenisei Vom desena o hartă, vom studia fauna și flora și vom trata în detaliu studiile de geologie, antropologice și etnografice Și cât de frumos desenează Laevsky figura lui Koren: "Îl înțeleg perfect pe von Koren Această natură este fermă, puternică, despotică L-ai auzit vorbind constant despre expediție și acestea nu sunt cuvinte goale Are nevoie de un deșert, de o noapte cu lună: de jur împrejur în corturi și sub cerul liber cazacii, ghizii, hamalii, un doctor, un preot dorm și, ca Stanley, se așează pe un scaun pliant și se simte regele deșertului și stăpânul acestor oameni Se duce, se duce, se duce undeva; poporul lui geme și mor unul după altul, dar el continuă și mai departe, până la urmă moare el însuși și rămâne încă un despot, și regele deșertului, de vreme ce crucea de la mormântul lui este vizibilă caravanelor pe treizeci sau patruzeci de mile si domneste peste pustie " Adesea, arta era angajată și în pescuit și vânătoare Pasiunea pentru vânătoare, această supraviețuire uimitoare, moștenirea statului primitiv, are încă o putere extraordinară Ludovic al XVI-lea, care în zilele de octombrie s-a indignat de mulțimea care a izbucnit în Versailles, în principal pentru că, datorită acestui fapt, a fost nevoit să întrerupă o reușită Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ vânătoarea, nu este singurul exemplu de om care uită totul în lume la vederea vânatului Și ceea ce este remarcabil este măsura în care vânătoarea în viața modernă este disproporționată față de semnificația sa practică reală, rolul pe care îl joacă în artă Cantitatea și calitatea de primă clasă a lucrărilor dedicate vânătorii servesc ca exemplu al faptului curios al discrepanţei dintre beneficiile practice reale ale unei ocupații cunoscute cu interesul și pasiunea trezite de aceasta (Deci, în literatura rusă, pt de exemplu, găsim descrieri ale vânătorii în Aksakov, Turgheniev, Tolstoi, Nekrasov, Cehov, Kuprin etc) În legătură cu vânătoarea există un alt fel de artă, care se ocupă de viața animalelor în general Comunicarea omului cu alți reprezentanți ai lumii zoologice, ca fenomen, fără îndoială profund util, a atras constant atenția multor artiști Interesul pentru viața animalelor, împreună cu domesticirea lor, îl observăm în primele etape ale culturii Aceasta ar trebui să includă atât jocurile noastre moderne pentru copii, cât și dansurile popoarelor sălbatice, în care dansatorii imită și reprezintă diverse animale, apoi povești binecunoscute despre viața animalelor, fabule etc În dragostea noastră pentru unele animale, de asemenea ca și în vânătoare, stă fără îndoială o supraviețuire,

parcă o amintire fermecatoare a tinereții culturii umane Cei doi cei mai fideli prieteni ai omului, calul și câinele, încă se bucură de simpatia noastră exclusivă Există ceva deosebit de fermecător, atractiv într-un cal, iar dacă "un băiat rus se naște împreună cu un cal" (Dostoievski), atunci mulți adulți, nu numai specialiști, călăreți și sportivi, ci și simpli muritori, vederea unui cal provoacă bucurie și împreună cu asta o dorință vagă, o dorință de a poseda calul mai deplin, de a se contopi cu el - în aceste momente sufletul nomadului vorbește în noi Cât despre câine, fidelitatea lui a fost cântată de la Homer până în zilele noastre Se pot cita la nesfârșit descrieri frumoase ale prieteniei omului cu acest animal nobil Va suna ca un paradox - și chiar un paradox malefic pentru multe suflete bune - să spunem că pasiunea noastră pentru vânătoare este, de asemenea, în mare măsură legată de dragostea pentru animale Vânătoarea este fermecătoare tocmai pentru că permite Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK noi, parcă, ne contopim cu natura, intrăm în comuniune mai strânsă cu restul lumii animale, ne simțim noi înșine ca un animal Comunicarea diverșilor reprezentanți ai lumii animale în general constă în vânarea reciprocă Și noi, parcă, intrăm în contact mai deplin cu sursa ființei, când la vânătoare, eliberați de toate grijile și convențiile vieții culturale, ne simțim ca un animal printre animale, unul dintre copiii unei mame comune - natură Este curios și instructiv faptul că vânătorii sunt de obicei iubitori pasionați și cunoscători de animale; iar printre naturaliști foarte mulți erau vânători Poate cea mai bună descriere a modului în care dorința simplă și instinctivă de "a avea mai aproape" animalul interesat duce la vânătoare, o găsim la Seton-Thomson în povestea pentru copii despre "Little Savages"; băiatul a omorât pasărea și răspunde reproșurilor mamei sale: "Nu am vrut să o omor, dar era atât de drăguță Am iubit pasărea drăguță Acum înțeleg de ce am ucis-o: pentru că a zburat departe de mine Dacă aș putea să o privesc mai atent, să o ating sau măcar să-i ascult cântând zilnic, atunci, probabil, nu aș vrea să-i fac rău Nu m-am gândit să o omor, ci doar să o prind Culegi flori pentru că îți place să le pui în camera ta, nu pentru că ai vrea să le distrugi Când se estompează, te superi Am vrut să iau o ciocârlă așa cum iei tu flori Pentru fiecare persoană, relațiile sale cu natura și animalele sunt completate de relații cu ceilalți oameni Din această sferă, am vorbit deja despre luptă și dragoste sexuală, am atins și despre relațiile oamenilor pe bază de muncă Dar relațiile oamenilor unii cu alții sunt atât de infinit de variate, emoțiile care apar pe baza acestor relații, iar operele de artă care educă aceste emoții sunt atât de numeroase încât, desigur, nu există nici o modalitate de a chiar pe scurt și aproximativ descrie-le pe toate Prin urmare, ne vom opri doar asupra a două tipuri de emoții care sunt deosebit de interesante pentru noi Sentimentul de simpatie pentru toți oamenii în general este, desigur, una dintre cele mai nobile, utile emoții social Dacă în exemplele anterioare am avut de-a face cu emoții care sunt în mare măsură rudimentare, ca Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ pasiune pentru vânătoare, călărie etc , acum am atins cea mai progresivă emoție, a cărei înflorire deplină aparține încă, fără îndoială, viitorului Și aici putem stabili următorul fenomen interesant: cu cât emoția este mai derivată și mai nouă, cu atât rolul jucat de artă în dezvoltarea ei este mai mare S-a vorbit în primul rând despre semnificația educațională a artei în general în aplicarea simpatiei sociale asupra emoțiilor - milă, compasiune etc), tocmai pentru că aici este în primul rând izbitoare Cu cât emoția este mai profundă, mai elementară decât, ca să spunem așa, organică, cu atât mai

puțin rolul artei în educația ei Dezvoltarea unor emoții precum cele ale sexelor este foarte probabil să fie doar un "rezultat neintenționat" al artei Scopul sau funcția reală a artei ca dispozitiv social special este, după toate probabilitățile, dezvoltarea unor astfel de emoții, care apar doar pentru prima dată în procesul de complicare și progres al vieții sociale Iar una dintre aceste emoții cele mai noi este sentimentul iubirii creștine universale Dar este remarcabil că, comparativ, foarte puține dintre cele mai bune opere de artă sunt dedicate cultivării acestei emoții*) Acest fapt uimitor al nesemnificației comparative a artei creștine se explică, în opinia noastră, pur și simplu prin influența în general nesemnificativă asupra soartei oamenilor creștinismului însuși Tendințele iubirii lumii sunt încă prea puternic echilibrate de tendințe de un caracter opus Dragostea creștină este încă contrazisă de sentimente prea puternice de simpatie excepțională - familială, națională, de clasă, de clasă etc În procesul luptei raselor, naționalităților, claselor și partidelor și, în sfârșit, lupta generală a tuturor împotriva tuturor, creștin iubirea este încă prea puțin oportună Prin urmare, arta creștină este doar ultima, încă nouă și, prin urmare, neînsemnată concluzie !) "Cea mai înaltă sarcină a artei este de a produce o emoție estetică de natură socială, spune Guyot (Arta din punct de vedere sociologic, p)) În cea mai mare parte, acestea sunt tocmai lucrările pe care Tolstoi le clasifică drept "artă bună " În ceea ce îl privește pe Tolstoi însuși, trebuie remarcat că, dacă nu putem în niciun fel să fim de acord cu el și să clasificăm romanele sale din prima perioadă drept " artă proastă", apoi, cu cealaltă parte Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK dezvoltarea unei arte uriașe - națională, de stat, de clasă, de partid, patriotism, exclusivitate națională, solidaritate patrimonială și de clasă, disciplină de partid etc , și, în sfârșit, arta de a îngust individuale, educatoare a emoțiilor, utilă individului în ea lupta împotriva tuturor Nu există artă creștină pur și simplu pentru că nu există deloc conștiință socială creștină, excluzând toate celelalte simpatii de grup, despre care vorbește Tolstoi Dar nu se poate decât să fie de acord că, dacă recunoaștem creșterea tendințelor spre pacea veșnică, organizarea muncii și distrugerea concurenței economice, atunci ar trebui să ne așteptăm și la înflorirea artei care educă emoțiile sociale ale comunității tuturor oamenilor, general egalitate și iubire Și credem că în în educarea acestor emoții, arta joacă un rol mai semnificativ decât în educarea unor emoții de bază precum sexuala, vânătoarea etc Foarte aproape de emoțiile simpatiei sociale, emoțiile sociale • protest nud Acest sentiment de protest social este și unul dintre cele mai progresiste sentimente, iar rolul artei în educația ei este foarte mare Din nou aici trebuie să punem Evanghelia pe primul loc Apoi, în cele mai diverse epoci și printre cele mai diverse popoare din când în când, au existat oameni cărora neadevărul social, minciunile și convențiile moralității noastre le erau prea clare Apoi a răsunat și a răsunat în mii de inimi un protest împotriva vieții lor contemporane și un apel la o viață nouă, apelul hier auf Erden sebón das Himmelreich errichten II Aici putem sublinia din nou marele rol pe care îl joacă arta în dezvoltarea emoțiilor revoluționare Câți oameni în activitatea lor revoluționară, sau cel puțin în sentimentele lor revoluționare, au fost inspirați de artă, putem judeca după câte ori au mărșăluit diferite mișcări cu caracter politic, social, național sub steagul oricărei idei revoluționare sau nume revoluționare Aceste nume și idei au fost, desigur, trebuie să recunoaștem că multe dintre poveștile sale, pe care el le numește "artă bună", sunt într-adevăr exemple de

artă bună în fiecare sens al cuvântului Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ simboluri, dar în spatele lor stătea puterea obiceiurilor emoționale, hrănite deja mai devreme de empatia estetică pentru lupta și învierea acestor eroi simbolici, legendari Fiecare nouă catastrofă majoră împrumută de la cea anterioară o parte semnificativă a simbolismului, frazeologiei, retoricii sale și, odată cu aceasta, o anumită emotivitate Figurile Marii Revoluții Franceze s-au inspirat din numele eroilor clasici și au împrumutat de la ei multe ipostaze, și împreună cu ipostaze și emoții; iar figurile din ' au încercat în fiecare detaliu să semene cu iacobinii din ' Este evident că numele, tradițiile și aspirațiile anului au trăit în inimile lor cu mult înainte de revoluția din februarie Revoluțiile - aceste "locomotive ale istoriei" - de-a lungul secolelor și peste oceane își întind mâinile una către alta și își transmit tradițiile, simbolurile și emoțiile speciale care trăiesc în inimile oamenilor și se transmit din generație în generație, în principal prin empatie estetică Și în istoria noastră rusă, acest împrumut de tradiții revoluționare a jucat un rol semnificativ Fără îndoială că amintirile și emoțiile Marii Revoluții au trăit în inimile și au influențat acțiunile multor personalități rusești, de la membrii "Comitetului de Securitate Publică" Alexandru până la revoluționarii din ultimele zile Numele lui Robespierre, Desmoulins și Danton, scenele din și iunie, iulie, august , au stat în fața ochilor lăuntri ai multor și multor revoluționari din vremurile de mai târziu, iar Marsilieza a supraviețuit un secol și a devenit aproape o lume imnul revoluționar Și este curios, în același timp, că tocmai cei care se întorc în adâncurile timpului cresc toți și capătă dimensiunea unor uriași, în comparație cu care figurile moderne par pigmei nesemnificativi Contemporanii se plâng mereu de absența oamenilor, - se plângea doamna Roland la vremea ei, se plângea Marx în În comparație cu puritatea empatiei revoluționare estetice, emoțiile reale asociate cu nume și evenimente reale, poluate de ambiție, suspiciune mănâncă trădare iar trădarea, cruzimea, frica par meschine și jalnice Între timp, într-o experiență estetică, toate acestea se retrag, sunt uitate și întunecate de evenimente care ne sunt clare în toată puterea și poezia lor Ferocul Pugaciov, care l-a spânzurat pe savantul astronom Lovitz "în Questions of Philosophy, Vol u Biblioteca "Runivers" VSEVELOD FAUSEK mai aproape de stele", pentru noi figura este fără îndoială poetică Prințul "dictator" S Trubetskoy, care a stat toată ziua pe decembrie în fața sediului principal, "singur, cu mare disperare și frică", a fost adus la Palatul de Iarnă și a îngenuncheat în fața lui Nikolai Pavlovici cu cuvintele: " la vie, Sire , la vie", desigur, nu a fost un erou revoluționar Dar câte inimi au fost emoționate de poeziile "Femeilor ruse" și, împreună cu prințesa Trubetskoy, s-au închinat în fața suferinzii - soțul ei și, ca răspuns la apelul de a se întoarce înapoi în lume, a refuzat cu mândrie - Nu, în această pădure tăiată N-or să mă ademenească, Unde erau stejari la cer, Și acum ies cioturile! Întoarcere? Să trăiești printre calomnii, Fapte goale și întunecate? Nu e loc acolo, nu există prieten pentru Cel ce a văzut cândva lumina! - Dar protestul este îndreptat nu numai către relaţiile politice, ci într-o măsură mult mai mare - în ceea ce priveşte arta - împotriva anumitor sfere ale vieţii publice, a anumitor manifestări ale asupririi unor oameni de către alţii Vizualizarea clară a nesimțirii și cruzimii formelor de viață stabilite iese mai clar cu empatia estetică pentru suferință și indignare ("groarea și compasiunea" se trezesc mai puternic, iar o persoană învață curând să fie umană și să nu arunce primul piatră la cei căzuți), decât cu orice

raționament teoretic Hier wohht sie, hinter dieser feuchten Mauer, Und ihr Verbrechen war ein guter Wahn, Faust vorbește despre Gretchen, iar aceste cuvinte minunate, care sună ca un protest nedumerit împotriva cruzimii fără sens a mulțimii, ne cheamă mai puternic decât predicile la indignare și la schimbarea acelor relații umane care creează posibilitatea unei cruzimi flagrante precum executarea Gretchen Dependența economică, nevoia și exploatarea celor slabi de către puternic, convenționalitatea moralității sexuale, forma învechită de căsătorie și familie, cruzimea raporturilor juridice stabilite, Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ Õ justiția instanței și cruzimea nepotrivită a pedepselor, oprimarea opiniei publice - într-un cuvânt, toate sferele vieții în care unii depind de alții și unde, în consecință, unii îi pot asupri pe alții - toate aceste sfere și-au găsit revoluționarii, dușmanii și distrugătoare Și dacă arta spune puțin despre iubirea creștină, atunci ea dă mult spațiu sentimentului de indignare și compasiune față de cei asupriți Această emoție este cu siguranță nouă; este un produs de înaltă dezvoltare, iar rolul artei în creșterea ei este cu siguranță foarte semnificativ Rebeliunea socială se transformă cu ușurință în rebeliune metafizică Odată cu creșterea conștiinței omului, a crescut și atitudinea sa critică față de lumea înconjurătoare Iar când un filozof începe să înțeleagă această lume, să cunoască legea naturii, el le evaluează din punctul de vedere al idealului său etic și pronunță o propoziție Apoi o persoană ajunge la concluzia că "înaintea curții de etică, cosmosul nu poate decât să fie condamnat" (Huxley), apoi Cain îl ucide pe Abel, apoi Ivan Karamazov își întoarce cu respect biletul Se naște pesimismul, chemând la sinucidere sau la nirvana lipsei de voință și apatiei Această emoție de protest metafizic este adesea întâlnită în artă și putem fi din nou convinși că poziția noastră cu privire la creșterea rolului artei pe măsură ce emoția devine mai complexă este justă Dacă toate acele sentimente despre care am vorbit mai sus au crescut pe baza nevoilor vieții reale și au fost crescute doar de artă, atunci această emoție de protest împotriva legii naturii este deja aproape exclusiv o emoție artificială Și ne confruntăm din nou cu aceeași problemă ca și în sfera dizarmoniei relațiilor sexuale La ce folosesc omenirii astfel de emoții, cum să le explic în termenii supraviețuirii celui mai apt? Cum s-ar putea dezvolta o astfel de emoție ca protest împotriva universului, plictiseală și dezgust față de viață? Nu ne angajăm să rezolvăm aceste întrebări și, în plus, ele depășesc sfera competenței noastre Avem dreptul de a refuza decizia lor pe motive pur formale, ca să spunem așa "în afara jurisdicției noastre" Arta urmează viața Și dacă este o adaptare, în esența ei profund utilă, atunci când viața însăși este dizarmonică și de neînțeles, și * Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK i se sustrage si ea Printre alte fenomene ale vieții mentale a unei persoane - fenomene care sunt utile unei specii și unui individ și de înțeles pentru noi din punct de vedere al utilității - există un astfel de fenomen anormal și de neînțeles, necunoscut oricărui alt reprezentant al zoologiei lume, ca dorința de autodistrugere - sinucidere Aici înțelegerea noastră se termină, cunoștințele noastre sunt neputincioase și împreună cu Mephistopheles suntem gata să repetăm "nun sind wir wieder an derGranze unse-res Witzes, da wo euch Menschen der Sinn überschnappt" Dar dacă această prăbușire a înțelepciunii noastre nu distruge înțelegerea vieții mentale elaborată de știință ca proces teleologic, atunci nu distruge nici concluziile noastre despre utilitatea artei Există câteva emoții dăunătoare și de neînțeles în viață, dar un număr infinit dintre ele

sunt utile și oportune Și, prin urmare, arta, educând emoții utile, poate, ca "rezultat neintenționat", să educe și emoții care apelează la autodistrugere și moarte În concluzie, încă câteva observații "A vedea scopul și scopul artei în plăcerea pe care o primim de la ea este ca și cum ai atribui, așa cum fac oamenii care se află la cel mai de jos stadiu de dezvoltare (sălbatic, de exemplu), scopul și scopul hranei în plăcerea derivată din acceptarea lui" Am putea lua aceste cuvinte ale lui Tolstoi ca o epigrafă la articolul nostru Scopul artei nu este plăcerea, la fel cum plăcerea nu este scopul mâncării Principalele erori de opinie ale majorității esteticienilor sunt, în opinia noastră, că au amestecat inconștient două puncte de vedere diferite Ceea ce este adevărat pentru unul dintre ele este greșit atunci când este aplicat celuilalt Din punctul de vedere al scopului subiectiv al artei și experiența estetică constă în plăcerea pe care o oferă Arta este o activitate făcută de dragul ei; în conştiinţa subiectului este un scop în sine În acest sens, cererea "artă de dragul artei" este cu siguranță adevărată; dar este la fel de adevărat că știința de dragul științei, dragostea de dragul dragostei, jocul de dragul joacă, somnul de dragul somnului, mâncarea de dragul hranei Aici toată diferența este doar de grad, doar în ce măsură rezultatul real al activității este îndepărtat de activitatea în sine Pentru^ Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI JOACĂ ceea ce este evident pentru a mânca și a dormi nu este atât de clar pentru dragoste, cu atât mai puțin pentru joacă și artă Totuși, din punct de vedere obiectiv, toate aceste activități pot fi prezentate ca utile unui individ sau unui tip de adaptare; obiectiv, scopul lor nu este în ei înșiși, ci în utilitatea lor, în rezultatul lor Arta nu face excepție; și are funcția sa utilă Scopul artei, așa cum am încercat să arătăm, este de a educa caracterul emoțional al omului Am oferit o privire de ansamblu superficială și, desigur, foarte incompletă asupra emoțiilor hrănite de artă Cele mai multe dintre aceste emoții sunt utile - fie pentru individ, fie pentru familie, fie pentru un anumit grup social, cum ar fi moșia, clasa, naționalitatea sau pentru întreaga umanitate Multe emoții sunt, totuși, în mare măsură rudimentare; semnificaţia lor practică într-o anumită epocă este neîndoielnică, dar odată cu schimbarea condiţiilor de viaţă culturală, activitatea motivată de acestea şi-a pierdut deja în mare măsură utilitatea iniţială Și, în sfârșit, unele emoții sunt, din punct de vedere al utilității, o ghicitoare, arta le educă și pe ei, dar această contradicție separată nu trebuie să ne încurce Excepția nu face decât să confirme regula generală: arta educă caracterul emoțional al unei persoane în conformitate cu condițiile activității sale viitoare Și dacă în viața reală întâlnim, alături de emoții fără îndoială utile, și emoții dăunătoare, atunci este clar că viața estetică a unei persoane, ca o adaptare foarte complexă și derivată, poate reprezenta parțial unele abateri de la utilitatea generală a emoții estetice De asemenea, am constatat că semnificația artei în dezvoltarea diferitelor emoții nu este aceeași Cu cât este mai organică și mai veche în seria dezvoltării istorice a emoției, cu atât arta are mai puțină influență asupra acesteia Emoțiile însă, care au apărut abia recent în stabilirea unor noi condiții de viață și au mai puțină stabilitate și impulsivitate, dezvoltarea lor atât în fiecare individ uman, cât și în umanitate în general, se datorează în mare măsură tocmai artei În timp ce emoțiile de primul tip sunt trezite cu ușurință atunci când este prezentat un obiect real (original), de exemplu, emoțiile de foame, apetit sau emoții sexuale, emoțiile de al doilea tip Biblioteca "Runivers" VSEVOLOD FAUSEK poro, mai derivat și mai nou, la punerea în scenă a

originalului, relativ nu sunt trezite atât de ușor, de exemplu, mila creștină sau indignarea față de inegalitatea socială; prin urmare, faptul că deja empatizaseră estetic cu producerea unei copii este de mare importanță aici În domeniul vieții mentale, toate diviziunile sunt foarte arbitrare, toate limitele nu sunt clare Orice clasificare aici poate pretinde doar o acuratețe și o completitudine foarte relativă Am încercat să avem o anumită perspectivă asupra utilității experiențelor estetice, dar nu le negăm unilateralitatea și insuficiența Din motive de claritate, am încercat să eliminăm unele caracteristici și să le prezentăm pe altele mai vizibil Nu ne gândim să negam o parte din semnificația cognitivă a artei - am căutat doar esența ei principală și fundamentală Arta, de preferință, servește cauzei educării unui caracter emoțional; în măsura în care orice diviziune este relativă, în măsura în care arta este amestecată cu alte tipuri de activitate umană - filozofie, știință, religie - în aceeași măsură este complicată de trăsături străine de un caracter cognitiv și de altă natură Dar ceea ce o deosebește de toate aceste activități, ceea ce unește toate tipurile de artă - dans, muzică, pictură, sculptură, poezie - în ceva unic și întreg, este scopul special al artei Acest scop este educarea unui caracter emoțional Ca atare, arta este la fel de mult un mijloc, un μηχανη, la fel de mult un dispozitiv util ca orice altă activitate umană Am încercat să dovedim acest lucru, cât am putut, în articolul propus Vsevolod Fausek Biblioteca "Runivers" Principiul individualității în psihologie și pedagogie Dedicat lui H N K Una dintre cele mai caracteristice trăsături ale noii istorii, după toate conturile, este trezirea și aprofundarea personalității, creșterea conștiinței personale de sine, apariția acelui set complex de idei, dispoziții și planuri, care se numește individualism Deja Renașterea a fost marcată nu numai de înflorirea strălucitoare a ideilor individualiste, ci și de întruchiparea lor vitală, iar în toată cultura ulterioară, individualismul, ca program vital și ideologic, ca forță creatoare și vis inspirator, nu încetează să fecundeze viaţa spirituală a oamenilor de tipul cel mai divers Raționalismul lui Descartes și empirismul lui Bacon, intelectualismul hegelian și voluntarismul schopenhauerian, misticismul german și romantismul paneuropean, utilitarismul englez și amoralismul estetic sunt prinși în valul individualismului Întrebările de religie, filozofie, morală, politică, economie și în cele din urmă întrebări de pedagogie primesc o formulare nouă, adesea foarte valoroasă Individualismul este poate cel mai esențial moment al culturii moderne; în ea sunt ascunse toate secretele istoriei moderne, logica ei, soarta ei Adevărat, pe lângă înflorirea largă a individualismului, a căpătat putere și o altă tendință - colectivismul, socialismul, "catolicitatea mistică" etc , dar această tendință nu și-a spus încă ultimul cuvânt; succesele sale serioase sunt cu atât mai problematice cu cât justificarea acestor planuri antiindividualiste rămâne încă pe baza individualismului La urma urmelor Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKI forța reală și serioasă nu poate fi dezvăluită decât de acel colectivism, care este el însuși produsul creativității nu personale, ci colective, înrădăcinată în trecut; cu alte cuvinte, tradiția, înțelegerea prin ea a întregii bogății experimentate și dobândite de istoria și oamenii plecați, este adevărata bază a colectivismului Dar acolo unde, rupând cu toată tradiția, ei încearcă "pe cont propriu" să justifice colectivismul (cum vedem, de exemplu, acest lucru în lucrările foarte talentate ale lui Guyot), nu mai avem decât o nouă formă de individualism Oricum ar fi, însăși căutarea limitelor individualismului este curioasă - și se pare

că, cu cât merge mai departe, cu atât va suna mai puternic și mai profund Există, totuși, o zonă în care individualismul încă își sărbătorește luna de miere, unde inspirația este încă inspirată de perspectivele ei atrăgătoare: ne referim la pedagogie și așa-numitele psihologie pedagogică Oricât de strălucitoare este apărarea individualismului aici, se simte că acesta nu a atins încă apogeul: se poate prevedea cu deplină convingere că triumful individualismului în pedagogie sau psihologia educației nu se va diminua, ci va crește Acest lucru se resimte atât în timiditatea cu care se apără uneori dreptul la individualizare a educației, cât și în îndrăzneala oarecum nestăpânită cu care alții încearcă să-l pună în practică: încă nu a venit vremea acestei zone de calm , creativitate încrezătoare în sine Strict vorbind, principiul individualizării educației, , ca principiu, a fost proclamat demult, dar abia recent a primit dreptul de cetățenie în pedagogia concretă Chiar și Rousseau în "Emile" al său a respins hotărât școala, iar acest lucru, desigur, s-a reflectat nu numai în dependența generală a concepțiilor pedagogice ale lui Rousseau de concepțiile sale filozofice și istorice, ci și în altceva Individualizarea educației în ochii lui Rousseau, prin însăși esența sa, a eliminat momentul școlii și a fost nevoie de un secol întreg pentru a face posibilă susținerea principiului individualității în școală, utilizarea școlii ca mijloc de dezvoltare a individualității Adevărat, Herbart cu toți adepții săi, în esență, stătea în același punct de vedere, dar trebuie să admitem că Rousseau este mai ascuțit și mai profund decât Herbart în sentiment Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE ax opusul ascuns, antagonismul ascuns al școlii și individualității În ultimul timp școala a fost sacrificată de dragul individualității; Apărătorii noii școli ("libere") plasează individualitatea deasupra școlii - și numai luând acest punct de vedere pot reconcilia principiile opuse Atomismul lui Rousseau a fost în sfârșit depășit de apărătorii noului învățământ: ei rămân apărătorii școlii, ai educației colective, dar acest lucru s-a realizat cu un sacrificiu atât de uriaș, încât noua școală nu a câștigat încă o simpatie largă Orice s-ar putea crede despre noua școală, meritul ei neîndoielnic este că a redus principiul individualității de la înălțimi abstracte la tărâmul practicii vii, că recunoaște posibilitatea de a educa individualitatea în școală, că, apărând individualizarea educației, învinge atomismul lui Rousseau Nu trebuie uitat că și Herbart a recunoscut, într-o anumită măsură, dezvoltarea individualității și a atmosferei școlare ca fiind incompatibile, dar în rândul profesorilor germani, cărora în general le este frică chiar și de spectrul "anarhiei" în școală, adevăratul sens a acestei incompatibilităţi a fost prost înţeles Noua școală a ascutit problema creșterii individualității, a adus ideea ei la concluzii extreme - și, mai mult, în practică - și a pus problema individualizării creșterii mai concret Aici, bineînțeles, influența succeselor psihologiei, care ne dezvăluie treptat secretele proceselor mentale cu care școala are de-a face, de asemenea, a fost afectată Este deosebit de necesar de remarcat influența enormă asupra gândirii pedagogice a acelui principiu fundamental al ultimei psihologii că procesele mentale sunt în cea mai strânsă legătură cu sfera sentimentelor, cu lumea experiențelor morale și a proceselor volitionale Pentru profesorii de școală devine din ce în ce mai clar că este imposibil să se separe în mod artificial viața mentală a unui școlar de experiențele sale morale și, cu cât profesorii își tratează mai serios, mai profund și mai atent sarcinile speciale, cu atât mai

clar este pentru ei că, în în esență, ei au întotdeauna de-a face cu o întreagă personalitate Aceste sau alte neajunsuri ale proceselor mentale se dovedesc foarte adesea a fi rezultatul cauzelor altuia) Dietering a subliniat recent acest lucru în lucrarea sa despre Herbart Die Herbartische Pitdagogik S - Biblioteca "Runivers" V V Zenkovsky ordine și nu au legătură cu activitatea reală a minții Profesorul, chiar și în sarcinile sale speciale, trebuie să atingă astfel de șiruri ale sufletului, să apese astfel de taste care nu au nicio legătură cu munca lui "specială" Cu cât profesorul este mai profund și mai gânditor, cu atât îi devine mai clar că sufletul unui copil este un complex de forțe pe care noi le-am înțeles puțin: profesorul simte cu toată acuitatea unicitatea vieții spirituale a fiecărui școlar Într-un astfel de cadru pedagogic, ideea populară de individualizare a educației capătă o simpatie deosebit de caldă Orice profesor sensibil îți va recunoaște că școala de foarte multe ori nu disciplinează viața mentală a copilului, ci doar o tocește, deoarece școala nu ține cont de nevoile și caracteristicile individuale, de multe ori chiar suprimă propria muncă a elevului Pentru profesorii practicieni, individualizarea educației este un vis drag, iubit, care îi ajută în mijlocul gândurilor veșnic neliniștite *) În general, putem spune că din sfera raționamentului general, principiul individualității se deplasează din ce în ce mai mult în zona muncii pedagogice concrete, vii Dacă noua școală, rupând cu îndrăzneală tradiția, a încercat să apere individualizarea educației în școală, atunci vechile noastre școli, prea inerte, prea grele pentru a urma încercările libere de a crea ceva nou, încă vorbesc sau visează la triumful principiului de individualitate Într-un cuvânt, principiul individualității este cel mai popular și semnificativ lucru pe care educatorii-practicienii și educatorii-teoreticienii timpului nostru cred și pentru care se străduiesc Dar nu trebuie să uităm că, în majoritatea cazurilor, principiul individualității este amintit atunci când un talent strălucitor, o individualitate strălucitoare, trece înaintea profesorului Profesorul se teme să împiedice maturizarea unei astfel de individualități, se gândește cum să aprofundeze și să întărească acel talent, a cărui prezență a scos în evidență acest elev din mulțimea din fața lui Ei bine, ce ar trebui spus despre cei la care nimic luminos, remarcabil, original nu este imperceptibil? rămânând "Pãdagogische Grundsãtze, die praktischen Wert haben sollen, müssen indivîdualistisch sein", exclamă Weber jalnic (Aesthetik, ais pada-gogische Grundwissenschaft, S ï) Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE din punct de vedere al "teoriei", trebuie să admitem că fiecare persoană poate și trebuie să-și dezvăluie individualitatea: fiecare dintre noi este un eveniment nou, unic, de neînlocuit, fiecare are ceva "al lui", are propriile abilități Viața, însă, protestează împotriva acestei idei, aruncând constant peste bord tot felul de învinși, oameni proști, incolori, cenușii Cine nu cunoaște cazurile în care o anumită persoană încearcă în zadar să găsească ceva original în sine și ca urmare nu face decât să-și sublinieze mai clar golul? Povestea lui Hamlet din districtul Shchigrovsky, care a ajuns la concluzia cu profundă durere că nu era nimic original în el, se repetă la fiecare pas Mai trebuie să adăugăm că tocmai în acele sfere în care, ca să spunem așa, cultul individualității domină, aceste căutări ale individualității evazive se termină mai ales tragic Destul de des, viața, în special practica pedagogică, naturi luminoase și bogat înzestrate înalt înalt, afirmă că în alte naturi nu există nimic original și individual Viața duce inevitabil la concluzia că în multe

naturi individualitatea nu este dată, că nu există nimic în ele care să fie dezvoltat, educat, ca forță individuală Psihologia, în predarea sa despre personaje, se alătură acestei concluzii și, prin gura unuia dintre psihologii populari (Ribot), predă despre personaje amorfe Gândirea pedagogică, căzând în aceste fapte, nu poate, nu îndrăznește să le ocolească Dacă luăm în serios principiul individualizării educației, atunci trebuie să admitem că acest principiu ar trebui extins la toți copiii; dacă totuși trebuie excluse naturile incapabile, plictisitoare, incolore, atunci se dovedește că profesorul ar trebui să-și amintească individualizarea educației numai atunci când individualitatea copilului vorbește viu despre sine, când nu poate fi tăcută Și ce se întâmplă dacă cei în care nimic luminos și original nu este imperceptibil, la momentul potrivit, s-au maturizat, descoperă astfel de forțe care * creează în ei o individualitate definită și stabilă? Profesorul nu poate evita întrebarea: dacă individualitatea nu este dată la alți copii, atunci poate că este dată? Poate că lipsa de culoare, "amorfozitatea" altor naturi nu înseamnă absența proprietăților complet individuale în ele, ci Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKI rit doar despre faptul că aceste proprietăți individuale rămân ascunse, nu desfășurate? Simplul fapt că oamenii cu o individualitate strălucitoare o dezvăluie doar treptat, face incontestabilă concluzia că cei în care nu există nimic strălucitor individual, pot fi, ascunde în ei înșiși o sămânță ascunsă, care, în condiții favorabile, se va desfășura într- un caracter individual Nu trebuie decât să ne punem această întrebare o singură dată pentru a înțelege cât de dificil este să procesezi pedagogic conceptul de individualitate Profesorul nu se poate limita la recunoașterea principiului individualității într-un mod abstract: acest principiu este pentru el un program viu pe care trebuie să-l pună în practică, trebuie fie să se retragă înaintea vieții și să recunoască semnificația principiului glorificat doar pentru naturi alese, sau ia-o în serios și încearcă să-l justifice în mod specific împotriva tuturor celor cu care are de-a face ca educator Pentru un profesor serios, dilema este de neînlăturat: fie principiul nostru este într-adevăr un adevăr nou despre copii, despre toți copiii, fie are o semnificație pentru unele naturi - și apoi are un sens foarte limitat, spunând că fiecare dar este individual Dacă ne gândim că "doar copiii supradotați merită pentru ei înșiși acea atenție specială, care pune în față sarcina de a-și educa individualitatea", atunci într-o astfel de situație, pedagogia nu dobândește niciun adevăr nou despre copii Dificultățile gândirii pedagogice în această chestiune sunt atât de complexe încât nu este atât de ușor să scapi de ele Dedicându-le acest articol, trebuie să ne întoarcem mai întâi la psihologie pentru a vedea ce are de oferit psihologia pentru întrebarea noastră Să încercăm să aflăm ce semnificație are principiul individualității în psihologie, pentru a reveni apoi la analiza sa în domeniul pedagogic Gândirea pedagogică nu poate și nu trebuie să ocolească psihologia în rezolvarea problemei puse aici Deci, care este sensul principiului individualității în psihologie? eu Cea mai recentă psihologie este în primul rând de natură empirică, iar conceptele sale sunt în mare măsură determinate de Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL, ÎN PSIHOLOGIE ȘI PEDAGOGIE alcătuirea acelor fapte care sunt accesibile analizei psihologice moderne Dar psihologia empirică a apărut din psihologia metafizică și încă mai poartă urme ale originii sale Conceptele sale, în cele mai multe cazuri, sunt împrumutate din vechea psihologie metafizică, iar toată munca minuțioasă, adesea meschină a celor mai noi

psihologi se rezumă adesea la adaptarea conceptelor vechi la fapte noi, pentru a ilumina vechile analize psihologice cu datele celor mai recente observații Această dependență împiedică adesea munca psihologilor; acesta este cazul, de exemplu, cu prelucrarea celui mai fundamental concept de memorie În fața ochilor noștri, acest concept devine din ce în ce mai estompat, devenind din ce în ce mai incolor și nedefinit), chiar se încearcă să-l elimine complet din conceptele de bază ale psihologiei Și totuși persistă, încurcă, îngreunează analiza Visele acelor psihologi care se gândesc să se limiteze la studiul sferei fenomenale au suferit o prăbușire gravă: să ne amintim, de exemplu, de conceptul de inconștient, fără de care este atât de greu să faci fără și care este atât de dificil a stăpânii! Câtă dezordine, câtă metafizică nedisimulata (uneori de natură pozitivă, alteori de natură materialistă) introduce și totuși nu poate fi eliminată Metafizica în psihologie este absolut inevitabilă: sfera fenomenală, desprinsă de orice "fundament", dă atât de puțin, încât psihologii trebuie fie să se mulțumească cu un tratament foarte modest al "experienței pure", care în psihologie (înțelegerea experienței în sensul obișnuit) este mai ales fragmentar și mizerabil, sau trebuie să pună piciorul în mod conștient și îndrăzneț pe calea metafizicii Cine se uită serios la problemele psihologiei științifice, care este conștient de complexitatea reală și de dificultatea incredibilă a construirii unui sistem de psihologie, nu va scăpa de metafizică, nu se va descurca să construiască concepte care să completeze experiența *) i) "Pentru psihologia științifică, potrivit lui Wundt, nu există "memorie", ci există doar procese elementare cunoscute și legătura lor" Fiz Psih Aulim , B III, S) Sunt de părere că conceptul de "experiență" în psihologie este extrem de nedefinit și că "experiență" trece adesea pentru construcția cea mai pură, metafizica autentică Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKI Cea mai nouă psihologie, cu o grabă febrilă, adună fapte, revărsând astfel o nouă viață în sistemul conceptelor anterioare, dar crearea unui sistem de concepte științifice care să corespundă bogăției de material acumulat nu este încă o chestiune de viitor apropiat Psihologia modernă a acumulat un număr imens de fapte, dar aproape că nu există concepte complet stabilite în ea, sunt gata să spun, deloc Cel mai bun indicator al acestui lucru este absența unei clasificări compilate științific a fenomenelor mentale Dar lionny soit, qui mal y pense! Ne aflăm în pragul unei revizuiri finale a tuturor conceptelor psihologice anterioare; cine s-a adâncit în opera contemporană a psihologilor simte în ei o ascensiune extraordinară a gândirii, o tensiune ridicată a forțelor creatoare Poate că psihologia își va găsi în curând Newtonul Revenind la ceea ce găsim în psihologia modernă cu privire la problema semnificației conceptului de individualitate, trebuie să prefațăm prezentarea noastră cu o analiză a unei dificultăți logice legate de conceptul nostru Este posibil să cunoaștem individul? Această întrebare are o istorie lungă în spate și continuă să fie subiectul cercetărilor logice La urma urmei, toată cunoaşterea se realizează numai în măsura în care descoperim în mijlocul diversităţii experienţei ceea ce este comun, asemănător; cuvintele, acest instrument elementar de cunoaștere, sunt întotdeauna concepte Prin urmare, de mult s-a stabilit că nu putem cunoaşte decât generalul Putem experimenta individul, incomparabil, unic, îl putem purta și realiza în noi înșine, dar nu putem cunoaște decât acolo unde privirea ne deschide posibilitatea comparației, apropierii, unde găsim ceva în comun Individul este limita cunoașterii noastre, conceptul său ultim, acel x nedefinit, doar negativ înțeles, spre care aspiră

cunoașterea, dar la care cunoașterea nu ajunge niciodată În lucrarea sa de acum celebra, Limitele formării științifice naturale a conceptelor, Rickert afirmă în mod explicit că realitatea concretă nu poate fi niciodată cunoscută Aceasta este concluzia inevitabilă din teoria modernă a conceptelor Rickert încearcă, și nu fără succes, să demonstreze natura științifică a asimilării istorice a realității, dar în esență el PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE nu merge mai departe în opera sa decât ceea ce Dilvtey a dat în vremea lui (Beitrâge zur Studium der Individualit) *) Potrivit lui Dilthey, individul, particularul, crește din general, care este baza individului La individ, așadar, generalul nu dispare, ci se manifestă în prezența tipismului, a formelor tipice Numai prezența acestor forme tipice creează posibilitatea cunoașterii individului, deoarece "tipicul" este cel care se găsește la mulți oameni Și dacă oamenii nu se aseamănă între ei, atunci elementele unei personalități separate sunt de obicei repetate într-o altă personalitate, iar acest fapt comunal face posibilă "cunoașterea" individului În esență, individul, individul este incognoscibil, dar prezența tipicului, a repetabilului, a generalului în individualitate creează posibilitatea unei cunoașteri a acestuia: pe scurt, individul este cognoscibil în tipicul său Generalul, tipicul este observat de noi în procesul de abstractizare a atenției, care își evidențiază "elementele" într-o experiență holistică vie Aceste "elemente" sunt produsul abstracției noastre, din punct de vedere psihologic deloc precedând acel întreg act de percepere a individualității *) care este adevăratul fapt al experienței Dar când "elementele" separate obținute prin abstracție sunt din nou unite într-o legătură logică, care acționează deja ca un "concept", atunci aici conceptul, restabilind logic o experiență holistică, își urmează elementele, apare mai târziu decât acesta, reprezintă, ca a fost rezultatul unei combinații de elemente anterior independente De aici își are originea metafizica individualității, pe care tocmai am văzut-o la Dilthey și care este repetată de aproape toată lumea: individul este recunoscut ca ieșind din general Precedenta logica a elementelor se transforma intr-una metafizica si devine baza metafizicii fara a fi supusa unei analize critice Astfel faptul că întregul devine noi *) Sitzungsberichte der Kõnigl preturi Acad d Wissenschaften, S - , în special S -) Nu voi intra aici în următoarea analiză care să justifice utilitatea acestui termen; Voi sublinia doar că o consider a fi cea mai expresivă dintre datele experienței ·   de înțeles (mulțumită discursivității cunoașterii), din studierea acesteia, părțile se transformă într-o recunoaștere metafizică că întregul apare mai târziu decât părțile sale Fără a intra aici într-o discuție a problemei în esență, putem considera individualitatea ca o combinație a acelor sau a altor elemente, ca o combinație a așa-ziselor "unități caracterologice" - remarc doar ilegitimitatea interpretării metafizice a unui fapt logic Acolo unde principiul individualității este înțeles ca o combinație de elemente, tocmai datorită acestei interpretări metafizice, acolo avem o eroare grosolană *) Desigur, în afara disputei este posibilitatea de a cunoaște individualitatea în ceea ce are în comun cu ceilalți; faptul că momentele tipice se repetă ne aduce cu siguranță mai aproape de o mai bună cunoaștere "cu marea ghicitoare a individualității" Acest principiu al tipismului (împreună cu alte fapte despre care vorbește Dilthey) are o valoare euristică ridicată în psihologie, în special în așa-numita psihologie diferențială , dar nu înlătură enigma de bază Dacă ceva este cognoscibil în individualitate, datorită prezenței

trăsăturilor tipice în el, atunci în afara acestui tipic rămâne o rămășiță "indivizibilă", "singura în unicitatea sa", în cuvintele lui Schopenhauer Este de recunoscut? Nu, ne confirmă Rickert; dar chiar dacă este de necognoscibil, poate fi subiect de evaluare a transcendentului, de neînțeles, ceea ce poate fi numit "nucleul individualității" poate fi evaluat de noi, iar din această cauză devine pentru noi o realitate incontestabilă Rickert este de acord că individul ca atare are); pentru el, prezența unui individ, unic, unic, este punctul de plecare, premisa de bază a teoriei sale a conceptelor, dar !) De fapt, adevărata rădăcină a reducerii obișnuite a individualității la sinteza elementelor sale este tocmai logica tradițională, cu cerința ei imaginară a "legii continuității", reducerea complexului la simplu) Folosind termenul lui V Stern (Ueber Psychologie der individuelles Differenzen)) Această premisă, fără de care întreaga teorie a conceptelor lui Rickert este de neînțeles, are cu el un caracter complet dogmatic Acest lucru nu i-ar strica pe Rickertieni să-și amintească Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ȘI PEDAGOGIE Rickert recunoaşte în acelaşi timp individul ca incognoscibil teoretic Realitatea incontestabilă a individului este asimilată de noi experimental, în experiențe morale; realitatea individului este un fel de "pregăsită", "dată" în experiența morală, iar Rickert își propune, pe baza agnosticismului (pe această întrebare), să arate posibilitatea asimilării istorice a individualității Pentru aceasta, Rickert avea nevoie de o opoziție a științelor naturale ale istoriei, extinsă mai mult decât cere logica acestor științe Dacă individul este incognoscibil, el poate fi totuși subiect al științei, subiect al expunerii științifice, nu ca un obiect de studiu, ci ca obiect de evaluare În raționamentul lui Rickert, palid și slab tocmai în partea pozitivă a operei sale, suntem de acord cu faptul că valoarea individualității, pe care o recunoaștem ca de neînțeles, o face reală pentru noi *) De aceea problema individualității este de neșters din filozofie, că afirmăm constant valoarea individului Ca oameni vii, "simțim" în noi înșine, prețuim individualitatea în noi înșine, cerem și celorlalți să o prețuiască în noi Cu cât suntem mai adânci în viața noastră morală, cu atât mai mulți oameni sunt pentru noi nu mijloace, ci scopuri, și tocmai aceste indiscutabile cerințe ale trăirii sentimentelor sunt cele care, din nou și din nou, în ciuda "argumentelor evidente" ale filosofiei, pun problema individualității în coada de așteptare Cunoașterea discursivă nu este capabilă să stăpânească individul, de care se poate apropia doar în măsura în care trăsăturile "tipice" ies în evidență la individ, dar nu îl face pe individ de necognoscibil Este absolut incontestabil că individualitatea, în tot misterul ei, predăm *, realitatea ei apare, în toată indiscutabilitatea ei, în experiența morală, estetică, religioasă Această asimilare a realității individului nu rămâne statică, ci se schimbă odată cu îmbogățirea experienței noastre Prin urmare, individualitatea, ca fapt ineradicabil al experienței, rămâne întotdeauna un obiect de cunoaștere, dar nu discursiv, ci intuitiv, direct, mistic Nerecunoașterea individului i) Vezi cuvintele înrudite ale lui Rickertei "Hondariţe " Rus per , p o Întrebări de filosofie, carte io θ Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKY Adevărul este adevărat până când ne întoarcem la cunoașterea intuitivă, până când ne luăm la procesarea experienței mistice Datele acestei experiențe mistice, care ne servește în general ca mijloc de asimilare a realității x), pot și trebuie să devină subiect de prelucrare științifică Am abordat acele chestiuni ale teoriei cunoașterii care nu pot fi rezolvate în trecere;

Lăsând deoparte, așadar, analiza cunoștințelor mistice, voi rezuma discuțiile noastre Datele experienței senzoriale, în procesarea lor discursivă, nu conduc cunoașterea noastră a individului dincolo de cunoașterea momentelor tipice din acesta Dar individualitatea, ca atare, în experiența noastră morală, estetică, religioasă (voi adăuga și în pedagogie) apare în toată realitatea incomparabilului, de neînlocuit, în întregul mister al ființei sale integrale Acest fapt, ca urmare a experienței insensibile, mistice, poate deveni obiect de cunoaștere în măsura în care apare într-un context coerent de experiență diversă Individul poate fi nu numai subiectul evaluării noastre, ci și scopul aspirațiilor noastre, purtătorul idealului; individul, neînțeles într-un mod discursiv, este înțeles într-o ordine mistică După această analiză a logicii conceptului de individualitate, să trecem la caracteristicile sale psihologice Psihologia, conform opiniei generale, a primit un caracter științific abia din momentul în care a învățat să descompună faptele mentale complexe în elementele lor Datorită analizei psihologice, diversitatea, diversitatea fenomenelor mentale pot fi reduse la un anumit complex de procese elementare, iar fiecare suflet individual, cu toate deosebirile lui față de alte suflete, este considerat de noi a fi supus legilor generale ale sufletului viaţă Psihologii sunt așadar interesați în primul rând să găsească tipare, afirmând subordonarea fiecărui nou obiect de studiu uneia sau alteia legi Dar, studiind legile fenomenelor mentale, psihologia,) Amintiți-vă că realitatea lumii exterioare, "eu" străin nu poate fi construită deloc din datele experienței senzoriale , Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE S , după părerea reprezentanţilor de seamă ai ştiinţei noastre, nu are alt obiect de studiu: psihologia modernă nu studiază sufletul ca pe un fapt special - este, după cuvântul înaripat al lui Heffding, o psihologie fără suflet Studiul anterior al "sufletului" a fost complet dizolvat în studiul "fenomenelor mentale", iar celebra teorie actuală a sufletului încearcă chiar să consolideze această revoluție în principiu În căutarea acelor procese elementare care stau la baza faptelor psihice complexe, psihologia este puțin interesată de întrebarea cum aceste procese elementare sunt organizate în acel întreg numit de vechiul cuvânt "suflet" Psihologia modernă se mulțumește cu conceptul de suflet ca "o unitate de necompusa a faptelor psihice" și rareori vede o problemă profundă aici Între timp, problema sufletului este la fel de fundamentală ca și sarcina de a studia fenomenele sufletului Întrebarea principală aici este aceasta: ce este individualitatea psihică, ca purtător viu al acestor sau altor procese? Cum este întregul alcătuit din părțile sale? Desigur, pentru toată lumea este clar că fiecare individualitate este ceva incomparabil cu ceilalți datorită condițiilor de timp și spațiu; fiecare are propria sa lume a ideilor, care, datorită tocmai condițiilor indicate, nu este aceeași cu lumea ideilor altei persoane Dacă Leibniz a afirmat pe bună dreptate că este imposibil să găsești două frunze identice pe un copac, atunci astfel de "complexe" complexe ca o persoană sunt cu atât mai diferite Intrând adânc doar în latura psihică a individualității, suntem mult mai frapați de incomparabilitatea experiențelor fiecărei persoane decât de asemănarea lor Generalul în oameni apare întotdeauna pe fundalul individului Chiar dacă acceptăm că sufletul la naștere este o tabula rasa, atunci în acest caz experiența fiecărei persoane, soarta impresiilor trăite, sunt atât de individuale și incomparabile încât "asigură" complet fiecare persoană de unicitatea sa) Individualitatea psihică este creată în primul rând de timp și spațiu și tocmai în ele

se află rădăcina a ceea ce filosofii numesc principium individuationis Acest gând) Remarci bune despre acest subiect pot fi găsite în articolul scurt al lui James "The Significance of Individuals" Vezi James, Dependența credinței de voință * Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKI abordează mai ales convenabil poziția că întregul flux al vieții mentale este compus din interacțiunea diferitelor procese elementare Secretul individualității se reduce, din punctul de vedere al acestor două prevederi, la neasemănarea materialului care umple sufletul (disimilare, în funcție de condițiile de timp și spațiu) și diferența în combinațiile acelor procese elementare care organizează acest material într-un întreg - în suflet Un studiu mai atent al vieții psihice a scos în evidență încă un alt punct - faptul diferențelor tipice observate în aceste sau în alte fenomene psihice Să luăm binecunoscutele diferențe găsite în studiul cel puțin memoriei, de exemplu, binecunoscutul fapt al diferenței dintre memoria vizuală și cea auditivă, studiat de Binet pe contoare celebre Asemenea fapte, dezvăluind o serie întreagă de diferențe tipice, au acumulat un număr extraordinar și toate conduc la concluzia generală că atât materialul psihic, cât și forțele psihice nu sunt omogene, că "sufletul" nu este construit din elemente identice Puterile minții - memoria, atenția, imaginația, gândirea - sunt diferite, individuale, iar dacă unul își amintește bine culorile, altul - formele, dacă al treilea își amintește perfect numerele, al patrulea - cuvintele etc , etc , atunci este evident că aceeași funcție (memorie, atenție etc) se manifestă diferit la indivizi diferiți *) proprietate comună a sufletului *) Mier Mayman Pedagogie experimentală Rus pe Partea a II-a, p Repetăm că acest punct de vedere stereotip nu decurge din studiul empiric al personalităţii, ci este condiţionat de premisele cu care este abordat studiul În faptul că vor întotdeauna să reducă complexul la simplu, întregul la părți, cei vii la morți, se reflectă doar influența unei viziuni mecanice asupra lumii Nici măcar logica în general, ci doar logica științei naturale mecanice justifică aceste principii; extinderea sensului lor depinde de slăbiciunea gândirii psihologice Vezi lucrarea interesantă a lui Stern Person und Sache ·) Nu intru aici în detaliu într-o prezentare a principalelor diferențe individuale, deși acest material este în continuă creștere și este departe de a fi epuizat O expunere a acesteia poate fi găsită cel puțin în interesanta lucrare a lui Meiman - "Pedagogia experimentală" Cea mai valoroasă lucrare în studiul diferențelor individuale o consider cercetarea foarte talentată a lui Binet: "Etude expérimentale de G intelligence" Am scris deja despre un capitol al acestui studiu într-un jurnal "Gândirea pedagogică" pentru ("Despre cercetările lui Binet asupra memoriei") Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL În PSIHOLOGIE ȘI PEDAGOGIE, rămâne doar prezența anumitor funcții, dar aceste funcții, în funcție de motive care nu au fost studiate mai îndeaproape, sunt îndeplinite de diferite suflete atât de diferit, încât compararea între ele este cu totul imposibilă Și dacă Herbart a recunoscut "memoria" funcției nu a sufletului, ci a ideilor individuale, atunci în lumina varietății de diferențe individuale de memorie care ne-au devenit cunoscute, trebuie, probabil, să fie de acord cu el *) Implementarea unei funcții comune este atât de specifică la diferiți indivizi încât conceptul de memorie, în expresia plină de spirit a lui Meiman *), este doar un nume colectiv pentru numele proceselor eterogene Diferențele individuale nu sunt de natură să facă imposibilă studiul legilor generale ale vieții mentale, dar în același timp sunt atât de semnificative încât fac adesea imposibilă comparația Ce valoare poate avea un studiu comparativ

al memoriei dacă nu sunt luate în considerare acele diferențe individuale, care determină rezultate complet eterogene? Un psiholog, discutând despre schimbarea memoriei odată cu vârsta, a ajuns chiar la concluzia sceptică că, în absența imposibilității ca "celelalte lucruri să fie egale", această întrebare nu poate fi niciodată rezolvată cu certitudine științifică) Iar acest scepticism este invocat din ce în ce mai serios de cea mai recentă psihologie experimentală, care a ajuns la necesitatea studierii proceselor mentale nu izolat, ci în contextul lor psihic Când problemele sunt puse în acest fel, diferențele individuale devin mai grave și mai semnificative Diferențele individuale sunt totuși tipice și faptul dactilizării este cel care le face obiecte de studiu științific Acest studiu abia acum începe, dar chiar și acum există atât de mult material aici încât încercarea lui V Stern de a-l evidenția ca disciplină specială - în "psihologia diferențială" - este întâmpinată cu mare simpatie Dar așteptând multe de la succesele ulterioare ale acestei noi discipline, nici acum nu putem refuza *) "Nu memoria există, ci memoria" - aceasta este cea mai recentă formulare a acestui fapt) Meumann Intelligenz und Wille S) Claparède L'association des idees, p Vezi articolul meu despre cercetarea lui Binet în acest sens Biblioteca "Runivers" S in V Zinkovski soluția întrebării principale - ce este individualitatea, cum este o formă de existență psihică? Această sarcină este abandonată la fiecare pas, cercetările empirice sunt avertizate împotriva influenței misticismului și speculației), și totuși, așa cum era de așteptat, vom găsi la psihologi puncte de vedere destul de precise asupra acestei chestiuni Puteți, desigur, să vorbiți cât de mult doriți despre ecourile metafizicii, dar ideea este, în esență, că problemele fundamentale sunt de neînlăturat oriunde se încearcă procesarea sistematică a experienței și vechiul sfat sceptic de a "abține" de la metafizica nu duce decât la faptul că întrebările de bază le decid, ca să spunem așa, nu în plină lumină, ci parcă în culise Această lipsă de conștientizare a conținutului metafizic face extrem de dificilă evaluarea corectă a gândirii psihologice moderne, dar totuși nu poate ascunde prezența metafizicii în ea În opinia mea, conceptul de individualitate în psihologia modernă are o triplă formulare: în primul rând, vom evidenția conceptul nominalist de individualitate, punându-l în contrast cu alte două concepte realiste, dintre care unul îl vom numi actualist, celălalt substantiv Conceptul de individualitate, din punctul de vedere al nominalismului, nu corespunde niciunui fapt real; din experiență, nu putem decât să afirmăm că fenomenele mentale asociate cu un anumit organism, cu un anumit corp ("individualitate organică"), acționează în primul rând ca membri ai unui tot coerent, apoi cu o serie întreagă de trăsături care disting acest tot coerent din alte psihicuri complexe chimice Sufletul este individual, ceea ce înseamnă că un anumit complex de fapte psihice este conectat funcțional cu un anumit corp; această conexiune este unică, irepetabilă - și creează și "asigură" individualitatea unei persoane Reducerea problemei individualității psihice la problema individualității unei teme organice pare a fi "inevitabil" ca "individualitatea" să fie ceva care apare chiar înainte de naștere; Dar dacă prin "psihic" înțelegem procesele mentale reale, atunci ce poate psihicul *) Geffding Eseuri în psihologie, ed a -a, p Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL PNDIVIDUALN ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE fii experienta? Experiența psihică pare să înceapă atunci când individualitatea organică a fost deja formată într-o măsură considerabilă Este firesc, așadar, să vedem începutul individualizator în date corporale, în "predispoziții" asupra cărora

experiența psihică își dezvăluie acțiunea Teoria "predispozițiilor", "înclinațiilor", este comună în interpretarea individualității Din partea psihicului, individualitatea este deci doar suma acelor particularități, acelor diferențe (în material și în formele vieții mentale) pe care le descoperim într-un suflet dat Dacă toate diferențele individuale ar fi cognoscibile (ceea ce este problematic, deoarece încă nu cunoaștem decât diferențele tipice), atunci individualitatea dată ar fi pe deplin cunoscută de noi în elementele sale După cum reiese clar din expunere, o astfel de înțelegere a individualității psihice ca cuvânt care rezumă toate diferențele individuale este inerentă acelor școli care nu văd în suflet o unitate independentă, integrală, organică, care sunt consacrate metafizicii materialiste și văd cheia sufletelor în activitatea creierului Ƅ x) Dar chiar și în sistemele psihologice de alt tip, o tendință nominalistă apare de îndată ce se pune problema bazei reale a individualității Dacă vedem această bază doar în legătura sufletului cu trupul, dacă nu putem fundamenta psihic individualitatea, atunci ce sens psihologic real poate fi atașat acestui concept, cu excepția sumei diferențelor individuale?) Teoria actuală a sufletului poartă cu ea o altă înțelegere, actuală, a principiului individualității Diferențele individuale care caracterizează un suflet dat apar în fața noastră ca un anumit sistem, ca un întreg viu, coerent Individual) T -e ei nu văd problema individualității ca pe o întrebare psihologică Întâlnim un ecou curios al nominalismului în definiția populară a caracterului ca "totalitatea înclinațiilor caracteristice unei persoane date" (Vezi, de exemplu, Lazursky Eseu despre știința caracterelor Ed , p) O frază foarte neglijentă, apropiată de nominalism, o găsim la Hartmann, care admite că întreaga sumă a diferențelor în structura organismului corporal și în substanța necesară organismului "oferă fiecărui individ singularitatea sa" (citez din lucrarea lui Kozlov) expunere "Filosofia inconștientului * T II, p) Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKY Caracteristicile specifice ale memoriei, atenției, imaginației etc sunt legate între ele, constituie un sistem integral, iar această legătură reciprocă a trăsăturilor individuale, unitatea lor vie, este lucrul real pe care îl acoperim cu conceptul de "individualitate)) Înțelegerea propriu-zisă a sufletului, care stabilește o cauzalitate psihică independentă, pune cu siguranță latura psihologică a problemei noastre; afirmă că sufletul, ca întreg sistem, este un organism mental complet care există pentru el însuși Legătura cu corpul apare ca un fapt definit al conștiinței^ astfel că enigma individualității se află în primul rând în latura psihologică Desigur, se poate slăbi semnificația individualității mentale, se poate nega independența acesteia (după cum vedem în teoria lui Fechner sau, de exemplu, în construcția curioasă a lui Remke - vezi Lehrbuch der allgemeinen Psychologie S -), dar totuși esența problema individualității este determinată de date mentale O varietate de aceeași înțelegere a problemei noastre este punctul de vedere popular asupra individualității, ca și asupra unei combinații, o sinteză a unor proprietăți elementare "Relațiile fizice, sociale și moștenite", spune Geffding pe acest subiect, "sunt elementele din care se ridică individualitatea" Acesta este cel mai răspândit concept de individualitate în rândul psihologilor, iar fascinația față de acesta atinge un astfel de punct încât unii psihologi chiar cred că ar fi posibil să se studieze chiar legile combinațiilor tipice "Elementele caracterologice" sunt concepute aici ca atomi, diverse combinații ale cărora se dorește să le studieze din punct de vedere, este ușor de

observat inacceptabilitatea acestuia Produsele analizei psihologice sunt amestecate aici cu produsele analizei chimice Dacă,) Meiman (Pedagogie experimentală Rus per Partea II, p) formulează această sarcină "ca o reconstrucție sintetică a diferențelor care există de fapt între indivizi din diferențele celor elementare * Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE de exemplu, prin descompunerea apei în oxigen și hidrogen, afirmăm că apa se obține din combinația de oxigen și hidrogen, atunci avem dreptate, deoarece oxigenul obținut din apă poate exista separat Dar cine poate afirma că senzațiile - ca produse ale dezintegrarii percepției - există separat de percepție? Fenomenele mentale se desfășoară în fața noastră într-un flux, într-un sistem întreg, coerent și nu există în afara lui Strict vorbind, cu toată dificultatea deducției psihologice, apariția fenomenelor mentale individuale din esența sufletului este mai de înțeles decât apariția unității vii, organice a vieții mentale din elementele sale Morții pot fi înțeleși de la cei vii, dar înapoi - nu! Individualitatea "se manifestă" într-o serie întreagă de trăsături care o deosebesc de alte sisteme mentale și oricât de greu ne este să înțelegem cum se desfășoară "sămânța" ascunsă a individualității în procesul vieții într-un organism viu, dar acest lucru este încă "mai clar" decât o încercare de a interpreta individualitatea, ca o combinație de trăsături elementare Dacă este greu de înțeles cum întreaga lume vie este compusă din atomi incolori, fără sunet, dacă Fechner este profund aici și își apără Tagesansicht-ul de Nachtansicht-ul obișnuit, atunci în psihologie ipoteza care construiește întregul din părțile sale este în mod pozitiv inacceptabilă Wundt, a cărui sensibilitate nu s-a putut împăca cu un asemenea punct de vedere, a exprimat un alt gând *) Nici întregul nu trebuie explicat din părțile sale, nici partea din întreg: întregul este dat împreună cu părțile sale După cum știm, acesta este adevăratul conținut al teoriei actuale a sufletului În consecință, din acest punct de vedere, individualitatea, ca unitate vie a tuturor caracteristicilor unui suflet dat, nu poate fi explicată din părțile sale Individualitatea este un fapt la fel de real ca și manifestările sale individuale, dar nu mai mult !) Heffding, care încearcă totuși să păstreze "legea continuității **, i e derivarea complexului din simplu, recunoaște neputincioasă individualitatea psihică ca "limită a științei" (Eseuri de psihologie P ·) Nu este mai ușor să vezi punctul de plecare în individualitate?) Vezi dezvoltarea excelentă a acesteia în Ebbinghaus, Grundzüge der Psychologie, B I, S ~ Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKI Dar valoarea acestei teorii scade complet de îndată ce acordăm atenție următorului fapt Manifestările separate ale individualității sunt adesea asociate cu influența condițiilor externe ale dezvoltării mentale; din această cauză, orice funcție, îndeplinită într-un fel, sub influența diferitelor condiții, poate fi îndeplinită în alt mod Variabilitatea diferențelor individuale ridică așadar inevitabil problema bazei reale, neschimbate, a individualității Individul, care este ușor înlocuit de altul, nu ne poate explica integritatea definită a organismelor mentale, legile dezvoltării lor Dezvoltarea organismului (nu doar cea mentală) nu poate fi redusă numai la condiții externe și, la urma urmei, diferențele individuale în schimbare pot primi integritate internă doar pe o bază stabilă După cum se știe, biologia se ocupă și de această problemă, care decurge din prezența a doi factori determinanți în dezvoltarea organismelor: ereditatea și variabilitatea Trimitând cititorul la excelentul articol al lui Hertwig despre acest subiect,* să ne întoarcem la problema psihologică

Variabilitatea diferențelor individuale nu elimină logica internă în dezvoltarea și dezvăluirea individualității Prezența tocmai acestei unități în procesul vieții individuale, în legătură cu variabilitatea caracteristicilor individuale individuale, face inevitabil separarea bazei reale a individualității, care determină dezvoltarea acesteia, de manifestările sale Această separare, care duce la recunoașterea nucleului metafizic al individualității), este absolut inevitabilă pentru o psihologie sistematică care nu ignoră faptul oportunității și logicii interne în dezvoltarea individualității În psihologia populară, vom găsi peste tot o mărturisire explicită sau ascunsă a acestui punct de vedere, așa cum auzim despre el *) Vezi Hertwig Evolutie sau epigeneza? (Probleme controversate moderne ale biologiei) Rus pe) Baza reală a individualității nu încetează să fie metafizică, deși este asimilată de noi în experiența directă (de exemplu, etică, estetică etc), întrucât aici este introdusă de noi ca o construcție care completează experiența obișnuită mier despre acest Sigwart Logik, -te Auli B II, S Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL PNDIVIDUALN ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE predispoziţii de investigaţie etc *) Trebuie să admitem inevitabil că în spatele diferențelor individuale există o bază reală a individualității Însăși revelația acestei individualități poate depinde de condițiile exterioare, iar în unele naturi se maturizează foarte încet, în altele repede, dar, evident, fiecare suflet, intrând în procesul vieții, introduce un fel de începuturi, prin care principalul lucru într-o persoană este determinată Conștiința acestui moment face rodnice pentru psihologie acele principii metafizice, sub dezvoltarea cărora a lucrat mai întâi Plotin, iar după el Leibniz și Herbart Într-adevăr, noi probleme metafizice de natură extrem de importantă și dificilă sunt legate de recunoașterea sensului metafizic al conceptului de individualitate Înțelegerea metafizică a individualității, de exemplu, este foarte greu de combinat cu monismul - și, în ciuda acestui fapt, vedem în istoria filosofiei o renaștere constantă și persistentă a pluralismului! Dar nu vom atinge această întrebare, care pentru noi nu are o semnificație semnificativă, ci vom trece la alta Nimeni altul decât Schopenhauer, care vedea în individ o fantomă subiectivă, a învățat despre imuabilitatea caracterului inteligibil Această întrebare este cea care contează acum pentru noi Dacă vedem o bază metafizică în individualitate, care o separă de manifestările în schimbare ale acestei baze, ar trebui să-l urmăm pe Schopenhauer și să recunoaștem imuabilitatea acestei baze metafizice? Această întrebare, în întregime cu caracter metafizic, nu poate fi soluționată numai pe baza datelor experienței, deoarece experiența este luată aici în sensul obișnuit, restrâns; dar totuși nu se poate crede că nu avem date pentru decizia ei - Nu putem decât să recunoaștem ceva neschimbător în însăși fundamentul individualității - fără aceasta, fermitatea sa metafizică și puterea reală s-ar transforma în nimic Trebuie să recunoaștem că o semnificație reală poate fi atribuită individualității doar dacă are ceva Afirmațiile obișnuite conform cărora individualitatea este suma dispozițiilor cu care sufletul intră în viață se alătură, așadar, conceptului substanțial de individualitate (rămânând pe baza nominalismului în problema bazei psihice a individualismului) Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKI un roi de stabilitate metafizică, nesupusă descompunerii și distrugerii: fără aceasta, individualitatea se transformă în continuare fie într-o fantomă, fie într-un produs al activității creierului aceasta devine o simplă schimbare a fenomenelor spirituale, un simplu flux al acestora Dar simpla recunoaștere a stabilității metafizice a individualității nu necesită încă

recunoașterea imobilității sale metafizice: dimpotrivă, cu aceasta din urmă se pierde legătura sa, ca bază reală a fenomenelor, cu aceste fenomene "Fenomenele" nu pot fi străine de baza sa *), schimbarea lor este un proces real care își are locul în baza lor Și la fel cum faptele psihice ca "procese" ar fi de neînțeles fără conceptul de "bază", așa, pe de altă parte, imuabilitatea completă a acestei baze ar face acest concept complet de prisos pentru psihologia experimentală *) Din această cauză, conceptul de individualitate, ca bază "metafizică" (înțelegerea acestui cuvânt într-un sens convențional, obișnuit), combină momentele de imuabilitate și variabilitate Distincția dintre aceste momente este posibilă, desigur, doar într-o teorie sistematică a sufletului Înainte de a trece la rezultate, trebuie să atingem încă o întrebare Individualitatea, luată din latura întregului conținut, apare în fața noastră ca un sistem de aspirații extrem de divers, adesea contradictoriu, ca un "cameleon", în cuvintele lui Herbart Și tocmai de acest fapt trebuie să ne atingem tocmai acum, după ce am ajuns la înțelegerea metafizică a individualității Unde este unitatea vieții mentale pe care am folosit-o drept argument, dacă în spatele ei se ascunde o diversitate atât de periculoasă? Nu degeaba a apărut teoria personalității, creată de James și care stabilește multiplicitatea ciclurilor întregi și închise de fapte mentale, nu întâmplător doctrina individului În conștiința acestui fapt se află semnificația durabilă a metafizicii lui Leibniz, care, totuși, a reelaborat doar idei apropiate ale lui Plotin Să reamintim explicațiile excelente ale acestui lucru de L M Lopatin) Lupta cu acceptarea unui astfel de concept de substanță mentală ca bază neschimbătoare a fenomenelor, epuizează adevărul teoriei actuale a lui Wundt Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE știri; ca "punctul de trecere a unui număr nelimitat de tipuri", în cuvintele lui V Stern Însă semnificația acestui fapt este neutralizată de un alt fapt, nu mai puțin fundamental - prezența unei eforturi de armonizare a vieții spirituale Vl Solovyov a văzut corect în acest efort de a restabili natura integrală a moralității noastre Individualitatea psihică, ca unitate holistică, ne este parțial dată, parțial dată, iar dezvoltarea morală constă în esență în îndreptarea (folosind cuvântul înaripat al Adormirii) principiului care stă la baza individualității Fie ca sufletul nostru să fie un cameleon, dar din adâncurile lui se naște dorința de a-l armoniza, de a crea un "personaj" integral, consistent, agreat intern Din această aspirație, al cărei sens este bine definit de Vl Solovyov, și întreaga noastră viață morală se naște și, deoarece există în noi, poartă cu ea un suflet despicat Acest fapt al scindării sufletului, expunerea naturii superioare și inferioare în el, lupta a două principii, își are rădăcinile, pe de o parte, în diversitatea originară a înclinațiilor individuale, iar pe de altă parte, el este evident că există o oportunitate ideală pentru fiecare individ de a atinge o integritate armonioasă în eforturi Este instructiv ceea ce aduce procesul de dezvoltare morală; triumful înclinațiilor mai înalte, mai bune, că, ca urmare a iluminării morale, nu dispare nici o singură trăsătură profundă a individualității, că viața morală, bazată pe luptă, încă nu suprimă individualitatea, ci doar o îndreaptă, permite plenitudinea caracteristicilor individuale să se desfășoară Acest fapt este o ilustrare excelentă a distincției făcute mai devreme între neschimbarea și schimbarea bazei reale a individualității Trăsăturile de bază ale individualității nu pot fi eliminate, dar corelația lor reală nu este niciodată de așa natură încât să poată rămâne netulburată Sufletul nostru intră în viață ca

stricat, având nevoie de muncă morală; lumina idealului luminează pentru fiecare suflet propriul său drum de iluminare morală Individualitatea ne este parțial dată în acea neschimbătoare, în acele trăsături de bază care îi sunt inerente încă de la început și nu pot fi înlăturate Biblioteca "Runivers" V V ZENKOVSKI este luată, dar parțial ne este dată ca o formă ideală în care forțele existente ale individualității își găsesc armonizarea Nu ar fi de prisos să remarcăm că același Herbart a predat despre procesarea individualității haotice într-un personaj moral, datorită căruia devenim o "personalitate" Să rezumam acum Din punct de vedere al psihologiei, individualitatea este baza reală, forța vie a dezvoltării mentale, sursa și cauza ei Interpretarea nominalistă a individualității psihice ca o simplă sumă de caracteristici individuale poate fi menținută numai atâta timp cât psihologia este tratată materialist, atâta timp cât se limitează în domeniul psihic la subordonarea a totul legilor asociației Dar de îndată ce luăm punctul de vedere al independenței vieții psihice, individualitatea în aspectul ei psihic ne apare imediat ca un fapt real, ca o unitate vie a vieții psihice Interpretarea reală a individualității este prima propoziție pe care o extragem din psihologie Dar luând acest punct de vedere, putem descompune individualitatea în elementele ei constitutive și putem vedea în ea o sinteză a aspectelor sale individuale; cu toate acestea, acest concept popular este deosebit de inacceptabil Individualitatea este o forță vie, și nu o combinație artificială de "unități caracterologice"; prin urmare, se poate mai degrabă să fie de acord cu teoria actuală a lui Wundt și Ebbinghaus decât cu derivarea individualității din elementele sale Am văzut, totuși, că nici măcar înțelegerea reală a individualității nu poate fi menținută, deoarece dezvoltarea mentală dezvăluie prezența, pe de o parte, a unor momente stabile, influente din punct de vedere mental, în suflet și, pe de altă parte, se bazează pe faptul că variabilitate Trebuie să acceptăm prezența unui nucleu stabil de individualitate, caracteristici individuale stabile; unitatea lor vie formează adevărata bază a dezvoltării individuale Numai într-un astfel de concept poate fi pe deplin formulat simțul nostru imediat al individualității, care, deși își afirmă realitatea "metafizică", îi recunoaște și stabilitatea Psihologia nu poate să nu recunoască faptul că individualitatea este Biblioteca "Runivers" PRINCIPIUL ESTE INDIVIDUAL ÎN PSIHOLOGIE ŞI PEDAGOGIE de părți ne sunt date, dar parțial date Diversitatea haotică a forțelor individuale fundamentează dezvoltarea morală și, prin urmare, justifică semnificația reală a acelui ideal pe care, vag, dar totuși destul de individual, fiecare dintre noi îl purtăm în sine Iată materialul care ne-a fost necesar pentru a discuta problema pedagogică a individualității; la această discuție ne întoarcem acum V V Zenkovsky {Va urma) Biblioteca "Runivers" Al IV-lea Congres Internațional de Filosofie la Bologna (- aprilie ii) eu Când în a avut loc la Paris primul congres internațional de filozofie în timpul expoziției mondiale, mulți oameni au sugerat involuntar să se compare rezultatele modeste ale unei întâlniri a reprezentanților filosofiei cu triumful strălucit al tehnologiei și științelor aplicate Pe fundalul strălucitor al unei gigantice demonstrații a progresului tehnologic, legat prin mii de fire cu interesele "capitalei lumii" și ale întregii omeniri, congresul filosofilor abia sesizabil s-a întunecat undeva în colț ca o pată modestă; și nu există nici cea mai mică îndoială că participarea multor persoane la congresul filozofic se explică tocmai prin puterea atractivă a acestui fundal și că, prin urmare, însuși faptul realizării

ideii de congres trebuie să fie în mare măsură atribuite tehnologiei Ce căuta spiritul în această piață zgomotoasă, ale cărei adâncimi sunt ascunse în abstracția vieții? De ce a fost necesar ca oamenii, a căror existență însăși este justificată mai ales de nevoia de autoaprofundare, de "întoarcere spre interior", să copieze congresele tehnicienilor și reprezentanților științelor aplicate? A fost posibil și nu a fost lipsit de sens să încercăm să împrumuți formă și organizare de la cei al căror scop este să acționeze în exterior? Aceste întrebări despre semnificația și justificarea congreselor filozofice au fost ridicate - și rezolvate Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL în felul lor, chiar la primul congres susținut de președintele său, Émile Boutroux Dar la următoarele trei congrese de filozofi, aceste întrebări au ocupat locul principal; au fost doar formulate diferit și permise altfel Boutroux a subliniat cu toată energia sa că fiecare filozofie se sprijină pe același fundament social pe care se bazează toate celelalte științe și fiecare activitate umană în general A încercat cu sârguință să mute filosofia pe terenul șubrede al ideilor sociale "Qui peut dire, si notre logic elle-même n'est pas relative à la période du développement, dans laquelle se află în prezent l'humanité?" a întrebat el cu scepticism, conturând astfel contururile relativiste pentru filozofie în general Dar încercând să postuleze o anumită unificare socială sub forma unui congres, Boutroux nu s-a limitat la o referire generală la principiul de bază menționat: el a arătat, de asemenea, că în jurul filosofilor - singuratici, menținându-și în mod conștient izolarea de ceilalți, inelul care le îngustează fatal strânge În același timp, nu numai propria lor sferă mentală este restrânsă, dar este, de asemenea, imposibil să-și exprime propriile opinii filozofice cu suficientă completitate și acuratețe Literele, cuvintele, propozițiile, cărțile întregi nu pot transmite în mod adecvat ceea ce este ascuns în adâncul intelectului "Les écrits, trace inerte de la pensée, ne sont guère que de représentations symboliques de l'activité des intelligences" Modul scris - nu adecvat - de exprimare a gândurilor trebuie completat de unul adecvat, iar aceasta este influența personală, comunicarea personală Această nevoie este sensul existenței congreselor filozofice Și dacă la congresele tehnicienilor vorbim despre coordonarea acțiunilor, atunci în cazul nostru sarcina stabilirii relațiilor între indivizi este în prim plan Acestea au fost premisele inițiale ale lui Boutroux Dar nu le-a adus la finalul lor logic, pentru că a văzut centrul de greutate al întrebării în momentul social II Gourd, președintele celui de-al doilea Congres (Geneva, - septembrie), a avut același punct de vedere După ce am atins aceeași întrebare în discursul său, despre semnificația con-
Questions de filosofie, voi io Yu Biblioteca "Runivers" GBP A RUGE
gressov, Gourd a arătat cu un sentiment de satisfacție că cel de-al doilea congres, convocat de lucrările lui Xavier Leon, fondatorul Société française de philosophie, nu putea avea loc decât datorită prezenței unei conștiințe sociale dezvoltate; totodată, a afirmat și succesele practice ale primului congres: discuții fructuoase despre predarea filozofiei și despre limbajul filozofic internațional Un punct de vedere complet diferit - și mai larg - a fost dezvoltat în discursul său de bun venit de către președintele celui de-al treilea congres, ținut la Heidelberg în (- septembrie), Wilhelm Windelband În timp ce Boutroux (în la Paris) s-a ocupat în principal de o latură a filozofiei - latura personală, Vindelband s-a străduit să o acopere în întregime II dacă Boutroux, în discursul său de la Heidelberg, justificând necesitatea congreselor, s-a străduit în treacăt să formuleze o nouă

definiţie a filosofiei, predând vechile idei arhivei; dacă a vorbit despre "filozofii viitorului" și i-a pus în contrast cu "metafizicienii dogmatici", creatorii "splendidelor sisteme de concepte" și "lumilor inteligibile", atunci Windelband a încercat să rezolve aceeași întrebare despre congrese, pornind de la concept constant de filozofie Mai presus de orice înțelegeri diferite ale esenței filozofiei, deasupra lor, se află ideea necesității de a contribui la acea lucrare de idei care formează esența formală a oricărei științe, ideea nevoii de a lua parte la proces de a dezvolta o auto-înțelegere uniformă, o singură conștiință culturală a omenirii Această idee, această străduință, este acea constantă, acel lucru general care se află în esența oricărui sistem filozofic; Între timp, această conștiință culturală însăși și diversitatea culturii care stă la baza ei sunt mărimea variabilei care umple forma acestei eforturi cu același conținut specific sau cu altul Unitatea spirituală a vieții culturale a întregii omeniri și a unei națiuni separate este doar un ideal, de a cărui realizare ne putem apropia, continuând până la infinit să adăugăm o varietate de factori culturali temporali la totalitatea conceptelor generale care formează latura formală a constiintei Spiritul epocii noastre, dorința de a depăși toate obstacolele spațiale, de a distruge fostul exterior Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL Eu beau dezbinare și izolare și fac o revoluție în toate aspectele vieții noastre exterioare - acest spirit pătrunde și în adâncurile interioare ale conștiinței culturale care se recunoaște pe sine Contradicțiile din toate domeniile culturii și fragmentarea ariilor sale individuale cer din ce în ce mai puternic și mai persistent eliminarea dezunității interne, depășirea cadrelor interne, așa cum distincțiile spațiale cad în viața externă Această aspirație, luată în ansamblu, nu este altceva decât cererea pentru crearea unui sistem de valori care să reconcilieze contradicțiile dintre diferitele valori care se manifestă în științe și instituții culturale Acest sens de reconciliere se dezvăluie clar în congresele filosofilor; respectul pentru contradicțiile din relațiile personale și științifice se ridică la nivelul unui principiu, alături de principiul de mai sus al lucrului în comun asupra dezvoltării unei singure conștiințe culturale "Nu avem nevoie de sinoade și consilii care să stabilească dogmatic bazele oricărei învățături Ne întâlnim pentru a cântări împreună motivele; vrem să învățăm prin schimb oral să dăm fiecăruia cuvenitul Sperăm că ciocnirea contradicțiilor ne va ascuți și șlefui ideile; vrem să ne gândim că în acest concurs de personalități, fiecare dintre noi va face un pas înainte pe acel drum, al cărui scop constă în infinit Dar congresele de filozofie au un alt sens, pe lângă cel intern, sistematic: sunt reprezentantul extern al filosofiei; cer recunoașterea externă a unei filozofii de valoare universală, în numele căreia statul și orașele individuale trebuie să facă sacrificii Congresele altor savanți, ale căror rezultate dau rezultate practice mai evidente, au atins de mult această poziție Acest tip de recunoaștere externă și vizibilă a valorii filozofiei conține și un moment cultural, ceea ce face din congresele filosofice un factor cultural remarcabil II Această idee de recunoaștere externă a științei, care este întoarsă în întregime "în interiorul" ființei umane și neglijează una Biblioteca "Runivers" A RUGE numai succes extern, și-a găsit expresia perfectă în discursurile de bun venit de la cel de-al patrulea congres de filozofie și în toată primirea care i s-a făcut Acest congres a avut loc în perioada - aprilie a acestui an în Bologna Profesorul Federigo Enriques, în prezența ducelui de Abruzzo, fratele regelui Italiei, a

transmis congresului saluturile și expresiile de simpatie în numele întregii țări și al comunei bologneze În marile palate sumbre ale celui mai vechi oraș universitar, s-a dat o primire pompoasă pentru ideea de filozofie, abstractizată de forma adesea modestă în care această idee apare în cazuri individuale Momentul reprezentării a fost adus la perfecțiune și a amenințat să umbrească complet celălalt moment, ideea că congresele ar trebui să contribuie la elucidarea conceptelor filozofice generale Desigur, nu se poate decât să întâmpine ospitalitatea nemărginită a unei națiuni care a primit atât de cordial filozofii tuturor țărilor, dar în același timp este necesar ca sarcinile imediate de contact personal create de această ospitalitate să fie îndeplinite Care sunt cerințele pe care trebuie să le punem congreselor filozofice, pentru ca acestea să-și îndeplinească scopul și să nu se exprime în întâlniri pentru o distracție plăcută? Care dintre aceste cerințe au fost îndeplinite în practică și care nu? Și cele patru congrese care au avut loc au vreo semnificație pentru filosofia însăși? Ofer ele o imagine a dezvoltării? Un lucru este clar: congresele de filozofie ar trebui, în ideea lor, să dea măcar o idee despre starea filosofiei moderne; unind în ei înșiși toate curentele și contrariile, ar trebui să încerce să dea o imagine de ansamblu, o imagine a ceea ce și a ceea ce se formează din nou în domeniul filosofiei în toate țările Țările și școlile individuale ar trebui să fie reprezentate acolo proporțional cu valoarea contribuției intelectuale pe care o aduc la fondul general de idei filozofice Astfel, congresele ar trebui organizate pe principiul universalității și unității, universalitatea diversității sistemelor filosofice și unitatea conștiinței filozofice generale Dar implementarea practică a acestui principiu este ruptă nu numai de insuficiența dorinței, ci și de insuficiența dorinței prin realitatea însăși Având în vedere aceasta, la congresele filozofice cu Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL La început, s-au discutat de obicei o serie de măsuri speciale pentru a depăși diferite obstacole practice O masă uriașă de rapoarte au fost împărțite în cele care urmau să fie audiate în ședințe plenare și cele care erau destinate doar ședințelor secțiunilor individuale În plus, au existat rapoarte și discursuri care au conturat starea actuală a filozofiei care există în ea și discursuri care au oferit o imagine a noului care tocmai se ivea, ieșind în profunzimile sale La şedinţele plenare, au primit cuvântul doar cei care erau reprezentanţi ai unui cerc de idei bine definit, sisteme ferm stabilite, care deveniseră deja ele însele, erau conştienţi de ei înşişi; cei care erau încă "imWerden" puteau vorbi la ședințele secțiilor La adunările generale urma să se stabilească contactul între sisteme complete, întregi, iar la întâlnirile secţionale se discutau probleme separate în anumite domenii, ramuri laterale ale principalului trunchi al filosofiei În marile întruniri plenare, participanții trebuie să fie capabili să pătrundă în centrele marilor sisteme; cuvântul scris, cartea moartă trebuie spiritualizată prin sunetul fierbinte al vorbirii umane vii, prin gestul expresiv al gânditorilor care le-au creat În același timp, în secțiunile, în care gândirea filosofică este împărțită în fluxuri separate, există o competiție și o competiție a forțelor tinere; acolo își găsesc expresia unui curent, străduindu-se să îmbrățișeze particularitățile individuale; acolo trebuie de asemenea lămurit care dintre cele nou apărute este viabilă și care este moartă, dar își maschează golul cu un zgomot puternic de fraze Acest tip de împărțire a materialului este oportun atât în principiu, cât și în practică, după cum a arătat experiența Desigur,

președintele congresului sau comitetul de organizare nu poate întotdeauna să evalueze cu exactitate semnificația cutare sau acel raport separat în orice secțiune; dar trebuie întotdeauna presupus că aceste persoane au suficiente cunoștințe despre starea generală a filosofiei pentru a putea stabili o perspectivă corectă și a determina corect valoarea unui raport al unui reprezentant al unei națiuni sau al unei școli filozofice majore care caută cuvântul într-o sesiune plenară Și dacă rapoartele în secțiuni lasă adesea în urmă doar un sentiment de dezamăgire, atunci acesta Biblioteca "Runivers" A RUGE răscumpărat prin acel lucru cu adevărat valoros pe care îl oferă sesiunile plenare Desigur, această împărțire singură nu garantează soluționarea sarcinii principale a congresului: de a oferi o imagine completă a stării generale a întregii filozofii În plus, este necesar să cerneți măcar puțin în prealabil tot materialul imens care intră în secțiune Căci la aproape toate congresele, secțiunile au suferit foarte mult de pe urma excesului de material și au fost epuizate sub povara unei vorbe complet lipsite de sens În sesiunile plenare, ne abținem de bunăvoie de la discuții și permitem influenței personale să se manifeste în toată puterea ei; între timp, la ședințele secțiilor, semnificația rapoartelor constă adesea doar în faptul că ele stârnesc o discuție fructuoasă Dar dacă secțiunea trebuie să audă de rapoarte la sesiuni scurte după cină, atunci, desigur, nu poate fi vorba de discuții: lucrul cel mai valoros este pierdut Chiar și la Congresul de la Heidelberg, unde s-au depus toate eforturile pentru a organiza oportun prezentările pe secțiuni și pentru a permite participanților să înțeleagă imaginea de ansamblu a lucrării secțiunilor, chiar și acolo vechea boală a excesului era clar vizibilă Și la Bologna lucrurile au fost și mai rele Fără îndoială, însă, că se văd unele progrese în acest sens, dacă comparăm primul Congres cu cele care au urmat; iar dacă la Bologna, din păcate, există o oarecare regresie, este pentru că comitetul de organizare al Congresului de la Bologna s-a confruntat cu o serie întreagă de dificultăți rezultate din momentul extrem de nefericit al Congresului Din procesul-verbal al primului congres de la Paris nu este clar cum s-a făcut împărțirea materialului la plen și pe secții La cel de-al doilea congres, la Geneva, Germania, Franța și Italia au fost aproape egal reprezentate în sesiunile plenare Windelband, Reinke, Stein au vorbit în numele oamenilor de știință germani; în numele francezilor - Butru, Gur (Gurd), Zhiar (Giard); Italia a fost reprezentată de Page-go'm Rapoartele lor au avut un plus demn sub forma unei discuții foarte informative, care a luminat cuprinzător direcțiile prezentate de oamenii de știință menționați Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL La Congresul de la Heidelberg s-a alăturat și anglo-americanul națiunilor enumerate, iar nivelul general al ședințelor plenare a crescut Au vorbit: Windelband (Zum Begriff des Gesetzes) și Heinrich Mayer (Dawid Friedrich Strauss) în numele Germaniei; Butru (La philosophie en France depuis) - în numele Franței; Benedetto Croce (L'intuizione pura e il carrat-tere lirico del arte) - în numele Italiei; Josiah Royce (Problema adevărului în lumina discuțiilor recente) - de la savanți anglo-americani La Bologna, numărul rapoartelor la sesiunile plenare a fost mult mai mare, dar componența participanților a fost incompletă: nu au existat reprezentanți ai Germaniei și Angliei Programul promițător nu a putut fi realizat, iar organizatorii au încercat să completeze golurile, pe de o parte, înlocuind unele dintre principalele rapoarte plenare cu unele secționale și, pe de altă parte, desemnând rezumate ale unor tineri oameni de știință Astfel, școlile filozofice

din Franța și Italia s-au dovedit a fi dominante Dintre oamenii de știință de seamă care au refuzat să participe la congres, remarcăm următorii: Windelband, Riehl, Hermann Cohen, Wilhelm Ostwald, Arrhenius, Hans Weiginger, Rudolf Stammler, Henri Poincaré, Alessandro Ciappelli, Stout (GF Stout) Dintre italieni au lipsit (la sesiunile plenare) si Benedetto Croce si Robert Ardigo Această listă lungă va fi suficientă pentru a explica de ce toate eforturile de a menține Congresul la nivelul următorului s-au dovedit zadarnice Dar numai sesiunile plenare nu ne pot oferi încă o imagine exhaustivă a lucrărilor congresului; gradul de participare a națiunilor individuale la munca comună se manifestă uneori mult mai clar în secțiuni Și francezii i-au dominat fără îndoială De regulă, la congrese, naţiunea care este "stăpâna" congresului, pe teritoriul căreia se desfăşoară acesta din urmă, este reprezentată în mod disproporţionat Dar în acest caz, nici acest moment nu a putut slăbi în mod vizibil hegemonia francezilor: italienii s-au pierdut în masa lor La Congresul de la Paris au fost reprezentate toate curentele actuale ale gândirii filozofice franceze și participarea Franței Biblioteca "Runivers" A ROOG E a depăşit cantitativ tot ce s-a prezentat la congres Germania a fost retrogradată mult pe plan secund, Italia și-a apărat într-o oarecare măsură poziția și, în același mod, Anglia-America au fost reprezentate de câteva forțe mari care au avansat pe secțiuni Rusia a fost reprezentată de Chicherin, ale cărui lucrări au apărut în traducere germană (Philosophische For-schungen) cu puțin timp înainte de congres Să remarcăm, de asemenea, un fenomen foarte caracteristic laturii naționale a congresului, acela că la Paris sarcinile practice ale filosofiei au ieșit în prim-plan deosebit de puternic - în secțiunile: "La philosophie de la paix" și "Les sociétés d'enseignement populair" " Nu mai puțin caracteristic este faptul că protocoalele au fost tipărite integral doar în limba franceză *) La Geneva, în secţii, francezii au domnit din nou neîmpărţit; Germania a fost reprezentată extrem de slab; şi anglo-americanii au contribuit puţin cantitativ Procesul-verbal al congresului, foarte bine întocmit de Edouard Claparède, conţine, pe lângă de rapoarte şi comunicări (dintre care în limba franceză, limb), De asemenea, reproducerea textuală în locuri de dezbateri foarte interesante, textul exact al observatii si documente referitoare la organizarea congresului Rapoartele și discursurile susținute în timpul discuției sunt tipărite în limba originală *) Dar nici la Heidelberg francezii nu erau inferiori germanilor: forțele lor erau egale; pe de altă parte, Italia și Anglo-America au fost mai puternic reprezentate Au fost și reprezentanți ai Poloniei, Suediei, Norvegiei Rusia a trimis câțiva tineri oameni de știință care sunt atașați la școala lui Rickert Momentul Congresului de la Heidelberg a fost ales foarte bine: începutul marilor vacanțe universitare; și, în plus, numele președintelui și orașul însuși aveau probabil o oarecare forță atrăgătoare Oricum, congresul a fost foarte aglomerat Principiul de la Geneva - de a tipări rapoarte în întregime - a fost păstrat și la Heidelberg Rezultatul este un gros Bibliothèquee du congrès internat, de philosophie Paris - Armand Colin, voi) Congres internat, de philosophie, a -a sesiune Rapports et comptes rendues publiés par les soins de Ed Claparede Geneve USD Henry Hundig Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL volum alcătuit de Theodor Elzenhaus şi care conţine de rapoarte) Congresul de la Heidelberg are o importanță deosebită datorită faptului că, în al doilea rând, a avut loc o discuție amplă asupra chestiunii pragmatismului (păstrată în procesul-verbal al congresului) și, în al doilea rând, că s-a hotărât asupra

oportunității publicării unei bibliografii internaționale filozofia, care ar fi organul central al totalității căutărilor filozofice În cele din urmă, la Bologna, Franța a avut un singur rival, Italia, iar victoria - cantitativ - a rămas fără îndoială de partea primei În ceea ce privește oamenii de știință germani și anglo-americani, aceștia au fost foarte slab reprezentați în secțiuni De asemenea, este interesant de remarcat succesele Rusiei: de la cunoscuții oameni de știință, N Lossky a primit cuvântul; dar chiar și în rândul tinerilor a vorbit în plen (contele Hermann Keyserling) Astfel, ar fi posibilă urmărirea dezvoltării ideii de congrese și a metodei de implementare a acesteia din diferite unghiuri și în direcții diferite Să ne mărginim să subliniem că trebuie creată o anumită tradiție pentru a putea depăși neîncrederea celor care evită în mod conștient aceste congrese Ne vom strădui așadar, în prezentarea ulterioară a rezultatelor Congresului de la Bologna, să nu pierdem din vedere această tradiție, pentru a contribui astfel la pregătirea terenului pentru următorul Congres III Am subliniat deja mai sus că cadrul extern al primului congres italian, prin dimensiunea și splendoarea sa, a depășit toate așteptările Latura reprezentativă, decorativă, subliniind simpatiile personale, semnele de respect pentru ideea de filozofie - toate acestea au fost geniale și toate acestea au lăsat participanților cele mai îmbucurătoare amintiri Dar partea științifică reală a congresului a suferit oarecum din cauza absenței strictului) Bericht über den internat Kongress fur Philosophie, zu Heidelberg , hrsg V Th Elsenhaus Heidelberg, Cari Winter Biblioteca "Runivers" A ROOG E planul de organizare stabilit Programul Congresului a fost plin până în ultimul moment cu rapoarte care de la bun început nu au fost destinate să fie citite și, datorită acestui fapt, participanții nu și-au putut face niciodată o idee exactă despre ordinea reală a zilei Rapoartele care au fost citite - în special de italieni - erau prea lungi, astfel încât de multe ori pur și simplu nu era suficient timp pentru alte rapoarte Având în vedere acest lucru, o idee complet clară nu se poate forma decât despre sesiunile plenare; în ceea ce priveşte secţiunile, masa de rapoarte citite în ele poate fi sortată doar cu mare dificultate O oarecare uşurare în acest sens vine din faptul că unele dintre rapoarte au fost publicate înainte de şedinţele congresului, pentru a fi mai uşor să te orientezi în ele La șapte sesiuni plenare au fost audiate următoarele Lucrări: În numele Italiei: Federigo Henriques-"Le Problema della Realtà"; Giacomo Barzelotti - "Filosofia e storia della filosofia"; Felice Tocco - La questione platonica În numele Franței: Boutroux - "Du rapport de la philosophie aux sciences"; Émile Durkheim - "Les jugements de la valeur et les jugements de la réalité"; Henri Poincaré - "L'évolution des lois"; Henri Bergson - "La problème philosophique"; Paul Langevin - "Le temps et la causalite" În ceea ce privește Germania, organizatorii, pentru a nu o ocoli complet, l-au invitat pe Oswald Külpe să citească în plen raportul său destinat acestuia pentru secțiune ("Zur Geschichte des Realitãtsbegriffes") și au inserat raportul tânărului om de știință Leonard Nelson în planul general ("Die Unmõglichkeit der Erkenntnistheorie") FGS Schiller ("Eroare") a vorbit în numele Angliei Rusia a fost reprezentată și de contele Germ Keyserling ("Die metaphysische Wirklichkeit") La ședințe plenare s-au făcut și rapoarte de fapt cu caracter general; printre altele, a fost conturat planul publicării unei bibliografii internaționale de filosofie și a fost prezentat primul volum dublu al acesteia, care acoperă literatura din și Atenția generală a fost atrasă de raportul lui Enriquez despre "problema realității", care a atins una dintre problemele centrale ale

filosofiei și a devenit subiectul unei discuții aprinse Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL la reuniunile speciale ale Congresului În acest raport, o latură a viziunii asupra lumii a lui Enriquez, cu exhaustivitatea expusă în lucrarea sa recent apărută: "Problems of Science" (disponibilă în traducerea germană), a ieșit clar Enriques (Federigo Enriques) în pregătirea sa științifică este fizician și matematician; filozofic, el este relativist și pragmatist Iar relativismul său s-a reflectat în raport în semnificația pe care o acordă senzațiilor mentale în formularea conceptului logic al realității; iar pragmatismul lui constă în stabilirea unei anumite legături între senzaţie şi o voinţă independentă de aceasta din urmă "Adevăratul caracter al realității constă în coordonarea senzațiilor cu aspirațiile volițională" "Există o legătură puternică și independentă între impulsurile noastre volitive reale sau aparente și senzațiile care decurg din ele; această legătură corespunde cu ceea ce numim "actual" Realul presupune întotdeauna o serie de relații asociative între consecințele diverselor senzații care apar în anumite condiții Realitatea este "acel invariant care există în relație între impulsurile volițională și senzații" Astfel, realitatea își pierde caracterul transcendental, devenind ceva imanent senzației și voinței Și cutare sau cutare fel de realitate este determinată de natura grupurilor de elemente (senzații și impulsuri volițională) între care există respectiva relație neschimbătoare Acestea sunt, în termeni generali, principalele concluzii ale vorbitorului Și-a prefațat rezumatul cu o scurtă introducere, în care a remarcat o mare varietate în formularea și soluționarea problemei definirii conceptelor de "realitate" și a subliniat principala împărțire a realității în științific și religios (concetto della realtà scientifica e della realtà religiosa) Conceptul de realitate științifică este inerent filozofiei naturale ionice, chimiei, mecanicii și fizicii; problema realităţii religioase este subiect de cercetare pentru toţi metafizicienii spiritualişti şi idealişti, pentru toate sistemele filozofice raţionaliste, care tratează despre forme a priori-semnificative Biblioteca "Runivers" A ROOG E Numai această împărțire este legată de o astfel de masă de probleme nerezolvate, încât este de neconceput să le analizăm în cuvinte scurte Vom contura doar traseul acestei cercetări, indicând direcția generală în care s-a mișcat gândirea vorbitorului în rezolvarea problemei pe care și-a pus-o însuși: acesta este drumul unui matematician, naturalist, empiric Realitatea științifică și realitatea religioasă - ambele explicate doar printr-o anumită relație de senzații și aspirații diferite - stau una lângă alta, și nu una împotriva celeilalte Lumea științei și lumea religiei ocupă un loc alăturat în percepția noastră, se intersectează și se ating reciproc, formând în esență grupuri diferite de fenomene culturale În acest fel, Enriquez a reușit să dea concluziilor sale un interes de actualitate și să introducă în discuția unei întrebări științifice abstracte acel patos care este o trăsătură atât de caracteristică a elocvenței italiene Giacomo Barselotti (Jiacomo Barselotti) și-a propus să evidențieze problema "relației dintre filozofie și istoria filosofiei" Plecând din punctul de vedere al unui istoric al filosofiei, a schițat în linii mari istoria relației dintre filozofie și religie și a aflat punctele de contact dintre aceste două forme de înțelegere a absolutului De-a lungul secolelor, această relație s-a schimbat de nenumărate ori în cel mai bizar mod, iar înțelegerea filozofică a lumii și-a pierdut o parte semnificativă din sensul interior din cauza luptei cu înțelegerea religioasă Măreția

filozofiei în sine necesită comunitatea filozofiei cu religia Argumentarea lui Barzelotti în multe puncte a fost în contact cu argumentele lui Enriquez, dar primul s-a dovedit cu siguranță a fi un adversar al celui de-al doilea (și un aliat al lui Boutroux) când a subliniat sensul absolut al căutărilor filozofice și religioase O pondere mai mare sau mai mică a elementului religios în sistemul filozofiei raționale a fost, într-o anumită măsură, pentru Barzelotti criteriul prin care a măsurat măreția și unitatea diferitelor doctrine filozofice Cel de-al treilea vorbitor, Felice Tocco, a rămas în întregime pe baza istoriei în raportul său despre Problema Platonic Această întrebare constă în stabilirea succesiunii exacte în apariția dialogurilor individuale Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL Platon Tonko, cunoscut pentru cercetările sale în istoria filozofiei, a înaintat o serie întreagă de considerații filozofice, filologice și biografice împotriva binecunoscutelor concluzii ale lui Eduard Zeller și a ajuns la concluzia că dialogurile "Parmenide", "Sofist" și " Phileb" a apărut mai devreme de "Sărbătoare", "Fedrus" și "Stat" Raportul lui Barzelotti, oricât de ciudat ar părea, a fost singurul din întregul congres care s-a ocupat de filozofia antică Dintre toată masa de rezumate citite în secțiunea despre istoria filosofiei, nu a existat nici unul care să trateze filozofia greacă sau romană Aceasta caracterizează suficient starea filozofiei "moderne", care nici măcar nu încearcă să dezvolte și să păstreze solul pe care ea însăși a crescut și a devenit valoare La cel de-al treilea congres, Boutroux a încercat să schițeze o imagine a ultimelor tendințe din filozofia modernă franceză și să le aducă la un punct de plecare Boutrou consideră că este un astfel de punct în timp, anul apariției lucrării lui Ravaisson despre filosofia modernă, care a marcat trecerea de la declinul gândirii filosofice franceze la ascensiunea acesteia A fost urmată de lucrările lui Renouvier și burlac, care au marcat începutul unei noi ere Ar fi extrem de interesant de urmărit în ce raport cu oamenii de știință numiți și direcțiile create de aceștia se află însuși Boutru!) La congresul de la Heidelberg a vorbit exclusiv ca istoric al filosofiei, în timp ce aici, la Bologna, a ales ca temă una dintre problemele filosofice centrale și arzătoare Raportul său scria: "Relația dintre filozofie și științe" Nu există nicio îndoială că stabilirea unor relații clare și definite între filozofie și științele individuale și determinarea valorii sale independente împreună cu acestea din urmă este o chestiune de viață sau de moarte pentru filozofie Timpul în care filosofia a îmbrățișat o serie întreagă de alte științe a trecut de mult, iar aceste științe își urmează acum propriul drum independent, folosind propriile lor metode specifice, clar definite Separa) Ca o primă experienţă în acest sens, notăm articolul lui Isaac Bernoulli: "Emile Boutroux" în ediţia lui Steinemann: "Religion und Geisreskultur" Jahrg ii, Heft i Biblioteca "Runivers" A ROOG E În fiecare zi științele științifice își extind din ce în ce mai mult domeniile, uneori chiar captând teritoriul unui vecin, iar în natură par să nu mai rămână secrete pentru ei Ce rămâne pentru filozofie? Lucrați cu privire la distribuția domeniilor de cunoaștere între științe individuale? Dacă acceptăm că sarcina specifică a filosofiei este expresia individului, atunci filosofia ar trebui tradusă în categoria poeziei Exact la fel, filosofia nu poate fi redusă la rolul de colector general al rezultatelor obţinute de ştiinţele individuale Nu există nicio îndoială că filosofia însăși se dezintegrează din ce în ce mai mult într-un număr de științe separate, care au propriile lor domenii independente de cercetare Desigur,

psihologia, logica, metodologia, sociologia stau într-o relație mai intimă cu filosofia și ideea ei unificatoare decât alte științe; dar acest lucru nu-i împiedică să se străduiască energic spre satisfacerea sarcinilor și intereselor lor speciale și nu-i face mai aproape de conceptul pur al filosofiei decât, de exemplu, fizica sau biologia, care în unele țări sunt aduse sub denumirea generală de "filozofie naturală" Este această dezintegrare a filozofiei inevitabilă? Trebuie oare filosofia să fie împărțită fără rest într-un număr de domenii distincte care să servească drept domeniu de studiu pentru științele individuale? Boutroux dă un răspuns negativ la aceasta Filosofia trebuie să rămână ceea ce este, în ciuda procesului viguros de stratificare Existența poate fi considerată din două puncte de vedere fundamental diferite Din punct de vedere științific, gânditorul își concentrează toată atenția pe schematizarea și simbolizarea existentului și a diversității; dacă totuși se ia punctul de vedere al minții, activitatea vie a minții, atunci doar viața capătă semnificație, doar ceea ce trăiește, doar acele valori; care acţionează şi se manifestă Tot ceea ce există trebuie privit din ambele puncte de vedere Știința trebuie înțeleasă din punctul de vedere al rațiunii, ultima forță activă, iar viața din punctul de vedere al științei Oricât de mult ar putea merge știința în ceea ce privește schematizarea și simbolizarea, ea se va întâlni în cele din urmă cu ceva care poate Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL să fie înțeles doar de o minte vie; știința se bazează pe adevăruri intuitive, indecompuse pentru analize ulterioare Matematica încearcă să înțeleagă conceptul de cantități infinite; fizica este conceptul de interacțiune calitativă; psihologie - conceptul de alegere a impresiilor și determinarea sintezei vii a "Eului"; sociologia este subordonarea individului față de întregul ideal - societate Dar viața, stând de cealaltă parte a conceptelor științifice, are propriile sale forțe motrice, propriile sale valori și scopuri, care nu vor să știe nimic despre scheme creat de ştiinţele individuale respective Rațiunea, acțiunea vie, îmbracă cu totul alte forme decât se presupune că va avea în știință Dar rațiunea este aceea care îmbrățișează atât știința, cât și viața, iar sarcina filozofiei este să urmărească dezvoltarea rațiunii în ambele aceste forme de realitate Filozofie percepe mintea ca pe ceva în continuă creștere și dezvoltare Fazele acestei dezvoltări constituie conţinutul filosofiei Aceasta determină, de asemenea, relația dintre filozofie și științe Cu cât dezvoltarea științei este mai complexă, cu atât viața vie mai diversă, cu atât sarcina filozofiei este mai dificilă și complicată: stabilirea unei relații între cele două forme ale rațiunii Iar filosofia, concentrându-și toată atenția pe analiza acestor relații, refuză involuntar să construiască "mare sisteme", care, potrivit lui Boutroux, își au locul în muzeele și arhivele istoriei Astfel, filosofia își trage de fapt conținutul din științele individuale, nu în modul în care împrumută sau simplifică dobândirea lor, ci aducându-le la a doua sursă a ființei, la Viață În această separare a vieții de știință în formele raționale de cunoaștere se află rădăcina doctrinei lui Boutroux despre libertate Fără îndoială că teoriile filozofice ale lui Boutroux au fost create de el nu numai sub influența logicii gândurilor și cuvintelor sale; temperamentul său a jucat un rol important aici - natura sa strălucitoare, plină de viață, veselă, străduindu-se irezistibil în adâncul vieții Nu degeaba atribuie un rol atât de proeminent în sistemul său momentului irațional-personal, apropiindu-se astfel de Henri Bergson ') Cu toate acestea, ideile lui Bergson încep în general să exercite o influență

decisivă asupra căutărilor filozofice ale timpului nostru Acest fenomen, luat din latura sa culturală, mărturisește cel mai clar scindarea care Biblioteca "Runivers" A RUGE Raportul acestuia din urmă, citit de acesta în plen, nu a pretins să rezolve noi probleme; a fost o încercare de a stabili un contact direct între public și lumea individuală, gândirea vorbitorului Dar cu atât mai intensă și mai vie era influența cuvintelor sale Berison a susținut că filosofia nu este și nu poate fi expresia "generalului" într-o formă generală; dimpotrivă: își găsește manifestarea experienței personale, percepția individuală a lumii Schimbările în această sinteză individuală formează propriul conținut al istoriei filozofiei Toate marile filozofii de la Platon până în zilele noastre sunt întunecate și diferă unele de altele, că exprimă experiențe individuale în moduri diferite, că folosesc forme diferite pentru a face din sinteza individuală proprietatea tuturor Filosofia greacă a găsit o astfel de formă în geometrie; filosofia secolului al XVII-lea - în semne algebrice; naturalismul se gândește să o găsească în mecanică În toate direcțiile, se caută forme schematice de exprimare pentru acel "ceva" care nu poate fi niciodată exprimat în mod adecvat și care nu are nevoie de simboluri de bumbac pentru a fi înțeles în general Filosofia este știința celor mai bune metode pentru înțelegerea directă a realității și exprimarea directă și adecvată a totalității experiențelor realității O astfel de expresie nu poate fi dată nici de logică, cu conceptele și schemele ei, nici de alte științe separate care ucid toate viețuitoarele, toată plinătatea vieții Iar Bergson renunță la simbolismul sărac și limitat al conceptelor științifice și caută modalități noi și perfecte pentru a modela percepția despre lume, contactul său cu ea, în imagini general înțelese Pentru el, întrebări precum sarcina de a construi un sistem de filozofie raționalistă sau stabilirea unor concepte de bază și funcții de judecată semnificative universal nu există, sunt lipsite de orice sens Iraționalul din experiență este prea mare pentru a se încadra într-un cadru rațional: acesta din urmă poate format între lumea individuală și lumea științei, între experiență și cunoaștere, între individ și viața culturală a societății Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL doar strânge, îngustează, mutilează până la gradul de banal fără viață Dacă Boutroux și Bergson au găsit multe asemănări, de la modul lor subtil și grațios de a vorbi până la rolul principal pe care temperamentul personal îl joacă în viziunea lor asupra lumii, atunci li s-a arătat următorul filozof francez, Émile Durkheim, cu discursul său strict și gestul sever direct opusul Acest lucru este deja evident de faptul că raportul lui Durkheim a provocat o dezbatere aprinsă și chiar pasională, în timp ce rezumatele lui Boutroux și Bergson erau ascultate în tăcere: fiecare simțea că sistemele lor de idei erau înrădăcinate în personalitatea lor, că legăturile individuale erau nu sunt conectate logic, ci pur personal și toată lumea a înțeles că trebuie luate așa cum sunt, sau deloc luate Subiectul prelegerii lui Durkheim a fost: "Les jugements de la valeur et les jugements de la réalité" Discursul lui calm și persuasiv curgea cu încredere și poruncitor, iar argumentele lui, eliberate de orice atingere personală, s-au format într-un sistem exact strict științific Dar a fost ciudat să-l auzim pe Durkheim vorbind la un congres filosofic: până la urmă, el a fost cel care a prezentat teza că sociologia nu este o parte, o ramură a filosofiei, ci că ar trebui să fie construită ca o știință independentă a fenomenelor sociale, adoptând numai metoda sa din filosofie Totuși, tocmai în teza că fenomenele sociale, cu toată flexibilitatea și extensibilitatea lor,

sunt fapte care nu depind de voința noastră de stabilire a scopurilor, tocmai în aceasta constă legătura strânsă cu momentul istoric în filozofie Și această teză creează o nouă legătură în procesul de separare a științelor individuale de domeniul filosofiei, ca totalitate a cunoștințelor noastre: ea împinge știința societății pe calea emancipării Viața socială nu este dezvoltarea ideilor, este procesul de colectare și concentrare într-un întreg obiectiv disparat și fapte condiționate spațial Sarcina sociologiei nu este de a dezvălui sensul socializării omenirii sau sensul legilor sociale, ci de a stabili condiționalitatea spațială a acestor legi, necesitatea lor naturală, cauzalitatea lor Faptele sociale sunt fenomene ale naturii și trebuie considerate ca atare- Întrebări de filosofie, carte io unsprezece Biblioteca "Runivers" A RUGE aceasta este esența sociologiei lui Durkheim; sunt realități care în sine nu sunt valori sau definiții ale valorii, dar care le limitează sau le suprimă pe acestea din urmă; ele sunt forțele naturii și sunt legate de legi naturale imuabile Sociologia este "istoria naturală a fenomenelor sociale" Dar ce este un fenomen social, un fapt social în înțelegerea lui Durkheim? Găsim un răspuns clar la aceasta în lucrarea sa principală, Les régies de la méthode sociologique "Dacă ne îndeplinim datoria de frate, soț sau cetățean sau ne îndeplinim obligațiile pe care ni le-am asumat, atunci ne exprimăm astfel supunerea față de normele care au apărut în afara personalității noastre și a sferei voinței noastre, crescute pe pământul drept sau morală Și chiar dacă aceste norme sunt în deplină concordanță cu simpatiile noastre personale, chiar dacă suntem profund conștienți și simțim realitatea lor, ele tot nu încetează să fie pentru noi ceva exterior, obiectiv Căci îndatoririle și simțul datoriei menționate mai sus nu au fost create de noi: le vom primi gata făcute prin educație Și, de multe ori, noi înșine nici măcar nu suntem capabili să înțelegem toate detaliile îndatoririlor noastre și suntem forțați să apelăm la instrucțiunile legii și a interpreților ei recunoscuți Sistemul de semne prin care ne exprimăm gândurile; sistemul monetar prin care ne plătim datoriile; obiceiurile acceptate în profesia noastră - toate acestea își duc propria existență și nu depind de utilizarea pe care o facem Fiecare element al societății este o repetiție a trecutului social Astfel, pretutindeni și întotdeauna există colecții deosebite de forme speciale de acțiune, gândire și simțire, care se află în afara conștiinței individuale și au suficientă putere pentru a-și impune imperativ normele de comportament cotidian oricărui membru al societății, indiferent dacă dorește sau nu De aici nu este greu de urmărit cursul raționamentului lui Durkheim, care l-a condus la o distincție strictă între judecățile despre valori și judecățile despre realitate Definițiile în sine oferă deja un număr suficient de puncte de referință pentru critici ulterioare Dar nu vom mai urma argumentul lui Durkheim Celui care s-a uitat atent la mașina comună Biblioteca "Runivers" al patrulea congres internaţional în opera gândirii filosofice din diverse ţări, este clar că sistemul lui Durkheim este un pas înainte pentru filosofia franceză şi marchează separarea câmpului empiric de cadrul speculaţiei filosofice Semnificația pe care Durkheim o acordă în raportul său ultimei probleme îl apropie foarte mult de Boutru, care, plecând de la premise complet diferite, ajunge la aceeași concluzie despre necesitatea "expulzării" sociologiei din filosofie Ideile lui Durkheim sunt promovate în anuarul pe care l-a fondat în : Année Sociologique Acest organism este unul dintre acei puțini care, deși apreciază foarte mult principiul filosofiei pure, se străduiește în același timp să-l elibereze pe

acesta din urmă de acele cerințe pe care nu le poate satisface Pe lângă oamenii de știință numiți, încă doi naturaliști francezi au primit cuvântul pentru raport: Henri Poincaré și Paul Langevin (Langevin) Poincaré a trebuit să părăsească congresul în ultimul moment; dar liderii congresului au decis să-i citească raportul în lipsa lui (a fost deja publicat până atunci), în ciuda lipsei de timp, a abundenței prea mari de vorbitori francezi în general și a supraîncărcării congresului cu natural- material științific și matematic Raportul lui Poincaré a fost tipărit într-un "Congres nr рђ "Scientia" *) special sub titlul "L'évolution des lois" Deja Boutroux, făcând distincție între "Vue scientifique" și "Vue de raison", a ridicat o întrebare sceptică: "legile naturale" create de noi pentru schematizarea științei nu sunt supuse schimbării, având în vedere faptul că viața însăși, viața lumii și rațiunea, se schimbă fără întrerupere? Legea este stabilirea legăturii necesare între ceea ce precede și ceea ce urmează Astfel, omul de știință - tipul ideal de om de știință - care ar cunoaște toate legile în vigoare, ar trebui să fie capabil să restaureze sau să stabilească pe baza lor tot trecutul, prezentul și viitorul Premisa că legea este etern valabilă nu este rezultatul cunoașterii sau experienței,) aScientia" (Rivista di scienza), Jurnal internaţional de sinteză ştiinţifică Bologna Paris Leipzig * Biblioteca "Runivers" A РУГЕ pentru că experiența umană este prea mică pentru a stabili acest lucru; dimpotrivă, această premisă este ea însăși o condiție necesară pentru ca orice experiență să fie posibilă Este necesar, așadar, să facem distincție între legile naturale, care sunt supuse observării noastre, și legi mai generale, pe care nu le putem verifica, dar cărora le subordonăm orice altceva și care formează acea schemă de regularitate în care încadrăm tot ceea ce înțelegem În același timp, legile pe care le obținem pe baza observației sunt de natură secundară Astfel, legea lui Marriott, care afirmă că densitatea unui gaz este direct proporțională cu presiunea acestuia, este doar o simplă consecință a teoriei cinetice a gazelor, o expresie a legii generale a atracției și respingerii reciproce a moleculelor de gaz inaccesibile observației noastre Și dacă ar exista vreo schimbare în fundamental, atunci ar trebui să observăm și o schimbare a legilor-consecințe pe care le observăm Dacă ar exista o lume în care aceeași temperatură constantă ar predomina constant, atunci locuitorii ei nu ar cunoaște criteriul de măsurare a căldurii Dar dacă această lume ar începe să se răcească treptat și vizibil, atunci populația ar ajunge neapărat la concluzia că legile care guvernează starea termică a lumii s-au schimbat Deci, nu putem spune cu certitudine despre vreo lege observabilă "că a fost și va fi întotdeauna adevărată, chiar dacă condițiile au fost schimbate radical; dimpotrivă, tocmai în faptul că aceste legi sunt schimbătoare vedem garanția faptului că legile generale neobservabile sunt eterne Problema mutabilității legilor "în sine" (an sich) nu este doar insolubilă, ci și lipsită de sens Căci nu știm ce este lumea "în sine": știm doar cum apare ea minții care percepe Doi oameni care gândesc și observă, despărțiți unul de celălalt printr-un interval de milioane de ani, ar percepe probabil lumea în cel mai diferit mod și ar stabili legi aparent opuse; dar mintea, stând deasupra amândoi, ar putea, în această diversitate și această contradicție, să cuprindă o singură regularitate care îi unește Și din acest motiv nu ar exista nicio schimbare a legilor naturale Lumea însăși, în afara minții noastre, nu are legi Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL noi - cel puțin nu le cunoaștem; cunoaştem numai lumea în limitele formelor noastre de cunoaştere Acestea sunt

ideile principale ale raportului Nu este necesar să căutăm mult acel mare sistem în care ideile prezentate și-au găsit expresia cea mai generală: aceasta este filosofia lui Kant Totuși, la congresul propriu-zis, s-au exprimat gânduri înrudite: să ne amintim raportul lui Bergson, care a demonstrat că experiențele noastre nu pot fi pe deplin exprimate în formele noastre de cunoaștere, în scheme raționale Alături de lumea cognoscibilului, există și lumea celor experimentați; primul are propriile simboluri, legi, dar pentru al doilea aceste simboluri sunt prea înguste Pe măsură ce congresul se apropia de sfârșit, acesta a devenit din ce în ce mai inundat de un flux de nenumărate rapoarte Luni, aprilie, de la - dimineața, au avut loc ședințe secționale, iar pe */ din data de deja începuse ședința plenară, la care un raport detaliat asupra bibliografiei internaționale nou creată, raport de Bergson iar un raport al lui Langevin urma să fie auzit Datorită unei asemenea abundențe de material, ultimul reportaj: "Le temps et la causalité", s-ar putea spune, a dispărut complet pentru ascultători - și pentru istorie În orice caz, în niciunul dintre ziarele italiene, care au urmărit cu atenție congresul și au transmis cu atenție conținutul fiecărui raport, și în niciunul dintre numeroasele rezumate despre congres, nu se poate găsi vreo expunere coerentă a argumentului lui Langevin Trebuie deci să mă limitez la o scurtă remarcă că Langevin a abordat problema timpului și spațiului din punctul de vedere al fizicii și a evaluat semnificația acesteia în principal pentru teoria electronilor Desigur, se poate argumenta dacă filosofia franceză modernă a fost reprezentată în totalitate sau incomplet la congres; dar nu există nicio îndoială că tabloul rezultat, în bogăția și strălucirea culorilor, a depășit infinit tot ce au dat germanii, englezii și rușii la adunările generale În numele întregii filozofii academice germane și, în același timp, în numele celei mai mari societăți filosofice germane (Kant-Gesellschaft), a vorbit singurul lor reprezentant, Oswald, care se pregătea să-și citească reportaj de io minute "Gecchichte des Realitätsbegriffes" în secțiunea Biblioteca "Runivers" A RUGE despre "istoria filozofiei", dar a trebuit să vorbească cu el în plen Dacă doriți să căutați un fir de legătură între raportul lui Külpe și rapoartele francezilor și italienilor citite înaintea lui, atunci acest fir poate fi găsit în faptul că toți au atribuit un loc foarte proeminent în sistemele lor analizei conceptului a realității Și din aceasta nu a fost greu să tragem concluzia logică că diferența dintre sistemele lor are o înțelegere diferită a acestei probleme ca sursă Külpe a încercat să demonstreze acest lucru, pornind de la faptul că evoluția și schimbările în înțelegerea realității pot fi urmărite doar în istoria filozofiei și că științele reale, destul de ciudat, nu s-au ocupat cu greu de această problemă până acum Ei încă lucrează cu cea mai primitivă idee a realității - viziunea asupra lumii a realismului naiv Külpe a trasat pe scurt formularea tezei "realității", începând cu eleatica și terminând cu teoria modernă a cunoașterii, și a stabilit trei criterii care stau la baza acestei teze: empiric, raționalist și mixt Aceste criterii funcționează parțial în paralel, coexistând în același timp Nu îl vom urmări mai departe pe Külpe în argumentarea sa, căci asta ar însemna să luăm în considerare întreaga istorie a filosofiei din punctul de vedere al acestor principii Să subliniem doar că Külpe a ajuns să stabilească postulatul că problema realității trebuie să se confrunte și cu științele reale în toată acuitatea ei Este doar păcat că el, considerându-și timpul epuizat, nu a avut timp să schițeze căile pe care ar trebui să meargă adevăratele științe pentru a rezolva această problemă Sarcina unui scurt raport de jurnal

nu poate include, desigur, o critică pozitivă a fiecărui raport Ne vom limita, așadar, la o scurtă remarcă și asupra raportului lui Nelson (Leonard Nelson), în care discuția care a urmat nu a lăsat spațiu viu În raportul său "Ueber das sogenannte Erkenntnissproblem" Nelson reproduce principalele teze ale cărții sale recent apărute x) În acesta din urmă, el se arată extrem de clar mier Abhandiungen der Fries'schen Schule Bd Heft Gõttingen Vandenhoen u Ruprecht Biblioteca "Runivers" al patrulea congres internaţional știe că "transcendentalismul" și "psihologismul", ca două metode diferite ale așa-zisului teoriile cunoașterii se află în contradicție puternică una cu cealaltă, începând din vremea lui Kant, la care se întorc amândoi Ambele metode, oricât de diferite sunt abordarea lor față de soluționarea problemei, au totuși o bază comună; iar examinarea acestui fundament poate dezvălui că metodele construite pe ea sunt atât false, cât și lipsite de sens Și Nelson, într-adevăr, ajunge la concluzia (detaliată în carte, pe scurt în raport), care spune: teoria cunoașterii, în forma sugerată de transcendentalism sau psihologism, este imposibilă Fiecare teorie a cunoașterii, orice încercare de a stabili formele obiective ale capacității cognitive presupune deja prezența acestei capacități și, prin urmare, intră inevitabil într-un cerc vicios Teoria cunoașterii, ca știință a formelor obiective de cunoaștere sau a formelor de cunoaștere obiectivă, este imposibilă pur și simplu pentru că însăși presupunerea existenței unui criteriu pentru această obiectivitate este falsă Teoria cunoașterii, înțeleasă ca doctrina formelor de judecată obiectivă, începe ea însăși cu o judecată cognitivă, i e acceptă ca premisă ceea ce este încă de dovedit Nu este greu de observat că Nelson nu repetă cu succes aici reproșul vechi al filosofiei, că în ea rațiunea se face obiectul investigației sale Întrebarea dacă este încă posibil să se stabilească astfel de judecăți care ar putea servi drept criterii pentru cunoaștere, el a atins doar ușor, în legătură cu comparația metodologică a ambelor științe, și a scăpat de ea cu obiecții psihologice O altă întrebare foarte importantă: dacă acest criteriu nu se află în general în afara tuturor formelor și valorilor cognitive, nu a fost atinsă deloc de el Respingând orice teorie a cunoașterii, Nelson a trebuit inevitabil să ajungă la concluzia că subiectul cercetării științifice nu poate fi decât procesul real al cunoașterii, și nu evaluarea acestuia; psihologia există pentru a explica acest proces Prin urmare, lauda filozofiei lui Hume ca adevărată doctrină a cunoașterii și atitudinea negativă față de erorile lui Kant și ale noilor-kantienilor este de înțeles Oricât de problematice au fost concluziile lui Nelson și oricum Biblioteca "Runivers" A ROOG E nu sunt foarte convingătoare pentru oricine care este familiarizat cu toate argumentele pro și contra teoriei cunoașterii - merită totuși atenție într-un punct Mă refer la critica pragmatismului cu efortul său de a găsi criterii cognitive în afara cunoașterii, în voință Și aici argumentul lui Nelson a fost cu siguranță o apărare negativă a teoriei cunoașterii pe care a respins-o La discuția despre raportul lui Nelson, pe lângă psihologi și susținătorii cunoașterii, au participat, desigur, și pragmatiști Scurtele observații ale lui Boutroux și Bergson au făcut mult pentru a clarifica caracterul unilateral al afirmațiilor lui Nelson Dar cele mai semnificative argumente împotriva lui au fost prezentate de N Lossky Discursul acestuia din urmă a dat, în același timp, o idee excelentă despre cât de conștiincios se raportează reprezentanții științifici veritabili ai filozofiei ruse cu experiența filozofiei germane Rezumat de F C S Schiller: "Eroare" (în engleză) a pus problema pragmatismului

pe ordinea de zi a congresului Schiller a vorbit ca un reprezentant al pragmatismului american, dar vocea lui nu a sunat singuratic la congres Dezbaterea care a urmat după raportul său - cea mai vie de la congres, cu excepția discuției despre rezumatul lui Nelson - a arătat clar că pragmatismul câștigă rapid simpatie și are mulți adepți la congres în sine Cu greu ar fi exagerat să spunem că, dintre toate sistemele filosofice ale timpurilor moderne, pragmatismul are cea mai mare școală, în ciuda întregii banalități a concluziilor sale logice Ar fi poate și mai corect să spunem că pragmatismul, sau mai bine zis, forma lui prezentată la congres de Bischer, devine pe bună dreptate filosofia mic-burgheziei Ar fi interesant din acest punct de vedere să urmăm în ce popoare această ideologie a micii burghezii îi influențează cel mai puternic pe reprezentanții științei, care ar trebui să stea deasupra intereselor zilei Spre învăţătura pragmatiştilor, acel adevăr este determinat de rezultatele sale, a abordat Schiller, pornind de la o analiză a esenţei "delirului" Istoria erorii umane, înlocuirea unui adevăr cu altul, este cea mai lungă și mai complicată ramură a istoriei, pentru că este în același timp istoria adevărurilor În același timp, acesta din urmă trebuie înțeles nu ca un proces gradual Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL descoperirea și dezvoltarea unui adevăr care a existat, dar necunoscut oamenilor, dar ca o schimbare pestriță a scopurilor propuse de aspirațiile și nevoile umane, al căror criteriu al puterii și adevărului este succesul și potrivirea lor Teoria iluziei este o sarcină psihologică Psihologia trebuie să descrie acele stări și eforturi care evocă nevoia de a stabili obiective - adevăruri și care duc la erori dacă ideea de succes este suprimată de alte idei Astfel, logica, ca teorie a adevărului, nu este o știință a normelor absolute, a criteriilor și a formelor care au realitate absolută; este în primul rând o teorie a adevărurilor umane, iar apoi o critică a mijloacelor (mijloacele psihice) necesare pentru atingerea a tot felul de scopuri subiective O judecată este corectă, adevărată, dacă justifică scopul dorit; iar obiectivul stabilit este corect, adevărat, dacă este în concordanță cu celelalte obiective stabilite Nu există scopuri absolute și, prin urmare, nu există un adevăr absolut, căci unde se poate găsi un criteriu pentru el? Cunoașterea este doar o orientare pentru o mai bună atingere a anumitor scopuri; iar dacă calea intenționată duce cu adevărat la scop, atunci cunoștințele erau adevărate, corecte; scopul devine o amăgire numai atunci când se ciocnește de alte scopuri Continuând gândirea lui Schiller, am putea spune că înainte de *, comoara și-a stabilit scopul vizualizării formei enunțate de pragmatism; acesta este sensul lui, iar în atingerea acestui scop constă adevărul Pragmatismul însuși, ca sistem, își va atinge scopul abia atunci, abia atunci va fi adevărat, când va reuși să distrugă conceptul de adevăr absolut; dar pentru aceasta va trebui în primul rând să-și distrugă credința în absolutitatea propriilor poziții Dintre persoanele care s-au opus lui Schiller, remarcăm Lutoslawsky (Varșovia), Nelson (Göttingen), Shastri (Oxford), Hugo Bergmann (Münch), Gerhard Hessenberg (Breslavl) și Heinrich Gomperz (Viena) Ultimul dintr-o serie de rapoarte principale a fost rezumatul tânărului reprezentant al filozofiei ruse, contele Hermann Kaiserling: "Die metaphysische Wirklichkeit" Biblioteca "Runivers" A RUGE Filosofia în dezvoltarea ei se transformă din ce în ce mai mult dintr-o știință a invalidului într-o știință a realului; se apropie din ce în ce mai mult de scopul său, cunoașterea adevărului Alături de reprezentările fantastice ale imaginii lumii, există încercări serioase de a oferi o imagine a universului în forme sobre,

obiective, independente de creativitatea subiectivă Numai ceea ce este adevărat, care are realitate obiectivă, poate fi obiectul filosofiei Acesta din urmă, prin urmare, distinge în mod conștient între realitatea obiectivă și subiectivă, subiectivul înțeles și obiectivul necesar-existent Această formulare și-a găsit expresia de bază, clasică, în Critica rațiunii pure; pornind de la apariția acestei lucrări, filosofia intră pe un drum de încredere; se creează un concept ferm definit de realitate cognoscibilă și apare o distincție între metafizică (în vechiul sens al cuvântului) și filozofia critică Filosofia lui Kant involuează separarea lumii empirice, creată de formele noastre cognitive, de lumea metafizică, complet misterioasă și inaccesibilă cunoașterii noastre Dar această lume metafizică capătă o mare semnificație pentru etica și filosofia religioasă a lui Kant, datorită introducerii conceptului de "cuvenit" Acest "trebuie", potrivit lui Kaiserling, este postulatul conștiinței creatoare, situat "de cealaltă parte" a lumii, descris în Critica rațiunii pure Dar chiar dacă admitem că această conștiință nu se află în afara, ci în interiorul lumii fenomenelor, atunci în orice caz formează o regiune specială în aceasta din urmă; cunoaşterea acestui tărâm al realităţii este noua metafizică Astfel, metafizica, ca știință, ar trebui să ocupe un loc alături de teoria cunoașterii, sarcina ei fiind de a descrie realitatea conștiinței creatoare Dar lângă lumea cunoscută de mintea noastră (sau în spatele ei) se află, pe lângă conștiința creatoare, întreaga totalitate a celor vii, toți cei care trăiesc în viață Viața trăită este ceva inaccesibil ideilor minții, pentru că mintea nu poate înțelege viața care se cristalizează în formele ei proprii prin formele concluziilor sale Când mintea încearcă să încadreze viața în cadrul formal al legii cauzei și efectului și caută să deducă cauza din efect și efectul din cauză, atunci Biblioteca "Runivers" al patrulea congres internaţional , această efort este contracarată de viața însăși prin simplul fapt că cele două mărimi numite sunt incomensurabile și nu se condiționează niciodată reciproc Prin această opoziție a vieții cu lumea rațiunii, Kaiserling și-a adus filosofia în cercul ideilor lui Bergson "Această metafizică, în măsura în care investighează realitatea, nu este altceva decât doctrina vieții - acest lucru, de fapt, a fost deja demonstrat de doi dintre cei mai mari critici din istoria filosofiei: Kant și Bergson Am încercat doar să precizez mai detaliat ce au dovedit în principiu Trebuie adăugat, totuși, că în sistemul lui Kaiserling atât Kant, cât și Bergson au primit o schimbare notabilă într-o anumită direcție "Viața" lui Bergson nu are nimic metafizic în ea, iar "trebuia" lui Kant nu are nimic cognoscibil Pentru a epuiza conținutul ședințelor plenare, să amintim în sfârșit anunțul despre publicarea unei bibliografii filozofice internaționale Raportorul pe această problemă a intenționat inițial să-și fundamenteze planul de publicare într-un raport special pe tema: "Begriffe der Philosophie und die Idea einer internationaleen Bibliographie" Însă, la ședința secției, doar zece minute au putut fi dedicate acestui raport; iar la ședința plenară, la care întrebarea fusese transferată la o cerere specială, s-au grăbit și ei: raportul lui Bergson era următorul Prin urmare, a trebuit să mă limitez la cel mai scurt rezumat al fundamentelor publicației și la un apel la cooperare în aceasta Dar interesul mare manifestat (în convorbirile private) față de această întreprindere din partea membrilor Congresului face posibil să sperăm că publicația va continua, în ciuda tuturor dificultăților Imediat, au fost încheiate acorduri puternice cu reprezentanții Spaniei, Italiei, Ungariei, Poloniei și Rusiei IV Ne rămâne doar să dăm o scurtă privire

de ansamblu asupra activității secțiunilor În secțiunea I-a din "Filosofia generale e Metaphisika" au fost citite doar rapoarte) În acest caz, va trebui să folosim doar procesele-verbale și buletinele congresului, în timp ce în descrierea ședințelor plenare am putea da loc unor impresii personale Biblioteca "Runivers" A RUGE Sesiunea s-a deschis cu un rezumat de Abel Res: "Pour le réalisme scientifique positive" Vorbitorul a dezvoltat conceptul științific al realității pe baza conceptului de relativitate Totodată, a plecat de la varietatea interpretărilor pe care încă de pe vremea lui Hume s-a dat conceptului de "relație" în matematică Următorul raport, Agostino Gemelli ("Jui Rapporti tra Scienza e Filosofia"), a fost prea amplu pentru un rezumat secțional Pornind de la conceptul de biologie și investigând relația acestuia cu mecanismul și vitalismul, Gemelli a încercat să stabilească relația și limitele metodelor filozofice și biologice de cercetare De aici a trecut la o considerație istorică a conceptului de știință, punând în centru clasificarea și formularea lui Aristotel Apoi, după ce a făcut o analiză a relației dintre știință și metafizică în sistemul aristotelic, vorbitorul a urmărit schimbarea acestei relații de-a lungul Evului Mediu, în special, în scolastică Al treilea vorbitor, Bernardino Varisco, a încercat să stabilească în prelegerea sa ("Sul Concetto di Verità") diferența dintre adevărul științific și adevărul filozofic Adevărul științific este relativ și depinde de lucrurile la care se referă Dar adevărul filozofic este absolut și își găsește expresia în însuși faptul cunoașterii Pornind de la această distincție, Varisco definește fără ambiguitate relația conceptelor științifice la obiecte și relația conceptelor filozofice la cunoaștere în general Hans Driesch, în prelegerea sa "Despre conceptul devenirii și formele sale posibile", distinge astfel de forme diferite Conceptul de "Devenire" (Werden) conectează stările alterate ale experiențelor noastre în diferite momente ale existenței "eu-ului nostru" Conceptul de "devenire" se referă cu siguranță la "doctrina ordinii", adică despre acel sistem de concepte și propoziții care conferă experienței noastre o formă care ne satisface gândirea Raportul lui I Unold s-a ocupat de principalele tendințe ale monismului contemporan Următorul raport al lui Veniamin Gotesman ("Das Kausalpro-blem im Lichte des modernen Wissens") a aparținut domeniului filosofiei naturale Regularitatea în natură poate fi înțeleasă atât subiectiv, cât și autonom, dacă pornim de la premisă Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL propoziţia că totalitatea imaginii lumii este crearea propriilor noastre abilităţi cognitive, sau în mod obiectiv şi heteronom, dacă acceptăm că abilităţile noastre cognitive sunt organizate în conformitate cu lumea înconjurătoare Vorbitorul a luat acest ultim punct de vedere, așa-zis biologic, și a încercat să găsească în conceptul de energie un principiu general pentru toate tipurile de cauzalitate din natură Gotesmann a fost urmat de Otto Selz, care a încercat în prelegerea sa ("Das Eríüllungskorrelat des Existenzialbegriffes") să infirme argumentul logic conform căruia existența nu este o determinare obiectivă (Gegenstandsbestimmtheit) El a fost urmat de Georg Bendel ("Der Zweck der Welt"), care a protestat împotriva confuziei "obiectivelor lumii" cu sarcinile și scopurile vieții, în special viața umană Antropocentrismul în filozofie este o greșeală fundamentală Michele Lozakko (Losacco) s-a angajat în raportul său: "E possibile una filosofìa dell natura"? un studiu al fundamentelor și premiselor filosofiei naturale moderne, începând cu Schelling și terminând cu Ostwald și "tinerii" (Boltzmann, Reinke, Driesch) Raportul lui William Mackenzie a aparținut, de asemenea,

domeniului filosofiei naturale: "Concordanze teleologiche nelle natura e nell' uomo" Charles Werner a făcut mai multe remarci despre teoria spațiului a lui Kant și despre dificultățile asociate cu formularea spațiului ca formă pură de contemplare Antonio Aliotta a făcut o încercare interesantă de a reduce intuiționismul, pragmatismul și intelectualismul la un principiu general În aceeași direcție a funcționat și gândirea lui Parodi, care a luat în considerare problema "relației dintre contemplație și rațiune", dintre cunoașterea prin contemplație și cunoașterea prin reprezentări Mason-Oursei a încercat să fundamenteze conceptul de filozofie comparată prin analogie cu conceptul de anatomie comparată sau psihologie și filologie comparată O privire de ansamblu interesantă asupra tendințelor moderne din filozofia franceză a fost oferită în rezumatul său de Isaac Benrubi Pe Biblioteca "Runivers" A RUGE a stabilit că în Franţa cu greu se poate vorbi despre deplasarea filozofiei în ansamblu de către discipline filosofice separate · În concluzie, reținem raportul lui Bazardyan, neînscris încă în procesul-verbal: "Metafísica positiva e positivismo metafisico" În secțiunea a -a (Storia della Filosofia) au fost prezentate doar lucrări M de Wolf a făcut un amplu raport despre ultimele cercetări din domeniul istoriei filosofiei medievale Paul Deussen a raportat despre ultimele sale lucrări tipărite: lakob Bõhme, seine Lehre und seine Philosophie (FA Brockhaus,) din partea a -a a primului volum din "Allge-meine Geschichte der Philosophie" x) și al-lea volum din editat numit după o ediție specială (a treia) a lucrărilor complete ale lui Schopenhauer (München, Piereg & C°) În ceea ce privește această ultimă ediție, el a subliniat că conține un text absolut exact și depășește semnificativ în întregime cele ediții anterioare În ea, pentru prima dată, lucrările postume ale lui Schopenhauer apar într-o formă cu adevărat completă Adolf Dirov (Dyroff) a susținut că încă nu știm să apreciem toată originalitatea filozofiei Renașterii, considerând în mod eronat că este ceva de tranziție Și a încercat să stabilească un nou punct de vedere din care să fie posibil să se abordeze mai științific studiul acestei importante epoci în dezvoltarea filozofiei Dintre mesajele de minute din această secțiune, le remarcăm doar pe cele mai semnificative Domnișoara Mary Mills Patrick a făcut o schiță foarte interesantă a lui Aenesidem din Alexandria Două lucrări i-au fost dedicate lui Fichte: într-una, Xavier Léon a examinat noi documente care caracterizează opiniile politice ale lui Fichte; iar în al doilea, Johann Riffert a investigat în detaliu acele premise psihologice și epistemologice care au stat la baza deducției lui Fichte a percepției externe Dintre lucrările privind istoria filozofiei kantiene, Augemeine Gesch der Philos , mit besonderer Berücksichtigung der Philosophie der Inder bd I p Abteilung, ; Abteilung, Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL Õ de remarcat sunt raportul lui Angelo Valdarani "Antonio Genovesi antesignano della Filosofia kantiana", raportul lui Alfred Stroh: "Poziția Swedenborgs in the History of Philosophy" și raportul lui P Carabellese: L'elemento categorico kantiano p'eIg ideologia rosminiana" (panorama amplă simultană a filozofiei italiene) Aici ar trebui inclus și un scurt mesaj al lui A Baraton: "Una nuova critica dell' idealismo Berkeleyano" Secţiunea despre istoria filosofiei a ocupat primul loc în caracterul ei ştiinţific; acest lucru se explică, pe de o parte, prin faptul că această zonă este clar limitată; și pe de altă parte, faptul că sunt necesare cunoștințe pozitive pentru a performa în ea În această din urmă împrejurare, trebuie căutat și motivul pentru care rapoartele aproape că nu au provocat dezbateri În a treia secțiune ("Logica e

teoria della Scienza") erau așteptate rapoarte de Hermann Cohen, V Yeruzalem, E Cassirer Dar așteptările au fost zadarnice Dintre prelegerile pe care le-am citit, cele mai interesante sunt cele care au stat din punctul de vedere al logicii matematice adecvate Reprezentanții acestei tendințe au fost oameni de știință italieni, în frunte cu Giuseppe Peano, care au prezentat un raport despre starea actuală a logicii matematice; a fost urmată de rapoartele lui Federigo Henriques ("I numeri e l'infinito") și Alessandro Padoa "D'oü convient il de commencer l'arithmétique"?) Studiul logicii formale a conceptelor a fost realizat de domnișoara Constance Jones ("A new Law of Thought and its logicai implications"), E Goblot (Goblot), care a oferit o analiză detaliată a doctrinei inferenței logice și Pierre Bouroux (În ce sens la cercetarea științifică este-elle o analiză"?) Cercetarea epistemologică actuală ar trebui să includă remarcile lui Hugo Diniler cu privire la legătura dintre legile a priori, experiență și științele exacte; rapoarte de R d'Adhémar ("Sur le point de vue philosophique dans les sciences positives"), Guido de Ruggiero ("Ueber die Deduktion der Kategorien" - analiza critică a acestor idei de către Kant și Hegel) și D Rustan (" Deduction et induction") Cea de-a treia secțiune a inclus și două rapoarte pe subiecte natural-filosofice: E Roussel a citit despre vitalism, încercând în același timp să tragă o linie între mecanism și biologism; A Biblioteca "Runivers" A ROOG E Gustavo Pécsi a vorbit despre legile mișcării, pornind de la teoria newtoniană a naturii și a cerut o revizuire a acelor legi care până acum au fost acceptate în știință ca adevărate Rapoartele lui Dingler, Peano, Henriquez, Rustand și d'Adhémar au stârnit de fiecare dată dezbateri aprinse Dar întâlnirile celei de-a patra secțiuni (Moral) s-au remarcat printr-o animație specială Aici discuțiile au durat ore întregi, iar lucrurile au ajuns uneori la ciocniri aproape personale Numărul de lucrări citite în această secțiune a fost mult mai mic decât în celelalte Multe reportaje programate în program nu au fost citite, având în vedere faptul că autorii acestora lipseau sau nu puteau sta la coadă Din cele cinci rapoarte principale, patru au fost în italiană Giuseppe Tarozzi a fost primul care a realizat un raport "despre conceptul de libertate și semnificația sa pentru prezent"; a fost urmat de Luigi Valli, al cărui raport ("La valuazione") a stârnit o dezbatere pasională (Calderoni și Yuvalta) Valli a încercat să dea o definiție a conceptului de valoare, care să includă atât etica, cât și estetica Alăturându-se, din câte se poate judeca, de Münsterberg, el a apărat necesitatea unei formulări normative și absolute a conceptului de valoare Punctul de vedere opus a fost apărat de Juvalta, mai întâi în dezbateri, iar apoi, într-o formă deosebit de clară, într-un raport "asupra postulatelor etice și a imperativului categoric" · Al patrulea reprezentant al filozofiei italiene a fost Giovanni Vidari, care a susținut un raport "despre conceptul de scop și normă în etică" În stabilirea relațiilor reciproce între scopuri și norme, între universalitatea empirică și absolutitatea supraempirică, s-a manifestat clar sensul interpretării pragmatice a eticii Și în jurul acestei interpretări, de fapt, au existat dispute în cele patru rapoarte indicate Latura pur empirică a eticii și-a găsit expresia în eseul lui Moritz von Karman: "Sistemul ideilor etice și dezvoltarea moralei" Sistematizarea lui a eticii se bazează în principal pe considerații pedagogice În ultima zi a congresului, secțiunea a -a a reușit totuși să audă și să discute un scurt raport al lui Kurt Sternberg, un interesant Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL în sine și care a stârnit dezbateri și mai interesante Era vorba de

stabilirea unor principii și premise care să facă posibilă interpretarea eticii pur formale a lui Kant ca un sistem de moralitate practică Trebuie să recunoaștem că, în general, toate rapoartele și rapoartele de secție au fost la nivel de știință Singura excepție este secțiunea despre filozofia religiei, în care ascultătorilor li se prezentau uneori discursuri pur delirante sau farse în loc de rapoarte științifice Raportul lui Rudolf Steiner a stat în centrul discuției nesfârșite Sarcina sa formală a fost să stabilească esența Teozofiei și să o protejeze pe aceasta din urmă de loviturile teoriei științifice a cunoașterii De altfel, în raportul în sine și, într-o măsură și mai mare, în dezbaterea care l-a urmat, disputele de actualitate despre știință și religie au ocupat locul principal Controversa nu mai puțin vie a fost stârnită de raportul lui V Lutoslawsky - "Le messianisme polonais" În cele din urmă, al treilea vorbitor care a ocupat mai degrabă secțiunea despre religie decât despre filozofie a fost Elshl Jung, care a prezentat un raport despre reformismul radical în catolicism Trei rapoarte istorice din această secțiune au fost foarte interesante Prima dintre acestea a fost citită de Prabhu Dutt Shastri și a prezentat ascultătorilor semnificația învățăturilor lui Maya pentru filosofia hindusă; al doilea (oratorul Carlo Formica) a tratat problema conținutului religios și filozofic propriu-zis al budismului, iar, în final, al treilea s-a ocupat de crizele religioase; vorbitorul Martyn Meyer a încercat să exploreze și să elucideze relația dintre filozofie și cultură cu problemele religioase încă din timpul Revoluției Franceze și apariția filozofiei religiei a lui Kant După aceasta, s-au auzit o serie de rapoarte sistematice Primul a fost rezumatul lui Alessandro Chiapelli ("Religio e filosofia delle spirito"), trimis la congres în scris, dar până atunci fusese deja tipărit Apoi a vorbit Giovanni Amendola, ridicând întrebarea dacă este posibil să se vorbească despre "logica vieții religioase" în același sens în care se vorbește despre logica comportamentului moral, și rezolvând această întrebare în mod afirmativ, făcând referire la unele bine stabilite Întrebări de filosofie, vol ic> Biblioteca "Runivers" A RUGE forme logice stabilite Albert Leclair a studiat problema relației dintre filosofia religiei și teologia și metafizica ("Le bilance de la philosophie religieuse") Leon Bouillon a încercat să găsească în Noul Testament principalele trăsături ale unei anumite viziuni filozofice asupra lumii Remarcăm și mesajele lui Roberto Benzoni ("Limiti e valori dell'esperienza religiosa") și Luigi Visconti - cu privire la sarcinile psihologiei religiei Secțiunea a șasea a fost dedicată filosofiei sociale și filozofiei dreptului Întâlnirile sale s-au deschis cu un raport de o oră și jumătate al lui Francesco Guelfi despre tendințele în filosofia dreptului în Italia în a doua jumătate a secolului trecut După el, Rudolf Shgpamler trebuia să vorbească, dar nu a venit; raportul său a fost prezentat congresului în formă tipărită și, desigur, va fi reprodus în procesul-verbal al congresului, împreună cu o serie întreagă de alte rapoarte care nu au putut fi citite la congres - Raportul lui Guelfi, așadar, a fost urmat de raportul lui Alessandro Levi ("Ordine giuridico e ordine publico"), care prezenta un rezumat al lucrării ample apărute recent a vorbitorului) Printre rezumatele sistematice, ar trebui inclus și raportul lui A Pagano despre originea sistematică a dreptului; Cercetările lui Kozlovsky asupra realității sociale și lucrările psihologice pe meritele lui G D Skraby privind relația dintre sociologie și filozofie Skraba, în raționamentul său, a pornit de la recunoașterea pluralității punctelor de vedere în studiul vieții sociale și a contestat afirmația lui Durkheim că sociologia este

doar știința faptelor sociale Raportul lui Dupreil despre relația dintre logica și sociologie a fost, de asemenea, construit pur metodologic Silvio Perozzi a susținut în rezumatul său: "II socialismo giuridico" că ideile socialiste sunt în esență idei religioase Strâns alăturat rezumatul său a fost raportul lui Lutoslavski: "Națiunile ca realități metafizice", care a provocat o discuție amplă Probleme separate au fost dezvoltate de Josef Kohler (Ethi-sche und wirtschaftliche Elemente im Schuldrecht) și Marian Lubecki ("L'un des facteurs de progrès") "La société et l'ordre juridique" Paris, O Doin, Biblioteca "Runivers" AL IV-lea CONGRES INTERNAȚIONAL Aceeași secvențe i-au fost atribuite și (de fapt · istoric și filozofic) raportului lui Hugo Bergman ("Inhaletliche und kausale zusammenhänge in der gesclóchtswissenschaft", care, în accentuările anti-pur metodologice, sublinia necesitatea stabilirii conexiunii interne în istoria, relația cu conținutul Secțiunea a șaptea (Estetica), în care s-au citit reportaje, a atras atenția generală, grație personalității președintelui, Benedetto Croce, care a deschis sesiunile secțiunii cu un discurs despre căutările estetice ale modernității Această introducere a fost urmată printr-un amplu raport sistematic al lui Georg Hamann senschaft und Aesthetik, despre care, din păcate, nu am păstrat date Rapoartele rămase au tratat în principal subiecte speciale și au fost construite pe cercetări psihologice Așadar, Ottokar Figner a vorbit despre importanța memoriei pentru explicarea operelor poetice; studiul științific al literaturii ar trebui să acorde o atenție deosebită dezvăluirii acelor influențe mentale care s-au păstrat în memoria poetului Paul Surio (Souriau) a analizat întrebările estetice din punctul de vedere al influenței luminii Casimir F· Wige a încercat să construiască o diagramă a acelor senzații mentale care sunt implicate în crearea unui sentiment de "frumusețe" Angelo Valdarini a explorat conceptele de "frumos" și "sublim" în natură și a încercat să stabilească sensul obiectiv al acestor forme de judecată Augusta Romanoli trasează un reportaj despre senzațiile estetice la nevăzători Printre alte rapoarte, remarcăm și rezumatul lui Siegfried Behn (Behn), care a dovedit nevoia de a-și stabili propria măsură specială pur națională a silabelor pentru versificarea germană pentru a înlocui vechiul, împrumutat din metrica greacă Croce a participat și la dezbaterile despre rapoartele individuale, dar nu a vorbit în altă parte la congres În ceea ce privește secțiunea a -a (Psihologia, din toate rapoartele citite acolo, doar trei erau direct legate de filozofie; restul s-au ocupat de probleme separate, specific psihologice Este curios că toate aceste trei rapoarte aparțin rușilor N Lossky a investigat psihologie la teoria cunoașterii sau despre relația dintre explicația genetică a cunoașterii și explicația * Biblioteca "Runivers" A RUGE logic și transcendent Și a fost destul de firesc că Nelson a vorbit împotriva lui în dezbatere (prea scurtă, din păcate) Ambele rapoarte TS Engel-Meyer erau, de fapt, mai aproape de filosofia naturală decât de psihologie Prima dintre aceste prelegeri ("Essai d'une neurologie") conținea o schiță a unei teorii generale a creației din forțele de bază ale "voliției" umane; în al doilea, vorbitorul a conturat liniile principale ale "filozofiei tehnologiei": microcosmosul uman este rezultatul tehnologiei și în același timp forma manifestării acesteia În interesul completitășii, să menționăm pe scurt și celelalte rapoarte: Roberto Assagioli* "II Subsciente"; Ernst Westphal* "Bewusstseinstufen und psychische Strukturen"; Friedrich Hacker* "Vorstellungen und Gedanken im Traum"; Emil Pelob (Peil-laube): "Tendences peripathéticiennes de la psychologie expérimentale"; £nț

D'Ors* "Notes sur la curiosité"; Theodor Elzenians* "Théorie der Phantasie"; Carlo Cavilion* "La sintesi e l'analisi nell'attività umana" Eseu de Elie de Sion: La solution psychologique du probleme de l'éspace et du temps" s-a citit în lipsa autorului Pe lângă lucrările citite, raportul oficial va cuprinde și acele comunicări care au fost ferm promise congresului și chiar parțial tipărite, dar care nu au fost citite niciodată, din cauza faptului că autorii lor nu au avut ocazia să se prezinte la congres În concluzie, să mai enumeram câteva publicații prezentate congresului Dintre periodice, pe lângă Bibliografia Internațională de Filosofie menționată mai sus, să numim și bibliografia filosofică italiană publicată de Al Levy și B Varisco și o bibliografie a filosofiei franceze publicată de Société française de philosophie Dintre autorii individuali, Hans Vaihinger și-a prezentat marea sa lucrare) la congres) Majoritatea lucrărilor italiene vor fi publicate în Rivista di Filosofía (Organo della Società filosofica italiana Modena) În ceea ce privește lucrările franceze, acestea urmează să fie plasate în viitorul număr special al Revue de Métaphysique et de Morale Paris, Colin) "Philosophie des Als Ob, System der theoretischen, praktischen und reli-giôsen Fiktionen der Menschheit auf Grund eines idealistischen Positivismus" Berlin, , Reuther und Reichard Biblioteca "Runivers" al patrulea congres internaţional i Enumerarea plictisitoare a acestei mări de rapoarte separate, în special cele secționale, duce involuntar la o serie de gânduri În primul rând, se pune întrebarea dacă scopul a fost atins, adică Oare această masă de rapoarte a oferit măcar o imagine aproximativă a stării actuale a filozofiei? Și al doilea lucru care îmi vine în minte este ideea cantității colosale de muncă care trebuie să fi fost cheltuită în organizarea unui astfel de congres În ceea ce privește primul, se poate spune, în orice caz, cu deplină certitudine, că toate rapoartele, aproape fără excepție, pe de o parte, s-au situat la nivelul științei serioase, iar pe de altă parte, au fost grupate cu succes și rapid (de profesorul Alessandro Levi) Munca enormă depusă în organizarea congresului de către membrii comisiei de organizare, amabilitatea și disponibilitatea lor de a răspunde tuturor dorințelor invitaților, îi privează în mare măsură pe nemulțumiți de dreptul de a se plânge de imperfecțiunile și deficiențele existente Barcelona, Oxford, Londra și New York au fost propuse ca loc de desfășurare a celui de-al cincilea Congres Comisia internațională permanentă s-a stabilit la Londra De data aceasta nu a existat o astfel de invitație din partea Rusiei Însă marele interes pe care Rusia îl arată pentru filozofie ne permite să sperăm că în viitorul apropiat îi vom vedea pe ruși în rolul de gazde ospitaliere ale unui congres filosofic Asociațiile de oameni de știință din diferite țări, în special congresele filozofilor, creează, pe lângă contactul personal și contactul culturilor individuale, și o oportunitate de a privi mai profund cultura unică a națiunii celei de-a -a gazde a congresului Și pentru noi, europenii de vest, Rusia, până la urmă, pare să fie la fel din punct de vedere spiritual și cultural cu America în raport cu tehnologia: o țară cu posibilități nelimitate * Arnold Ruge Heidelberg Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Recenzie de cărți Rossolimo, G I , Pr -Conf univ Moscova, universitate Profiluri psihologice Studiul cantitativ al proceselor mentale în stări normale și patologice Metodologie Moscova, Despre metoda profilurilor psihologice ale domnului Rossolimo s-a spus deja destule la congrese, prelegeri publice, în articole de jurnal etc În ciuda acestui fapt, încă ni se pare oportun să analizăm critic cartea domnului Rossolimo

Este foarte obișnuit să auziți că controversa asupra profilurilor psihologice este oarecum unilaterală Obiecțiile oponenților metodologiei propuse de domnul Rossolimo par a fi de natură foarte generală, principială și nu privesc deloc detaliile metodologiei O completare fezabilă a unui astfel de gol este scopul acestei note Este de la sine înțeles că suntem lipsiți de posibilitatea de a analiza în detaliu formularea studiului tuturor celor de procese mentale Pentru a face o idee despre valoarea tehnicii profilurilor psihologice, va fi suficient să ne oprim asupra unei analize detaliate a studiului mai multor abilități, de exemplu memorie Studiul experimental al memoriei are ca scop elucidarea dependenței acestei abilități de diferite condiții sau factori Printre acești factori, de importanță nu mică este durata percepției a ceea ce se învață sau timpul de expunere Unul dintre deficiențele esențiale ale lucrării lui Ebbinghaus E este, printre altele, faptul că) N Ebbiighaus Ueber das Gedăchtnis Leipzig Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE cu ajutorul metodologiei adoptate de acesta nu a reusit ca materialul invatat sa fie perceput in aceeasi perioada de timp Prin urmare, succesorii lucrării lui Ebbinghaus și-au îndreptat eforturile pentru a elimina acest neajuns Se creează o serie întreagă de dispozitive (Muller și Pilzecker, Ranschburg, Wirth) pentru ca cu ajutorul lor să se poată realiza alternarea corectă în timp a materialului de învățat, pentru a elimina efectul duratei expunerii la studierea influenței alți factori etc Una dintre cele mai recente lucrări, care urmărește să ia în considerare influența duratei expunerii asupra memoriei este lucrarea lui Reiter *), care a apărut din laboratorul psihologic de la Leipzig Date oferite de Reuters Ele arată cât de puternic se schimbă rezultatele recunoașterii pentru același subiect în funcție de durata expunerii Deci, pentru un subiect, rezultatele recunoașterii cu o creștere a duratei de expunere au crescut de patru ori, pentru celălalt, de trei ori Nu este clar că munca în această direcție a unei întregi generații de psihologi experimentali a avut vreo influență asupra metodologiei domnului Rossolimo El ignoră complet munca predecesorilor săi În experimentele sale în studiul memoriei, durata expunerii a fost reglată printr-o înclinare din cap a subiectului Este de la sine înțeles că un astfel de criteriu subiectiv lipsește de orice valoare științifică rezultatele obținute printr-o metodă atât de grosolană Autorul are cel mai mic drept de a da o expresie cantitativă acestor rezultate ale reproducerii și recunoașterii Într-adevăr, într-un caz, o înclinare din cap a putut urma după o jumătate de secundă de expunere, iar în altul, după două-trei secunde și, în consecință, condițiile de memorare erau complet diferite Și această diferență în condițiile de memorare, așa cum arată datele obținute de Reuter, se reflectă foarte puternic în rezultatele memorării Oricine a avut ocazia să experimenteze copii cu silabe lipsite de sens știe foarte bine ce impresie este combinația neobișnuită de fără sens) pr Reutber Beitrãge zur Gedăchtnissforschung Wundts Psychol Stud bd i Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE silabe asupra psihicului copilului În primele experimente, nu se poate pune problema funcționării normale a abilității studiate Prin urmare, orice studiu serios trebuie să fie precedat de o serie de experimente preliminare cu scopul de a familiariza subiecții cu material lipsit de sens, cu scopul de a-i obișnui cu combinația neobișnuită de litere "Până când această etapă de nefamiliaritate nu a fost depășită", spune Maiman, experimentele nu au valoare reală și, prin urmare, o serie de experimente preliminare este întotdeauna efectuată mai întâi Această condiție necesară pentru valoarea rezultatelor obținute este complet

ignorată de domnul Rossolimo El trage concluziile sale ample despre memoria subiecților pe baza primelor zece experimente, care sunt complet necaracteristice funcționării normale a abilității studiate și pe care orice cercetător serios ar trebui să le respingă Desigur, compararea rezultatelor obținute în astfel de condiții nu are nicio semnificație De fapt, în ce poziție de avantaj experimentele domnului Rossolimo i-au pus pe copiii cel puțin parțial familiarizați cu o limbă străină, în comparație cu copiii care nu cunosc alte combinații de litere, cu excepția cuvintelor din limba lor maternă Nicăieri, poate, psihologia experimentală nu a obținut rezultate atât de semnificative ca în domeniul studiului memoriei Ea a reușit să facă lumină asupra multor fenomene înrudite și a reușit să facă acest lucru parțial pentru că în studiul legilor memoriei materialul viu al realității a fost înlocuit cu materialul silabelor moarte, schematice - fără sens De aceea lucrarea lui Ebbinghaus, care a folosit pentru prima dată acest material fără sens, a fost de o importanță atât de mare pentru continuarea studiului experimental al memoriei Lucrări ulterioare în acest domeniu au prelucrat acest material lipsit de sens, indispensabil pentru studiul memoriei, și mai detaliat Aceste lucrări și-au găsit desăvârșirea în regulile pentru așa-numitele rânduri strict normale de silabe fără sens Dacă te uiți la seria de silabe fără sens folosite de domnul Rossolimo, este ușor de observat că în E Meiman, E Prelegeri de pedagogie experimentală Partea a II-a Ed t-va gmir" Moscova Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE structura rândurilor sale de silabe lipsite de sens aproape că nu avea nici un efect asupra muncii minuţioase a predecesorilor săi Aceste serii nu îndeplinesc niciuna dintre cerințele pentru o serie strict normală de silabe fără sens Rândurile de silabe fără sens ale domnului Rossolimo sunt complet diferite de cele folosite de obicei în studiul memoriei Deci, alături de silabe de trei litere, există silabe de două (yul, ri, ap) și patru litere (kebr, dhikr); aranjarea vocalelor și consoanelor nu este întotdeauna aceeași cu tehnica experimentală elaborată (onk, kbi, kho) Există silabe care au căzut în lipsă de sens din cauza unei neînțelegeri, de exemplu, hut, bad, bun, lok Aceste silabe, după cum arată exemplele, sunt silabele inițiale ale cuvintelor (hut-or, bad-ya etc) În astfel de cazuri, nu există nicio garanție că subiectul nu va completa prima silabă până la un cuvânt întreg și nu va exista nicio urmă de silabă fără sens Această eterogenitate a materialului lipsit de sens face foarte îndoielnică acuratețea aparentă a expresiei cantitative la care recurge domnul Rossolimo în evaluarea rezultatelor reproducerii și recunoașterii De fapt, amintirea și reproducerea unei silabe de patru litere este mult mai dificilă decât o silabă formată din două litere În același mod, reamintirea unei silabe care duce involuntar la un fel de asociere este mult mai ușoară decât în cazul în care nu există niciun motiv pentru a crea asocieri cu alte idei Același lucru se poate spune despre alte tipuri de materiale pe care domnul Rossolimo le folosește în cercetările sale asupra memoriei Serii numerice pentru memorare constau din membri departe de a fi omogene: alături de numerele de două cifre (,), există și numere de o singură cifră (, i) Este de la sine înțeles că dificultatea amintirii și reproducerii unor astfel de numere este departe de a fi aceeași În general, construcția unor serii de numere este de așa natură încât lasă de dorit Cert este că la construirea unei serii de numere, precum și a unei serii de silabe fără sens, este necesar să se respecte anumite condiții pentru a evita pe cât posibil asocierile la memorare Aceasta include, de exemplu, regula conform căreia cifrele unui număr nu

trebuie aranjate în ordinea seriei naturale Iar aceste reguli nu sunt luate în considerare de domnul Rossolimo Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărţi Aceeași diversitate se observă în alegerea cuvintelor pe care autorul le folosește ca material de memorare În seria de cuvinte oferite pentru memorare, există substantive, adjective, verbe etc , în timp ce acest material este departe de a fi același pentru un copil După cum se știe, vorbirea unui copil este cea mai bogată în verbe, în el se găsesc mai rar substantive, chiar mai rar adjective etc Experimentele lui Wreshner au arătat ce importanță uriașă are forma gramaticală a unui cuvânt asupra duratei reproducere, care ar trebui să servească drept stimul pentru reproducere Această diferență este deosebit de mare la copii, care au memorie predominant senzorială De aceea materialul, format din cuvinte diferite prin forma lor gramaticală, este foarte diferit în ceea ce privește dificultatea memorării Tehnica profilurilor psihologice ignoră complet această împrejurare Pe de altă parte, autorul sporește în mod deliberat această eterogenitate subliniind că membrii din mijloc ai seriei de cuvinte date pentru memorare "ar trebui să iasă oarecum în evidență: este mai bine să fie cuvinte, mai ales sonore, sau numele unora ușor obiecte amintite " În plus, însăși alegerea cuvintelor pentru memorare este de așa natură încât evocă involuntar în mintea subiectului o imagine întreagă, legând cuvintele individuale într-un întreg O asemenea diversitate și eterogenitate a tuturor tipurilor de materiale utilizate de Rossolimo privează rezultatele obținute cu ajutorul acestui material de orice valoare științifică Mai puțin de toate, autorul are dreptul de a exprima cantitativ cu ajutorul numerelor rezultatele memorării acestui material selectat haotic Aparenta acuratețe a unei astfel de expresii cantitative devine și mai îndoielnică dacă se ține cont de rugozitatea evaluării rezultatelor memorării, pe care o folosește domnul Rossolimo Autorul recunoaște drept adevărată doar reproducerea cea mai fidelă a ceea ce s-a învățat O astfel de abordare nu poate fi considerată corectă Deja Ephrussi) consideră nu numai întreg,) ÌVrescbner A, Die Reproduktion und Assoziation von Vorstellungen Leipzig -) Epbrussi P Experimentelle Beiträge zur Lehre vom Gedáchtniss Zeitschr f Psih d S bd Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE dar și jumătate din greșeli Ebert și Meiman consideră că este posibil să scadă această estimare la / din eroare Nici cercetătorii de mai târziu nu sunt mulțumiți de această evaluare Vitazek *), de exemplu, oferă o scară mai fin diferențiată în care se regăsesc toate semnificațiile posibile, nu numai de reproducere, ci și de recunoaștere Este de la sine înțeles că atunci când se utilizează o astfel de scală, rezultatele memorării ar trebui să se schimbe foarte mult, iar metoda domnului Rossolimo este foarte departe de a oferi o idee exactă a gradului de memorare a seriei memorate La urma urmei, dacă subiectul nu a reprodus complet cuvântul sau silaba memorată, atunci acest refuz de a reproduce nu este deloc echivalent cu cazul în care a reușit să reproducă aproape întreaga silabă sau o parte a acesteia Cu greu poate fi considerat corect să ignorăm complet permutarea unui membru în timpul reproducerii, așa cum face domnul Rossolimo, permițând amintirea a ceea ce a fost învățat pe de rost în orice ordine Deci, Meiman propune să se evalueze permutarea unui membru al seriei cu un loc în x / erori, cu două - / etc Kon) consideră și reproducerea unei litere ca fiind complet corectă numai dacă este numită la locul corespunzător din serie Erorile de localizare, precum și natura altor erori de reproducere, pot servi, după cum se știe, ca un bun indicator al apartenenței subiectului la unul sau la altul tip de reprezentare

Analiza unor erori de reproducere i-a permis chiar lui Ogden *) să creeze o metodă specială pentru determinarea tipurilor de reprezentare Dar metoda domnului Rossolimo, oricât de ciudată ar părea, nu abordează deloc problema dacă subiectul aparține unuia sau altui tip de reprezentare Dintre condițiile interne, a căror respectare este necesară la memorare, Meiman propune mai ales valoarea intensității) Ebert und Meitap Über einige Grundfragen dèr Psychologie der Übungs-phànoniene im Bereiche des Gedàchtnisses Leipzig) Witasek S Über Lesen und Rezitieren in ihren Beziehungen zum Ge-dachtniss Zeitschr f Psih d S bd) Cobn J Experiment Untersuchungen über das Zusammenwirken des aku-stisch-motorischen und des visuellen Gedàchtnisses Zeitschr f Psych, d, S Bd *) Ogden R Untersuchungen über den Einfluss der Geschwindigkeit des lauten Lesens auf das Lernen Arhiva fdges psihologie bd II Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE intensitatea şi uniformitatea concentrării atenţiei pe parcursul întregului proces de memorare Cercetări recente în domeniul memoriei au arătat că memoria noastră răspunde la solicitări crescute asupra acesteia cu o creștere a performanței generale "Cheltuielile de muncă, spune Maiman, se ajustează automat la volumul de muncă așteptat de la un om" x) O astfel de potrivire automată este posibilă numai dacă subiectul este conștient de cantitatea de muncă cerută de el Desigur, pentru a crea aceleași condiții experimentale pentru toți subiecții, este necesar să se respecte un singur principiu, de exemplu: de fiecare dată să se avertizeze subiectul despre lungimea seriei de memorat, despre numărul de repetări, etc Această condiție a uniformității experimentelor este încălcată de domnul Rossolimo, care nu a considerat necesar să avertizeze întotdeauna subiecții cu privire la munca ce urmează * Se mai pot sublinia o serie întreagă de omisiuni în formularea studiului memoriei, care este realizat de domnul Rossolimo Autorul nu ține cont deloc de durata reproducerii seriei învățate; nu spune nimic despre dacă a existat vreun interval între lecturile individuale ale seriei în timpul memorării acesteia etc O oarecare confuzie este cauzată și de acele curbe rezumative ale profilurilor generale, în care autorul rezumă rezultatele studiului memoriei Aceste curbe, potrivit autorului, ar trebui să caracterizeze memoria în general Poate că, din punct de vedere al psihologiei, ca "unul dintre capitolele fiziologiei", se poate admite existența unei astfel de funcții generale a memoriei, indiferent de subiectul și metoda de memorare, dar din punct de vedere pur psihologic , o astfel de amintire nu există deloc, dar există o serie întreagă de amintiri speciale, locale Și dacă este așa, atunci în studiul memoriei este necesar să se țină seama de diferitele tipuri de memorie și să le distingă nu numai după obiect, ci și prin metoda de memorare Această împrejurare este complet ignorată de domnul Rossolimo, care rezumă rezultatele recunoașterii și reproducerii elementelor vorbirii, învățate atât vizual, cât și acustic, și prin citirea cu voce tare de către subiecții înșiși Cu greu *) Mayman E Prelegeri de pedagogie experimentală, partea a II-a Ed "T-va Mir" Moscova ·· Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE această sumă poate fi considerată un indicator real al succesului memorării subiectului, după cum crede domnul Rossolimo La urma urmei, această sumă se poate dovedi a fi exact aceeași pentru subiecții cu diferențe individuale uriașe: atât pentru persoanele cu memorie motorie sau vizuală puternică, dar slabă, cât și pentru un subiect cu aceeași memorie atât pentru impresiile vizuale, auditive și motorii Astfel, din profilul general al domnului Rossolimo nu este deloc clar dacă are de-a face cu memoria slabă a subiectului sau doar cu o memorie dezvoltată unilateral Și

acest lucru, desigur, este departe de a fi indiferent De asemenea, nu are sens să adunăm și să obținem valoarea medie din rezultatele memorării obținute prin memorarea unor materiale atât de diferite precum numere și mai multe obiecte diferite (de exemplu, chibrituri, șuruburi etc) La urma urmei, atunci când memorăm aceste obiecte vizuale, studiem memoria senzorială-vizuală, în timp ce rezultatele memorării numerelor caracterizează memoria pentru semnele și simbolurile iubite Într-o scurtă notă, nu există nicio modalitate de a enumera toate omisiunile în care tehnica profilului psihologic este atât de bogată Dar chiar și analiza noastră a metodologiei de studiu a memoriei este suficientă pentru a clarifica valoarea științifică a lucrării domnului Rossolimo N Ribnikov, Cărți și broșuri noi primite de editori Matsonin, N Maternal Filiation in Eastern and Central Asia Emisiune i si Vladivostok - Pagină + C k și i p k Astrov, P I "Hristos" de artistul I A Astafiev Moscova, pp P la Bonvech, R S Sisteme psihologice și metode de predare în școala modernă Mitava, Pg J Philippe şi P Boncourt Anomalii mentale în rândul elevilor (Biblioteca pedagogică, publicată de K I Tikhomirov) Moscova, pp IP + + XII C k Enriques F Probleme ale științei Partea I Traducere din italiană sub Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE ed Pr -Conf univ A I Bachinsky și Pr -Conf univ G G Shpett Moscova, pp III+ C i r k Raport al bibliotecii Societății de Asistență reciprocă a funcționarilor evrei din Odesa pentru Odesa, Edițiile "Intermediarului": Semenov S T Povești țărănești T Amurg Moscova, pp C k Williams, X Etica alimentelor Moscova, pp C k Surikov, I Anii copiilor Moscova, i C la Pușkin, A S Povestea pescarului și a peștelui C și k Koppe, F Soție infidelă C i*/ k , cel mai bun ed z z k Khotynsky, P Dobytchik C și k Avilov, L Fiul C ID k Thomson cadou prusac C K , cel mai bun ed k Dickens, Ch O poveste de Crăciun C K , cel mai bun ed k Zhuravov, S Mireasă rea C K , cel mai bun ed k Biriukov, A L N Tolstoi Ts k Gorbunov-Posadov, I Volki Ts i k Gorbunov-Posadov, I Totul pentru toată lumea și toți pentru toată lumea C Clasa a II-a, cel mai bun ed k Educatie gratuita nr - , - C k Mayak Nr i , , Nr - C k Gorbunov-Posadov, I Pentru cei mici Culegere de povestiri si poezii C k* Kerton A Aventurile lui repolov cu sâni roșii și ale soției sale C o k Gorbunov-Posadov, I Asistenţă reciprocă Gorbunov-Posadov, I Economia satului si viata taraneasca Schneiert, L Rață pentru a ajuta vitele C k , cel mai bun ed k Tolstoi, L N Yasnaya Polyana Erau povești etc C k , cel mai bine ed k Tolstoi, L N regele asirian Assarhadon C și k Tolstoi, L N fiul hoților (după Leskov) C și k Tolstoi, L N Despre moarte C K , cel mai bun ed k Tolstoi, L N Ursa Major C i k , cel mai bun ed z ak Tolstoi, L N Gânduri ale oamenilor înțelepți pentru fiecare zi C Clasa a II-a, cel mai bun ed k Biblioteca "Runivers" recenzie de carte Tolstoi, L N Care este credința mea C k , cel mai bun ed k Tolstoi, L N Învățăturile lui Hristos expuse pentru copii C i k , cel mai bun ed k Tolstoi, L N Mărturisirea C k , cel mai bun ed k Tolstoi, L N Divin și uman C k Tolstoi, L N Articole pedagogice C k Tolstoi, L N Despre metodele de predare a alfabetizării C Tolstoi, L N Progresul și definiția educației C la Tolstoi, L N Cine ar trebui să învețe să scrie de la cine C la Tolstoi, L N Educație și educație C k Tolstoi, L N Despre educația națională Ts io k Tolstoi L N Yasno-polyanskaya școală Ts ib k Biblioteca Runiverse Scrisoare catre editor (Răspuns de G I Chelpanov) Cer editorilor un loc în cel mai apropiat număr al revistei pentru un răspuns lui G I Chelpanov, care în articolul său "De ce are nevoie un profesor de psihologie?" nu puțină atenție la "profilurile mele psihologice" (vezi Întrebări Filos , cartea iob) Contestările mele vor fi scurte, după cum este necesar

pentru esența problemei; patos într-o dispută științifică, în opinia mea, duce la o pierdere inutilă de timp, fără un mare beneficiu pentru cauză și este suficient să remarcăm caracterul neconcludent al judecăților adversarului, orice altceva se va face de timp, conducând greșit, inexact și de prisos pentru moartea naturală și dând joc liber celui drept și viabil La pagina i citim în articolul amintit: "iar metoda profilurilor psihologice nu se poate aplica deloc în practică" Pentru profesor, orice observație ar trebui să fie valoroasă, mai ales atunci când poate fi supusă unui studiu de control printr-un experiment În special, metoda profilului, așa cum arată numeroasele noastre (aproximativ) studii ale studenților, pune în lumină aspecte care sunt extrem de importante în practica pedagogică: i) - asupra înălțimii generale a profilului, indicând gradul de înapoiere generală sau talentul general;) pentru unele defecte și alte trăsături ale elevului, care, în plus, cu posibilitatea de a compara mai multe fapte, profesorul este uneori extrem de necesar (de exemplu, tonusul mental scăzut al astenicului, automatismul și sugestibilitatea debilicului) Biblioteca "Runivers" SCRISOARE CATRE EDITOR cu o deosebită constituție degenerativă, mai ales isterică, oboseală a atenției, forța memoriei și multe alte fenomene din domeniul patologiei, care îndulcesc foarte mult psihicul așa-zișilor copii normali) La pagina , se mai spune că numele "profil psihologic" este nepotrivit, iar G I Chelpanov sugerează să vorbim pur și simplu despre "curbă" Sunt de acord că vorbim despre o "curbă", denumirea de "profil psihologic" este o expresie figurativă, dar nu un termen științific și mă bucur să o las pe seama celor care doresc să o înlocuiască cu orice denumiri convenționale scurte; Am aplicat denumirea de "profil psihologic" curbelor mele având în vedere faptul că, reprezentând o reprezentare grafică a relației dintre înălțimile unor procese, aceste curbe pot servi, ca un adevărat profil al feței, ca un contur care poate fi completat cu orice detalii ale structurii, reliefurilor și tonurilor obținute cu ajutorul altor metode de cercetare psihologică obiectivă Adaug apropo: nu știu cine a comparat "profilurile" cu "fotografiile sufletului" Cei care au fost interesați de metoda mea au avut ocazia să se familiarizeze cu ea în detaliu: la reuniunea Societății Neurologilor și Psihiatrilor de la Universitatea din Moscova din mai și din mai ; la cel de-al -lea Congres de psihologie educațională de la Sankt Petersburg, al cărui membru G * I Chelpanov a fost, în iunie , atât în timpul lecturii raportului în ședință, cât și în timpul unei demonstrații detaliate a tuturor tehnicilor produse în laboratorul prof A P Nechaev, la cererea unui mare număr de psihologi care au fost la acel congres; în martie , la o ședință publică a Societății de Pedagogie Experimentală din Sankt Petersburg; în ianuarie , în timpul demonstrației mele detaliată a metodei către membrii interesați ai Congresului I de Pedagogie Experimentală din Sankt Petersburg; în cele din urmă, în laboratorul meu, zilnic în ultimii doi ani Prin urmare, este convenabil ca G I Chelpanov să declare prin tipărire că mi-am ținut secretă metoda? Este necesar sa ai profile pe varsta Este de la sine înțeles că acest lucru trebuie să facă parte din problema profilurilor; si mult mai mult, referitor la ea, consider a fi supus studiului; însă, în această etapă a studiului profilurilor, sarcina Întrebări de filosofie, carte u Biblioteca "Runivers" G I ROSSOLIMO ar trebui să fie încă limitat în anumite limite: deocamdată, propun trăsăturile caracteristice ale profilurilor cu trăsături de personalitate izbitoare, cel puțin cele care, cel puțin în clinică, se remarcă în relief fără a ține cont de sex și de anumite vârste Pentru a investiga multe întrebări

experimental, sunt necesare mai multe experimente Acest lucru este adevărat, dar numai parțial; cel puțin, în raport cu experimentele pe un subiect, experimentele repetate pot părea nedorite (antrenament, excitare în subiectul unei atitudini critice față de cercetare etc); Sunt cu siguranță necesare numeroase experimente și pentru a obține indicații generale pentru continuarea activității chiar înainte de un studiu detaliat al problemei: în acest proces de orientare, ca să spunem așa, bâjbând căi, o oprire foarte lungă asupra problemei poate întârzie munca, mai ales în patologie, unde materialul nu vine din ordine și fenomenele din partea psihicului nu așteaptă Dacă doctrina corelațiilor psihice există de mult timp, atunci nu rezultă de aici că metoda profilurilor, construită pe alte temeiuri și care dezvăluie anumite proprietăți ale psihicului, ar trebui să depindă în dezvoltarea sa de o altă metodă Starea actuală a întrebării studiului experimental cantitativ al personalității este încă foarte departe de aceasta, astfel încât datele obținute prin diverse metode sunt complet consistente; prin urmare, cercetarea și dezvoltarea independentă a metodelor ar trebui lăsate deocamdată cât mai mult posibil Toate celelalte remarci despre "profiluri" se rezuma la reproșuri că mi-am aplicat metoda la studiul candidaților la bursele Societății Lomonoșov; ele ating întrebări speciale și generale În ceea ce privește prima - de altfel, problema admiterii copiilor pe insula numită - a fost, în opinia noastră, incomod pentru metoda G I Între timp, afacerea s-a desfășurat în conformitate cu § j-a Carta a insulei, care spune: "Societatea acceptă Biblioteca "Runivers" SCRISOARE CATRE EDITOR în grija copiilor cu acordul părinților lor, la recomandarea oficialilor guvernamentali zemstvo și alte școli, consilii școlare și membri ai Societății după determinarea gradului și calității abilităților copilului Problema acceptării unui client este decisă de Consiliul Societății în urma unui studiu psihologic experimental al clientului de către o comisie specială aleasă dintre persoanele competente de către Consiliul Societății și care acționează pe baza unei instrucțiuni speciale Așa cum se propune în §-ƀ din Carte, așa s-a întâmplat în realitate, când au fost supuși cercetării numai copiii *recomandati de profesori, iar numai cei despre care existau atestări bune au fost aleși, în urma unui studiu experimental Ceea ce s-a spus diferă semnificativ de afirmația că totul s-a redus la un singur studiu al "profilurilor"; între timp, chiar și partea experimentală a studiului candidaților a fost realizată, de altfel, și prin alte două metode Următoarea întrebare este întrebarea temeiurilor științifice disponibile pentru a recunoaște un copil ca talentat; a depus G II Chelpanov are un motiv să ridice problema supradotației în general, despre problema ei, despre metodele de definire a acesteia etc Întrebarea ridicată în mod specific este în articolul lui G I Shemu educația copiilor din oameni, ne imaginăm întregul dificultatea sarcinii, iar deocamdată, cu atât mai mult având în vedere lipsa unor certificări pedagogice strălucite, am decis să fim cât mai atenți în interpretarea conceptului de supradotație, acceptând pentru acesta cel mai larg cadru posibil; În același timp, am avut în vedere și două condiții esențial importante: completitudinea talentului general și puterea acesteia, adică încercat:) pentru a exclude instabilitatea patologică a psihicului, care însoțește atât de des talentul luminos al copiilor și,) respinge copiii cu defecte în structura de bază a personalității Aceasta din urmă, desigur, nu se bazează pe concluzia, nu fără caricatură îndemnată de G I Chelpanov, că este suficient să nu fii idiot pentru a fi talentat (p); și G I Chelpanov, trebuie să ne

gândim, sunt conștienți că între idioție și talent există o serie nesfârșită de intermediari G I ROSSOLIMO grade de proprietăți mentale și, împreună cu deficiența generală, pot fi observate defecte parțiale, indicând diferite tipuri de insuficiență și că, cu cât nivelul se apropie mai mult de dotarea generală, cu atât mai puțin, în timpul studiului, se găsesc și aceste defecte particulare Pentru a stabili tipuri înalte de personalitate, este necesar în primul rând să excludem tot ceea ce are caracterul unui defect patologic; oricine se ocupă de varietatea și frecvența elementelor bolnave din compoziția așa-numitelor personalitate normală; acest lucru trebuie ținut în minte de toți psihologii care se angajează atât în investigații subiective, cât și obiective, chiar și în cele mai subtile, și trag cu prudență concluzii pe baza chiar și a miilor de experimente asupra psihicului care nu a fost supus cercetărilor psihopatologice Venerabilul nostru adversar să numească în mod ironic toate acestea o reformă în studiul talentului, cu care, totuși, cu greu am putea fi de acord, recunoscând datoria primordială a fiecărui cercetător al fenomenelor naturii de a lua în considerare adecvarea materialului cercetării sale și apoi trece doar la concluzii; cum se poate vorbi despre reformă când însăși doctrina talentului nu poate fi considerată completă? Întrebarea definiției supradotației, care nu a intrat încă în principalele mele sarcini la dezvoltarea metodei profilurilor, a apărut într-un articol polemic al lui G I De acord cu faptul că metoda este foarte departe de a fi perfectă atât în esență, cât și în detalii metodologice, despre care am scris și eu în ultimele rânduri ale mele "Caracteristicile generale ale profilurilor psihologice ale copiilor cu deficiențe mintale și ale pacienților cu boli nervoase și mintale" !), consider că este necesar să declar, în același timp, că fiecare metodă de studiu a corpului și a sufletului uman abia atunci *) Vezi pagina b: " suntem siguri că metoda noastră, deși are fundații bine cunoscute verificate experimental, este încă departe de a fi perfectă și, prin urmare, rezultatele necesită încă verificări repetate, mai îmbunătățite* SCRISOARE CATRE EDITOR poate fi îmbunătățit atunci când poate fi testat din nou pe o persoană; și nicio metodă de investigare științifică a naturii nu ar trebui dezvoltată departe de viață, pentru că nevoia ei este determinată de viață, numai viața o poate hrăni, iar aplicarea ei la fenomenele vii ale naturii poate confirma adecvarea și semnificația ei De aceea, în patologie și fiziologie, nu ne este frică să experimentăm aplicarea metodei in statu nascendi; s-a realizat multă utilitate prin testarea simultană a metodei cu aplicarea în practică a rezultatelor obţinute prin mijloacele acesteia Viața nu așteaptă; aspectele sale interesante trec într-un lanț neîntrerupt și nu ar trebui să pierdem timpul doar lucrând în studiul nostru ceea ce aparține vieții, fără a ne testa puterea asupra fenomenelor de alergare ale naturii; o astfel de sarcină dublă este, desigur, dificilă și trebuie făcut multe pentru aceasta, atât de prisos, cât și incorecte; dar dacă, în același timp, viața vie nu este ratată și, datorită metodei, chiar și foarte neînsemnată, dar reală, vie, este surprinsă, atunci cel care a aplicat acest mic cu folos, chiar și mic, pentru același lucru viața nu este demnă de reproș Îmi cer scuze editorilor că am ocupat prea mult spațiu pentru o dispută inutilă între oameni de diferite psihologii și atitudini diferite față de metoda experimentală; Nu intenționez să o continui, cu atât mai mult cu cât aș considera critica științifică exhaustivă, în raport cu metoda experimentală, doar aceea care s-ar construi pe verificarea experimentală atât a metodei, cât și a

rezultatelor obținute cu ajutorul rezultatelor acesteia ; in fata unei asemenea critici voi merge cu placere si sunt sigur ca voi obtine pentru metoda mea, si deci pentru adevar, un real beneficiu; deocamdată consider că este de datoria mea să continui munca începută, care va necesita încă multă muncă și promite, alături de satisfacții, multe dezamăgiri • G Rossolimo Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Cercetare filozofică, = recenzii etc , publicată sub redacția prof G Chelpanova CONŢINUT TI Vol al -lea Shcherbina, Doctrina lui A M Kant despre lucrul în sine Weinstein, A E Doctrina realității Schubert-Soldern Chelpanov, G I Avenarius și școala lui TI Vol al -lea Shcherbina, A M Doctrina lui Kant despre lucrul în sine (sfârșit) Zѣnkovsky, VV Starea actuală a problemei psihofizice Shpett, G G Problema cauzalității în Hume și Kant (Introducere) Chelpanov, G I Apriorism și empirism (replica prof Gilyarov) TI Vol al -lea Shpett, G G Problema cauzalității în Hume și Kant Chelpanov, G I Recenzia Op I S Vândut "Pe memorie" ■ Raport de activitate Psych Seminarii pentru anii - T P Problema al -lea Blonsky Doctrina lui Berkeley despre realitate Prețul pentru fiecare număr este de p Depozitul de publicații în redacția revistei "Întrebări de filosofie și psihologie" și în librăria lui N P Karbasnikov, Moscova, Mokhovaya, împotriva Universității Biblioteca "Runivers" ANUNTURI În toate librăriile cunoscute DE VÂNZARE: Prof A I Vvedensky Eseuri filozofice Vgp I Despre filozofie în Rusia, despre misticismul și critica lui V S Solovyov, despre liberul arbitru, despre sensul vieții, despre raportul dintre credință și cunoaștere Prețul pe care îl frec V Windelband Istoria filosofiei antice Traducere din germană, ed prof A I Vvedensky a -a ed Preț ruble V Windelband Istoria noii filosofii în legătură cu cultura generală și științele individuale Ed a II-a, reeditată de Prof A I Vvedensky pe a -a germană volume Pret ruble LUCRĂRI · Societatea filozofică din Sankt Petersburg: Problema I Descartes Reflecții metafizice Transl editat și cu un articol de Prof A I Vvedensky Descartes și raționalismul Preț I p Problema II și III Malebranche Căutarea adevărului Transl ed şi cu un articol de E L Radlov Pret ruble Problema P Berkeley Tratat despre începuturile cunoașterii umane Transl ed și cu un articol de N G Debolsky Pret cop Problema Aristotel Etică Transl și articol introductiv de E L Radlov Prețul pe care îl frec cop Biblioteca "Runivers"